

2024

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО

Съдържание	6
Списък на използваните съкращения.....	6
РАЗДЕЛ А.....	11
I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА	11
II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2023 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2024 Г.	15
1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието	15
1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение	15
1.2. Използване на земеделските парцели	16
1.2.1. Система за идентификация на земеделските парцели	16
1.3. Регистрация на земеделски стопани	17
1.4. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България	17
1.4.1. Предоставяне на имоти от Държавния поземлен фонд под наем или аренда	17
1.4.2. Разпределение на пасища, мери и ливади от държавен и общински поземлен фонд по реда на чл. 37 и от ЗСПЗЗ	18
1.4.3. Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ	18
1.5. Дейности по предаване на регистрирани правни основания за ползване на земеделски площи	18
1.6. Комасация (уедряване) на земеделските земи	18
2. Икономически и производствени резултати през 2023 г. и прогнозни данни за 2024 г.	19
2.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2023 г.	19
2.1.1. Стойност на брутната продукция от отрасъл „Селско стопанство“	19
2.1.2. Стойност на крайната продукция	21
2.1.3. Междинно потребление	22
2.1.4. Брутна добавена стойност	23
2.1.5. Предприемачески доход	23
2.2. Производствени резултати в растениевъдството	23
2.2.1. Зърнопроизводство	25
2.2.2. Маслодайни култури	26
2.2.3. Мониторинг на пазара на зърно	27
2.2.4. Окачествяване на реколта `2023	27
2.2.5. Технически култури	29
2.2.6. Медицински и ароматни култури	29
2.2.7. Плодове	30
2.2.8. Зеленчуци	31
2.2.9. Прогнозни данни за производството на основни зърнени и маслодайни култури от реколта `2024	34
2.3. Производствени резултати в животновъдството	35
2.3.1. Говедовъдство и биволовъдство	39
2.3.2. Овцевъдство и козевъдство	41
2.3.3. Свиневъдство	42
2.3.4. Коневъдство	45
2.3.5. Птицевъдство	45
2.3.6. Пчеларство	47
2.3.7. Зайцевъдство	49
2.4. Състояние на биологичното производство в България през 2023 г.	49
2.4.1. Оператори в система на контрол	50
2.4.2. Биологично растениевъдство	50

2.4.3.	Биологично животновъдство	51
2.4.4.	Пазар на биологични продукти	52
2.5.	Лозарство и винопроизводство	52
2.5.1.	Производство на грозде	52
2.5.2.	Винопроизводство	55
2.5.3.	Износ и внос на вино	55
III.	ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	59
1.	Основни търговски индикатори	59
2.	Структура на аграрната търговия на България по страни	60
2.1.	Износ по страни	61
2.2.	Внос по страни	62
3.	Структура на аграрната търговия на България по продукти.....	63
3.1.	Износ по продукти.....	63
3.2.	Внос по продукти	65
4.	Развитие на външната търговия със селскостопански стоки през 2024 г.....	68
5.	Дейности по подкрепа на износа на земеделска продукция.....	68
IV.	ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ.....	69
1.	Подпомагане по първи стълб на ОСП	69
1.1.	Директни плащания на площ, преходна национална помощ и обвързано с производството подпомагане.....	69
1.2.	Механизми за пазарна подкрепа	78
1.2.1.	Договорни отношения в сектора на млякото	78
1.2.2.	Оперативни програми.....	79
1.2.3.	Организации и групи на производители	80
1.2.4.	Схема за предлагане на плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти в детските градини и училищата в България (схема „Училищен плод“ и схема „Училищно мляко“)	81
1.2.5.	Сектор „Вино“	82
1.2.6.	Публична интервенция и частно складиране	83
1.2.7.	Сектор „Захар“	84
1.2.8.	Промоционални програми.....	84
1.2.9.	Политика на качество	84
1.2.10.	Схема „Временни извънредни мерки“	85
1.2.11.	Лицензиране на износа	86
1.2.12.	Лицензиране на вноса на земеделски продукти от трети страни	86
2.	Подпомагане по Втори стълб на ОСП	86
3.	Национален план за възстановяване и устойчивост	99
4.	Допълнително държавно подпомагане	101
4.1.	Държавни помощи	101
4.2.	Краткосрочно кредитиране	105
4.3.	Инвестиционни кредитни схеми на ДФЗ.....	105
V.	ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО.....	107
1.	Контрол на земеделска и горска техника	107
1.1.	Регистрация на земеделска и горска техника	107
1.2.	Технически преглед на техниката	108
1.3.	Правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства	108
1.4.	Изпитване и сертифициране на употребявана земеделска и горска техника.....	108

2.	Хидромелиорации.....	108
2.1.	Обекти за предпазване от вредното въздействие на водите	108
2.2.	Напояване	109
2.3.	Подкрепа за инвестиции в хидромелиоративна инфраструктура	111
3.	Растителна защита и фитосанитарен контрол	111
3.1.	Наблюдение върху развитието на икономически важни вредители и растителна защита	111
3.2.	Растителна защита.....	112
3.3.	Фитосанитарен контрол.....	116
3.3.1.	Контрол при производството на територията на България и движение на растения, растителни продукти и други обекти в ЕС	117
3.3.2.	Фитосанитарен контрол при износ	118
3.3.3.	Фитосанитарен контрол при внос.....	118
3.4.	Контрол на продукти за растителна защита и торове	118
3.4.1.	Резултати от контролната дейност върху предлагането на пазара на ПРЗ.....	118
3.4.2.	Резултати от контролната дейност върху употребата на ПРЗ	119
3.4.3.	Анализ на резултатите от проведения контрол на пазара и употребата на ПРЗ през 2023 г.	121
4.	Торове.....	122
4.1.	Регистрация на торове	122
4.2.	Контрол на торовете при предлагането им на пазара.....	122
5.	Сортоизпитване, апробация и семеконтрол.....	122
6.	Безопасност по хранителната верига	127
6.1.	Здравеопазване и хуманно отношение към животните	127
6.2.	Идентификация на животните и ветеринарномедицинска дейност	131
6.3.	Контрол на храните	134
6.3.1.	Мрежа за предупреждение и сътрудничество (ACN (RASFF + AAC+ +FFN+PHN))	140
6.3.2.	Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарни лекарствени продукти, фуражи и странични животински продукти, граничен контрол.....	143
6.3.2.1.	Контрол на ветеринарномедицинската дейност	143
6.3.2.2.	Контрол на ветеринарни лекарствени продукти	144
6.3.2.3.	Граничен контрол.....	147
6.3.2.4.	Контрол на фуражите и страничните животински продукти.....	147
6.4.	Анализ на рисковете по хранителната верига	157
6.5.	Нормативни промени и стратегически документи в областта на безопасността по хранителната верига	161
7.	Селекция и репродукция в животновъдството	163
7.1.	Управление на националните генетични ресурси в животновъдството	163
7.2.	Контрол и координация на развъдната дейност	167
8.	Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност	168
8.1.	Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия	168
8.1.1.	Основни приоритети на научните изследвания в Селскостопанска академия	168
8.1.2.	Създадени и внедрени в производството научни продукти.....	170
8.1.3.	Трансфер на знания и научни продукти	171
8.1.4.	Квалификационна структура на учениците и обучение на докторанти.....	171
8.1.5.	Специализирана научна периодика	172
8.2.	Съветническа дейност.....	172
8.2.1.	Професионални обучения.....	175

8.2.2.	Подобряване на връзката „научни изследвания - съвети в земеделието - земеделски бизнес“	175
8.2.3.	Информационно осигуряване	175
8.2.4.	Агрохимични анализи	175
8.2.5.	Дейност на НССЗ по подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“	176
8.2.6.	Дейност на НССЗ по подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“	176
8.2.7.	Дейности по подмярка 2.2 „Създаване на консултантски услуги“	176
8.2.8.	Обща селскостопанска политика 2021-2027 г.	177
8.2.9.	Международна дейност	177
9.	Борба с градушките	178
9.1.	Активни въздействия с ракетен способ	179
9.2.	Активни въздействия със самолетен способ	181
10.	Намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса	183
10.1.	Прилагани регулаторни режими в системата на МЗХ	183
10.2.	Предприети през 2023 г. мерки за намаляване на регулаторната и административната тежест за бизнеса	183
11.	Управление на рисковете и кризите в земеделието	184
11.1.	Санитарни рискове	185
11.1.1.	Специфични рискове в сектор „Животновъдство“	185
11.1.2.	Специфични рискове в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“	185
11.1.3.	Контрол при трансгранично преминаване при внос на пратки в ЕС от трети страни и при движение на пратки между държави членки.	186
11.2.	Природо-климатични рискове	186
11.3.	Икономически рискове.....	187
11.4.	Преодоляване на негативните последици в селскостопанското производство, предизвикани от световната пандемия от COVID – 19 и руската инвазия в Украйна	187
11.4.1.	Преодоляване на негативните последици, предизвикани от световната пандемия от COVID – 19	187
11.4.2.	Преодоляване на негативните последици за селскостопанското производство, предизвикани от руската инвазия в Украйна	188
11.5.	Мерки за управление на санитарни кризи и кризи, причинени от неблагоприятни климатични и природни бедствия в земеделието	189
VI.	ГОРСКО СТОПАНСТВО	190
1.	Характеристика на горските територии	190
2.	Промени в горските територии	191
3.	Стопанисване на горските територии	192
3.1.	Залесяване и защита срещу ерозия и порои	192
3.2.	Провеждане на сечи в горите	194
4.	Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти.....	195
4.1.	Ползване на дървесина	195
4.2.	Странични дейности и ползване на недървесни горски продукти.....	196
5.	Защита на горските територии	196
5.1.	Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди	196
5.2.	Защита на горите от пожари	197
6.	Защитени територии.....	198
7.	Горска сертификация	202
8.	Инвентаризация и планиране в горските територии	202
9.	Ловно стопанство.....	203
10.	Опазване на горските територии и контрол	204

11.	Стратегическо планиране, усъвършенстване на нормативната база и международни дейности	206
12.	Финансиране и инвестиции в горските територии	207
12.1.	Изпълнителна агенция по горите	207
12.2.	Държавни горски предприятия	207
13.	Административно обслужване.....	208
VII.	РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ	208
1.	Улов и производство на риба и други водни организми.....	208
2.	Внос и износ на риба и рибни продукти.....	213
3.	Програма за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г. и Програма за морско дело, рибарство и аквакултури 2021 – 2027 г.	217
4.	Обща политика в областта на рибарството	228
VIII.	НАПРЕДЪК В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДОКУМЕНТИ В ОБЛАСТТА НА АГРАРНАТА ПОЛИТИКА ОТ НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ПРЕЗ 2023 Г	230
	РАЗДЕЛ Б.....	234
	ПРИЛОЖЕНИЯ.....	247

Списък на използваните съкращения

АДПБФП	Административни договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ
АЕП	Агроекологични плащания
АПС	Система за административна помощ и сътрудничество
АУАН	Акт за установяване на административно нарушение
БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАНСИК	Българска анкета за наблюдение на селскостопанската и икономическа конюнктура
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БДС	Български държавен стандарт
Биволи	Схема за обвързано подпомагане за биволи/ Обвързано с производството подпомагане за биволи
БНБ	Българска народна банка
БСК	Биологични и стопански качества
БЧК	Български червен кръст
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВМП	Ветеринарномедицински продукти
ВОК	Главна дирекция "Верификация на официалния контрол"
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ВПС	Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност
Г-пл	Обвързано с производството подпомагане за говеда в планински райони
ГИП	Гранични инспекционни пунктове
ГКПП	Гранични контролно-пропускателни пунктове
ГМО	Генетично модифициран организъм
ГП	Групи производители
ГРМ	Горски репродуктивни материали
ГСПП	Горскостопански планове и програми
ДАЕУ	Държавна агенция „Електронно управление“
ДВ	Държавен вестник
ДГС	Държавни горски стопанства
ДДС	Данък добавена стойност
ДЗС	Схема за дребни земеделски стопани/Плащане за малки земеделски стопани
ДЛС	Държавни ловни стопанства
ДП	Държавно предприятие
ДПЖ-ПЛ	Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и/или кози-майки в планински райони/ Обвързано с производството подпомагане за овце и кози в планински райони
ДП-ОПДУ	Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост
ДПФ	Държавен поземлен фонд
ДПЖ-ЗП	Обвързано с производството подпомагане за овце и кози от застрашени от изчезване породи
ДПЖ-РП	Обвързано с производството подпомагане за овце и кози, включени в развъдни програми
ДПЖСК	Схема за обвързано подпомагане за овце майки и/или кози майки под селекционен контрол
ДФЗ/ДФ „Земеделие“	Държавен фонд „Земеделие“
ДФЗ-РА	Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция
ЕАСТ	Европейска асоциация за свободна търговия

ЕЖСК-МЛЯКО	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави под селекционен контрол
ЕЖСК-МЕСО	Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави под селекционен контрол
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
Еко-БЖ	Еко схема за биологично земеделие (селскостопански животни)
Еко-БРЕИ	Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура
Еко- ГТ	Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми
Еко-ЗВПП	Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал – насърчаване на зелено торене и органично наторяване
Еко-НИП	Еко схема за намаляване използването на пестициди
Еко-ПЗП	Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи
Еко-РОК	Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури
Еко-ТН	Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения
ЕМНКП	Единен многогодишен национален контролен план за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията
ЕИСЗ	Електронна информационна система в земеделието
ЕОБХ	Европейски орган по безопасност на храните
ЕПИВ	Европейски план за икономическо възстановяване
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФГЗ	Европейски фонд за гарантиране на земеделието
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство
ЕФР	Европейски фонд по рибарство
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗГМО	Закон за генетично модифицираните организми
ЗГТ	Земеделска и горска техника
ЗГУ	Защитено географско указание
ЗДП	Схема за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда (зелено директно плащане)
ЗУИ	Законоустановени изисквания за управление
ЗНД	Заразен нодуларен дерматит
ЗНП	Защитено наименование за произход
ЗППМ	Закон за посевния и посадъчен материал
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
ЗПООПЗПЕС	Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз
ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАЛВ	Изпълнителна агенция по лозата и виното
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИАСАС	Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол
ИАСРЖ	Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството
ИЗ-ДККП	Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжани)
ИЗ-КЛЧ	Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (лук и чесън) и картофи за нишесте
ИЗ-МЗДП	Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)
ИОП	Обвързано с производството подпомагане на доходите за оранжерийно производство

ИЗ-П	Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (пипер)
ИЗП	Използвана земеделска площ
ИЗП-пл	Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове и зеленчуци в планинските райони
ИИС	Интегрирана информационна система на БАБХ
ИП	Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове
ИП-Н	Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодови насаждения до встъпването им в плододаване
ИСАК	Интегрирана система за администриране и контрол
ИПК	Обвързано с производството подпомагане на доходите за протеинови култури
ИСУН 2020	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС България 2020
К-ЗП	Обвързано с производството подпомагане за крави от застрашени от изчезване породи
КАТ	Контрол на автомобилния транспорт
КП	Консултантски пакети
КН	Комбинирана номенклатура
КН на ПРСР 2014-2020 г.	Комитет за наблюдение на Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г.
МВР	Министерство на вътрешните работи
МВУ	Механизъм за възстановяване и устойчивост
МЗС	Схема за млади земеделски стопани/ Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани
МеК	Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави
МеК-РП	Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави, включени в развъдни програми
МЛК	Обвързано с производството подпомагане за млечни крави
МлК-РП	Обвързано с производството подпомагане за млечни крави, включени в развъдни програми
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИГ	Местни инициативни групи
МИРГ	Местни инициативни рибарски групи
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НАП	Национална агенция за приходите
НАССР	Анализ на опасностите и контрол на критичните точки
НБ	Национален бюджет
НГФ	Национален гаранционен фонд
НДНВМИ	Национален диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт
НМП	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход
НМПКО	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци
НП	Наказателно постановление
НПКГМХ	Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни
НПКОП	Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни
НПП	Национална програма по пчеларство
НРЛ	Национална референтна лаборатория
НСИ	Национален статистически институт
НССЗ	Национална служба за съвети в земеделието
ОБМ	Общ брой микроорганизми
ОБСК	Общ брой соматични клетки

ОД „Земеделие“	Областни дирекции „Земеделие“
ОДБХ	Областна дирекция по безопасност на храните
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОНД	Общност на независимите държави
ООП	Обща организация на пазара
ОП	Организации на производители
ОПДУ	Основно подпомагане на доходите за устойчивост
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“
ОПНОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие“
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ОСП	Обща селскостопанска политика
Памук	Специално плащане за култура – памук
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПНДЖ1	Преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството
ПНДЖ3	Преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки, обвързана с производството
ПНДТ	Преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството
ППЗСПЗЗ	Правилник за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи
ПРЗ	Продукти за растителна защита
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПС	Приоритет на Съюза
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РДГ	Регионална дирекция по горите
РМС	Решение на Министерски съвет
РХС	Различимост, хомогенност и стабилност
СЕПП	Схема за единно плащане на площ
СЕУ	Система за електронни услуги
СЗ - ДККП	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжан)
СЗ - П	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (пипер)
СЗ - КЛЧ	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (картофи, лук и чесън)
СЗ - МЗДП	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)
СЗ-други	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (зеле, дини и пъпеши)
СЗ-основна	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (основна група)
СЗо	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци - оранжерийно производство
СИЗП	Система за идентификация на земеделските парцели
СМЛК	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави
СМЛК-ПЛ	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави в планински райони
СМКЮ	Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави и/или юници
СМР	Стратегии за местно развитие
СН	Сдружения за напояване
СП-други	Схема за обвързано подпомагане за плодове (сливи и десертно грозде)
СП-основна	Схема за обвързано подпомагане за плодове (основна група)
СПК	Схема за обвързано подпомагане за протеинови култури
СПП	Схема за преразпределително плащане
СПРЗСР	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
ССА	Селскостопанска академия

СМР	Стратегии за местно развитие
ТПП	Тематична подпрограма за малки стопанства
ФХА	Физико-химичен анализ
ХВП	Хранително-вкусова промишленост
ХТСХ	Храна с традиционно-специфичен вкус
ЦЛВСЕЕ	Централна лаборатория по ветеринарно-санитарна експертиза и екология
ЦЛКР	Централна лаборатория по карантина на растенията
ЦЛХИК	Централна лаборатория за химични изпитвания и контрол
ЦОРХВ	Център за оценка на риска по хранителната верига
ЦОФК	Цифрова ортофотокарта
ЦПО	Център за професионално обучение
ЦУ	Централно управление
CPVO	Офис на Общността за закрила на сортовете
ESVAC	Европейска система за надзор на употребата на ветеринарни антимикробни средства
OIE	Международно бюро по эпизоотии
PPPAMS	Система за управление на заявленията за разрешаване на продукти за растителна защита/Plant Protection Products Authorization Management System
RASFF	Система за бързо предупреждение за храни и фуражи

РАЗДЕЛ А

I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

По актуализирани данни на НСИ, през 2023 г. брутният вътрешен продукт, произведен в страната, нараства с 1,9% спрямо предходната година в реално изражение.

Номиналният обем на БВП за годината възлиза на 185 233 млн. лева (94 708 млн. евро).

Средногодишната инфлация за 2023 г. е 9,5%, като към м. декември инфлацията на годишна база се забавя до 4,7%.

По данни на БНБ за платежния баланс на страната, в рамките на 2023 г. се формира отрицателно търговско салдо за България в размер на 7 681 млн. лева (3 927 млн. евро).

Преките чуждестранни инвестиции в България през годината са на обща стойност 6 423 млн. лева (3 284 млн. евро), което представлява 3,5% от БВП.

Таблица I.1. Основни макроикономически показатели на Република България

Показател	2019	2020	2021	2022	2023
БВП по текущи цени, млн. лева	119 906	121 088	139 602	168 360	185 233
БВП по текущи цени, млн. евро	61 307	61 912	71 377	86 081	94 708
Годишен реален темп на изменение на БВП, %*	3,8	-3,2	7,8	4,0	1,9
Средногодишна инфлация (ИПЦ), %	3,1	1,7	3,3	15,3	9,5
Инфлация в края на годината (ИПЦ), %	3,8	0,1	7,8	16,9	4,7
Търговско салдо, млн. лева	-5 689	-3 796	-5 646	-9 943	-7 681
Търговско салдо, млн. евро	-2 909	-1 941	-2 887	-5 084	-3 927
ПЧИ, млн. лева	3 206	5 400	2 808	7 869	6 423
ПЧИ, млн. евро	1 639	2 761	1 436	4 023	3 284

Източник: НСИ – БВП и инфлация; БНБ – данни за търговско салдо и ПЧИ (съгласно принципа на първоначалната посока на инвестицията; предварителни данни за 2023 г.). Данните за БВП за периода 2019 - 2022 г. са ревизирани във връзка с направена бенчмарк ревизия и актуализирани данни за 2023 г.

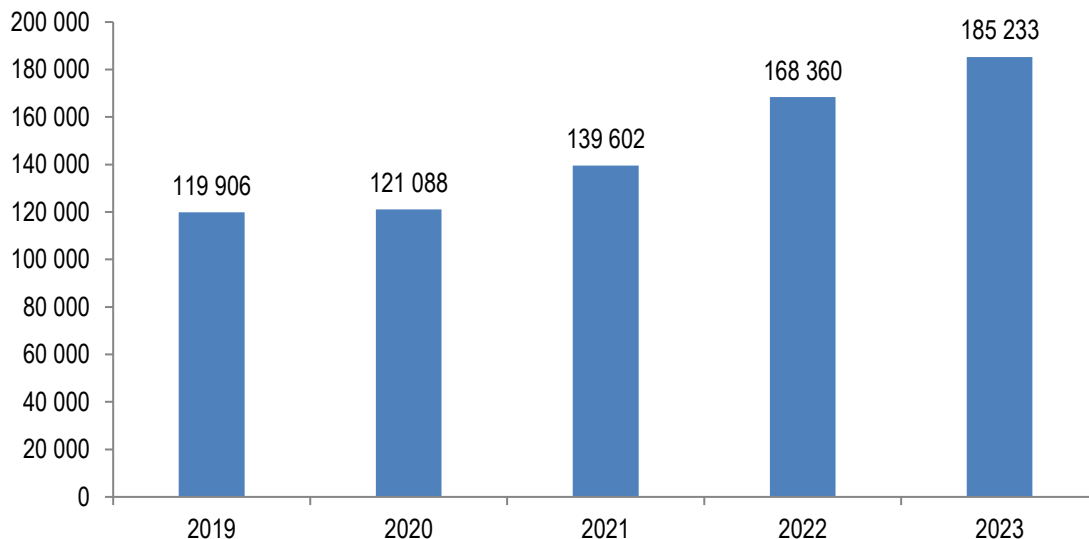
* Реалният темп на изменение на БВП е изчислен по съпоставими цени на 2020 г.

Забележка: Вследствие на използвани различни методологии, данните за износ, внос и търговски баланс, съставяни от БНБ за статистиката на платежния баланс, се различават от данните за износ, внос и търговско салдо, съставяни от НСИ за статистиката на външната търговия.

Брутен вътрешен продукт

Данните за 2023 г. сочат увеличение на БВП с 1,9% на годишна база в реално изражение. По текущи цени, БВП за годината е в размер на 185 233 млн. лева (94 708 млн. евро), като на глава от населението се падат 28 733 лева (14 691 евро).

Фигура I.1. Размер на БВП за периода 2019 – 2023 г., млн. лева

Източник: НСИ. Данните за БВП за периода 2019 - 2022 г. са ревизирани във връзка с направена бенчмарк ревизия и актуализирани данни за 2023 г.

Брутна добавена стойност

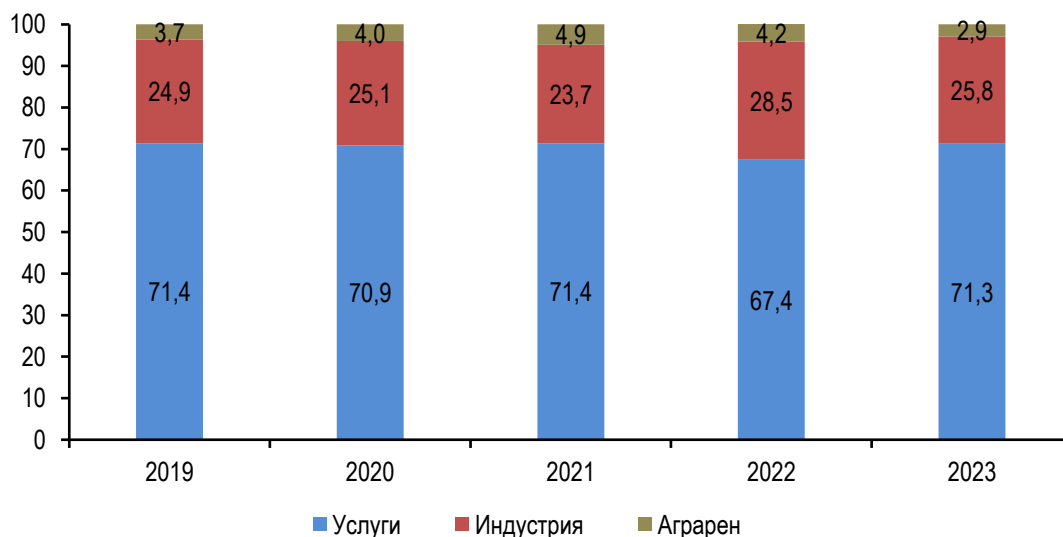
Брутната добавена стойност, създадена от отраслите на националната икономика през 2023 г. възлиза на 162 414 млн. лева (83 041 млн. евро) по текущи цени, отбелязвайки реално увеличение с 1,3% спрямо предходната година. Добавената стойност на субектите от аграрния сектор през 2023 г. е в размер на 4 663 млн. лева по текущи цени. В реално изражение тя се свива с 15,3% на годишна база.

По икономически сектори, БДС за 2023 г. се разпределя, както следва:

- Индустрия (включително строителство) – 25,8%;
- Услуги – 71,3% ;
- Аграрен сектор (селско, горско и рибно стопанство) – 2,9%.

Сравнявайки с предходната година, делът на аграрния отрасъл в общата БДС намалява с 1,3 процентни пункта.

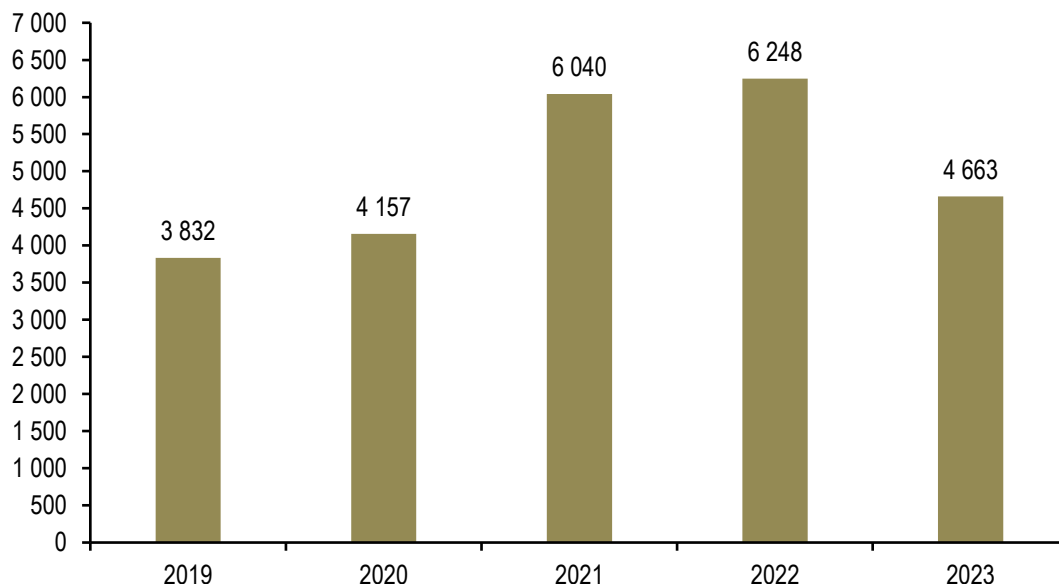
Фигура I.2. Дял на БДС по икономически сектори за периода 2019 – 2023 г., %

Източник: НСИ. Данните за БВП за периода 2019 - 2022 г. са ревизирани във връзка с направена бенчмарк ревизия и актуализирани данни за 2023 г.

По предварителни данни на НСИ, през първото тримесечие на 2024 г. годишният реален ръст на общата БДС за икономиката на страната спрямо съответния период на 2023 г. е 2,4%, а през второто тримесечие е 1,9%. По отношение на БДС, формирана от аграрния отрасъл, за първото тримесечие на 2024 г. се отчита намаление с 5,8% на годишна база, а за второто тримесечие - увеличение с 2,6%.

Фигура I.3. БДС от отрасъл „Селско, горско и рибно стопанство“, 2019 – 2023 г., млн. лева

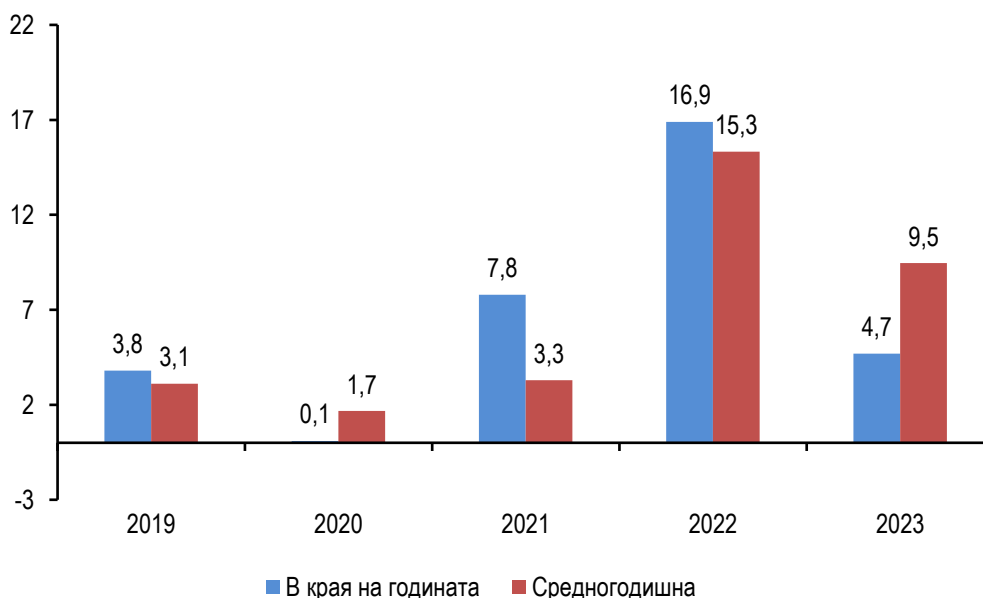

Източник: НСИ. Данните за БВП за периода 2019 - 2022 г. са ревизирани във връзка с направена бенчмарк ревизия и актуализирани данни за 2023 г.

Инфлация

В рамките на 2023 г. се наблюдава постепенно забавяне на темпа на инфлация в страната. Средногодишната инфлация за 2023 г. е 9,5%, като към м. декември годишната инфлация спрямо същия месец на предходната година е 4,7%. Към м. декември 2023 г. цените на хранителните стоки нарастват с 5,7% спрямо година по-рано, на нехранителните стоки – с 3,1%, на общественото хранене – с 9,4%, а на услугите – с 4,9%.

Фигура I.4. Инфлация, 2019 – 2023 г., %

Източник: НСИ

Заетост и безработица

По данни на НСИ, през 2023 г. общият брой на заетите лица на 15 и повече навършени години в страната е 2 931,9 хиляди, с 0,3% по-малко в сравнение с предходната година. Броят на заетите лица в сектор селско, горско и рибно стопанство намалява с 10% на годишна база, до 166,4 хиляди, което води до известно понижение на относителния дял на сектора в структурата на заетостта по икономически дейности до 5,7%.

Средногодишният брой на безработните лица е 132,4 хиляди, а коефициентът на безработица – 4,3%, като нараства с 0,2 процентни пункта спрямо 2022 г.

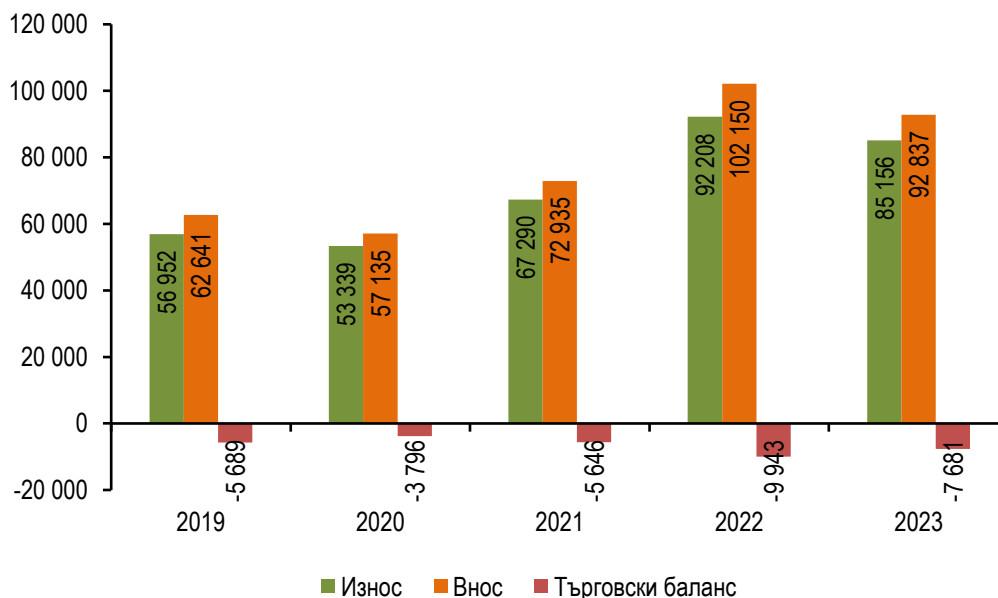
По предварителни данни на НСИ, през 2023 г. средната годишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение е 24 147 лева, което е с 2 905 лева или 13,7% повече спрямо предходната година. В сектор селско, горско и рибно стопанство е налице малко по-слабо увеличение на годишна база - с 11%, до средно 17 300 лева на лице.

Износ и внос

Според предварителни данни на БНБ за платежния баланс, през 2023 г. износът на България възлиза на 85 156 млн. лева (43 540 млн. евро) - със 7,6% под нивото от предходната година, като представлява 46,3% от БВП на страната. При вноса също се отчита спад - с 9,1%, до 92 837 млн. лева (47 467 млн. евро) или 50,5% от БВП.

В резултат на изпреварващия темп на намаление на вноса спрямо този на износа, през 2023 г. отрицателното търговско салдо за България се свива до 7 681 млн. лева (3 927 млн. евро), при дефицит от 9 943 млн. лева (5 084 млн. евро) за 2022 г.

Фигура 1.5. Износ, внос и търговски баланс за периода 2019 – 2023 г., млн. лева

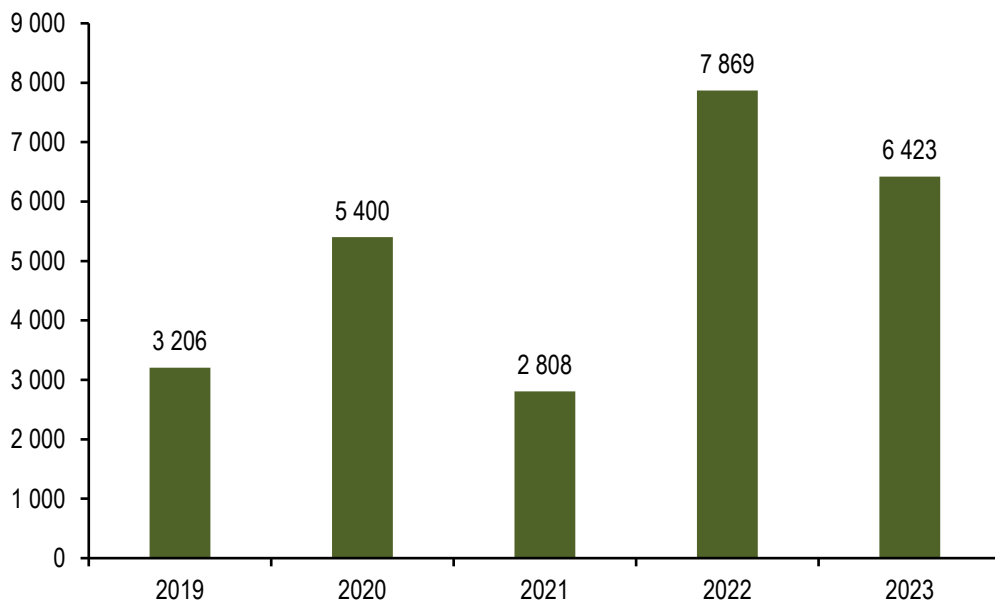

Източник: БНБ (предварителни данни за 2023 г.)

Преки чуждестранни инвестиции

По предварителни данни на БНБ, преките чуждестранни инвестиции в страната за 2023 г. възлизат на 6 423 млн. лева (3 284 млн. евро), което е с 18,4% по-малко на годишна база. Преките инвестиции през годината представляват 3,5% от БВП, при 4,7% през 2022 г.

Фигура I.6. Преки чуждестранни инвестиции, 2019 – 2023 г., млн. лева

Източник: БНБ (предварителни данни за 2023 г.)

В рамките на 2023 г., най-много инвестиции са привлечени в секторите „Финансови и застрахователни дейности“ (1 476,9 млн. евро) и „Преработваща промишленост“ (1 184,4 млн. евро).

II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2023 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2024 Г.

1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието

1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение

Площта със селскостопанско предназначение през 2023 г. е 5 208 482 ха, което представлява около 47% от територията на страната.

Таблица II.1. Обработваема земя, използвана земеделска площ и площ със селскостопанско предназначение за периода 2019 – 2023 г., ха

ЗАЕТОСТ	2019	2020	2021	2022	2023
пшеница	1 250 478	1 203 964	1 247 453	1 207 969	1 301 482
ечемик	112 264	131 340	139 109	127 270	151 880
ръж и тритикале	28 163	25 875	35 053	31 327	42 042
овес	13 866	11 386	10 421	13 632	15 210
царевица	641 555	642 373	633 735	572 048	595 560
други житни	26 352	22 757	21 903	14 549	19 930
слънчоглед	789 604	888 200	840 185	985 591	892 956
тютюн	4 849	5 440	3 015	3 207	2 502
индустриални маслодайни култури	158 305	120 055	142 838	146 800	86 532
други индустриални култури	57 878	65 209	64 261	48 837	45 574
картофи	11 177	11 524	12 363	10 285	8 948
грах, фасул, бакла, леща и други варива	42 167	24 989	30 584	22 198	14 934
пресни зеленчуци	35 627	25 705	31 015	21 206	23 681
едногодишни фуражни култури	13 859	8 345	8 115	5 940	8 528
ливади засети с бобови	117 708	119 134	119 942	104 618	103 168

ЗАЕТОСТ	2019	2020	2021	2022	2023
ливади засети с житни	6 625	8 152	7 345	5 010	4 402
угар	149 636	161 565	137 707	132 752	153 480
оранжерии	1 503	1 502	1 704	1 904	2 006
ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ:	3 461 615	3 477 514	3 486 748	3 455 143	3 472 814
Семейни градини	14 636	14 231	13 728	13 332	12 739
овощни насаждения	90 221	91 339	90 261	83 572	82 561
лозя – чиста култура	53 005	51 356	50 252	47 551	46 948
смесени трайни насаждения	7 813	7 120	6 820	6 310	6 016
разсадници	1 699	1 703	1 709	1 907	1 506
Общо трайни насаждения:	152 738	151 518	149 042	139 341	137 031
Постоянно затревени площи и ливади-овощни градини	1 408 481	1 403 988	1 397 079	1 414 246	1 380 408
ИЗПОЛЗВАНА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ:	5 037 470	5 047 252	5 046 597	5 022 062	5 002 992
Необработвана земя	185 455	180 651	180 753	204 026	205 490
ПЛОЩ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ:	5 222 925	5 227 902	5 227 350	5 226 087	5 208 482

Източник: МЗХ, отдел „Агροстатистика“

Използваната земеделска площ (ИЗП) се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, разсадници, постоянно затревените площи и семейните градини. През 2023 г. ИЗП е в размер на 5 002 992 ха (45,1% от територията на страната), като в сравнение с предходната година се наблюдава намаление с 0,4%.

В **обработваемата земя** се включват площите, при които се прилага сеитбооборот, временните ливади с житни и бобови треви, угарите и оранжерии. През 2023 г. обработваемата земя нараства с 0,5% на годишна база, до 3 472 814 ха или 69,4% от използваната земеделска площ на страната.

Овощните насаждения – чиста култура през 2023 г. формират 1,7% от ИЗП на страната. Площите, заети с тях са 82 561 ха или с 1,2% по-малко спрямо предходната година.

Лозя – чиста култура през 2023 г. има върху 46 948 ха, което е с 1,3% по-малко в сравнение с 2022 г. Делът на лозята от ИЗП на страната е 0,9%.

Необработваната земя включва както изоставени трайни насаждения, така и обработваема земя, които не са използвани за земеделско производство повече от пет години, но експлоатационното им възстановяване е възможно с минимални средства. През 2023 г. необработваните земи заемат 205 490 ха (около 1,9% от площта на страната) - с 0,7% над нивото от предходната година.

1.2. Използване на земеделските парцели

1.2.1. Система за идентификация на земеделските парцели

Системата за идентификация на земеделските парцели (СИЗП) е основна част на Интегрираната система за администриране и контрол (ИСАК), на базата на която става заявяването на площи за подпомагане и се осъществява административен контрол по подадените заявления за подпомагане, базирани на площ. Поради това, данните в нея трябва да са максимално актуални и достоверни.

През 2023 г. поддържането на данните в СИЗП обхваща следните дейности:

- Актуализация на цифровата ортофотокарта (ЦОФК) на страната по самолетно заснемане през 2023 г. е 31,19% (34 610,55 кв. км);
- Актуализация на физическите блокове по новата ЦОФК – граници, начин на трайно ползване;

- Извършване на теренни проверки, с използване на GNSS-устройства, за измерване и заснемане на проверяваните физически блокове с обща площ 312 567,94 ха (10 729 физически блока);
- Отразяване на констатациите и измерванията от теренните проверки в базите данни на СИЗП;
- Актуализация на цифрови данни за ландшафтни елементи в земеделски земи по ДЗЕС 8, като част от изискванията към информацията, съдържаща се в СИЗП;
- Извършване на качествен контрол на данните в СИЗП и изготвяне на годишния доклад за състоянието на СИЗП до Европейската комисия;
- Актуализираните физически блокове се използват при извършване на административни проверки по подадените заявления за подпомагане;
- Актуализация на специализиран слой „Постоянно затревени площи“ чрез издаване на заповеди по индивидуални заявления.

Планираните дейности през 2024 г., свързани с обновяване и поддържане на данните в СИЗП включват:

- Самолетно заснемане на 36 761 кв. км, което е 33,13% от територията на страната;
- Актуализиране на данните за граници и начин на трайно ползване на физически блокове;
- Отразяване констатациите и измерванията от теренни проверки в базите данни на СИЗП;
- Създаване и актуализация на специализиран слой за ландшафтни елементи по ДЗЕС 8;
- Актуализация на специализиран слой „Постоянно затревени площи“ чрез издаване на заповеди по индивидуални заявления;
- Извършване на качествен контрол на данните в СИЗП и подготовка на доклад за оценката на качество на системата, като част от ИСАК, до Европейската комисия.

1.3. Регистрация на земеделски стопани

Регистърът на земеделските стопани съгласно Наредба № 3 от 1999 г. служи за набиране на информация за земеделските стопани и за дейността им, с цел подпомагане на земеделието и развитието на селските райони.

Дейността по поддържане на регистъра на земеделските стопани обхваща регистрация на нови земеделски стопани, пререгистрация и актуализиране на данните за вече регистрирани такива, както и отписване на земеделски стопани при прекратяване на дейността им.

През 2022/2023 стопанска година общият брой на регистрираните земеделските стопани е 70 677, а към м. юни 2024 г. – 65 057, като срокът за регистрация на нови земеделски стопани през 2023/2024 стопанска година е до 30.09.2024 г.

Таблица II.2. Земеделски стопани, регистрирани по реда на Наредба № 3/1999 г.

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024*
Общ брой регистрирани земеделски стопани	88 162	80 905	76 965	72 371	70 677	65 057

Източник: МЗХ, ДИЗП

*Данни към м. юни 2024 г.

1.4. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България

1.4.1. Предоставяне на имоти от Държавния поземлен фонд под наем или аренда

Земеделските земи от Държавния поземлен фонд (ДПФ) се предоставят за ползване под наем и аренда чрез търг съгласно разпоредбите на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ) и Правилника за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи

(ППЗСПЗЗ). Към 2023 г. общият размер на предоставените под наем или аренда земеделски имоти от ДПФ на физически и юридически лица възлиза на 111 337 ха.

През 2023 г. на основание разпоредбите на чл. 24а, ал. 1 от ЗСПЗЗ и чл. 47б, ал. 1 от ППЗСПЗЗ, са проведени търгове за отдаване под наем и аренда на свободните земеделските земи от ДПФ в страната за стопанската 2023/2024 година. От обявените 47 939 ха свободни земеделски земи, са спечелени 24 396 ха, като са сключени общо 1 233 договора за отдаване под наем/аренда.

1.4.2. Разпределение на пасища, мери и ливади от държавен и общински поземлен фонд по реда на чл. 37 и от ЗСПЗЗ

Пасищата, мерите и ливадите от държавния и общинския поземлен фонд се отдават под наем или аренда на собственици или ползватели на животновъдни обекти с пасищни селскостопански животни, регистрирани в Интегрираната информационна система на БАБХ, съобразно броя и вида на регистрираните животни, по цени, определени по пазарен механизъм.

Определените за стопанската 2023/2024 година площи от общинския поземлен фонд (ОПФ) са 145 992 ха за общо ползване и 367 113 ха за индивидуално ползване. Подадените заявления за разпределение са 3 788 броя за 123 477 ха, като са разпределени за общо ползване 76 887 ха и за индивидуално ползване 107 009 ха пасища, мери и ливади. Обявените със заповед на министъра на земеделието и храните пасища, мери и ливади от ДПФ възлизат на 26 630 ха. Подадени са 252 заявления за 8 326 ха, разпределени са 3 007 ха. Сключените договори за ползване, след разпределение на ОПФ са 2 773 броя за 56 120 ха, за ДПФ – 117 броя за 1 410 ха. Проведените тръжни процедури и сключени едногодишни договори за наем за имоти от ОПФ са 130 броя за 1 911 ха, за ДПФ – 27 броя за 317 ха.

1.4.3. Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ

През 2023 година са разгледани 100 искания от кметове на общини, юридически и физически лица, във връзка с инвестиционни намерения за изграждане или разширение на площадкови и/или линейни обекти, с които се засягат земи, собственост на ДПФ. На основание чл. 24в от ЗСПЗЗ са изготвени 16 предварителни съгласия за възлагане изработването на подробен устройствен план за проектиране на площадки и трасета, във връзка с изграждане на водопроводни и канализационни мрежи, трасета на електропроводи и елементи на техническата инфраструктура.

Сключени са 15 договора за учредяване на ограничени вещни права върху земи от държавния поземлен фонд на основание чл. 24, ал. 1 от ЗСПЗЗ, чл. 47, ал. 20, ал. 21 и ал. 24 от ППЗСПЗЗ.

1.5. Дейности по предаване на регистрирани правни основания за ползване на земеделски площи

Във връзка с обезпечаване провеждането на кампания Директни плащания 2023, периодично са събирани, обработвани, проверявани и зареждани в Интегрирана система за администриране и контрол на Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция цифрови, текстови и географски данни от картата на възстановената собственост и кадастралните карти и регистри за правни основания за ползване. В изпълнение на разпоредбите на Закона за подпомагане на земеделските производители, са подадени 53 587 заявления на кандидати по интервенциите за директно подпомагане на площ за 3 883 518 ха.

По време на кампанията, през предварително уточнен набор от проверки, обработки и контроли са преминали общо 13 382 838 броя регистрирани правни основания за 4 656 землища. От тях, 8 498 679 броя имоти са в реални граници за площ от 4 632 604 ха, а 4 884 159 броя са в масиви за уедрено ползване на земеделски земи съгласно сключени доброволни споразумения и/или разпределения. върху площ от 488 415 ха.

За кампания Директни плащания 2023 на 402 земеделски стопани са извършени допълнителни проверки за наличие или липса на правни основания за ползване на земеделски земи, в резултат на които са подадени на Държавен фонд „Земеделие“-РА данни за корекция.

1.6. Комасация (уедряване) на земеделските земи

Открити са процедури за уедряване на земеделските земи в 15 землища на територията на страната - с. Николаево, общ. Плевен, обл. Плевен; с. Сухиндол, общ. Сухиндол, обл. Велико Търново; с. Факия, общ. Средец, обл. Бургас; с. Асеново, община Стражица, обл. Велико Търново; с. Ленково, общ. Гулянци, обл. Плевен; гр. Угърчин, общ. Угърчин, обл. Ловеч; с. Радювене, общ. Ловеч, обл. Ловеч; с. Долно Ябълково, общ. Средец, обл. Бургас; с. Горно Абланово, общ. Борово, обл. Русе; с. Горско Сливово, общ. Летница, обл. Ловеч; с. Жребино, общ. Елхово, обл. Ямбол; с. Лалково, общ. Елхово, обл. Ямбол; с. Марково, общ. Каспичан, обл. Шумен; гр. Стражица, общ. Стражица, обл. Велико Търново; с. Стрелец, общ. Горна Оряховица, обл. Велико Търново, като заявленията обхващат около 10 000 ха.

2. Икономически и производствени резултати през 2023 г. и прогнозни данни за 2024 г.

2.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2023 г.

Таблица II.3. Основни икономически показатели за селското стопанство за периода 2021 – 2023 г., млн. лева

	Показатели	2021	Изменение 2022/2021 %	2022	Изменение 2023/2022 %	2023
1	Стойност на продукцията от растениевъдството и животновъдството (по цени на производител*), в т.ч.:	10 072,3	20,3%	12 113,7	-20,3%	9 649,2
1.1	Продукция от растениевъдството	8 133,8	20,4%	9 796,1	-27,1%	7 137,9
1.2	Продукция от животновъдството	1 938,5	19,6%	2 317,6	8,4%	2 511,3
2	Селскостопански услуги	546,3	9,0%	595,3	0,1%	595,7
3	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	202,3	35,0%	273,2	9,4%	299,0
4	Стойност на брутната продукция от отрасъл Селско стопанство (по цени на производител*) ($p_4 = p_{1.1} + p_{1.2} + p_2 + p_3$)	10 820,9	20,0%	12 982,2	-18,8%	10 543,9
5	Стойност на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство (по базисни цени**)	10 821,4	19,2%	12 901,9	-18,2%	10 554,4
6	Междинно потребление (без вътрешни обороти)	5 612,8	24,5%	6 988,7	-9,3%	6 337,4
7	Брутна добавена стойност по базисни цени	5 208,6	13,5%	5 913,2	-28,7%	4 217,0

Източник: НСИ

* Цени на производител - цени, невключващи субсидии по продукти

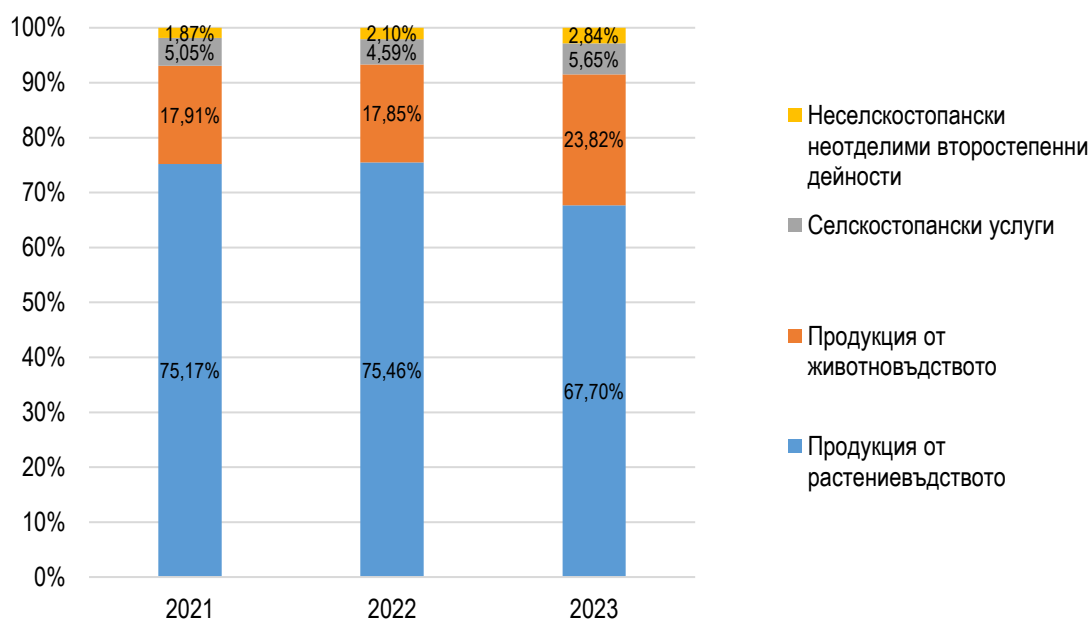
** Базисни цени – цени, включващи субсидии по продукти

2.1.1. Стойност на брутната продукция от отрасъл „Селско стопанство“

Стойността на брутната продукция от отрасъл Селско стопанство за 2023 г. по текущи цени на производител (по предварителни данни) възлиза на 10 543,9 млн. лева, като отбелязва спад от 18,8% спрямо предходната година (Приложение 2). Тя се формира от стойността на:

- Продукцията от растениевъдството – 7 137,9 млн. лева (с дял от 67,7%);
- Продукцията от животновъдството – 2 511,3 млн. лева (с дял от 23,8%);
- Селскостопанските услуги – 595,7 млн. лева (с дял от 5,7%);
- Продукцията от неотделими второстепенни дейности – 299,0 млн. лева (с дял от 2,8%).

Фигура II.1. Структура на стойността на brutната продукция от отрасъл Селско стопанство за периода 2021 – 2023 г., %

Източник: изчисления на МЗХ по данни на НСИ

Намалението на общия размер на brutната продукция от селското стопанство е следствие от спада в подотрасъл Растениевъдство (с 2 658,2 млн. лева или с 27,1% спрямо предходната година). Стойността на продукцията от подотрасъл Животновъдство нараства със 193,7 млн. лева или с 8,4%, а тази на неселскостопанските неотделими второстепенни дейности – с 25,8 млн. лева (9,4%). Brutната продукция в направление Селскостопански услуги се запазва на нивото от предходната година.

Съществен спад спрямо 2022 г. отбелязват водещите направления на растениевъдния подотрасъл - зърнопроизводството – с 1 441,7 млн. лева (25,5%) и маслодайните култури – с 1 190,3 млн. лева (42,7%). При плодовете се регистрира намаление с 31,7 млн. лева (9,1%), при производството на картофи – с 11,9 млн. лева (13,3%). Увеличение на brutната продукция в стойностно изражение е налице при направление Зеленчуци (без картофопроизводство) – с 13,6 млн. лева (с 2,8%) и тютюна – с 8,7 млн. лева (33,2%).

При повечето основни производствени направления в подотрасъл Животновъдство се отчита ръст на стойността на производството на годишна база както следва:

Селскостопански животни:

- Свини – с 36,4% (127,9 млн. лева);
- Птици – с 18,2% (67,2 млн. лева);
- Овце и кози – с 19,4% (29,9 млн. лева).

Продукти от животновъдството:

- Яйца – с 24,6% (78,4 млн. лева).

Намалява стойността на производството от направления Едър рогат добитък – с 24,0 млн. лева (11,9%) и Мляко – със 77,5 млн. лева (9,8%).

Общият размер на реализираните посредством продажби селскостопански стоки (продукти от растениевъдството и животновъдството) през 2023 г. възлиза на 9 585,0 млн. лева или 90,9% от brutната продукция от отрасъл Селско стопанство (Приложение 1). Продадената растениевъдна продукция през годината е на стойност 7 378,0 млн. лева (70,0% от brutната продукция), а продадената животновъдна продукция – на стойност 2 207,0 млн. лева (20,9% от brutната продукция). Извън отрасъла е

реализирана растениевъдна и животновъдна продукция за 8 427,8 млн. лева (в т.ч. износ), а в рамките на продажби между селскостопанските предприятия – за 1 157,2 млн. лева.

Селскостопанските единици са употребили с производствена цел произведени през годината селскостопански продукти (семена, посадъчен материал, фуражи и др.) на стойност 424,9 млн. лева (4,0% от брутната продукция).

За самопотребление в стопанствата е използвана селскостопанска продукция - основно преработени в стопанството селскостопански продукти, на стойност 350,6 млн. лева (3,3% от брутната продукция).

Произведените стоки - основен капитал за собствена сметка (производство на трайни насаждения и продуктивни животни), са на стойност 169,6 млн. лева (1,6% от брутната продукция).

2.1.2. Стойност на крайната продукция

Стойността на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство (стойност на продукцията след приспадане на вътрешните обороти) по базисни цени (цени с включени субсидии по продукти) за 2023 г. възлиза на 10 554,4 млн. лева и отбелязва спад от 18,2% (с 2 347,5 млн. лева) спрямо предходната година (Приложения 4 и 5).

Структурата на крайната продукция от селското стопанство за 2023 г. запазва формираните съотношения между направленията на отрасъла, очертани при стойността на брутната продукция. И при крайната продукция най-голям е относителният дял на продукцията от растениевъдството – 67,5%. За 2023 г. относителният дял на продукцията от животновъдството е 24,0%, на селскостопанските услуги – 5,6%, и на продукцията от неотделимите неселскостопански второстепенни дейности – 2,8%.

С най-голям дял в стойността на крайната продукция от отрасъла остават зърнените и маслодайните култури. Двете групи култури заедно (зърнените - със стойност 4 104,0 млн. лева и маслодайните – с 1 589,6 млн. лева) формират 53,9% от стойността на продукцията от отрасъл Селско стопанство. От тях, най-голям принос за създаването на крайната продукция от отрасъла през 2023 г. имат:

- Мека пшеница – дял от 24,9%, с 2 630,6 млн. лева крайна продукция;

Въпреки регистрирания ръст от 6,8% на физическия обем при производството на мека пшеница, стойността на продукцията намалява с 976,8 млн. лева (с 27,1%) спрямо предходната година, под влияние на ценови фактори (спад на цените на продукцията от 31,7% спрямо достигнатите високи нива през 2022 г.).

- Слънчоглед – дял от 13,4%, с 1 416,3 млн. лева;

В стойностно изражение направлението отбелязва съществено намаление от 41,6% (с 1 006,6 млн. лева) на годишна база, обусловено както от свиването на физическия обем (с 16,4%), така и от спада на цените (с 30,1%) спрямо предходната година.

- Царевица за зърно – дял от 9,5% с 1 003,7 млн. лева;

При царевичата за зърно също е налице сериозно намаление на крайната продукция в сравнение с предходната година - с 28,6% или с 402,2 млн. лева. То е резултат от понижението на цените (с 25,4%), в съчетание с леко свиване на физическия обем на продукцията (с 4,3%).

Подсектор Зеленчуци (без картофопроизводство) създава продукция на стойност 532,6 млн. лева и формира дял от 5,0% от крайната продукция в отрасъла. Подсекторът регистрира ръст от 3,9% (с 20,1 млн. лева) като следствие от лекото увеличение на цените на производител при всички видове зеленчуци (с 5,9%) и задържане на обема производство на ниво, малко по-ниско от предходната година (с 1,9%).

През 2023 г. подсектор Плодове заема дял от 3,4% (с 355,4 млн. лева) от стойността на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство. Подсекторът отбелязва спад с 8,1% (с 31,0 млн. лева) в резултат от свиването на физическия обем на продукцията при всички видове плодове (общо с 22,3%), който не може да бъде компенсиран от увеличението на цените на производител (с 18,3%).

През 2023 г. крайната продукция от подотрасъл Животновъдство отбелязва ръст от 8,6% спрямо предходната година, достигайки 2 535,2 млн. лева. Налице е леко намаление на физическия обем на животновъдната продукция – с 4,9%, което се неутрализира от нарастване на цените (с 14,2%).

Повишение на физическия обем на продукцията при основните направления на подотрасъла се регистрира само при производството на свине и яйца. Направления Птицепроизводство и Овце и кози запазват нивото на физическия обем на продукцията от предходната година. Физическият обем на продукцията намалява по-съществено при направления Едър рогат добитък и Производство на мляко, което не е компенсирано от ръста на цените и двете направления отбелязват понижение на стойността на крайната продукция на годишна база.

Направленията от животновъдния подотрасъл, които имат най-голям принос в общата стойност на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство през 2023 г., са:

- Производство на мляко – дял от 7,0%, със 734,9 млн. лева крайна продукция (с 78,0 млн. лева по-малко спрямо 2022 г.);

При производството на мляко в стойностно изражение се отчита намаление с 9,6% на годишна база - като резултат от свиването на физическия обем (с 9,5%) и задържането на цените на производител на нивото от предходната година.

- Свиневъдство – дял от 4,5%, с 479,4 млн. лева;

Стойността на продукцията от свиневъдството нараства с 36,3% на годишна база под влияние както на повишението на цените (с 33,1%), така и на лекия ръст на физическия обем с 2,4%.

- Птици – дял от 4,1%, с 436,9 млн. лева;

При запазване на производството на нивото от предходната година, в птицевъдството се отчита съществено увеличение на стойността на крайната продукция с 18,2% на годишна база, обусловено от ръста на цените (с 18,3%).

- Производство на яйца – дял от 3,3%, с 345,8 млн. лева;

Регистрираният ръст от 27,3% (74,3 млн. лева) на крайната продукция при яйценосното направление спрямо 2022 г. е следствие от лекото нарастване на физическия обем (с 1,3%) и достигнатите значително по-високи (с 25,7%) цени на продукцията.

- Овцевъдство и козевъдство – дял от 2,2%, с 229,4 млн. лева.

Направлението запазва обема на производството от предходната година и отбелязва ръст от 13,3% (или с 27,1 млн. лева), под влияние на ценови фактори.

- Говедовъдство (едър рогат добитък) – дял от 2,1%, с 216,8 млн. лева.

За 2023 г. в направлението се регистрира значителен спад на физическия обем от 19,2% на годишна база. Той се компенсира до голяма степен от увеличението на цените (с 18,0%), което води до свиване на крайната продукция от говедовъдството в стойностно изражение само с 4,7% (или с 10,7 млн. лева) спрямо 2022 г.

2.1.3. Междинно потребление

Междинното потребление, използвано за създаването на крайната продукция в отрасъла през 2023 г., възлиза на 6 337,4 млн. лева (Приложения 3 и 4).

Най-съществен дял в неговата структура заемат разходите за фуражи – 21,3% (1 351,0 млн. лева), горива и масла – 18,5% (1 171,5 млн. лева) и торове и почвени подобрители – 18,2% (1 152,7 млн. лева), следвани от разходите за селскостопанските услуги – 9,4% (595,7 млн. лева) и за препарати за растителна защита и пестициди – 8,1% (513,8 млн. лева).

Междинното потребление се свива с 9,3% (или с 651,3 млн. лева) спрямо предходната година като резултат от спад както на физическия обем на потребените с производствена цел стоки и услуги (общо с 4,0%), така и на техните цени (общо с 5,5%).

В стойностно изражение намалението е най-голямо при торовете и почвените подобрители – с 260,0 млн. лева, групата на горивата и маслата – със 134,2 млн. лева и фуражите – със 128,3 млн. лева.

Ръст на физическия обем отбелязва потреблението на торове и почвени подобрители (с 19,5%, при спад на цените с 31,7%), на препарати за растителна защита и пестициди (с 4,5%, при спад на цените с 3,9%), на семена и посадъчен материал (с 3,0%, съпроводено от ръст на цените от 13,5%).

През 2023 г. междинното потребление представлява 60,0% от стойността на продукцията или за 100 единици крайна продукция от отрасъл Селско стопанство са използвани 60 единици междинно потребление.

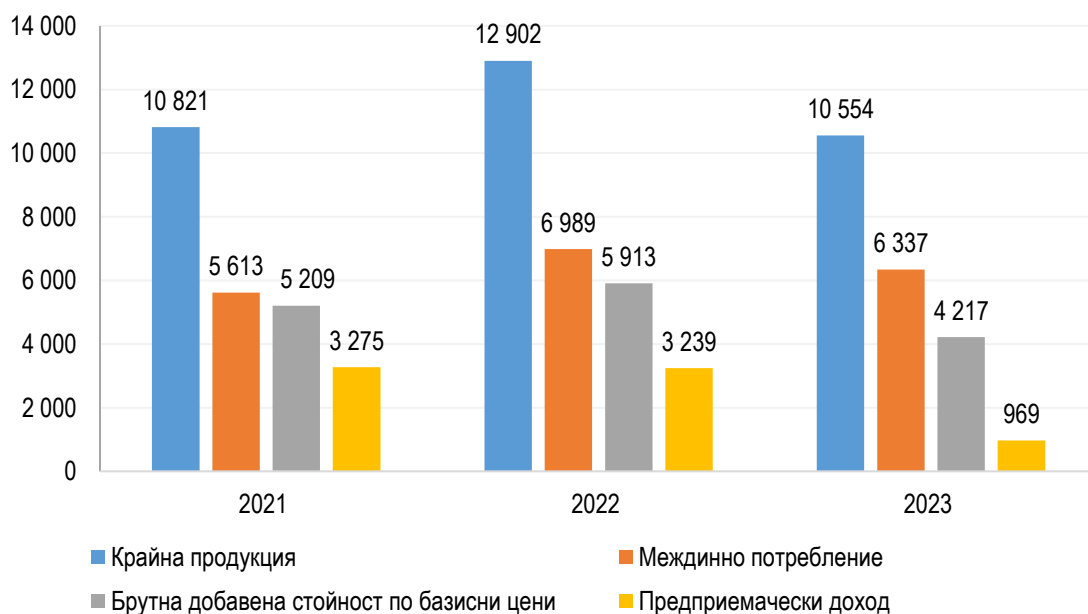
2.1.4. Брутна добавена стойност

Брутната добавена стойност, създадена в отрасъл Селско стопанство през 2023 г., е в размер на 4 217,0 млн. лева (по текущи базисни цени), като отбелязва намаление с 28,7% (1 696,2 млн. лева) на годишна база под влиянието на сериозен спад на цените (с 26,6% общо – цени на производител и цени на вложения). (Приложения 4 и 5)

2.1.5. Предприемачески доход

За 2023 г. предприемаческият доход в отрасъла възлиза на 969,4 млн. лева, със 70,1% под нивото от предходната година (Приложение 4). Спадът на предприемаческия доход е следствие от намалението на Брутната добавена стойност спрямо 2022 г. и очерталите се тенденции на нарастване на разходите за компенсация на наетите, арендни плащания и потребление на основен капитал.

Фигура II.2. Основни икономически показатели за отрасъл Селско стопанство за периода 2021 – 2023 г., млн. лева

Източник: НСИ

2.2. Производствени резултати в растениевъдството

Отчетната 2023 г. се характеризира с динамични агроклиматични условия.

През зимните месеци в началото на 2023 г. се редуваха периоди на наднормени температури, последвани от застудяване. През второто десетдневие и в последните дни на месец март в полските райони на Кюстендил, Благоевград, Пловдив, Пазарджик, Хасково, Елхово, Чирпан, Стара Загора, Шумен, Разград, Добрич, Силистра, Сливен, Карнобат и др. бяха регистрирани отрицателни минимални температури, на места под минус 3 - 5°C, нанесли в различна степен повреди от измръзване по цветовете и младите завръзи на костилковите овощни видове. Частични повреди от слани по ранецфтящите костилкови овощни видове бяха регистрирани и през първото десетдневие на месец

април. Сухата есен на 2022 г., възпрепятства на много места в страната провеждането на сезонните почвообработки, поради което в по-голямата част от полските райони бяха пропуснати агротехническите срокове за сеитбата на зимната рапица. Недостигът на влага в горните почвени слоеве бе лимитиращ фактор за покълването и поникването на засетите в началото на октомври есенници. Поради това, посевите с рапица не можаха да презимуват успешно, измръзнаха вследствие ниските зимни температури и се наложи тяхното разораване.

През месеците май и юни 2023 г. на много места в страната бяха регистрирани интензивни валежи и градушки, които причиниха механични повреди по пролетните и овощните култури, полягане при есенните посеви.

Екстремно високите температури през месец юли се отразиха неблагоприятно на цъфтежа и оплождането при зеленчуковите култури и по-късните хибриди царевица. През първото и второто десетдневие на юли отново бяха отчетени интензивни валежи и градушки – поредно изпитание за земеделските култури и риск за разпиляване на узрялата зърнена реколта.

През месец август на много места в страната бяха регистрирани интензивни валежи и градушки, които причиниха сериозни повреди по редица земеделски култури, а високите температури се отразиха неблагоприятно върху развитието на зеленчуковите култури и по-късните хибриди царевица.

През първото десетдневие на септември бяха отчетени наднормени температури, които ускориха последните фази от развитието на по-късните селскостопански култури. В началото на второто десетдневие в някои райони бяха отчетени валежи със стопанско значение, които след задълбочилото се засушаване подобриха условията за провеждане на предсеитбените обработки на площите, предвидени за засяване на есенници.

През октомври агрометеорологичните условия се определяха от сухо време и температури над климатичните норми. В по-голямата част от полските райони засушаването възпрепятства провеждането на сезонните почвообработки. По тази причина на места бе преустановена предсеитбената обработка на площите, предвидени за засяване със зимни житни култури, и бяха пропуснати агротехническите срокове при сеитбата на пшеницата и ечемика.

През първата половина на ноември паднаха валежи със стопанско значение, които подобриха условията за провеждане на сезонните почвообработки и изоставащата есенна сеитба. През втората половина на ноември агрометеорологичните условия бяха с повишена динамика, с редуващи се краткотрайни периоди с наднормени температури и със застудявания. В края на второто десетдневие температурите се понижиха. Във високите полета и на места в североизточните райони (Разград и Добрич), където паднаха валежи и от сняг, стойностите на средноденоношните температури се доближиха до биологичния минимум, необходим за протичане на вегетация при есенните посеви. В източните райони и по черноморското крайбрежие разразилите се бури нанесоха сериозни механични повреди по трайните насаждения като множество счупени клони и изкоренени дървета.

През декември агрометеорологичните условия се определяха от средноденоношни температури с 3 - 4 °C над климатичните норми. След зимните прояви на времето в края на ноември, в началото на декември температурите съществено се повишиха. Топлото за сезона време доведе до възобновяване на вегетационните процеси при пшеницата и ечемика в част от Източна България и по черноморското крайбрежие. През втората половина от първото десетдневие настъпи застудяване и промяна в агрометеорологичните условия. В края на десетдневieto средноденоношните температури в полските райони бяха със стойности под биологичния минимум, необходим за протичане на вегетация при зимните житни култури. През второто десетдневие на декември агрометеорологичните условия се определяха от наднормени температури, които поддържаха в относителен покой есенните посеви. През втората половина от десетдневieto на отделни места в Западна България и в крайните южни райони агрометеорологичните условия придобиха зимен характер. В тези райони имаше валежи и от сняг и есенните посеви за кратко бяха под тънка снежна покривка. Краят на месец декември се отличава с необичайно топло за сезона време. През последната седмица от декември на много места в страната бяха регистрирани максимални температури до и над 20 °C (Видин и Монтана - 23 °C, Пловдив,

Пазарджик, Хасково и Стара Загора - 22 °C) и средни денонощни стойности значително над биологичния минимум, необходим за протичане на вегетация при зимните житни култури.

Отчетените щети върху земеделските култури през 2023 г. са резултат от неблагоприятните климатични събития – измръзване/слана, буря с проливен/пороен/продължителен дъжд, придружени с бурен вятър, наводнение, градушка и суша/засушаване.

2.2.1. Зърнопроизводство

През 2023 г. при всички основни зърнени култури (с изключение на ръжта и царевицата) се наблюдава увеличение на производството спрямо предходната година. За това допринасят както по-големият размер реколтирани площи, така и повишената продуктивност от единица площ при повечето култури.

Таблица II.4. Производство на зърнени култури от реколти `2022 и `2023

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022
Пшеница	1 206 580	1 220 906	1,2%	5,16	5,43	5,1%	6 230 431	6 623 700	6,3%
Ръж	8 326	7 655	-8,1%	1,96	1,81	-7,8%	16 345	13 858	-15,2%
Тритикале	14 136	35 150	148,7%	2,97	3,22	8,3%	41 974	112 993	169,2%
Ечемик	122 411	149 980	22,5%	4,93	5,14	4,2%	603 546	770 347	27,6%
Овес	11 442	13 005	13,7%	2,18	2,25	3,4%	24 931	29 318	17,6%
Царевица за зърно	520 461	534 637	2,7%	4,80	4,48	-6,7%	2 496 318	2 393 122	-4,1%
Ориз	10 577	11 203	5,9%	6,15	6,08	-1,2%	65 063	68 070	4,6%

Източник: МЗХ, отдел „Агrostатистика“

Пшеница

Производството на пшеница през 2023 г. възлиза на 6 623,7 хил. тона – увеличение с 6,3%, спрямо 2022 г., което се дължи на благоприятните климатични условия в процеса на развитие на културата, довели до повишение на средния добив с 5,1%. Площите, засети с пшеница през 2023 г., са 1 224 492 ха, с 1,3% повече на годишна база, като от тях са реколтирани 1 220 906 ха (+1,2% спрямо година по-рано). Относителният дял на площите с пшеница спрямо общия размер на обработваемата земя е 37,5%.

С най-голям дял от площите с пшеница е Северозападен район – 22,7%, следван от Североизточния – с 21,9% и Югоизточния – с 21%.

По данни от анкета БАНСИК на отдел „Агrostатистика“, през 2023 г. отглеждане на пшеница след пшеница има върху 4,8%, при 5% през предходната година. Върху около 94,6% от площите с пшеница – реколта `2023, е извършен добър сеитбооборот. След окопни култури са засети 79,3% от площите с пшеница, при 76,4% през 2022 г. В сеитбооборота на пшеницата през годината са включени 2,6% угари.

Ръж и тритикале

Произведеното зърно от ръж – реколта `2023 е с 15,2% под нивото от предходната година, в резултат от намаление както на реколтираните площи (с 8,1%), така и на средния добив (със 7,8%).

Реколтираните площи с тритикале през 2023 г. нарастват със 148,7% спрямо 2022 г., а средният добив – с 8,3%. Така, производството на тритикале достига 113 хил. тона – с над два пъти и половина повече на годишна база.

Най-много реколтирани площи с ръж и тритикале се наблюдават в Южен централен район – съответно 2 407 ха и 9 035 ха.

Ечемик

Производството на ечемик през 2023 г. възлиза на 770,3 хил. тона. Това представлява ръст от 27,6% на годишна база, като се отчита увеличение както на реколтираните площи – с 22,5%, така и на средния добив – с 4,2%.

Най-много площи с ечемик през 2023 г. са реколтирани в Югоизточния район (26,4% от общия за страната), следван от Североизточния район (23,9%).

От гледна точка на предшествениците, добър сеитбооборот е направен върху около 78,7% от площите с ечемик. Най-висок отново е делът на слънчогледа – 45,5%. Угарите, включени в сеитбооборота на ечемика през 2023 г., са 2,9%. След окупни култури са засети 61,7% от площите с ечемик.

Овес

При 13,7% повече реколтирани площи и с 3,4% по-висок среден добив от хектар, производството на нараства със 17,6% спрямо 2022 г. Най-много площи с овес са реколтирани в Югозападния район (33,9% от общите за страната).

Царевица за зърно

Полученото зърно от царевица през 2023 г. намалява с 4,1% спрямо предходната година, до 2 393,1 хил. тона. Сухото и горещо време през летните месеци се отрази неблагоприятно върху развитието на царевичните хибриди – преждевременно пожълтяване на листата и недобро озърняване на кочаните, което доведе до намаление на средния добив с 6,7%.

Засетите площи с царевица за зърно през 2023 г. са 540 260 ха, от които реколтирани са 534 637 ха – съответно с 3,4% и 2,7% повече спрямо 2022 г.

С най-голям дял в общо реколтираните площи с царевица през годината е Северозападният район (35,9%), следван от Северен централен (27,9%) и Североизточен (27,7%).

При царевицата най-голям е делът на предшественик пшеница – 59%. Ечемикът, включен в сеитбооборота на царевицата през тази година, представлява 4,8%.

Ориз

През 2023 г. в страната са произведени 68,1 хил. тона оризова арпа - с 4,6% повече спрямо предходната година. Наблюдава се увеличение на реколтираните площи с 5,9%, но леко понижение на средния добив с 1,2%.

2.2.2. Маслодайни култури

Основните маслодайни култури, които се отглеждат у нас, са слънчогледът и зимната маслодайна рапица.

Таблица II.5. Производство на маслодайни култури от реколти `2022 и `2023

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022
Слънчоглед	916 959	869 907	-5,1%	2,31	2,03	-12,2%	2 117 319	1 764 594	-16,7%
Рапица	129 334	79 794	-38,3%	2,29	2,57	12,1%	296 169	204 788	-30,9%

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

Слънчоглед

Производството на слънчоглед през 2023 г. възлиза на 1 764,6 хил. тона. Количеството е с 16,7% под нивото от предходната година, като се отчита намаление както на реколтираните площи – с 5,1%, до

869 907 ха, така и на средния добив – с 12,2%, до 2,03 тона/ха. Засетите площи със слънчоглед през 2023 г. са 873 697 ха – с 4,9% по-малко на годишна база.

Площите със слънчоглед в Североизточния район представляват 22,8% от общо реколтираните площи със слънчоглед в страната през 2023 г. Следва Северозападният район с 22,6%.

Най-голям е делът на слънчогледа, разположен върху предшественик пшеница – 68%. Ечемикът, включен в сеитбооборота на слънчогледа през годината, е 6,9%. Делът на отглежданият слънчоглед, като монокултура за период от 6 години назад е 86,3%.

Рапица

През 2023 г. в страната са произведени 204,8 хил. тона рапица, което е с 30,9% по-малко спрямо 2022 г. Засетите площи с рапица през 2023 г. са 80 518 ха, като от тях са реколтирани 79 794 ха – намаление с 38,3% на годишна база. При средния добив се отчита увеличение с 12,1%.

2.2.3. Мониторинг на пазара на зърно

През 2023 г. се наблюдава увеличение на общия капацитет за съхранение на зърно в България.

В рамките на годината е актуализиран Регистърът на обектите за съхранение на зърно в страната, като са вписани 51 броя нови обекти за съхранение на зърно, направена е промяна в обстоятелствата на 264 броя вписани обекти и са заличени 33 броя. Към 31.12.2023 г. в страната има общо 4 231 броя активни обекти за съхранение на зърно, с капацитет от 18 352 535 тона.

2.2.4. Окачествяване на реколта `2023

За извършване на представително окачествяване на пшеница, ечемик, слънчоглед, царевица и оризова арпа от реколта `2023 са взети и анализирани 3 196 броя проби от 4 400 261 тона от добитото количество зърно.

Окачествяване на пшеница от реколта `2023

Крайните резултати от проведените от БАБХ лабораторни анализи на средните проби от пшеница - реколта `2023, показват, че 48,7% от произведеното пшенично зърно през 2023 г. е с високи хлебопекарни качества и се отнася към първа, втора и втора Б групи, при 66,3% през предходната година. Отчетеният спад от близо 18 процентни пункта е в резултат на неблагоприятните метеорологични условия през 2023 г.

Разпределението на зърното по групи е както следва:

- Първа група – 1,6%, при 7% за 2022 г.;
- Втора група – 11,8%, при 15,4% за 2022 г.;
- Втора Б група – 35,3%, при 43,9% за 2022 г.;
- Трета група – 51,3%, при 33,7% за 2022 г.

Средните стойности на основните показатели, които определят качествената характеристика на зърното от реколта `2023 за страната са:

- съдържание на влага: $11,1\% \pm 0,5\%$, при $10,9\% \pm 0,5\%$ за 2022 г.;
- хектолитрова маса: $75,2 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 2,3 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$, при $75,8 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 2,7 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$ за 2022 г.;
- добив на мокър глутен: $21,3\% \pm 2,6\%$, при $25,9\% \pm 3,3\%$ за 2022 г.;
- отпускане на глутена: $6,9 \text{ мм} \pm 1,2 \text{ мм}$, при $7,4 \text{ мм} \pm 1,4 \text{ мм}$ за 2022 г.;
- число на хлебопекарна сила: $55,0 \text{ усл. ед.} \pm 4,6 \text{ усл. ед.}$, при $58,1 \text{ усл. ед.} \pm 5,8 \text{ усл. ед.}$ за 2022 г.;
- съдържание на протеин: $11,7\% \text{ с.в.} \pm 1,1\% \text{ с.в.}$, при $12,7\% \text{ с.в.} \pm 1,2\% \text{ с.в.}$ за 2022 г.;
- число на падане: $372,8 \text{ сек.} \pm 38,5 \text{ сек.}$, при $337,0 \text{ сек.} \pm 49,7 \text{ сек.}$ за 2022 г.

Окачествяване на ечемик от реколта `2023

Оценката е направена на база партида от 282 862 тона ечемик, от която са взети и анализирани 415 броя проби.

Средните стойности на основните качествени показатели на ечемика от реколта `2023 са както следва:

- съдържание на белтъчни вещества: $11,5\% \pm 0,7\%$, при $11,6\% \pm 1,3\%$ за 2022 г.;
- хектолитрова маса: $61,1 \text{ кг}/100 \text{ dm}^3 \pm 2,0 \text{ кг}/100 \text{ dm}^3$, при $60,1 \text{ кг}/100 \text{ dm}^3 \pm 3,7 \text{ кг}/100 \text{ dm}^3$ за 2022 г.;
- изравненост на партидите: $84,6\% \pm 7,0\%$, при $79,5\% \pm 13,2\%$ за 2022 г.;
- влажност: $11,5\% \pm 0,6\%$, при $11,2\% \pm 0,9\%$ за 2022 г.;
- културни примеси: $1,1\% \pm 1,5\%$, при $1,3\% \pm 1,3\%$ за 2022 г.;
- чужди примеси: $1,1\% \pm 1,2\%$, при $0,9\% \pm 0,6\%$ за 2022 г.

Окачествяване на слънчоглед от реколта `2023

Данните от анализирани средни проби показват, че добитият слънчоглед от реколта `2023 е с добри стойности по основните качествени показатели влага, масленост и примеси, които са заложиени в стандарта. Окончателните резултати сочат, че 70,8% от анализирани проби отговарят на условията на стандарта за качество на слънчогледовото семе, при установени 80,4% през предходната година.

Средните стойности на основните качествени показатели на слънчогледа от реколта `2023 са:

- съдържание на влага: $5,8\% \pm 0,5\%$, при $5,7\% \pm 0,5\%$ през 2022 г.;
- масленост: $44,8\% \pm 2,1\%$, при $45,6\% \pm 1,9\%$ през 2022 г.;
- културни примеси: $1,4\% \pm 0,8\%$, при $1,5\% \pm 0,7\%$ през 2022 г.;
- чужди примеси: $3,1\% \pm 1,8\%$, при $2,7\% \pm 1,5\%$ през 2022 г.

Окачествяване на царевица от реколта `2023

Крайните резултати показват, че 90% от анализирани партида отговаря на условията на стандарта за качество на царевичното зърно по отношение на показателите влага и примеси, при 90,4% установени през 2022 г.

Средните стойности на основните качествени показатели на царевицата от реколта 2023 са:

- влага: $12,3\% \pm 0,6\%$, при $12,3\% \pm 0,6\%$ през 2022 г.;
- културни примеси: $2,9\% \pm 1,7\%$, при $3,8\% \pm 2,0\%$ през 2022 г.;
- чужди примеси: $1,0\% \pm 0,5\%$, при $0,6\% \pm 0,5\%$ през 2022 г.;
- съдържание на нишесте: $72,5\% \pm 0,7\%$, при $72,7\% \pm 0,8\%$ през 2022 г.;
- хектолитрова маса: $72,0 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 1,9 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$, при $70,5 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 2,3 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$ през 2022 г.

Окачествяване на оризова арпа от реколта `2023

Крайните резултати показват, че 94,1% от анализирани партида през 2023 г. отговаря на условията на стандарта за качество на оризовата арпа по отношение на показателите влага и примеси, при установени 100,0% през 2022 г. По отношение на съдържанието на т.нар. „червени зърна“, 82,4% от анализирани количество арпа отговаря на изискванията за първо качество, при 83% през 2022 г.

Средните стойности на основните качествени показатели на оризовата арпа от реколта 2023 са:

- влага: $12,6\% \pm 1,2\%$, при $12,5\% \pm 0,6\%$ през 2022 г.;

- културни примеси: $1,1\% \pm 0,7\%$, при $1,3\% \pm 0,2\%$ през 2022 г.;
- чужди примеси: $0,6\% \pm 0,3\%$, при $1,2\% \pm 1,0\%$ през 2022 г.;
- червени зърна: $0,6\% \pm 0,4\%$, при $0,6\% \pm 0,4\%$ през 2022 г.;
- пожълтели зърна – няма както и през 2022 г., 2021 г., 2020 г., 2019 г. и 2018 г.;
- оголени зърна – $1,5\% \pm 1,0\%$, при $2,1\% \pm 0,8\%$ през 2022 г.;
- хектолитрова маса: $59,0 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 1,4 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$, при $59,5 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 1,7 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$ през 2022 г.

2.2.5. Технически култури

Тютюн

Производството на тютюн през 2023 г. е в размер на 3 945 тона, което е с 3,2% повече в сравнение с 2022 г. Отчита се увеличение на средния добив с 4,2%, до 1,65 тона/ха.

Памук

Общото прибрано количество влакнодаен памук през 2023 г. нараства с 5,6% на годишна база, до 1 147 тона, основно поради увеличение на средния добив с 5,5%.

2.2.6. Медицински и ароматни култури

През 2023 г. площите, заети с основни медицински, ароматни и етерично-маслени култури като маслодайна роза (розов цвят), лавандула (свеж цвят), маточина (суха маса), кориандър (семе), резене (семе), бял трън (семе) и др., са в размер на 42 534 ха, което е със 7,2% под нивото от 2022 г.

Реколтираните площи с тези култури са в размер на 39 685 ха, с 4% по-малко в сравнение с предходната година.

Таблица II.6. Производство на основни етерично-маслени култури от реколти `2022 и `2023

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022
Лавандула	15 194	10 710	-29,5%	3,86	3,45	-10,7%	58 585	36 898	-37,0%
Маслодайна роза	4 293	4 208	-2,0%	2,48	2,50	0,7%	10 657	10 517	-1,3%
Маточина	579	472	-18,5%	2,73	3,19	16,8%	1 579	1 504	-4,7%
Кориандър	17 524	21 370	21,9%	1,27	1,26	-0,4%	22 181	26 942	21,5%
Резене	1 209	564	-53,3%	0,98	0,27	-72,3%	1 190	154	-87,1%

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

Засадените площи с маслодайна роза възлизат на 4 510 ха (-11% на годишна база), от които са реколтирани 4 208 ха (-2%). При незначително по-висок среден добив от хектар (+0,7%), произведеното количество розов цвят през 2023 г. се свива с 1,3% спрямо предходната година, до 10 517 тона.

Добитата продукция от лавандулови насаждения е с 37% по-малко на годишна база, поради намаление както на реколтираните площи (с 29,5%), така и на средния добив (с 10,7%).

През 2023 г. производството на кориандър достига 26 942 тона – увеличение с 21,5% спрямо 2022 г. Регистрира се ръст на реколтираните площи с 21,9%.

При маточината се отчита спад на площите с 18,5% на годишна база, който е до голяма степен компенсирал от увеличение на средния добив с 16,8%. Производството възлиза на 1 504 тона – с 4,7% по-малко спрямо 2022 г.

Производството на резене през 2023 г. се свива с 87,1% на годишна база, до 154 тона, като се отчита намаление на реколтираните площи и средния добив, съответно с 53,3% и със 72,3%.

2.2.7. Плодове

Общите площи с овощни, черупкови и ягодоплодни насаждения в земеделските стопанства през 2023 г. са 59 904 ха, което е с 5% под нивото от предходната година. От тях, реколтирани са 40 816 ха - с 10,3% по-малко на годишна база. Поради климатични и други причини около 18% от плододаващите площи с овощни видове не са реколтирани. Напоявани са 25% от засадените площи с овощни видове.

Най-голям дял от реколтираните площи през 2023 г. заемат черешите – 23,6%, следвани от сливите и джанките – 22,7% и орехите – 18,4%. При почти всички основни овощни култури се регистрира намаление на реколтираните площи спрямо 2022 г., в границите от 1,5% (сливи и джанки) до 41,5% (праскови и нектарини). Увеличение е налице само при малините (с 0,4%) и лешниците (с 12,9%).

Площите с млади, невстъпили в плододаване овощни насаждения са 7 495 ха. Най-голям относителен дял от тях заемат орехите – 34,6%, следвани от сливите и джанките – 18,1%.

От новосъздадените насаждения през стопанската 2022/2023 година, 61% са костилкови видове, 20% са черупкови видове, а семковите и ягодоплодните видове заемат по 19%. От костилковите видове най-голям е делът на сливите и джанките (39%), следвани от кайсии и череши (по 23%), а от черупковите – на орехите (83%) и лешниците (12%).

През 2023 г. в страната са произведени общо 179 613 тона плодове – с 19,2% по-малко в сравнение с предходната година, поради неблагоприятните климатични условия в страната. Увеличение на продукцията спрямо предходната година се отчита при сливите и джанките – с 1,9% и лешниците – с 5,3%. При останалите овощни видове производството е по-ниско, като най-голямо е намалението при прасковите и нектарините (-55,3%), следвани от кайсиите и зарзалите (-43,0%), бадемите (-35,2%), култивираните шипки (-29,7%) и ябълките (-24,7%).

Водещо място в производството на плодове през годината заемат Южният централен район с 25,2% и Югоизточният район с 24,6%. В Южния централен район е съсредоточено производството на ябълки (33,6%) и сливи и джанки (27,9%), а в Югоизточния район – това на праскови (44,8%) и череши (38,8%). В Северния централен район са добити 85,6% от кайсиите в страната, а при производството на малини най-висок дял заема Североизточният район – 40,3%.

Таблица II.7. Производство на плодове от реколти `2022 и `2023

Овощни култури	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (кг/ха)			Производство (тона)		
	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022
Ябълки	3 720	3 562	-4,2%	12 474	9 807	-21,4%	46 403	34 933	-24,7%
Круши	575	468	-18,6%	5 391	5 365	-0,5%	3 100	2 511	-19,0%
Праскови и нектарини	2 533	1 483	-41,5%	9 547	7 282	-23,7%	24 182	10 799	-55,3%
Кайсии и зарзали	3 049	2 199	-27,9%	6 245	4 936	-21,0%	19 040	10 855	-43,0%
Сливи и джанки	9 398	9 256	-1,5%	6 028	6 238	3,5%	56 650	57 737	1,9%
Череши	10 799	9 648	-10,7%	4 993	4 791	-4,0%	53 920	46 222	-14,3%
Вишни	1 111	934	-15,9%	3 834	3 505	-8,6%	4 260	3 274	-23,1%
Орехи	8 327	7 509	-9,8%	485	459	-5,4%	4 035	3 450	-14,5%
Бадеми	1 506	1 077	-28,5%	637	578	-9,3%	960	622	-35,2%
Лешници	1 529	1 727	12,9%	496	463	-6,7%	759	799	5,3%
Малини	1 566	1 572	0,4%	3 634	3 598	-1,0%	5 691	5 656	-0,6%

Овощни култури	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (кг/ха)			Производство (тона)		
	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022
Култивирани шипки	923	851	-7,8%	1 961	1 496	-23,7%	1 810	1 273	-29,7%
Други овощни видове	489	530	8,4%	-	-	-	1 367	1 482	8,4%
Общо:	45 525	40 816	-10,3%	-	-	-	222 177	179 613	-19,2%

Източник: МЗХ, отдел "Агrostатистика"

През 2023 г. средният добив от сливи и джанки се повишава с 3,5% спрямо предходната година. При останалите овощни видове се отчита намаление на добивите с между 0,5% и 23,7%, най-съществено при прасковите и нектарините, култивираните шипки, ябълките и кайсиите и зарзалите, а най-слабо – при крушите и малините.

Реализирани са 97% от произведените плодове. Най-голям е делът на продукцията, предназначена за директни продажби и в търговската мрежа – 56%. Количествата за преработка представляват 37%.

2.2.8. Зеленчуци

През 2023 г. основните площи, използвани за производство на зеленчуци в земеделските стопанства, са 30 674 ха, което е с 0,9% под нивото от предходната година. Откритите площи, засадени с пресни зеленчуци, ягоди, картофи и бобови култури, възлизат на 29 520 ха – с 1,2% по-малко на годишна база. Оранжерийните площи нарастват със 7,5% спрямо 2022 г., до 1 154 ха.

Таблица II.8. Основни площи, използвани за производство на зеленчуци – реколти `2022 и `2023, ха

Основни площи	Реколта `2022	Реколта `2023	Изменение 2023/2022
Открити площи с пресни зеленчуци, ягоди, картофи и бобови култури	29 869	29 520	-1,2%
Обща оранжерийна площ	1 073	1 154	7,5%
Обща площ	30 942	30 674	-0,9%

Източник: МЗХ, отдел "Агrostатистика"

Общо реколтираните открити площи със зеленчуци през 2023 г. са 28 988 ха - с 1,2% по-малко спрямо 2022 г. По групи култури, увеличение на реколтираните площи е налице при зеленчуците от рода Brassica (с 4,4%), плодовите зеленчуци (с 9,6%) и грудковите и лукови зеленчуци (с 23,9%), а намаление – при ягодите (със 7,6%), картофите (с 23,4%) и пресните бобови култури (с 33,6%). Реколтираните открити площи с листни или стъблени зеленчуци са без промяна на годишна база.

С най-голям относителен дял от общо реколтираните открити площи със зеленчуци през годината са тези, заети с картофи – 24,2%, дини – 12,8%, лук 10,4%, пъпеши – 9,6% и домати – 8,8%.

По видове зеленчукови култури, през 2023 г. се отчита значителен ръст на годишна база при реколтираните открити площи с корнишони (над два пъти), карфиол (с 56,4%), лук – зелен (с 51,1%), краставици (с 47,9%), пъпеши (с 34,3%), салати и марули (с 32,2%) и лук кромид – зрял (с 30,1%). От друга страна, съществено намаляват реколтираните открити площи, заети с чесън – зрял, праз, картофи, градински грах – зелен, броколи, градински фасул – зелен и спанак – с между 20,6% (чесън - зрял) и 62,1% (спанак).

Таблица II.9. Площи, производство и средни добиви от зеленчуци – реколти `2022 и `2023

Култури	Открити реколтирани площи (ха)		Оранжерийни реколтирани площи (ха)		Производство (тона)							Среден добив от открити площи (кг/ха)	
					От открити площи		Оранжерийно производство		ОБЩО				
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023
Плодови зеленчуци, в т.ч.:	12 529	13 735	с	1 181	248 365	250 794	108 543	106 534	356 908	357 328	0,1%	-	-
Домати	2 488	2 540	589	639	69 381	59 537	57 074	56 113	126 455	115 650	-8,5%	27 886	23 440
Краставици	219	324	431	389	4 231	5 603	46 794	44 528	51 025	50 131	-1,8%	19 320	17 293
Корнишони	53	128	3	с	1 146	2 383	96	с	1 242	с	-	21 623	18 617
Патладжани	415	357	с	5	9 689	10 106	с	132	с	10 238	-	23 347	28 308
Тиквички	165	154	3	1	3 602	3 034	57	15	3 659	3 049	-16,7%	21 830	19 701
Тикви и кратуни	798	704	с	-	9 978	9 343	с	-	с	9 343	-	12 504	13 271
Пъпеши	2 080	2 794	0	с	21 485	29 487	8	с	21 493	с	-	10 329	10 554
Дини	3 338	3 714	-	-	79 978	80 130	-	-	79 978	80 130	0,2%	23 960	21 575
Пипер (вкл. лют пипер)	2 215	2 371	123	147	42 332	46 264	4 461	5 741	46 793	52 005	11,1%	19 112	19 512
Сладка царевица	721	649	-	-	6 522	4 907	-	-	6 522	4 907	-24,8%	9 046	7 561
Пресни бобови култури, в т. ч.:	918	610	с	2	4 603	1 710	с	20	с	1 730	-	-	-
Градински грах - зелен	734	529	-	-	2 666	1 408	-	-	2 666	1 408	-47,2%	3 632	2 662
Градински фасул - зелен	184	81	с	2	1 937	302	с	20	с	322	-	10 527	3 728
Зеленчуци от рода Brassica, в т.ч.:	1 918	2 003	1	-	41 319	47 090	39	-	41 358	47 090	13,9%	-	-
Главесто зеле	1 774	1 847	1	-	39 551	44 963	39	-	39 590	44 963	13,6%	22 295	24 344
Цветно зеле (карфиол)	78	122	-	-	1 188	1 878	-	-	1 188	1 878	58,1%	15 231	15 393
Броколи	66	34	-	-	580	249	-	-	580	249	-57,1%	8 788	7 324
Листни или стъблени зеленчуци (с изкл. на зеленчуци от рода Brassica), в т.ч.:	633	633	с	31	7 636	9 945	789	302	8 425	10 247	21,6%	-	-
Чесън-зелен	84	73	с	1	1 122	1 348	с	9	с	1 357	-	13 357	18 466
Салати и марули	149	197	39	22	3 306	3 623	702	215	4 008	3 838	-4,2%	22 188	18 391
Спанак	95	36	с	1	518	153	с	5	с	158	-	5 453	4 250
Праз	89	70	-	-	997	1 033	-	-	997	1 033	3,6%	11 202	14 757
Лук - зелен	88	133	1	2	866	3 146	14	32	880	3 178	261,1%	9 841	23 654

Култури	Открити реколтирани площи (ха)		Оранжерийни реколтирани площи (ха)		Производство (тона)							Среден добив от открити площи (кг/ха)	
					От открити площи		Оранжерийно производство		ОБЩО				
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023
Други листни или стъблени зеленчуци (копър, магданоз, лук кромид - зелен, аспержи и др.)	128	124	7	5	827	642	59	41	886	683	-22,9%	6 461	-
Грудкови и лукови зеленчуци, в т.ч.:	3 139	3 890	с	1	39 636	51 698	с	17	с	51 715	-	-	-
Лук кромид - зрял	2 318	3 016	с	-	27 459	38 956	с	-	с	38 956	-	11 846	12 916
Моркови	359	446	0	-	9 540	9 707	4	-	9 544	9 707	1,7%	26 574	21 765
Чесън – зрял	335	266	с	-	1 287	1 073	с	-	с	1 073	-	3 842	4 034
Други грудкови и лукови зеленчуци (салатно цвекло, арпаджик, ряпа, репички и др.)	127	162	6	1	1 350	1 962	106	17	1 456	1 979	35,9%	10 630	-
Други зеленчуци (бамя и др.)	310	407	-	-	781	1 490	-	-	1 456	1 490	2,3%	2 519	-
Картофи	9 159	7 019	1	5	172 193	119 135	16	104	172 209	119 239	-30,8%	18 800	16 973
Ягоди	748	691	26	68	4 902	4 061	227	1 145	5 129	5 206	1,5%	6 553	5 877
Общо зеленчуци	29 354	28 988	1 233	1 288	519 435	485 923	109 726	108 122	629 161	594 045	-5,6%	-	-

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

с – конфиденциални данни

Общото производство на зеленчуци през 2023 г. е в размер на 594 хил. тона - с 5,6% по-малко в сравнение с предходната година, най-вече поради сериозен спад на добитото количество картофи. Продукцията от открити площи се свива с 6,5% на годишна база, до 485,9 хил. тона, а оранжерийната – с 1,5%, до 108,1 хил. тона.

През 2023 г. най-голямо е производството на картофи – 119,2 хил. тона (20,1% от общото производство на зеленчуци), домати – 115,7 хил. тона (19,5%), дини – 80,1 хил. тона (13,5%), пипер – 52 хил. тона (8,8%), краставици – 50,1 хил. тона (8,4%) и главесто зеле – 45 хил. тона (7,6%).

При почти всички групи зеленчуци се отчита увеличение на добитите количества от открити площи спрямо предходната година, достигащо до 30,4% при грудковите и луковите зеленчуци. По-малко на годишна база е производството от открити площи на групата „пресни бобови култури“ – с 62,9%.

Сред по-значимите култури, съществено нарастване на получената продукция от открити площи е налице при зрелия кромид лук (с 41,9%), пъпешите (с 37,2%), краставиците (с 32,4%), главестото зеле (с 13,7%) и пипера (с 9,3%), а намаление – при картофите (с 30,8%), сладката царевица (с 24,8%), ягоди (със 17,2%), домати (с 14,2%) и тиквите (с 6,4%).

През 2023 г. при основните зеленчукови култури се наблюдават разнопосочни изменения на средните добиви от открити площи в сравнение с предходната година. По-високи на годишна база са средните добиви от пипер, пъпеш, тикви, зрял кромид лук, главесто зеле и патладжани – с между 2,1%

(пипер) и 21,2% (патладжани), а по-ниски - тези от картофи, дини, ягоди, краставици, домати, сладка царевица и моркови – в рамките на 9,7% (картофи) - 18,1% (моркови).

Таблица II.10. Общо производство на основни зеленчуци от реколти `2022 и `2023, тона

Видове зеленчуци	Реколта `2022	Реколта `2023	Изменение 2023/2022
Домати	126 455	115 650	-8,5%
Пипер (сладък и лют)	46 793	52 005	11,1%
Краставици	51 025	50 131	-1,8%
Картофи	172 209	119 239	-30,8%
Главесто зеле	39 590	44 963	13,6%
Лук кромид зрял*	27 459	38 956	41,9%
Ягоди	5 129	5 206	1,5%

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

* Данните са само от открити площи

Оранжерийното производство в страната се определя от няколко основни зеленчукови култури - домати, краставици, пипер, салати и марули. Неговото развитие зависи от търсенето на пазара. Част от продукцията е предназначена за износ.

Общото производство на оранжерийни зеленчуци през 2023 г. е в размер на 108,1 хил. тона, което е с 1,5% по-малко спрямо предходната 2022 г.

Сред основните оранжерийни зеленчуци, единствено продукцията от пипер бележи ръст в сравнение с предходната година – с 28,7%. Оранжерийното производство на домати и краставици намалява съответно с 1,7% и 4,8% на годишна база, а това на салати и марули – с 69,4%.

Таблица II.11. Оранжерийно производство на основни зеленчуци от реколти `2022 и `2023, тона

Видове зеленчуци	Реколта `2022	Реколта `2023	Изменение 2023/2022
Домати	57 074	56 113	-1,7%
Пипер	4 461	5 741	28,7%
Краставици	46 794	44 528	-4,8%
Салати и марули	702	215	-69,4%
Други зеленчуци (без гъби)	695	1 525	119,4%
Общо	109 726	108 122	-1,5%

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

Продължава тенденцията за модернизиране на съществуващите оранжерии с прилагане на нови и по-съвременни технологии за качествени зеленчуци - оранжерийно производство.

Отчита се разнообразяване на видовете зеленчуковите култури, отглеждани в оранжерии. Освен основните оранжерийни култури се произвеждат още картофи, лук кромид-зелен, чесън-зелен, тиквички, пъпеши, ягоди и други.

2.2.9. Прогнозни данни за производството на основни зърнени и маслодайни култури от реколта `2024

По прогнозни данни, налични към началото на м. ноември, през 2024 г. производството на пшеница и ечемик нараства съответно с 3,6% и 32,3% спрямо предходната година. И при двете култури се отчитат малко по-високи средни добиви на годишна база, като при ечемика това е съчетано със

значително увеличение на реколтираните площи. Същевременно, оценката на производството на рапица сочи спад от 16%, поради намаление както на реколтираните площи, така и на средния добив.

На този етап продукцията от двете основни пролетни култури - царевица и слънчоглед, се очаква да бъде значително под нивото от предходната година, основно в резултат на очертаващото се сериозно понижение на средните добиви от декар, вследствие на неблагоприятните климатични условия през стопанската година (най-вече сухото и горещо време през лятото на 2024 г.).

Таблица II.12. Прогноза за производството на основни зърнени и маслодайни култури през 2024 г.

Култура	Показател/година	2023	2024 (прогноза)	Изм. 2024/2023
Пшеница	Площи (хил. ха)	1 221	1 213	-0,6%
	Среден добив (тона/ха)	5,43	5,65	4,2%
	Производство (хил. тона)	6 624	6 859	3,6%
Царевица за зърно	Площи (хил. ха)	535	510	-4,6%
	Среден добив (тона/ха)	4,48	2,70	-39,7%
	Производство (хил. тона)	2 393	1 400	-41,5%
Ечемик	Площи (хил. ха)	150	188	25,4%
	Среден добив (тона/ха)	5,14	5,40	5,1%
	Производство (хил. тона)	770	1 019	32,3%
Слънчоглед	Площи (хил. ха)	870	920	5,8%
	Среден добив (тона/ха)	2,03	1,50	-26,0%
	Производство (хил. тона)	1 765	1 438	-18,5%
Рапица	Площи (хил. ха)	80	69	-13,5%
	Среден добив (тона/ха)	2,57	2,50	-2,6%
	Производство (хил. тона)	205	172	-16,0%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“ (прогнозни данни за 2024 г.).

2.3. Производствени резултати в животновъдството

Държавната политика в областта на животновъдството е насочена към създаване на условия за устойчиво развитие на сектора и защита интересите на земеделските стопани.

Животновъдството има съществено значение за обезпечаване на продоволствената сигурност на населението, производството на качествени и безопасни храни за потребителите и продукти с висока добавена стойност, при ефективно управление на природните ресурси. Като един от приоритетните сектори със специфичен и динамичен характер, то се подпомага посредством различни финансови инструменти със средства от европейския бюджет по двата стълба на ОСП (за директни плащания и пазарни мерки и за развитие на селските райони), както и с национални средства.

През 2023 г. продължава прилагането на класификацията на кланичните трупове от говеда, свине и овце (агнета) по Скалите на ЕС. С класификацията се цели подобряване на прозрачността на пазара и повишаване на конкурентоспособността на месните продукти на европейския пазар, както и предоставяне на обратна информация към фермерите относно резултатите от способите на отглеждане на животните им.

Към края на 2023 г. се наблюдава намаление на броя на стопанствата, отглеждащи селскостопански животни спрямо година по-рано. Най-голям спад се отчита при стопанствата с кози – с 23,9% и овце – с 19,1%, следван от тези със свине – с 18,2% и говеда – с 16,2%. Броят на фермите с биволи остават без промяна спрямо 2022 г. Стопанствата, отглеждащи кокошки и подрастващи носачки

са с 15,9% по-малко на годишна база, а тези с пилета за месо - с 13%. Със 7,7% намалява броят на стопанствата с пчелни семейства.

През 2023 г. общият брой на повечето видове селскостопански животни намалява спрямо 2022 г., като козите са с 4,9% по-малко, овцете – с 2,2%, говедата – с 1,1%. Броят на птиците и пчелните семейства се свива съответно с 6,4% и с 0,8% на годишна база. Изключение правят свинете и биволиците, чиито общ брой нараства респективно с 20,4% и с 3,1% в сравнение с предходната година.

В рамките на годината е отчетен ръст на овцете майки от месодайно направление със 7,6% и на месодайните крави с 3,1%.

Таблица II.13. Брой животни през 2022 и 2023 г.

Вид животни	2022	2023	Изменение 2023/2022
Говеда - общо, в т. ч.:	559 544	553 363	-1,1%
крави - общо, в т. ч.:	361 476	355 565	-1,6%
- млечни крави	197 996	187 096	-5,5%
- месодайни крави	163 480	168 469	3,1%
Биволи - общо, в т. ч.:	20 317	20 941	3,1%
биволици	14 841	15 317	3,2%
Овце - общо, в т. ч.:	1 096 399	1 072 768	-2,2%
овце майки - общо, в т. ч.:	928 849	901 209	-3,0%
- млечни овце майки	758 821	718 303	-5,3%
- месодайни овце майки	170 028	182 906	7,6%
Кози - общо, в т. ч.:	184 019	174 952	-4,9%
Кози майки	156 285	145 265	-7,1%
Свине - общо, в т.ч.:	601 702	724 745	20,4%
общо разплодни женски свине над 50 кг	59 851	79 577	33,0%
Птици - общо, хил. бр., в т. ч.:	15 507	14 522	-6,4%
кокошки и ярки	7 139	6 583	-7,8%
пилета за месо	6 673	5 947	-10,9%
водоплаващи птици	1 632	1 928	18,1%
други птици	63	64	1,6%
Пчелни семейства	823 250	816 673	-0,8%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Забележка: данните за животните от рода на ЕРД, ДРД и свинете са към 1-ви ноември, за птиците – към 31-ви декември, а за пчелните семейства – към 1-ви октомври.

През 2023 г. средният размер на стопанствата при всички видове и категории селскостопански животни нараства спрямо предходната година. В резултат на бързото възстановяване на поголовието свине, при тях се наблюдава най-голямо увеличение на средния брой животни, отглеждани в едно стопанство: при свинете майки – с 87,1% (до 270 броя) и при свинете общо – със 73,1% (до 805,2 броя). Средният брой кози общо се повишава с 24,5% (до 34,3 броя), а този на кози майки – с 23,5% (до 29,1 броя). Следват овце общо с ръст от 21,7% (до 84,5 броя) и овце майки – с 19,4% (до 72,1 броя). Увеличението на средния брой говеда е с 18% (до 30,6 броя), а на биволиците – с 3% (до 41,8 броя).

Таблица II.14. Производство на мляко за периода 01.11.2022 - 31.10.2023 г. по райони на планиране, хил. литри

Райони	Общо мляко	В т.ч.:			
		Краве мляко	Биволско мляко	Овче мляко	Козе мляко
Северозападен	105 142	85 781	7 191	8 136	4 034
Северен централен	131 180	120 680	1 015	5 438	4 047
Североизточен	136 825	127 887	799	5 385	2 754
Югоизточен	160 841	144 030	3 480	10 494	2 837
Югозападен	63 912	52 943	686	7 268	3 015
Южен централен	193 857	174 297	3 183	13 534	2 843
Общо за страната	791 757	705 618	16 354	50 255	19 530
Изменение 2023/2022	-6,1%	- 5,7%	10,5%	-8,2%	-22,5%

Източник: МЗХ, отдел „Агrostатистика“

Общият добив на млечна суровина през 2023 г. възлиза на 791 757 хил. литра - с 6,1% под нивото от предходната година, главно поради по-малкия брой млечни животни. Най-съществен спад в сравнение с 2022 г. е отчетен при производството на козе мляко – с 22,5%. По-слабо изразено е намалението при овчето и кравето мляко, съответно с 8,2% и 5,7%. Единствено произведеното биволско мляко е повече, с 10,5%.

Традиционно, най-голям дял в общия добив на млечна суровина формира кравето мляко – 89,1%. Овчето мляко заема дял от 6,3%, козето – 2,5%, а биволското – 2,1%.

Водещ при производството на мляко общо през 2023 г. остава Южен централен район, формиращ 24,5% от целия обем, следван от Югоизточен район с 20,3%. С дял от 8,1% Югозападен район регистрира най-нисък добив.

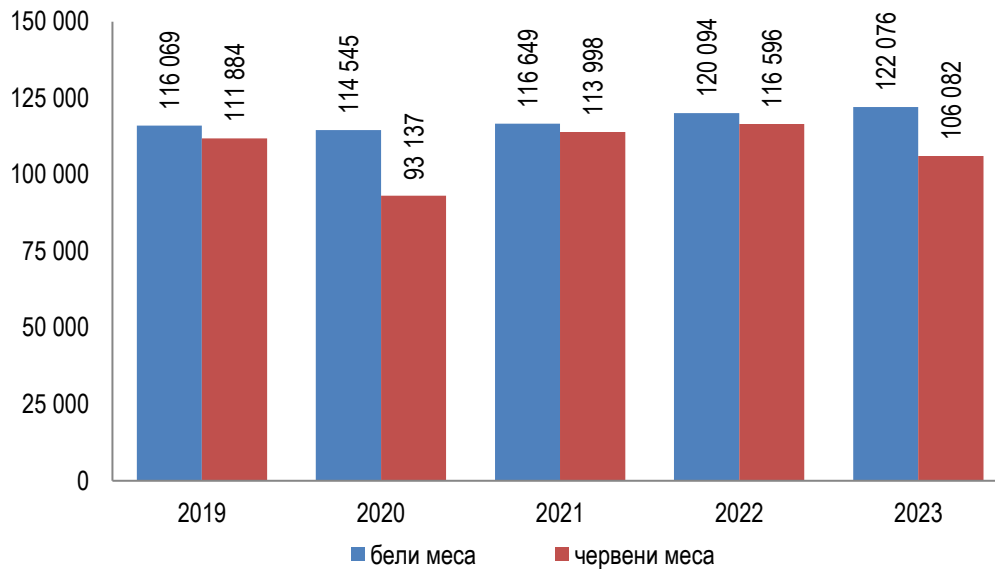
Таблица II.15. Производство на животинска продукция през 2022 – 2023 г.

Продукт	2022	2023	Изменение 2023/2022
1. Мляко - всичко (хил. литри), в т. ч.:	843 027	791 757	-6,1%
Краве мляко	748 278	705 618	-5,7%
Биволско мляко	14 804	16 354	10,5%
Овче мляко	54 742	50 255	-8,2%
Козе мляко	25 203	19 530	-22,5%
2. Месо – общо в кланично тегло (тона), в т. ч.:	236 690	228 158	-3,6%
Червени меса	116 596	106 082	-9,0%
Бели меса	120 094	122 076	1,7%
3. Яйца (хил. броя)	1 401 830	1 397 098	-0,3%
4. Пчелен мед (тона)	11 944	11 189	-6,3%

Източник: МЗХ, отдел „Агrostатистика“

През 2023 г. общият добив на месо в страната е 228 158 тона кланично тегло, което е с 3,6% по-малко спрямо предходната година. Производството на червено месо отбелязва спад от 9% на годишна база, до 106 082 тона, като добивът в кланиците намалява с 3,5%, а този в стопанствата - с 29,6%. Добитото бяло месо е общо 122 076 тона – с 1,7% над нивото от 2022 г., като е налице увеличение както на промишлено производство (с 1,4%), така и на добива в стопанствата - (с 43,4%).

Фигура II.3. Производство на месо през периода 2019 – 2023 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Добитият в страната пчелен мед през 2023 г. спада с 6,3% спрямо предходната година, до 11 189 тона, при среден добив от пчелно семейство в размер на 17 кг.

Общото производство на птичи яйца през годината възлиза на 1 397 098 хил. броя - с незначителните 0,3% по-малко на годишна база, от които 1 382 642 хил. броя (99%) са кокоши.

Очаквани данни за 2024 г.

През 2024 г. се очаква общият брой отглеждани селскостопански животни по отделните видове и категории да се движи около нивата от предходната година.

През периода януари – юли 2024 г. в кланиците на страната са произведени общо 122 618 тона месо – с 5,2% повече на годишна база, в т. ч. 51 778 тона червено месо и 70 840 тона бяло месо.

Сравнявайки със същия период на 2023 г., промишленият добив на червено месо нараства с 10,2%, най-вече вследствие на отчетения ръст от 11,5% при свинското месо, до 46 302 тона, което представлява над 89% от общото производство на червено месо в кланиците. В рамките на периода се увеличава и промишленият добив на говеждо месо – със 7,4% (до 4 173 тона), докато произведеното месо от ДРД, биволи и еднокопитни намалява със 17,1%.

За първите седем месеца на 2024 г. общият добив на бяло месо в кланиците се увеличава с 1,8% на годишна база и възлиза на 70 840 тона. Това включва главно месо от пилета бройлери от кокошия вид – 53 741 тона, с 2,6% над нивото отпреди една година. Промишленият добив на месо от патици е 14 481 тона, с 1,8% повече на годишна база.

Предвид данните за периода януари - юли, може да се очаква добивът на червено и бяло месо за цялата 2024 г. да бъде над нивото от предходната година.

През първите осем месеца на 2024 г. в млекопреработвателните предприятия са преработени общо 480,5 млн. литра мляко, в т. ч. 451,6 млн. краве мляко, което е съответно с 3,9% и 3,3% по-малко спрямо същия период на 2023 г. Намаляват и вложените в преработка количества биволско и смесено (с 16,6%), овче (с 14,9%) и козе мляко (с 3,2%).

Общият добив на млечна суровина за цялата 2024 г. се прогнозира да бъде под отчетения за предходната година.

При производството на яйца и пчелен мед през 2024 г. също се предвижда известно намаление на годишна база.

2.3.1. Говедовъдство и биволовъдство

Говедовъдството е подсектор на животновъдството с голямо стопанско значение, осигуряващ основния дял от суровината, необходима за производство на млечни продукти в страната.

Към 01.11.2023 г. в страната се отглеждат общо 553 363 броя говеда - с 1,1% по-малко в сравнение с година по-рано. Общият брой крави спада с 1,6% на годишна база, до 355 565 броя, поради регистрираното намаление на кравите от млечно направление с 5,5% (до 187 096 броя), докато броят на кравите за добив на месо се увеличава с 3,1% (до 168 469 броя). Продължава процесът на специализация на производството в говедовъдството, който се характеризира с преминаване от млечно към месодайно направление. В резултат, делът на кравите за месо в общия брой крави достига 47,4%, при 45,2% през 2022 г.

Таблица II.16. Разпределение на говедата по райони през 2022 и 2023 г.

Райони	01.11.2022 г.				01.11.2023 г.			
	Говеда		Крави		Говеда		Крави	
	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял
Северозападен	55,0	9,8%	36,3	10,0%	58,5	10,6%	37,4	10,5%
Северен централен	65,3	11,7%	36,5	10,1%	61,2	11,1%	35,7	10,0%
Североизточен	63,5	11,4%	34,3	9,5%	61,2	11,1%	33,7	9,5%
Югоизточен	106,3	19,0%	66,8	18,5%	106,1	19,1%	68,2	19,2%
Югозападен	90,3	16,1%	64,3	17,8%	86,9	15,7%	56,7	15,9%
Южен централен	179,1	32,0%	123,3	34,1%	179,5	32,4%	123,9	34,8%
Общо за страната	559,5	100%	361,5	100%	553,4	100%	355,6	100,0%

Източник: МЗХ, отдел „Агrostатистика“

Говедовъдството е концентрирано в Южна България, където се отглеждат 67,3% от общия брой говеда в страната през 2023 г. В Южен централен район се отглеждат над една трета от кравите, в т.ч. 27,1% от млечните и 43,4% - от месодайните.

Към 1 ноември 2023 г. стопанствата, отглеждащи млечни крави са 9 231 броя, с 25,8% под нивото отпреди една година. С изключение на големите ферми със 100 и повече животни, които се увеличават с 0,9%, при всички останали категории се отчита намаление. Най-голям е спадът при дребните стопанства с 1 - 2 и с 3 - 9 броя животни, съответно с 35,9% и 19,1%, където и отглежданите млечни крави намаляват респективно с 35,8% и 20%. По-умерено е намалението на стопанствата с от 10 до 99 животни – в рамките на 6% - 8,3% за различните категории, като животните в тези стопанства спадат с между 3,6% и 9,9%. През 2023 г. 41% от всички млечни крави в страната се отглеждат в големи ферми със 100 и повече животни.

Таблица II.17. Разпределение на млечните крави според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2023 г.

Брой животни в стопанство	Стопанства		Млечни крави	
	брой	Изменение 2023/2022	хил. броя	Изменение 2023/2022
1 - 2	4 842	-35,9%	5,8	-35,8%
3 - 9	1 239	-19,1%	7,6	-20,0%
10 -19	748	-8,3%	10,0	-9,9%
20 -49	1 505	-6,0%	48,3	-3,6%
50 - 99	564	-6,8%	38,7	-6,6%
100 и повече	333	0,9%	76,7	0,0%
Общо	9 231	-25,8%	187,1	-5,5%

Източник: МЗХ, отдел "Агrostатистика"

Производството на краве мляко през 2023 г. възлиза на 705 618 хил. литра – с 5,7% под отчетеното за предходната година, вследствие на редуцирания брой крави от млечно направление.

Традиционно, най-голям дял в общия добив на краве мляко заема Южен централен район – 24,5%, следван от Югоизточен район с 20,3%. Най-малък е дялът на произведеното краве мляко в Югозападен район – 8%.

Таблица II.18. Разпределение на биволиите по райони през 2022 и 2023 г.

Райони	01.11.2022 г.				01.11.2023 г.			
	Биволи общо		Биволици		Биволи общо		Биволици	
	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял
Северозападен	6,2	30,5%	4,7	31,9%	6,7	31,9%	4,9	32,3%
Северен централен	2,0	9,7%	1,2	8,1%	1,8	8,8%	1,1	7,0%
Североизточен	1,4	7,0%	0,8	5,8%	1,4	6,6%	0,9	5,8%
Югоизточен	5,0	24,8%	3,7	25,0%	5,2	24,8%	4,1	26,5%
Югозападен	1,1	5,5%	0,8	5,3%	1,4	6,6%	0,9	6,0%
Южен централен	4,6	22,5%	3,6	23,9%	4,4	21,4%	3,4	22,4%
Общо за страната	20,3	100%	14,8	100%	20,9	100%	15,3	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агостатистика“

Стопанствата, отглеждащи биволици към края на 2023 г. намаляват с 5,4% на годишна база, до 384, докато броят на биволиците в тях нараства с 3,2%, до 15,3 хиляди. Значителен спад е регистриран при малките стопанства с 1 - 2 броя животни – с 46,7%, както и на биволиците в тях – с 40%. Намаляват и фермите с 3 – 9 броя и със 100 и повече животни, съответно с 25,4% и 13,5%, където и отглежданите биволици са респективно с 33,8% и 9,4% по-малко. При стопанствата, отглеждащи от 10 до 19 животни и от 20 до 99 броя е отчетено увеличение съответно с 22,2% и 6,2% спрямо година по-рано, като биволиците в тях нарастват респективно с 24,8% и 14,3%. Около 89% от биволиците в страната се отглеждат в стопанствата с 20 и повече животни.

Водещи в биволовството през 2023 г. остават Северозападен, Югоизточен и Южен централен райони, където са концентрирани около 78% от поголовието.

През 2023 г. общият добив на биволско мляко бележи ръст от 10,5% на годишна база, до 16 354 хил. литра, в резултат на увеличени брой биволици. Водещ в производството на биволско мляко през годината е Северозападен район, представляващ 44% от общия обем за страната. Следват Югоизточен и Южен централен райони, съответно с дял от 21,3% и 19,5%.

Таблица II.19. Производство на говеждо месо през 2022 и 2023 г. (тона кланично тегло)

Категории животни	В кланици			В стопанства			Общо производство		
	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022	2022	2023	Изм. 2023/2022
Телета и млади говеда	586	491	-16,3%	8 015	4 318	-46,1%	8 601	4 809	-44,1%
Други говеда	6 459	6 536	1,2%	5 669	4 848	-14,5%	12 128	11 384	-6,1%
Общо за страната	7 045	7 027	-0,3%	13 684	9 166	-33,0%	20 729	16 193	-21,9%

Източник: МЗХ, отдел „Агостатистика“

Общото производство на говеждо месо в страната през 2023 г. е в размер на 16 193 тона. Това е с 21,9% по-малко спрямо предходната година, главно вследствие на спад на добива в стопанствата с 33%, до 9 166 тона. Производството в кланиците се свива с незначителните 0,3%, до 7 027 тона. Говеждото месо формира около 15% от общия обем произведено червено месо през годината.

В рамките на 2023 г. по скалата на Съюза за класификация са класифицирани общо 14 167 броя говеда на възраст над 8 месеца, което е с 8,2 % повече в сравнение с 2022 г. Кланиците, извършващи класификация на кланични трупове от говеда през годината са десет, без промяна спрямо 2022 г. Най-голям е делът на кравите категория „D“ – 64,2%, следван от говедата с категория „А“ – млад бик (18,1%), „Е“ – юница (9,2%), „В“ – бик (6,7%), „Z“ – животно на възраст от 8 до 12 месеца (1,8%) . За поредна година няма класифицирани говеда категория „С“. Основна част от класифицираното говеждо месо е добито от животни млечно направление, чиито кланични трупове са с нисък рандеман и слабо развита конформация. Поради това, най-голям е делът на класифицираните кланични трупове от говеда с клас по конформация Р (слаб) – 66,1%, следвани от О (добър) – 22,3%, клас R (доста добър) – 11,3% и U (много добър) – 0,3%. При определяне на класовете по степен на залоеност най-голям е броят на кланични трупове с клас 1 (много слаба) – 42,8%, клас 2 (слаба) – 37,1%, клас 3 (средна) – 18,9% и клас 4 (висока) – 1,2%.

2.3.2. Овцевъдство и козевъдство

Развитието на овцевъдството в страната е благоприятствано от подходящите природо-климатични условия и дългогодишните традиции. То е широко застъпено както в равнинните, така и в планинските и полупланинските райони, осигурявайки поминък на голяма част от населението в селските райони.

Към 1 ноември 2023 г. общият брой овце в страната е 1 072 768 - с 2,2% под нивото отпреди една година. Общо отглежданите овце майки са с 3% по-малко, вследствие на отчетеното намаление с 5,3% при млечното направление, докато при месодайното направление е налице ръст от 7,6%.

Традиционно, овцевъдството е съсредоточено предимно в Южна България, където през 2023 г. се отглеждат 65,6% от цялото поголовие. Над една четвърт от овцете майки се намират в Южен централен район.

Към края на 2023 г. броят на стопанствата, отглеждащи овце и овце майки, е съответно с 19,1% и 18,3% под отчетения година по-рано.

Таблица II.20. Разпределение на овцете по райони през 2022 и 2023 г. (хил. броя)

Райони	Овце общо			В т.ч. овце майки		
	01.11.2022 г.	01.11.2023 г.	Дял (2023 г.)	01.11.2022 г.	01.11.2023 г.	Дял (2023 г.)
Северозападен	132,6	125,3	11,7%	113,9	107,6	11,9%
Северен централен	106,1	107,6	10,0%	86,5	87,7	9,7%
Североизточен	131,9	135,8	12,7%	109,9	106,2	11,8%
Югоизточен	217,9	219,3	20,4%	187,4	186,5	20,7%
Югозападен	202,5	200,5	18,7%	171,9	164,0	18,2%
Южен централен	305,3	284,3	26,5%	259,2	249,1	27,7%
Общо за страната	1 096,4	1 072,8	100,0%	928,8	901,2	100,0%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Броят на стопанствата със заплодени овце и дзвиски намалява с 18,4% на годишна база, до 12 544, а животните в тях – с 2,5%. Най-голям спад е налице при малките стопанства с 1 - 9 животни (с 38,9%) и при тези с 20 - 49 животни (с 21%). При стопанствата с 50 – 99 броя и големите ферми от 100 до 299 животни и от 300 и повече животни се наблюдава известно увеличение, съответно с 4%, 0,6% и 0,2%.

Таблица II.21. Разпределение на козите по райони през 2022 и 2023 г. (хил. броя)

Райони	Кози общо			В т.ч. кози майки		
	01.11.2022 г.	01.11.2023 г.	Дял (2023 г.)	01.11.2022 г.	01.11.2023 г.	Дял (2023 г.)
Северозападен	28,8	27,6	15,8%	25,2	23,8	16,4%
Северен централен	26,8	24,4	13,9%	21,9	19,8	13,6%
Североизточен	20,3	20,2	11,6%	17,6	15,6	10,7%
Югоизточен	30,4	29,1	16,6%	26,9	25,8	17,9%
Югозападен	45,2	40,4	23,1%	36,5	30,6	21,0%
Южен централен	32,5	33,3	19,0%	28,2	29,6	20,4%
Общо за страната	184,0	175,0	100,0%	156,3	145,3	100,0%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Към края на 2023 г. общият брой кози намалява с 4,9% на годишна база, а този на козите майки – със 7,1%. Младите кози, заплодени за първи път са с 1,2% по-малко, а пръчовите – с 8,7%. Броят на яретата нараства с 18,6% спрямо предходната година, достигайки 16 266.

Наблюдава се съществено намаление на стопанствата с кози – с 23,9% при фермите, отглеждащи кози общо и с 24,2% при тези с кози майки.

През 2023 г. броят на стопанства със заплодени кози се свива с 25,6% на годишна база, а на животните в тях – с 6,8%. Най-голям спад е регистриран при малките стопанства с 10 - 19 броя – с 35,4% и с 1 - 9 животни – с 29,5%, също и на козите в тях, съответно с 32,8% и с 23,1%. С 21,4% по-малко са стопанствата с 20 - 49 заплодени кози, а животните в тях – с 24,9%. Леко нарастват фермите с 50 - 99 броя - с 2,8%. Около 60% от заплодените кози се отглеждат в големи ферми със 100 и повече животни. Въпреки намалението на броя на стопанствата от тази категория с 2,2%, отглежданите в тях заплодени кози се увеличават с 0,7%.

Около 60% от поголовието кози през 2023 г. се отглеждат в южните райони на страната. Водещ остава Югозападен район с дял от 23,1% от общия брой кози и 21,1% от козите майки.

През 2023 г. в страната са добити общо 69 785 хил. литра сурово мляко от ДРД, в т.ч.: 50 255 хил. литра овче и 19 530 хил. литра козе. В сравнение с предходната година и при двата вида мляко е отчетено намаление, съответно с 8,2% и 22,5%. Относителният дял на овчето мляко в общия обем добита млечна суровина през годината е 6,3%, а на козето – 2,5%.

Произведеното месо от ДРД през 2023 г. е в размер на 9 362 тона (около 9% от общото производство на червено месо през годината) - с 9,7% по-малко на годишна база, поради спад на добива както на овчето (с 9,3%), така и на козето месо (с 12%). От общия добив, 2 032 тона е в кланици (с 5,4% над нивото от 2022 г.) и 7 330 тона - в стопанствата (с 12,8% по-малко).

През 2023 г. класификацията на леки и тежки трупове от овце (агнета) се прилага в пет кланици, колкото и през предходната. Класифицирани са общо 12 169 броя кланични трупове от овце (агнета), което е със 147% повече спрямо 2022 г. Класифицираните леки трупове (до 13 кг) са 11 054 броя, като около 89,3% са класифицирани като първо качество, а 10,7% са второ качество. Най-голям е делът на леките кланични трупове с тегло от 7,1 кг до 10 кг - категория В с 50,5%. Следват тези с тегло от 10,1 кг до 13 кг - категория С – 43,1%, а агнета с тегло до 7 кг класифицирани в категория А са 6,4%. Класифицираните кланични трупове от овце на възраст до 12 месеца и над 13 кг са 1 115 бр.

2.3.3. Свиновъдство

Свиновъдният сектор в страната е добре структуриран и специализиран, което е предпоставка за неговата устойчивост и сравнително лесно преодоляване на последиците от различни негативни фактори през последните години, като войната в Украйна и установени огнища на Африканска чума по свинете.

След отчетеното сериозно намаление на броя на свинете през 2022 г., в рамките на 2023 г. се наблюдава постепенно възстановяване на поголовието, за което допринася понижението на цените на фуражните култури през годината. Продължава тенденцията на съсредоточаване на производството в по-малко на брой, но по-големи стопанства.

Към 1 ноември 2023 г. стопанствата, отглеждащи свине общо, са с 18,2% по-малко на годишна база, а тези с основни свине майки – с 33,3%. В същото време, общият брой на свинете бележи ръст от 20,4%, до 724 745. Общият брой на разплодните женски свине нараства с 33% (до 79 577), а този на основните свине-майки – с 8,5% (до 53 969).

Около 82% от всички свине през годината се отглеждат в три района на планиране - Югоизточен (33,8%), Северен централен (25,3%) и Североизточен (22,6%). В същите райони се отглеждат и най-голям брой от основните свине-майки, съответно 21,2%, 24,2% и 35,9%. Най-малко свине се отглеждат в Югозападен район – 1,4%, а най-малко свине-майки в Северозападен район – 6,7% от общия им брой.

Таблица II.22. Разпределение на свинете по райони през 2022 и 2023 г. (хил. броя)

Райони	Свине общо			В т.ч. основни свине майки		
	01.11.2022 г.	01.11.2023 г.	Дял (2023 г.)	01.11.2022 г.	01.11.2023 г.	Дял (2023 г.)
Северозападен	19,0	46,9	6,5%	1,8	3,6	6,7%
Северен централен	140,8	183,3	25,3%	12,7	13,1	24,2%
Североизточен	148,8	163,8	22,6%	10,3	19,4	35,9%
Югоизточен	244,8	244,8	33,8%	18,1	11,4	21,2%
Югозападен	8,8	10,3	1,4%	2,3	1,2	2,2%
Южен централен	39,5	75,6	10,4%	4,5	5,3	9,8%
Общо за страната	601,7	724,7	100,0%	49,7	54,0	100,0%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Към края на 2023 г. общият брой на стопанствата, отглеждащи женски свине за разплод (над 50 кг) е с 19,6% под нивото отпреди една година, докато броят на животните в тях се повишава с 33,1%. Стопанствата с 3 - 10 женски свине спадат почти наполовина (с 48,8%), а броят на животните в тях - с 25%. Съществено по-малко (със 17,9%) са и дребните стопанства с 1 - 2 броя, при запазване броя на отглежданите свине в тях. През 2023 г. увеличение има единствено при броя на стопанствата с 50 - 199 животни - с 8,3%, както и на броя на женските свине за разплод в тях - с 22,7%. Големите свинеферми с 200 и повече животни намаляват с 4,9%, но женските свине в тях нарастват със значителните 34,8%. В тези стопанства се отглеждат около 95% от всички женски свине за разплод в страната.

Таблица II.23. Разпределение на женските свине за разплод над 50 кг според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2023 г.

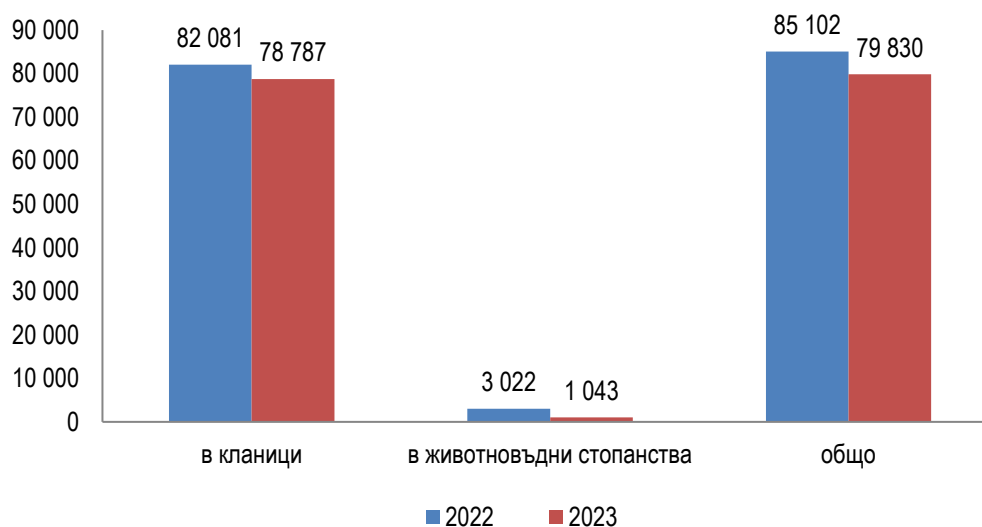
Брой животни в стопанство	Стопанства		Женски свине за разплод над 50 кг	
	Брой	Изменение 2023/2022	Хил. броя	Изменение 2023/2022
1-2	69	-17,9%	0,1	0,0%
3-9	41	-48,8%	0,3	-25,0%
10-49	55	-3,5%	1,0	-9,1%
50-199	26	8,3%	2,7	22,7%
200 и повече	39	-4,9%	75,5	34,8%
Общо	230	-19,6%	79,6	33,1%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2023 г. продължава да се прилага схемата на държавна помощ за реализиране на доброволно поети петгодишни ангажименти за хуманно отношение към свинете. Субсидиите се предоставят годишно и покриват допълнителните разходи или пропуснатите доходи, свързани с тези ангажименти.

Общото производство на свинско месо през 2023 г. се свива с 6,2% на годишна база, до 79 830 тона, което представлява над 75% от общо добития обем червени меса през годината. При добива в кланиците се отчита намаление с 4%, а при този в животновъдните стопанства (който по принцип е ограничен) – спад от 65,5%.

Фигура II.4. Производство на свинско месо през 2022 и 2023 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2023 г. по скалата на Съюза за класификация на кланични трупове от свине са класифицирани общо 133 810 броя, което е с 84% повече в сравнение с 2022 г. Една кланица е извършвала класификация през годината, с една по малко от предходната.

Таблица II.24. Класифицирани кланични трупове от свине според съдържанието на постно месо

Година	S 60% и повече	E от 55 до 60%	U от 50 до 55%	R от 45 до 50 %	O от 40 до 45%	P 40% по-малко	Общо (Брой)
2017	240	70 525	20 967	82	17	0	97 831
2018	318	70 422	18 888	134	0	0	89 762
2019	151	37 081	9 491	35	0	0	46 758
2020	161	33 079	7 050	31	0	0	40 321
2021	218	61 580	6 130	80	0	0	68 008
2022	2 370	57 240	13 182	11	0	0	72 803
2023	4 355	110 141	19 297	17	0	0	133 810

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

Над 82,3% от класифицираните през 2023 г. свине са от клас E, със съдържание на постно месо от 55% до 60% от теглото на трупа, 14,4% са с клас по конформация U – от 50% до 55% съдържание на постно месо.

С прилаганото в България регресионно уравнение се класифицират само парени трупове от угоени свине. Кланицата, извършваща класификация през годината е класифицирала близо 90% от общо закланите и обработени чрез парене угоени свине и едва 11,8% от общо закланите угоени свине в промишлени условия в страната.

2.3.4. Коневъдство

По експертна оценка, през 2023 г. броят на еднокопитните животни (в т. ч. конете) в България се задържа на около 116 хиляди. Основното им предназначение е за работа в селското стопанство.

Конезавод „Кабюк“ е единственото държавно предприятие, функциониращо в сектора, в което се отглеждат български и чужди племенни породи коне, като Каракачански кон, Източнобългарски кон, Плевенски кон, Чистокръвен Английски кон, Чистокръвен Арабски кон, Арабска Шагия и др. Останалите коне се отглеждат в частния сектор.

Работата, свързана със запазване и развитие на генетичните ресурси в коневъдството, продължава и през 2023 г.

2.3.5. Птицевъдство

Птицевъдството е един от най-интензивните сектори в животновъдството, характеризира се с широко застъпени механизация и автоматизация на производствените процеси, което осигурява високоефективно промишлено производство.

Към 31.12.2023 г. в страната се отглеждат общо 14 522 хил. броя птици - с 6,4% по-малко спрямо година по-рано, в т.ч.: 6 583 хил. броя кокошки и подрастващи носачки, 5 947 хил. броя пилета за месо (от кокошия вид), 15 хил. броя пуйки, 1 919 хил. броя патици, 9 хил. броя гъски и 49 хил. броя – други птици.

Намалението на общия брой птици е свързано главно със спад на птиците от кокошия вид (формиращи над 86% от общия брой), вследствие на установените в страната огнища на заболяването Инфлуенца по птиците. Кокошките и подрастващи носачки са със 7,8% по-малко на годишна база, а пилетата за месо - с 10,9%. При останалите видове е отчетено увеличение: пуйки – с 87,5%, гъски – с 80% и патици – с 18%. Птиците от категория други (пъдпъдъци, щрауси и токачки), които нямат голямо стопанско значение, намаляват с 10,9%.

Таблица II.25. Брой птици в края на годината, хил. броя

Вид птици	2021	2022	2023	Изменение 2023/2022
Кокошки носачки и подрастващи носачки	6 659	7 139	6 583	-7,8%
Пилета за месо	5 517	6 673	5 947	-10,9%
Пуйки	16	8	15	87,5%
Патици	1 889	1 627	1 919	17,9%
Гъски	4	5	9	80,0%
Други птици (пъдпъдъци, щрауси и токачки)	83	55	49	-10,9%
Общо	14 168	15 507	14 522	-6,4%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Към края на 2023 г. около 55% от птиците се отглеждат в Северен централен и Североизточен райони на страната, а едва 2% - в Югозападен район.

Таблица II.26. Брой птици по видове и райони през 2023 г., хил. броя

Район	Кокошки носачки и подрастващи	Пилета за месо	Кокошки и пилета общо	Пуйки	Патици	Други птици	Птици общо	Изменение 2023/2022 птици общо
Северозападен	с	с	1 341	1,4	336	2,1	1 680	2,3%
Северен централен	1 964	2 645	4 608	0	215	0,8	4 825	-13,6%
Североизточен	1 606	1 427	3 033	0	83	1,1	3 118	-11,3%

Район	Кокошки носачки и подрастващи	Пилета за месо	Кокошки и пилета общо	Пуйки	Патици	Други птици	Птици общо	Изменение 2023/2022 птици общо
Югоизточен	с	с	2 205	2,9	371	11,4	2 591	9,3%
Югозападен	с	с	288	1,5	4	35	328	-3,6%
Южен централен	с	с	1 055	8,4	910	7,3	1 980	-1,7%
Общо за страната	6 583	5 947	12 530	15	1 919	58	14 522	-6,4%
Изменение 2023/2022	-7,8%	-10,9%	-9,3%	87,5%	17,9%	-4,0%	-6,4%	

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, с- конфиденциални данни

През 2023 г. стопанствата, отглеждащи кокошки носачки и подрастващи намаляват с 15,9% на годишна база. Най-съществен спад се наблюдава при птицефермите с между 100 и 9 999 бр. – с 18%, но птиците, отглеждани в тях нарастват с 2,8%. Дребните птицеферми (с 1 до 99 птици) намаляват с 15,9%, а отглежданите в тях птици – с 10,6%. Промислените птицеферми със 100 000 и повече кокошки носачки и подрастващи са с 10% по-малко спрямо предходната година, а птиците в тях - с 10,7%. Броят на стопанствата, отглеждащи между 10 000 – 99 999 броя птици остава без промяна спрямо 2022 г., като кокошките носачки в тях нарастват с 0,9%.

Броят на стопанствата, отглеждащи пилета за месо към края на 2023 г. е с 13% под отчетения година по-рано, а птиците в тях - с 10,9%. При всички категории стопанства се наблюдава спад с между 6,3% и 21,4%. В големите птицеферми (10 000 – 99 999 бр.) и (100 000 и повече бр.) броят на птиците се свива съответно с 14,6% и 8,5%. В стопанствата с 200 – 9 999 птици броят на отглежданите птици нараства с 6,3%, а в дребните ферми (1 - 199 броя) - остава без промяна на годишна база.

През 2023 г. общото производство на яйца е в размер на 1 397 098 хил. броя - с незначителните 0,3% по-малко спрямо предходната година. От тях, 1 382 642 хил. броя (99%) са яйца от кокошия вид, в т.ч. 198 878 хиляди – разплодни и 1 183 764 хиляди – за консумация. Яйцата за консумация се увеличават с 0,8% на годишна база, докато разплодните яйца намаляват с 6,5%.

По райони на планиране, през 2023 г. водещ в производството на яйца е Северен централен район с дял от 28,4% от общия обем за страната. Следват Североизточен район, Южен централен и Югоизточен райони, съответно с дял от 27,1%, 18,4% и 15,5%.

Таблица II.27. Производство на яйца през 2023 г. по райони за планиране, хил. броя

Район	Яйца от кокошки	Други яйца	Общо яйца	Изменение общо яйца 2023/2022
Северозападен	81 242	281	81 523	9,8%
Северен централен	395 211	1 403	396 614	-5,4%
Североизточен	378 631	44	378 675	-2,5%
Югоизточен	210 324	5 876	216 200	5,2%
Югозападен	63 102	4 145	67 247	7,1%
Южен централен	254 132	2 707	256 839	2,1%
Общо за страната	1 382 642	14 456	1 397 098	-0,3%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Общият добив на птиче месо и субпродукти в страната през 2023 г. се увеличава с 1,7% на годишна база, достигайки 122 076 тона. Промисленото производство нараства с 1,4%, формирайки 99% от общия добив. Добитото месо в стопанствата отбелязва ръст от 43,4%, но остава незначително като количество. Около 75% от произведеното в страната месо през 2023 г. е от кокошия вид.

Таблица II.28. Производство на птиче месо и субпродукти през периода 2022 - 2023 г.

	Заклани птици - хил. бр.			Общо месо и субпродукти - тона		
	2022	2023	Изменение 2023/2022	2022	2023	Изменение 2023/2022
В кланици	59 792	61 145	2,3%	119 262	120 883	1,4%
В стопанства	434	558	28,6%	832	1 193	43,4%
Общо	60 226	61 703	2,5%	120 094	122 076	1,7%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

За развитието на птицевъдството през последните години допринася схемата на държавна помощ за реализиране на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към птиците (за уговяване и за яйценосно направление) за период от пет години, чието прилагане продължава и през 2023 г.

2.3.6. Пчеларство

Развитието на пчеларството в България е благоприятствано от подходящите природни, климатични и екологични условия в страната, както и от дългогодишните традиции. Незаменимите лечебни свойства на пчелния мед и пчелните продукти водят до силно търсене от страна на потребителите, а добрите качествени параметри на българския мед го правят до голяма степен експортно ориентиран.

Пчеларството представлява алтернативна заетост за населението в слаборазвитите селски райони, осигуряваща допълнителни доходи.

Таблица II.29. Брой пчелни стопанства и пчелни семейства към 1 октомври

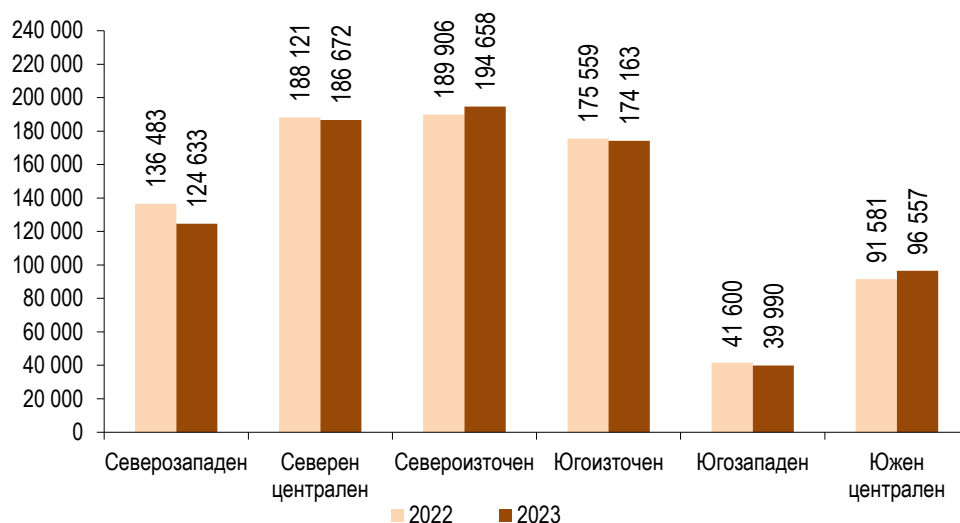
Брой пчелни семейства в стопанство	Брой стопанства			Брой пчелни семейства			Среден брой пчелни семейства		
	2022	2023	Изменение 2023/2022	2022	2023	Изменение 2023/2022	2022	2023	Изменение 2023/2022
от 1 до 9	1 238	949	-23,3%	5 882	4 108	-30,2%	4,8	4,3	-10,4%
от 10 до 49	3 455	3 136	-9,2%	79 340	73 792	-7,0%	23	23,5	2,2%
от 50 до 149	3 383	3 112	-8,0%	298 194	277 730	-6,9%	88,1	89,2	1,2%
150 и повече	2 148	2 236	4,1%	439 834	461 043	4,8%	204,8	206,2	0,7%
Общо	10 224	9 433	-7,7%	823 250	816 673	-0,8%	80,5	86,6	7,6%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Към 1 октомври 2023 г. в страната има 9 433 пчелни стопанства, в които се отглеждат 816 673 пчелни семейства – съответно със 7,7% и 0,8% по-малко на годишна база. Средният брой пчелни семейства в стопанство нараства със 7,5%, достигайки 86,6 броя (при 80,5 броя през 2022 г.).

Секторът е по-широко застъпен в Северна и Югоизточна България, където през 2023 г. се отглеждат около 83% от пчелните семейства. Най-голям брой пчелни семейства са регистрирани в Североизточен и Северен централен район, следвани от Югоизточен и Северозападен райони.

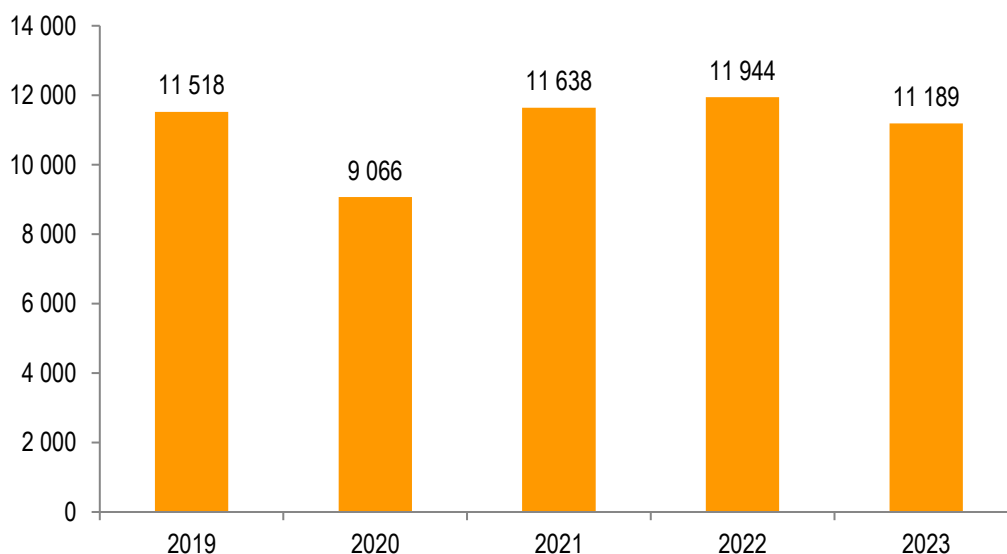
Фигура II.5. Брой пчелни семейства по райони през 2022 и 2023 г.

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2023 г. пчелните семейства, от които е добиван мед са 659 002 броя, с 2% по-малко спрямо предходната година. В съчетание с намаление на средния добив от пчелно семейство до 17 кг (с 4,5% под нивото от 2022 г.), това води до свиване на производството на пчелен мед с 6,3% спрямо 2022 г., до 11 189 тона.

Фигура II.6. Производство на пчелен мед през периода 2019 - 2023 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Реализацията на пчелен мед и средните продажни цени (без ДДС) през 2023 г. са, както следва:

- Директни продажби на краен потребител – 2 392 тона – 8,96 лв./кг;
- Директни продажби на търговци на дребно – 483 тона – 7,44 лв./кг;
- Продажби на преработвателни предприятия – 4 870 тона – 4,69 лв./кг;
- Продажби за промишлеността – 870 тона – 4,36 лв./кг;
- За собствена консумация и подхранване на пчелите – 1 431 тона.

Общо реализираното количество пчелен мед през 2023 г. нараства с 14,3% на годишна база, като най-голямо увеличение е отчетено при продажбите за промишлеността – със 70,6%. С 12,5% нарастват директните продажби на краен потребител, с 9,7% - продажбите на преработвателни предприятия, с 4,8% - директните продажби на търговци на дребно. Единствено при количествата пчелен мед, предназначени за собствена консумация и подхранване на пчели, се отчита намаление спрямо 2022 г. с незначителните 0,4%.

В резултат от отравяне, болести, глад и други причини, през 2023 г. са унищожени общо 40 695 броя пчелни семейства – с 8,9% по-малко в сравнение с предходната година, в т.ч.: 7 270 броя - от отравяне, 6 968 броя - от болести, 4 690 броя - от глад и 21 767 броя – по други причини.

Вароатозата е разпространено заболяване в Европа, включително и в България. Нейното нашествие влияе съществено върху добивите, а мерките за третиране срещу нея - върху качеството на пчелния мед. През 2023 г. са третирани 804 160 броя пчелни семейства (98,5% от общия им брой), при средна цена на едно третиране 6,54 лева.

В подхранване на пчелните семейства през годината се включват: есенно – 543 072 броя, зимно – 494 963 броя и пролетно подхранване – 566 773 броя пчелни семейства.

През 2023 г. стопанствата, практикували подвижно пчеларство са 265 – с 12,3% повече спрямо предходната година, но пчелните семейства в тях намаляват с 18,2%, до 21 407 броя. Стойността на транспортните разходи и ветеринарните свидетелства през годината е 14,18 лева/пчелно семейство - с 6,9% по-ниска спрямо 2022 г.

След приключване на последната пета тригодишна Национална програма по пчеларство 2020 – 2022 г., секторът се подпомага чрез интервенциите от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на България за периода 2023 - 2027 г., в който са заложили нови дейности и промени на прилагани дейности, които касаят начина на определяне и изплащане на разходите по тях. Интервенциите в пчеларството са разработени с широкото участие на браншовите пчеларски организации.

Поради затруднения, свързани с преминаването към подаване на заявления изцяло по електронен път, в периода на прием през 2023 г. са подадени с около 42% по-малко заявления за подпомагане на пчелари спрямо предходната година, като след извършване на съответните административни проверки са подписани 1 241 договора с кандидатите. В резултат на това, от общия бюджет в размер на 10 091 365 лева (40% от ЕФГЗ и 60% от НБ) за 2023 г. са изплатени едва 337 205 лева по отделните интервенции на 113 бенефициера.

2.3.7. Зайцевъдство

Въпреки добрите природно-климатични условия и наличието на традиции в отглеждането, през последните години зайцевъдството е слабо застъпено в страната, като има по-скоро любителски характер. По експертна оценка, общият брой на зайците през 2023 г. е около 115 хиляди.

Основните трудности за развитие на сектора са: недобра професионална подготовка на зайцевъдите; остаряло оборудване; високи производствени разходи; липса на стабилни експортни пазари и партньори; силна зависимост на износа на заешко месо от конюнктурата на външните пазари; липса на директни субсидии за фермерите-зайцевъди; недостатъчно развит научен потенциал за осигуряване на сектора; недостатъчен маркетинг и мениджмънт на българския пазар.

2.4. Състояние на биологичното производство в България през 2023 г.

Благодарение на положителното си въздействие върху околната среда и климата по отношение на подобряването на секвестрирането на въглерод и на състоянието на почвите, опазването на биологичното разнообразие и хуманното отношение към животните, както и допълнителните екосистемни услуги, които осигурява, биологичното земеделие допринася за постигането на целите на Европейския зелен пакт, на стратегията на ЕС „От фермата до трапезата“ и на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.

Биологичното производство е устойчива система за управление, която запазва елементите на

природния ландшафт и използва по отговорен начин енергията и природните ресурси.

Заложеният темп на нарастване на площите в биологичното земеделие, в съчетание с агроекологичните мерки води до високи и мултиаспектни ползи, както за постигане на целите за опазване на биоразнообразието, така и за смекчаване на въздействието на климатичните промени и за подобро качество на води и почви и почвеното биоразнообразие, поради неупотребата на минерални торове и химични пестициди. Прилагането на практиките на биологичното производство влияе индиректно за подобряване или поддържане на доброто състояние на природните местообитания и видове от Натура 2000.

Развитието на биологичното производство в България е благоприятствано от наличието на качествен поземлен ресурс, климатичните условия, традициите в аграрния сектор. Определящ за сектора на био земеделието е специфичният метод на производство, който поддържа екологичните баланси и произвежда продукция, покриваща принципите на екологичните цикли за непрекъснатото движение в природата чрез превръщане на вещества като вода, минерали, азот, кислород и въглерод в различни форми между живите същества, водата, въздуха и почвата.

Информацията за състоянието на биологичното производство в България през 2023 г. е основана на данните от годишните отчети на одобрените от министъра на земеделието и храните общо 15 контролиращи лица на биологично производство.

2.4.1. Оператори в система на контрол

Събирането на информацията от системата на контрол на биологичното производство е в рамките на календарната година.

В края на 2023 г. общо регистрираните в МЗХ биологични оператори са 5 026 броя – със 163 повече спрямо година по-рано, от които 4 438 броя са селскостопански производители. Операторите, сертифицирани с основна или допълнителна дейност преработка са 383 броя, с дейност търговия - 700 броя, с дейност внос - 105 броя и с дейност износ - 96 броя. През 2023 г. броят на биологичните оператори в система на контрол представлява 6,4% от общо регистрираните земеделски стопани по Наредба № 3 от 29 януари 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани, като се наблюдава увеличение с около половин процент в сравнение с предходната година.

2.4.2. Биологично растениевъдство

Общите площи, върху които се прилагат методите на биологично производство (площи в период на преход и биологични площи) през 2023 г. бележат ръст от 34% на годишна база, до 147 798,2 ха, представлявайки 2,95% от използваната земеделска площ в страната. Площите, насочени за биологично производство на зърнено-бобови култури, се увеличават с 23% спрямо предходната година, а тези с пасища и ливади - над два пъти. Повече са и площите в система на контрол с пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби (оранжерийно и полско производство) - с близо 30%, както и тези с технически култури – с 10%.

Таблица II.30. Площи в система на контрол, в т. ч. „в преход“ и „биологични“ (ха)

Вид култури	2022	2023
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	18 802,5	18 439,2
Зърнено-бобови, протеинови култури за производство на зърно	6 382,6	7 839,9
Кореноплодни култури	362,5	226,2
Технически култури – общо	17 088,6	18 753,9
Култури за зелено/Фуражни култури от обработваеми земи	1 905,3	1 171,0
Пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби (оранжерийно и полско производство)	1 342,0	1 726,4
Трайни насаждения	22 592,6	22 503,6
Постоянни ливади и пасища	29 855,7	69 894,7

Вид култури	2022	2023
Угар	12 108,9	7 243,3
Общо площи в система на контрол	110 440,7	147 798,2

Източник: МЗХ, по данни от контролиращите лица въведени в регистъра по чл. 16а, ал. 1, т. 1 от Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз.

Таблица II.31. Площи на земеделски култури, отглеждани по биологичен начин и площи в преход (ха)

Вид култури	Площи в преходен период		Площи, преминали периода на преход		Общо площи	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	10 265,4	8 087,9	8 537,1	10 351,3	18 802,5	18 439,2
Зърнено-бобови, протеинови култури за производство на зърно	1 675,7	3 911,6	4 706,9	3 928,3	6 382,6	7 839,9
Кореноплодни култури	19,9	50,8	342,7	175,4	362,5	226,2
Технически култури	4 082,2	6 240,1	13 006,4	12 513,8	17 088,6	18 753,9
Пресни зеленчуци, пъпеши и ягоди	254,0	622,2	1 087,9	1 104,1	1 342,0	1 726,4
Трайни насаждения	4 910,6	5 639,5	17 682,0	16 864,1	22 592,6	22 503,6
Постоянни ливади и пасища	18 132,0	57 038,6	11 723,8	12 856,1	29 855,7	69 894,7
Фуражни култури от обработваеми земи (култури за зелено)	116,1	448,3	1 789,2	722,7	1 905,3	1 171,0
Угар	10 525,4	5 523,4	1 583,5	1 719,9	12 108,9	7 243,3

Източник: МЗХ, по данни от контролиращите лица въведени в регистъра по чл. 16а, ал. 1, т. 1 от Закона за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз.

2.4.3. Биологично животновъдство

През 2023 г. се наблюдава положително развитие в сектора на биологичното животновъдство. Общият брой на говедата и бивоите в система на контрол е повече от два пъти над отчетения за предходната година, а този на овцете – с 52%. Козите и пчелните семейства също нарастват, макар и по-умерено.

Таблица II.32. Селскостопански животни в система на контрол

	Брой животни, отглеждани по биологичен начин		Общ брой животни към 1-ви ноември 2023 г.	Дял на животните, отглеждани по биологичен начин от общия брой животни към 1-ви ноември 2023 г.
	2022	2023		
Говеда и биволи	13 724	30 494	574 304	5,3%
Овце	25 995	39 497	1 072 768	3,7%
Кози	7 333	7 951	174 952	4,5%
Пчелни семейства	214 183	233 920	816 673	28,6%

Източник: МЗХ, по данни от контролиращите лица въведени в регистъра по чл. 16а, ал. 1, т. 1 от Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз.

По биологичен път през 2023 г. са получени 12 685,8 тона сурово мляко, близо 365 хил. броя яйца, 2 976,2 тона пчелен мед и продукти от пчеларството.

2.4.4. Пазар на биологични продукти

Произведените в страната биологични храни са предназначени до голяма степен за износ, предимно на европейския пазар. Ежегодно се реализира съществен износ на сертифицирани дивни сушени горски плодове и билки. Добър прием на международните пазари намират замразените плодове (ягоди, малини и боровинки), мед, етерични масла от роза, лавандула, мента, сирене, кашкавал и конфитюри. През 2023 г. продължава тенденцията на увеличение на броя на специализираните магазини за продажба на био храни и на търговските обекти, които се включват в дистрибуцията на биологични храни. Министерството на земеделието и храните осъществява ефективен надзор и контрол в областта на биологичното земеделие, което прави българските биопродукти легитимни на общия пазар на ЕС. Развитието на сектора се насърчава чрез информационни и разяснителни дейности за ползите и предимствата на биологичното земеделие.

2.5. Лозарство и винопроизводство

2.5.1. Производство на грозде

Площи

През 2023 г. площите с лозови насаждения в земеделските стопанствата, включващи плододаващите (вкл. изоставените, с възможност за възстановяване) и младите невстъпили в плододаване лозя, възлизат на 32 178 ха. От тях, около 2% са млади, невстъпили в плододаване лозя.

Новозасадените лозови насаждения са 253 ха.

Общо реколтираните площи с лозя през 2023 г. са 28 402 ха, без съществена промяна спрямо предходната година (-0,2%).

Таблица II.33. Разпределение на реколтираните лозя през 2022 - 2023 г. по статистически райони

Райони	Червени винени сортове (ха)		Бели винени сортове (ха)		Десертни сортове (ха)		Общо лозя (ха)	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Северозападен	1 506	1 280	731	743	56	43	2 293	2 066
Северен централен	527	424	757	615	88	67	1 372	1 106
Североизточен	640	615	1 675	1 687	82	80	2 397	2 382
Югоизточен	4 186	4 312	5 094	5 353	624	647	9 904	10 312
Югозападен	1 740	1 717	202	169	125	127	2 067	2 013
Южен централен	7 421	7 728	1 770	1 574	1 242	1 221	10 433	10 523
Общо	16 020	16 076	10 229	10 141	2 217	2 185	28 466	28 402

Източник: МЗХ отдел „Агrostатистика“

При общо реколтираните площи с червени винени сортове се наблюдава незначително увеличение с 0,3% спрямо 2022 г., в резултат на отчетеното нарастване в Южния централен район – с 4,1% и в Югоизточния район – с 3%. Във всички останали райони на планиране е налице намаление на реколтираните площи с червени винени сортове, най-значително в Северния централен и Северозападния райони, съответно с 19,5% и 15%.

При белите винени сортове лозя общо реколтираните площи са с 0,9% по-малко спрямо 2022 г., като най-съществено намаление се отчита в Северния централен район – с 18,8%, следван от Югозападния и Южния централен райони, съответно с 16,6% и 11,1%. Същевременно, реколтираните площи с бели винени сортове в Североизточния, Северозападния и Югоизточния райони нарастват с между 0,7% и 5,1%.

Общо реколтираните площи с десертни сортове лозя са с 1,4% под нивото от 2022 г. Намаление на тези площи се отчита в Северния централен, Северозападния, Североизточния и Южния централен райони – в границите от 1,7% до 23,9%, а увеличение - в Югозападния и Югоизточния райони, съответно с 1,6% и 3,7%.

Вследствие на лоши климатични условия, от 1 084 ха плододавачи лозя не е прибрана продукция.

От общо реколтираните площи с лозя през 2023 г., 56,6% са с червени винени сортове, 35,7% с бели винени сортове и 7,7% с десертни сортове.

Средни добиви

През 2023 г. е налице понижение на средните добиви от лозя спрямо предходната година, както при винените сортове - с 8,4%, до 5 165 кг/ха, така и при десертните – с 8,5%, до 5 628 кг/ха.

Най-високи средни добиви са отчетени в Югоизточния район - 6 082 кг/ха за винените и 6 543 кг/ха за десертните сортове.

Таблица II.34. Средни добиви на грозде от лозя – реколта `2023

Райони	Средни добиви от лозя (кг/ха)	
	Винени сортове	Десертни сортове
Северозападен	3 436	3 884
Северен централен	4 293	4 612
Североизточен	5 694	4 363
Югоизточен	6 082	6 543
Югозападен	3 363	3 488
Южен централен	4 920	5 567
България	5 165	5 628

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Производство

Общото производство на грозде в страната през 2023 г. възлиза на 147 804 тона, което е с 8,6% по-малко на годишна база. Добитото грозде от лозя е в размер на 147 707 тона - с 8,6% под нивото от предходната година, в съотношение винено – 92% и десертно – 8%. В сравнение с 2022 г., прибраната продукция от винено грозде намалява с 8,5%, до 135 409 тона, а тази от десертно грозде - с 9,9%, до 12 298 тона. Производството на грозде от асми бележи спад от 24,8%, до 97 тона.

Традиционно, най-голямо производство от лозя е отчетено в Югоизточен и Южен централен райони, където са концентрирани около 79% от цялата продукция.

В почти всички райони на страната е налице намаление на производството на грозде от лозя спрямо предходната 2022 г., вариращо от 8,1% в Северозападния до 36% в Югозападния район. Изключение прави Североизточният район, където е отчетено незначително увеличение на производството от грозде от лозя с 0,2%.

Таблица II.35. Производство на грозде – реколта `2023 г.

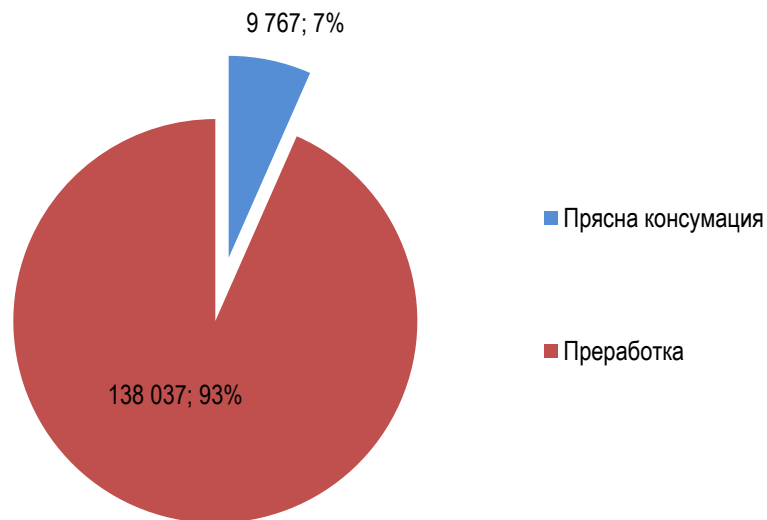
Райони	Грозде от лозя			Грозде от асми (тона)	Общо произведено грозде (тона)
	Винено (тона)	Десертно (тона)	Общо произведено грозде от лозя (тона)		
Северозападен	6 952	167	7 119	-	-
Северен централен	4 460	309	4 769	-	-
Североизточен	13 108	349	13 457	-	-
Югоизточен	58 778	4 233	63 011	-	-
Югозападен	6 342	443	6 785	-	-
Южен централен	45 769	6 797	52 566	-	-
Общо	135 409	12 298	147 707	97	147 804

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

От общо произведеното грозде през годината, 93% са насочени за преработка, а 7% - за консумация в пряно състояние.

По данни на Изпълнителната агенция по лозата и виното, през 2023 г. изкупеното и преработено количество винено грозде от винарските предприятия възлиза на 100 803 тона, което е с 14 143 тона по-малко спрямо предходната година.

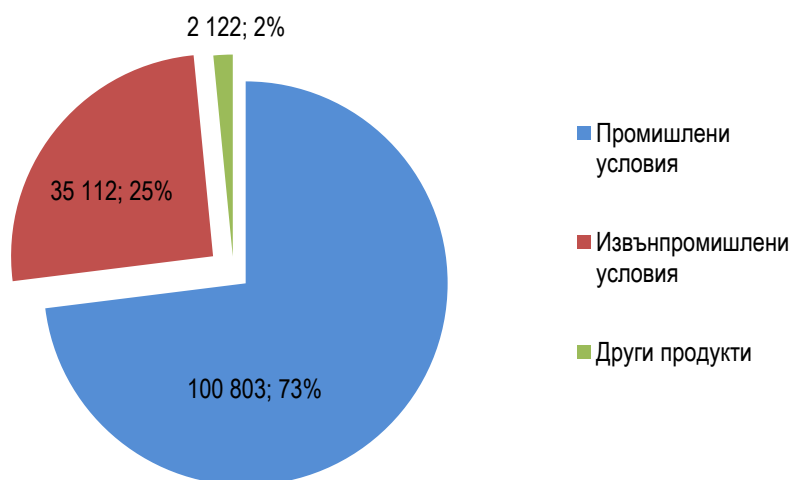
Фигура II.7. Разпределение на произведеното грозде – реколта `2023, тона и процентен дял

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Гроздето, предназначено за преработка в извънпромишлени условия е в размер на 35 112 тона, а 2 122 тона от преработеното грозде е потребено за други продукти, различни от вино и гроздова мъст.

Фигура II.8. Разпределение на гроздето – реколта `2023, предназначено за преработка, тона и процентен дял

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

2.5.2. Винопроизводство

Общото производство на вино от реколта `2023, декларирано от регистрираните винопроизводители, възлиза на 675 740 хектолитра, с 9,5% по-малко спрямо преходната година. Производството на червени вина и розе спада с 23,6% на годишна база, до 270 496 хектолитра, докато това на бели вина нараства с 3,2%, до 405 246 хектолитра.

С най-голям дял от промишленото производство на вина - реколта `2023 са трапезните вина (вина без защитено наименование за произход или защитено географско указание) – 59,6%, следвани от регионалните вина (вина със защитено географско указание) с 40,2%. Делът на вината със защитено наименование за произход е едва 0,2%.

Водещ в производството на вино през 2023 г. е Югоизточният район с 62,4% от общото количество, следван от Южен централен район със 17,9%. Най-малък е делът на произведеното вино в Северозападния район – 2%.

Таблица II.36. Количество произведено вино и гроздова мъст от предприятията за винопроизводство, реколта `2023

Район	Количество произведено вино и гроздова мъст, хектолитра								
	Вина със ЗНП* (качествени)		Вина със ЗГУ** (регионални)		Други вина (в т. ч. трапезни)		Мъст	Общо вина	
	бели	червени и розе	бели	червени и розе	бели	червени и розе		бели	червени и розе
Северозападен район	0	0	6 502	4 301	1 088	1 805	9 163	7 590	6 106
Северен централен район	0	0	12 359	10 992	19 669	9 830	0	32 028	20 822
Североизточен район	101	0	22 963	6 901	13 823	4 309	0	36 887	11 210
Югоизточен район	152	899	70 282	54 338	205 108	90 931	8 515	275 542	146 168
Югозападен район	9	53	5 863	8 864	1 958	1 801	0	7 830	10 718
Южен централен район	0	0	23 121	45 093	22 248	30 377	17 781	45 369	75 470
ОБЩО ВИНО:	262	952	141 092	130 490	263 892	139 052	35 459	405 246	270 494

Източник: Изпълнителна агенция по лозата и виното

*ЗНП – Защитено наименование за произход; **ЗГУ – Защитено географско указание

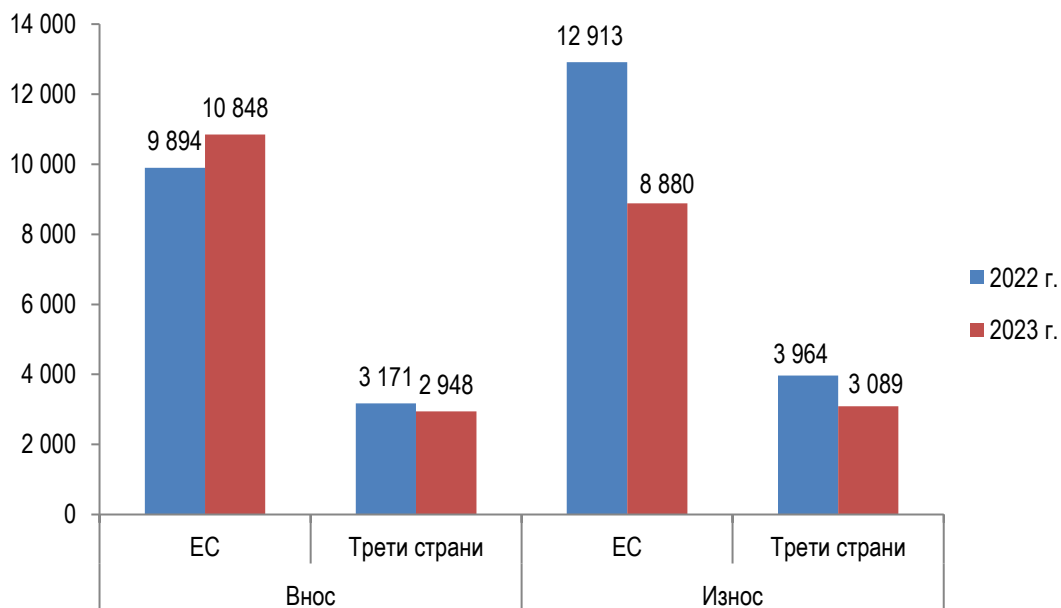
В извънпромишлени условия през 2023 г. са произведени 168 695 хектолитра вино, при 141 837 хектолитра за преходната година.

Така, общото производство на вино - реколта `2023 възлиза на 844 435 хектолитра, с 5% по-малко в сравнение с реколта `2022.

2.5.3. Износ и внос на вино

През последните години се наблюдава тенденция на намаление на износа на вино от България, която се задълбочава през 2023 г. В комбинация с увеличение на вноса, това превръща България в нетен вносител на вино през 2023 г.

Фигура II.9. Външна търговия с вино през периода 2022 – 2023 г., хил. литра

Източник: НСИ

Износ

По данни на НСИ, през 2023 г. е реализиран износ на общо 11 969 хил. литра вино, което е с 29,1% под нивото от предходната година. В стойностно изражение експортът се понижава по-умерено – с 18,7%, до 22 659 хил. евро, поради постигнатата с 14,7% по-висока средна износна цена от 1,89 евро/литър.

Общото количество вино, насочено за ЕС, спада с 31,2% на годишна база, до 8 880 хил. литра (74,2% от целия износ). Водеща дестинация остава Полша, макар пратките за там да отбелязват спад от 45,7% спрямо 2022 г. (до 3 621 хил. литра). Сред останалите по-важни партньори в рамките на ЕС също се отчита намаление на износа спрямо предходната година, вариращо от 8,3% (Швеция) до 78% (Франция). Повече са реализираните количества в Дания (с 1,5%), Германия (с 13,6%), Кипър (с 82,7%), Люксембург (с над два пъти) и Италия (близо четири пъти).

При износа на вино за трети страни през 2023 г. също се наблюдава съществено намаление спрямо предходната година – с 22,1%, до 3 089 хил. литра. Сериозно намаляват количествата, насочени за основни пазари като Обединеното кралство (с 42,9%), Руската федерация (с 30,6%), САЩ (с 33,8%) и Япония (с 25,7%). През 2023 г. не са реализирани пратки на вино за Алжир, а тези за Обединените арабски емирства, Кот д'Ивоар, Швейцария и др. са значително по-малко спрямо предходната година. Това е само частично компенсирано от разширяване на реализацията в Нигерия, Монголия, Казахстан и Норвегия.

Таблица II.37. Износ на вина през 2022 и 2023 г., литри

Страни	2022 г.	2023 г.	Изм. 2023/2022	
			литра	%
ЕС, в т. ч.:	12 913 037	8 880 005	-4 033 031	-31,2%
Полша	6 672 779	3 620 856	-3 051 923	-45,7%
Швеция	3 424 620	3 138 775	-285 845	-8,3%
Чехия	1 378 219	1 042 302	-335 917	-24,4%
Белгия	565 991	428 602	-137 389	-24,3%
Нидерландия	343 140	183 611	-159 529	-46,5%
Германия	120 106	136 457	16 352	13,6%

Страни	2022 г.	2023 г.	Изм. 2023/2022	
			литра	%
Италия	30 077	117 315	87 239	290,1%
Дания	59 967	60 888	921	1,5%
Литва	76 176	24 764	-51 413	-67,5%
Франция	111 327	24 538	-86 789	-78,0%
Кипър	10 475	19 135	8 660	82,7%
Люксембург	8 397	18 940	10 543	125,6%
Румъния	19 385	13 981	-5 404	-27,9%
Словакия	10 412	12 129	1 717	16,5%
Гърция	19 449	6 649	-12 801	-65,8%
Малта	21 593	5 985	-15 609	-72,3%
Други	40 926	25 081	-15 845	-38,7%
Трети страни, в т. ч.:	3 963 787	3 089 119	-874 668	-22,1%
Руска федерация	947 690	658 013	-289 677	-30,6%
Обединено кралство	928 230	530 041	-398 188	-42,9%
САЩ	619 845	410 588	-209 257	-33,8%
Япония	500 253	371 561	-128 692	-25,7%
Нигерия	129 416	325 148	195 732	151,2%
Норвегия	19 817	135 677	115 861	584,7%
Бенин	136 940	126 252	-10 688	-7,8%
Ливан	68 234	91 778	23 544	34,5%
Кот д'Ивоар	102 299	61 479	-40 820	-39,9%
Китай	61 001	57 956	-3 046	-5,0%
Казахстан	7 364	48 047	40 682	552,4%
Бразилия	41 502	42 523	1 021	2,5%
Швейцария	62 534	25 839	-36 695	-58,7%
Монголия	8 208	21 276	13 068	159,2%
Грузия	27 519	12 958	-14 561	-52,9%
Канада	24 111	12 398	-11 714	-48,6%
Хонконг	20 787	9 432	-11 355	-54,6%
Армения	27 360	5 301	-22 059	-80,6%
Обединени арабски емирства	69 805	1 620	-68 185	-97,7%
Алжир	83 520	0	-83 520	-100,0%
Други	77 355	141 234	63 879	82,6%
Общо	16 876 824	11 969 125	-4 907 699	-29,1%

Източник: НСИ

Внос

Общият внос на вино през 2023 г. е в размер на 13 796 хил. литра, с 5,6% повече в сравнение с предходната година. При 12,8% по-висока средна вносна цена от 2,93 евро/литър, общата стойност на вноса нараства с 19,1% на годишна база, до 40 397 хил. евро.

Таблица II.38. Внос на вина през 2022 и 2023 г., литри

Страни	2022 г.	2023 г.	Изм. 2023/2022	
			литра	%
ЕС, в т. ч.:	9 893 540	10 848 258	954 718	9,6%
Италия	3 229 157	3 380 658	151 501	4,7%
Испания	2 250 133	2 145 898	-104 235	-4,6%
Франция	1 963 888	1 898 509	-65 378	-3,3%
Германия	1 272 413	1 478 461	206 048	16,2%
Румъния	227 672	820 034	592 362	260,2%
Унгария	506 851	615 260	108 409	21,4%
Швеция	8 484	154 749	146 265	1724,0%
Чехия	89 958	103 814	13 856	15,4%
Гърция	78 933	76 803	-2 131	-2,7%
Австрия	13 719	50 282	36 564	266,5%
Португалия	27 845	44 754	16 909	60,7%
Нидерландия	33 869	39 927	6 059	17,9%
Белгия	34 941	27 380	-7 561	-21,6%
Дания	32 400	7 200	-25 200	-77,8%
Литва	65 146	2 146	-63 000	-96,7%
Полша	54 980	0	-54 980	-100,0%
Други	3 155	2 383	-771	-24,4%
Трети страни, в т. ч.:	3 170 648	2 947 819	-222 830	-7,0%
Северна Македония	1 656 652	1 060 204	-596 449	-36,0%
Нова Зеландия	522 506	877 928	355 423	68,0%
Южна Африка	623 206	296 811	-326 395	-52,4%
Молдова	24 786	197 761	172 975	697,9%
Чили	156 041	173 849	17 809	11,4%
Косово	0	150 000	150 000	-
Аржентина	70 496	49 850	-20 646	-29,3%
Грузия	32 139	40 751	8 612	26,8%
Обединено кралство	48 092	33 042	-15 050	-31,3%
Австралия	9 821	30 966	21 145	215,3%
Други	26 912	36 659	9 748	36,2%
Общо	13 064 189	13 796 077	731 888	5,6%

Източник: НСИ

При доставките на вино от държави членки на Европейския съюз се отчита ръст от 9,6% спрямо 2022 г., до 10 848 хил. литра (78,6% от общия импорт). Традиционно, най-значителни количества са внесени от Италия, Испания, Франция и Германия. Вносът на италиански и германски вина се увеличава съответно с 4,7% и 16,2% спрямо предходната година, докато този на френски и испански вина намалява респективно с 3,3% и 4,6%. Количествата, доставени от Румъния и Австрия, нарастват над три пъти и половина на годишна база, а това от Швеция – около осемнадесет пъти. През 2023 г. не е реализиран внос на вино от Полша (при близо 55 хил. литра през 2022 г.).

Вносът на вино от трети страни през 2023 г. се свива със 7% на годишна база, до 2 948 хил. литра, най-вече вследствие на по-малките количества, влезли от Северна Македония (с 36%) и Южна Африка (с 52,4%). Същевременно, вносът от Нова Зеландия нараства с 68%, от Австралия – над три

пъти, а от Молдова – близо осем пъти. В рамките на 2023 г. е отчетен импорт на 150 хил. литра вино от Косово, при липса на такъв през предходната година.

III. ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ

1. Основни търговски индикатори

През 2023 г. аграрният стокообмен на България възлиза на 14 142,2 млн. евро, с 5,3% под нивото от 2022 г. Износът на селскостопански стоки се свива с 4% спрямо предходната година, до 7 941,1 млн. евро, а вносът - със 7%, до 6 201,1 млн. евро. Така, през 2023 г. се формира положително салдо за България в размер на 1 740 млн. евро, което е с 8,7% повече на годишна база.

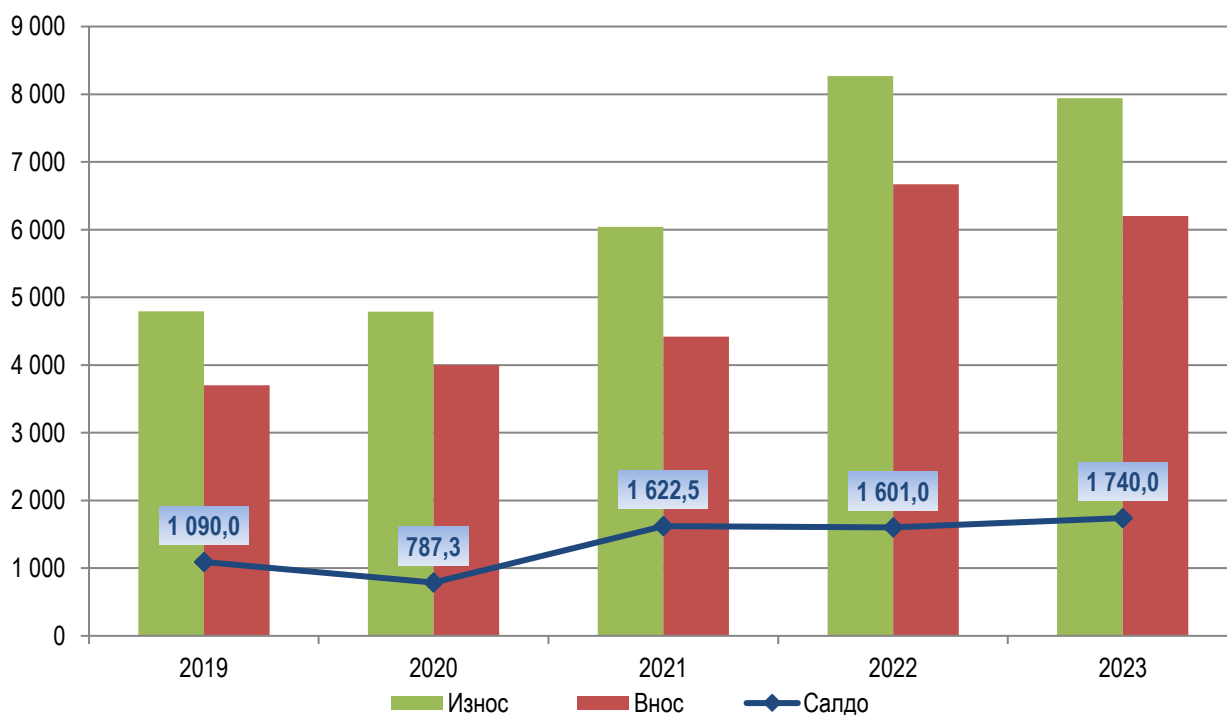
През 2023 г. аграрният сектор запазва своята значимост във външната търговия на страната, като представлява 15% от общия стокообмен за годината, в т. ч. 17,9% от общия износ и 12,5% от общия внос.

Таблица III.1. Аграрна търговия на България през периода 2019 – 2023 г. (хил. евро)

	2019	2020	2021	2022	2023	Изм. 2023/2022 (%)
Аграрен износ	4 793 025	4 786 052	6 041 007	8 269 923	7 941 122	-4,0%
Дял от общия износ	16,0%	17,1%	17,3%	17,4%	17,9%	
Аграрен внос	3 702 996	3 998 783	4 418 463	6 668 884	6 201 085	-7,0%
Дял от общия внос	11,1%	13,0%	11,3%	12,1%	12,5%	
Салдо	1 090 029	787 269	1 622 544	1 601 039	1 740 037	8,7%
Стокообмен	8 496 021	8 784 835	10 459 470	14 938 807	14 142 207	-5,3%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

Фигура III.1. Аграрна търговия на България (млн. евро)

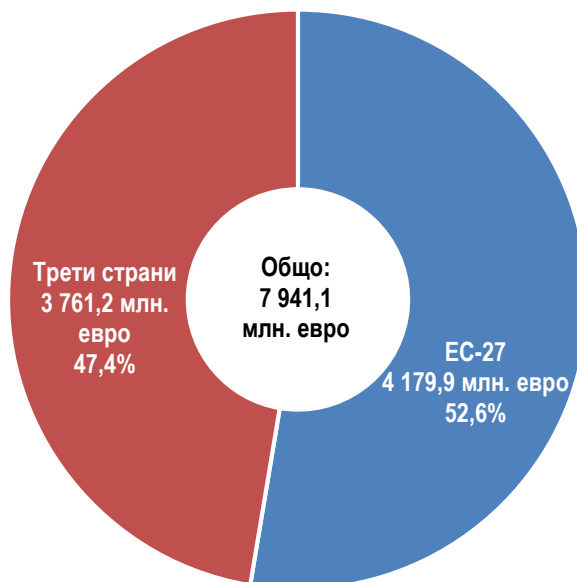

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ

2. Структура на аграрната търговия на България по страни

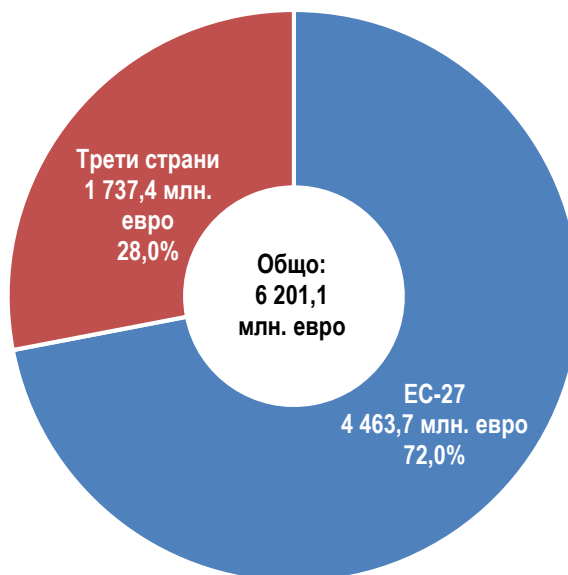
Търговията със селскостопански стоки със страните от Европейския съюз потвърждава своята водеща роля и през 2023 г. Стокообменът със Съюза представлява 52,6% от общия аграрен износ на България и 72% от общия аграрен внос, при респективно 59,9% и 62,8% през предходната година.

Фигура III.2. Структура на аграрния износ от България през 2023 г. по страни

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ

Фигура III.3. Структура на аграрния внос в България през 2023 г. по страни

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ

Отчетеният необичайно нисък дял на ЕС в общия аграрен внос през 2022 г. се дължи основно на рязкото увеличение на доставките на определени продукти от Украйна (главно маслодаен слънчоглед и сурово слънчогледово масло) след предприетите мерки на европейско и международно ниво за

улесняване на украинския износ във връзка с нахлуването на Русия в Украйна. Впоследствие, в резултат на въведените ограничения за внос на зърнени и маслодайни култури от Украйна (забрана на вноса на пшеница, царевица, слънчоглед и рапица от Украйна на територията на България, Унгария, Полша, Румъния и Словакия от началото на м. май до средата на м. септември 2023 г., а след това и лицензионен режим за износ на същите култури от Украйна за петте държави), през 2023 г. се наблюдава чувствително намаление на доставките от там и съответно възстановяване на относителната тежест на ЕС в общия аграрен внос.

2.1. Износ по страни

Водещи дестинации на българския износ на селскостопански стоки през 2023 г. остават съседните Гърция и Румъния, заедно формирайки близо една пета от общия аграрен износ за годината. Следват ги Испания, Турция, Китай, Германия, Алжир и др.

При почти всички по-значими партньори в рамките на ЕС се отчита намаление на износа спрямо предходната година в границите от 1,8% (Германия) до 40,3% (Белгия), което води до свиване на общата стойност на изпращанията за Съюза с 15,6%.

Същевременно, експортът за трети страни нараства с 13,4%, като стойността на пратките за Мароко, Южна Корея, Индонезия и Тайланд отбелязват няколкократно ръст, главно поради по-големия износ на слънчогледово масло за Мароко и на пшеница за останалите три страни. Сериозно се разширява и реализацията в Турция и Китай - съответно с 46,3% и 93,9% в стойностно изражение.

Таблица III.2. Износ на селскостопански стоки по страни (хил. евро)

	2021	2022	2023	Дял в общия аграрен износ (2023)	Изм. 2023/2022	
					хил. евро	%
ОБЩО, в т. ч.:	6 041 007	8 269 923	7 941 122	100,0%	-328 801	-4,0%
ЕС-27 общо	3 754 932	4 953 404	4 179 895	52,6%	-773 509	-15,6%
Гърция	744 863	1 003 727	855 590	10,8%	-148 137	-14,8%
Румъния	679 769	813 944	669 176	8,4%	-144 768	-17,8%
Испания	438 192	616 227	565 037	7,1%	-51 190	-8,3%
Германия	371 305	476 626	468 007	5,9%	-8 619	-1,8%
Нидерландия	294 807	398 557	289 373	3,6%	-109 184	-27,4%
Италия	341 849	395 915	292 816	3,7%	-103 099	-26,0%
Франция	184 599	333 333	224 718	2,8%	-108 615	-32,6%
Полша	156 285	203 751	191 186	2,4%	-12 565	-6,2%
Белгия	97 678	140 621	83 973	1,1%	-56 648	-40,3%
Чехия	43 085	55 721	73 599	0,9%	17 878	32,1%
Унгария	67 373	84 052	69 996	0,9%	-14 056	-16,7%
Други	335 126	430 931	396 424	5,0%	-34 507	-8,0%
Трети страни общо	2 286 039	3 316 519	3 761 227	47,4%	444 708	13,4%
Турция	357 824	346 887	507 604	6,4%	160 717	46,3%
Китай	161 498	247 710	480 339	6,0%	232 629	93,9%
Алжир	22 264	456 666	456 942	5,8%	276	0,1%
Индонезия	55 185	63 383	249 510	3,1%	186 127	293,7%
Обединено кралство	159 220	198 080	172 405	2,2%	-25 675	-13,0%

	2021	2022	2023	Дял в общия аграрен износ (2023)	Изм. 2023/2022	
					хил. евро	%
САЩ	156 207	182 175	176 893	2,2%	-5 282	-2,9%
Южна Корея	148 881	35 405	136 047	1,7%	100 642	284,3%
Египет	22 157	94 939	134 939	1,7%	40 000	42,1%
Мароко	47 021	37 787	132 217	1,7%	94 430	249,9%
Ирак	13 837	140 547	99 383	1,3%	-41 164	-29,3%
Тайланд	18 525	7 508	97 219	1,2%	89 711	1194,9%
Южна Африка	49 783	181 956	97 469	1,2%	-84 487	-46,4%
Тунис	93 392	163 034	94 518	1,2%	-68 516	-42,0%
Сърбия	55 076	72 443	82 030	1,0%	9 587	13,2%
Индия	27 693	217 090	72 664	0,9%	-144 426	-66,5%
Други	897 476	870 910	771 048	9,7%	-99 862	-11,5%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

2.2. Внос по страни

През 2023 г. най-значителен е вносът на селскостопански стоки от Румъния, Германия и Гърция, следвани от Украйна, Полша, Италия, Нидерландия, Турция и др.

Общият аграрен внос от трети страни е с 30% под нивото от предходната година, най-вече вследствие на спад на доставките от Украйна с 60,7%, повлиян от мерките за ограничение по отношение на зърнените и маслодайните култури с украински произход. Сред останалите по-важни партньори извън ЕС, намаление се регистрира при импорта от Сърбия (с 6,8%), Молдова (с 42,2%) и Китай (с 43,8%), а увеличение – от Обединеното кралство (с 20,3%), Турция (с 23,6%) и Кот д'Ивоар (с 89%).

Стойността на селскостопанските стоки от ЕС през 2023 г. нараства с 6,6% на годишна база. При повечето държави членки се наблюдава увеличение на доставките, вариращо от 2,6% (Гърция) до 59% (Словакия). Намаляват пристиганията от Австрия (с 5,7%) и Румъния (с 9%).

Таблица III.3. Внос на селскостопански стоки по страни (хил. евро)

	2021	2022	2023	Дял в общия аграрен внос (2023)	Изм. 2023/2022	
					хил. евро	%
ОБЩО, в т. ч.:	4 418 463	6 668 884	6 201 085	100,0%	-467 799	-7,0%
ЕС-27 общо	3 355 558	4 186 910	4 463 674	72,0%	276 764	6,6%
Румъния	685 924	875 101	796 589	12,8%	-78 512	-9,0%
Германия	453 460	546 208	584 919	9,4%	38 711	7,1%
Гърция	468 252	530 169	543 793	8,8%	13 624	2,6%
Полша	309 143	378 135	401 888	6,5%	23 753	6,3%
Италия	233 491	320 584	369 570	6,0%	48 986	15,3%
Нидерландия	262 181	321 940	353 611	5,7%	31 671	9,8%
Испания	162 054	217 332	284 675	4,6%	67 343	31,0%
Унгария	190 768	231 492	258 078	4,2%	26 586	11,5%
Белгия	88 301	124 319	174 266	2,8%	49 947	40,2%
Франция	146 909	157 603	170 504	2,7%	12 901	8,2%

	2021	2022	2023	Дял в общия аграрен внос (2023)	Изм. 2023/2022	
					хил. евро	%
Австрия	79 160	112 640	106 244	1,7%	-6 396	-5,7%
Чехия	63 158	91 755	101 803	1,6%	10 048	11,0%
Дания	37 693	53 625	64 904	1,0%	11 279	21,0%
Литва	40 364	40 822	48 355	0,8%	7 533	18,5%
Ирландия	26 783	39 501	46 864	0,8%	7 363	18,6%
Словакия	26 939	29 015	46 134	0,7%	17 119	59,0%
Други	80 977	116 669	111 477	1,8%	-5 192	-4,5%
Трети страни общо	1 062 905	2 482 000	1 737 411	28,0%	-744 589	-30,0%
Украйна	95 626	1 106 200	434 345	7,0%	-671 855	-60,7%
Турция	261 181	278 878	344 775	5,6%	65 897	23,6%
Сърбия	140 927	151 898	141 556	2,3%	-10 342	-6,8%
Китай	62 368	202 132	113 606	1,8%	-88 526	-43,8%
Кот д'Ивоар	35 701	39 898	75 414	1,2%	35 516	89,0%
Молдова	38 158	121 489	70 234	1,1%	-51 255	-42,2%
Обединено кралство	51 024	48 072	57 828	0,9%	9 756	20,3%
Северна Македония	34 494	43 562	43 690	0,7%	128	0,3%
Бразилия	19 825	54 223	36 720	0,6%	-17 503	-32,3%
САЩ	21 659	27 589	33 102	0,5%	5 513	20,0%
Виетнам	21 886	28 590	25 990	0,4%	-2 600	-9,1%
Еквадор	23 021	27 926	25 287	0,4%	-2 639	-9,4%
Камбоджа	*	*	21 508	0,3%	-	-
Мианмар	3 102	22 001	20 956	0,3%	-1 045	-4,7%
Други	253 933	329 542	292 400	4,7%	-37 142	-11,3%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

3. Структура на аграрната търговия на България по продукти

3.1. Износ по продукти

Водещите групи продукти в структурата на българския аграрен експорт през 2023 г. са житните растения (дял от 26,9% от общата стойност на реализираните извън страната селскостопански стоки), мазнините от растителен или животински произход (11,1%) и маслодайните семена (10,6%). Износът на житни растения се увеличава с 13,6% в сравнение с предходната година, докато този на другите две групи намалява съответно с 49,6% и 8,2%. Сравнително голяма остава и реализацията извън страната на остатъци от хранителната промишленост и храни за животни; хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения; какаови продукти; захар и захарни изделия; меса и карантии; мляко и млечни продукти; безалкохолни и алкохолни напитки и др.

Таблица III.4. Аграрен износ от България по групи продукти през периода 2022 – 2023 г. (хил. евро)

		2022		2023		Изм. 2023/2022 (%)
		хил. евро	дъл от общия аграрен износ %	хил. евро	дъл от общия аграрен износ %	
	Общо аграрни стоки, в т. ч.:	8 269 923	100%	7 941 122	100,0%	-4,0%
1	Живи животни	64 625	0,8%	210 974	2,7%	226,5%
2	Меса и карантии, годни за консумация	244 939	3,0%	285 962	3,6%	16,7%
3	Риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначни	50 573	0,6%	50 942	0,6%	0,7%
4	Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати другаде	271 945	3,3%	278 712	3,5%	2,5%
5	Други продукти от животински произход, неупоменати другаде	18 519	0,2%	21 459	0,3%	15,9%
6	Живи растения и цветарски продукти	9 566	0,1%	7 396	0,1%	-22,7%
7	Зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация	166 677	2,0%	170 197	2,1%	2,1%
8	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пъпешови кори	150 862	1,8%	155 513	2,0%	3,1%
9	Кафе, чай, мате и подправки	117 609	1,4%	113 275	1,4%	-3,7%
10	Житни растения	1 880 871	22,7%	2 135 774	26,9%	13,6%
11	Мелничарски продукти; малц; скорбяла и нишесте; инулин; пшеничен глутен	115 082	1,4%	82 101	1,0%	-28,7%
12	Маслодайни семена и плодове; семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи	918 236	11,1%	842 643	10,6%	-8,2%
13	Естествени лакове, клейове, смоли и други растителни сокове и екстракти	2 763	0,0%	3 066	0,0%	11,0%
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде	1 341	0,0%	521	0,0%	-61,1%
15	Мазнини и масла от животински или растителен произход; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	1 748 158	21,1%	880 390	11,1%	-49,6%
16	Продукти от месо, риби или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни	127 577	1,5%	133 328	1,7%	4,5%
17	Захар и захарни изделия	213 956	2,6%	291 204	3,7%	36,1%
18	Какао и продукти от какао	340 246	4,1%	404 097	5,1%	18,8%
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия	375 439	4,5%	424 604	5,3%	13,1%
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения	189 637	2,3%	202 492	2,5%	6,8%
21	Разни видове хранителни продукти	199 330	2,4%	214 902	2,7%	7,8%
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет	251 346	3,0%	245 968	3,1%	-2,1%
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни	618 820	7,5%	555 482	7,0%	-10,2%
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна	191 806	2,3%	230 121	2,9%	20,0%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

Намалението на общия експорт на селскостопански стоки през 2023 г. е свързано най-вече със значителния спад при слънчогледовото масло (със 783,1 млн. евро или с 49,5%). Това донякъде е компенсирано от ръст на износа на други продукти, като пшеница (със 182,1 млн. евро или с 13,2%), живи животни от рода на едрия рогат добитък (със 130,2 млн. евро или над три пъти), хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти (с 47,8 млн. евро или с 14,9%), шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао (с 46 млн. евро или с 18,9%) и царевица (с 40,3 млн. евро или с 12,9%).

Таблица III.5. Водещи продукти в аграрния износ от България (хил. евро)

	2022		2023		Изм. 2023/2022	
	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество	Стойност
Пшеница и смес от пшеница и ръж	4 051 292	1 382 364	6 422 378	1 564 501	58,5%	13,2%
Слънчогледово масло, памучно масло или масло от шафранка	910 012	1 581 751	783 361	798 608	-13,9%	-49,5%
Семена от слънчоглед, дори натрошени	660 346	689 553	874 490	695 191	32,4%	0,8%
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти	103 866	319 706	105 284	367 469	1,4%	14,9%
Царевица	963 503	312 915	1 364 853	353 248	41,7%	12,9%
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	51 709	243 630	53 256	289 608	3,0%	18,9%
Кюспета и други твърди остатъци	931 961	316 945	843 159	254 847	-9,5%	-19,6%
Птиче месо и карантии	37 560	204 524	34 384	209 059	-8,5%	2,2%
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	111 411	204 898	137 427	213 152	23,4%	4,0%
Хранителни продукти, неупоменати, нито включени другаде	45 154	172 657	43 493	189 356	-3,7%	9,7%
Живи животни от рода на едрия рогат добитък	14 435	48 987	43 666	179 167	202,5%	265,7%
Захари, включително лактоза, малтоза, глюкоза и фруктоза	211 121	126 078	192 586	158 442	-8,8%	25,7%
Сирена и извара	23 517	111 656	22 190	123 897	-5,6%	11,0%
Плодове, черупкови плодове и други части от растения, годни за консумация, приготвени или консервирани	38 896	104 790	39 914	120 973	2,6%	15,4%
Сурови или необработени тютюни; отпадъци от тютюн	23 658	108 292	21 721	115 451	-8,2%	6,6%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

3.2. Внос по продукти

На първо място в структурата на общия внос на селскостопански стоки през 2023 г. се нарежда групата месо и карантии, годни за консумация, с дял от 10,4% (при 7,8% през 2022 г.) и ръст от 23,8% на годишна база в стойностно изражение. Значително по-ниският внос на мазнини и масла от животински или растителен произход и на маслодайни семена и плодове спрямо предходната година води до намаление на относителната тежест на тези две групи в общия аграрен внос до съответно 7,9% и 7,7%. Следват безалкохолни и алкохолни напитки и оцет, тютюн и обработени заместители на тютюна, какао и какаови продукти, мляко и млечни продукти и др.

Таблица III.6. Аграрен внос в България по групи продукти през периода 2022 – 2023 г. (хил. евро)

		2022		2023		Изм. 2023/2022 %
		хил. евро	дъл от общия аграрен внос %		дъл от общия аграрен внос %	
	Общо аграрни стоки, в т. ч.:	6 668 884	100%	6 201 085	100%	-7,0%
1	Живи животни	28 459	0,4%	38 935	0,6%	36,8%
2	Меса и карантии, годни за консумация	520 014	7,8%	643 741	10,4%	23,8%
3	Риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначни	128 060	1,9%	128 179	2,1%	0,1%
4	Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати другаде	403 163	6,0%	413 118	6,7%	2,5%
5	Други продукти от животински произход, неупоменати другаде	28 930	0,4%	27 629	0,4%	-4,5%
6	Живи растения и цветарски продукти	38 800	0,6%	45 290	0,7%	16,7%
7	Зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация	251 698	3,8%	298 981	4,8%	18,8%
8	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пъпешови кори	303 871	4,6%	350 909	5,7%	15,5%
9	Кафе, чай, мате и подправки	185 840	2,8%	184 758	3,0%	-0,6%
10	Житни растения	190 286	2,9%	159 988	2,6%	-15,9%
11	Мелничарски продукти; малц; скорбяла и нишесте; инулин; пшеничен глутен	35 705	0,5%	35 818	0,6%	0,3%
12	Маслодайни семена и плодове; семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи	1 080 412	16,2%	475 734	7,7%	-56,0%
13	Естествени лакове, клейове, смоли и други растителни сокове и екстракти	31 301	0,5%	16 806	0,3%	-46,3%
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде	2 330	0,0%	2 021	0,0%	-13,3%
15	Мазнини и масла от животински или растителен произход; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	878 109	13,2%	491 579	7,9%	-44,0%
16	Продукти от месо, риби или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни	91 734	1,4%	109 870	1,8%	19,8%
17	Захар и захарни изделия	238 510	3,6%	249 972	4,0%	4,8%
18	Какао и продукти от какао	336 041	5,0%	419 635	6,8%	24,9%
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия	304 805	4,6%	368 511	5,9%	20,9%
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения	203 994	3,1%	220 826	3,6%	8,3%
21	Разни видове хранителни продукти	332 458	5,0%	374 054	6,0%	12,5%
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет	413 132	6,2%	465 233	7,5%	12,6%
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни	261 984	3,9%	255 301	4,1%	-2,6%
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна	379 249	5,7%	424 197	6,8%	11,9%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

През 2023 г. се отчита значителен спад на стойността на внесените слънчоглед – с 605,6 млн. евро или с 62,9% и слънчогледово масло – с 208,8 млн. евро или с 47,6%. Сред водещите стоки в общия аграрен внос, по-съществено увеличение на годишна база се наблюдава при свинското месо (с 33,3%), хлебарските, тестени сладкарски или бисквитени продукти (с 23%), етиловия алкохол (с 22%), тютюневите изделия (с 16,5%), шоколадовите продукти (с 15,1%) и птичето месо (с 14,8%).

Таблица III.7. Водещи продукти в аграрния внос в България (хил. евро)

	2022		2023		Изм. 2023/2022	
	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество (тона)	Стойност (хил. евро)	Количество	Стойност
Свинско месо	131 971	280 955	126 995	374 459	-3,8%	33,3%
Семена от слънчоглед, дори натрошени	1 337 262	962 725	656 768	357 109	-50,9%	-62,9%
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	47 210	226 264	46 947	260 494	-0,6%	15,1%
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти	73 117	205 454	77 357	252 700	5,8%	23,0%
Слънчогледово масло, памучно масло или масло от шафранка	308 935	438 648	257 783	229 838	-16,6%	-47,6%
Пури (включително тези с отрязани краища), пурети и цигари от тютюн или от заместители на тютюна	15 453	188 522	16 571	219 547	7,2%	16,5%
Хранителни продукти, неупоменати, нито включени другаде	29 793	182 115	28 776	203 650	-3,4%	11,8%
Захар от захарна тръстика или от цвекло и химически чиста захароза, в твърдо състояние	304 633	178 508	233 885	176 223	-23,2%	-1,3%
Води, включително минералните води и газираните води, и други безалкохолни напитки	213 644	154 073	221 069	176 092	3,5%	14,3%
Етилов алкохол, неденатуриран, с алкохолно съдържание по обем под 80 % vol; дестилати, ликьори и други спиртни напитки (с изключение на алкохолни препарати за производство на напитки)	23 612	139 086	25 132	169 709	6,4%	22,0%
Птиче месо и карантии	93 592	141 207	103 223	162 131	10,3%	14,8%
Сирена и извара	35 072	146 395	37 586	160 186	7,2%	9,4%
Кафе, дори печено или декофеинизирано; черупки и люспи от кафе; заместители на кафе, съдържащи кафе	35 944	161 039	34 073	159 306	-5,2%	-1,1%
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	99 375	125 974	98 547	139 431	-0,8%	10,7%
Продукти, съдържащи тютюн, възстановени тютюни, никотин или заместители на тютюна или никотина, предназначени за вдишване без горене на продуктите; други продукти, съдържащи никотин	1 882	92 834	2 331	110 204	23,8%	18,7%

Източник: НСИ и изчисления на МЗХ.

4. Развитие на външната търговия със селскостопански стоки през 2024 г.

По предварителни данни на НСИ, през първите шест месеца на 2024 г. износът на селскостопански стоки възлиза на 3 059,7 млн. евро - с 22,5% по-малко в сравнение със същия период на 2023 г., основно поради спад на стойността на реализираните извън страната пшеница (с 46,9%), царевица (с 47,9%), слънчоглед (с 36,4%) и слънчогледово масло (с 32,4%). Същевременно, нараства експортът на какаови продукти (с 12,0%), кафе (с 13,2%), хранителни продукти, използвани за хранително-вкусовата промишленост (с 6,0%), хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения (с 11,8%) и др.

Водещите групи продукти в структурата на аграрния експорт на страната през периода януари - юни 2024 г. са житните растения и мазнините от растителен или животински произход, следвани от маслодайни семена; какаови продукти, остатъци и отпадъци от хранителната промишленост и приготвени храни за животни; хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения; меса и карантии, млечни продукти, яйца и мед; хранителни продукти, използвани за хранително-вкусовата промишленост живи животни и др.

При вноса на селскостопански стоки за шестте месеца на 2024 г. се отчита леко увеличение на годишна база – с 5,0%, до 3 088,5 млн. евро.

Така, за първата половина на 2024 г. се формира отрицателно търговско салдо за България в размер на 28,8 млн. евро, при положително салдо от малко над 1 млрд. евро за същия период на предходната 2023 г.

Основни партньори в аграрната търговия на страната остават страните от ЕС. През първите шест месеца на 2024 г. обменът на селскостопански стоки с ЕС намалява със 8,0% на годишна база, като формира 54,0% от общия аграрен износ на страната и 70,7% от общия аграрен внос.

5. Дейности по подкрепа на износа на земеделска продукция

С цел осигуряване на подкрепа на износа, Министерството на земеделието и храните набира и предоставя информация за потенциални пазари за произведената в страната земеделска продукция. Извършват се пазарни анализи и проучвания относно възможността за износ на различни земеделски продукти към страни - търговски партньори както от ЕС, така и от трети страни. При преговори между ЕС и трети страни, МЗХ проследява процеса, свързан с търговски споразумения за свободна търговия, целящи облекчаване на административните тежести при търговията и стокообмена. Обект на разглеждане са търговско-икономическите отношения в аграрния сектор между България и съответните страни, с които предстои да бъдат сключени търговски споразумения.

Министерството на земеделието и храните традиционно организира участието на страната в различни международни прояви и изложения за хранително-вкусовата промишленост с цел популяризиране и изграждане на разпознаваем имидж на българските селскостопански продукти, както и с цел подпомагане на експорта и развитие на международните контакти между бизнесоператорите в сектора.

През 2024 г. национални щандове на Република България с участието на производители на мед, вино, млечни и месни продукти, био-продукти, етерични масла и др. присъстваха на Международното изложение за земеделие, хранително-вкусова промишленост и градинарство „Зелена седмица Берлин 2024“ в гр. Берлин, Федерална република Германия, Международното изложение за био храни „БИОФАХ 2024“ в гр. Нюрнберг, Федерална република Германия, Международното изложение за вино и спиртни напитки „ПРОВАЙН 2024“ в гр. Дюселдорф, Федерална република Германия и на Международното изложение за земеделие и хранителни продукти „АГРА 2024“ в гр. Горня Радгона, Република Словения.“

IV. ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

1. Подпомагане по първи стълб на ОСП

1.1. Директни плащания на площ, преходна национална помощ и обвързано с производството подпомагане

Финансовото подпомагане по схемите и интервенциите за директни плащания се предоставя от ЕФГЗ и НБ. През календарната 2023 г. под формата на директни плащания са оторизирани средства с общ размер 1 461 967 724 лева по заявления за подпомагане, подадени за Кампания `2022 и Кампания `2023.

Кампания `2022

Таблица IV.1. Оторизирани средства за Кампания `2022 през календарната 2023 г.

Схема	Брой подадени заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Разпределение на бюджета (%)		Оторизирана сума (лева)
			ЕЗФГЗ	НБ	
СЕПП	54 465	80	100	-	75 655 930
ЗДП	54 465	52 588	100	-	465 762 454
СПП	54 383	52 508	100	-	107 837 867
МЗС	3 221	3 203	100	-	2 405 873
ДЗС	1 847	1 846	100	-	2 020 608
СМлК	2 932	3	100	-	52 193
СМКЮ	4 552	15	100	-	72 582
ЕЖСК-месо	515	6	100	-	44 374
ДПЖ-пл	1 792	2	100	-	3 893
ДПЖСК	2 079	1	100	-	16 344
ЕЖСК-мляко	895	1	100	-	16 296
СМлК-пл	340	0	100	-	0
Биволи	256	1	100	-	17 172
СП (основна)	5 776	5 683	100	-	33 200 288
СП (други)	3 404	3 329	100	-	7 579 470
СЗ-ДККП	1 552	1 522	100	-	4 753 563
СЗ-МЗДП	2 710	2 667	100	-	5 146 350
СЗ-КЛЧ	2 439	2 407	100	-	15 755 697
СЗ-П	1 096	1 076	100	-	4 070 779
СЗо	1 114	1 101	100	-	8 530 717
СПК	15 477	15 361	100	-	31 120 758
Памук	56	56	100	-	1 960 062
ПНДЖ1	3 464	12	-	100	110 343
ПНДЖЗ	5 105	11	-	100	155 450
ПНДТ	38 218	38 208	-	100	69 993 202
Финансова дисциплина	35 565	35 565	100	-	21 991 499
ОБЩО:					858 273 764

Източник: ДФЗ-РА

За Кампания `2022 по всички схеми и мерки са приети общо 96 643 заявления за подпомагане. За улеснение на земеделските стопани функционира Система за електронни услуги (СЕУ) на ДФЗ-РА, в която се съдържа както публична, така и индивидуална информация за подадените заявления. Част от СЕУ е „Справка за заявени Кадастрални имоти“, в която се публикува информация за имотите от картата на възстановената собственост или от кадастралната карта, попадащи в рамките на регистрирани земеделски парцели за последните четири кампании.

Кампания `2023

За Кампания `2023 земеделските стопани се подпомагат по следните интервенции за директни плащания, включени в Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г., финансирани с европейски и национални средства:

- Основно подпомагане на доходите за устойчивост;
- Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост;
- Плащане за малки земеделски стопани;
- Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани;
- Еко схема за биологично земеделие (селскостопански животни);
- Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура;
- Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал - насърчаване на зелено торене и органично наторяване;
- Еко схема за намаляване използването на пестициди;
- Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения;
- Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи;
- Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми;
- Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури;
- Обвързано с производството подпомагане за млечни крави;
- Обвързано с производството подпомагане за млечни крави, включени в развъдни програми;
- Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави;
- Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави, включени в развъдни програми;
- Обвързано с производството подпомагане за крави от застрашени от изчезване породи;
- Обвързано с производството подпомагане за говеда в планински райони;
- Обвързано с производството подпомагане за биволи;
- Обвързано с производството подпомагане за овце и кози, включени в развъдни програми;
- Обвързано с производството подпомагане за овце и кози от застрашени от изчезване породи;
- Обвързано с производството подпомагане за овце и кози в планински райони;
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове;
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодови насаждения до встъпването им в плододаване;
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжани);
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (пипер);
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши);
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (картофи за производство на нишесте, лук и чесън);
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за оранжерийно производство;

- Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове и зеленчуци в планински райони;
- Обвързано с производството подпомагане на доходите за протеинови култури;
- Специално плащане за култура - памук;
- Преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството;
- Преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки, обвързана с производството;
- Преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството.

Общо по всички интервенции са постъпили 64 941 заявления за подпомагане. Плащанията за кампанията стартираха през м. октомври 2023 г. с оторизиране на средствата по интервенцията за преходна национална помощ за говеда. През м. декември 2023 г. са разплатени субсидиите по интервенцията за преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки и по интервенцията за основно подпомагане на доходите за устойчивост.

Таблица IV.2. Оторизирани средства за Кампания `2023 през календарна 2023 г.

Интервенция	Брой подадени заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Разпределение на бюджета (%)		Оторизирана сума (лева)
			ЕЗФГЗ	НБ	
ОПДУ	48 306	46 990	100	-	550 620 390
ПНДЖ1	6 060	6 017	-	100	31 366 432
ПНДЖЗ	4 984	4 972	-	100	21 707 138
ОБЩО					603 693 960

Източник: ДФЗ-РА

Интервенции за подпомагане на площ

Основно подпомагане на доходите за устойчивост

През Кампания `2023 се прилага интервенция „Основно подпомагане на доходите за устойчивост“, която е естествено продължение на основната схема за преходния програмен период - Схема за единно плащане на площ. Минималният размер на допустимото стопанство е 0,5 ха, а минималният размер на парцела - 0,1 ха.

Като инструмент за преодоляване на структурния дисбаланс се прилага въведеното от Кампания `2015 намаление на плащанията. С цел по-балансирано разпределение и насочване на подкрепата съобразно приоритизирани потребности в СПРЗСР 2023-2027 г., е определена горна граница за размера на основното подпомагане на доходите за устойчивост, което се отпуска на земеделски стопанин за дадена календарна година. Намалението е със 100% за сумата, надвишаваща 100 000 евро на ОПДУ. Преди прилагането на редуцията, от размера на директните плащания за съответната календарна година се приспадат разходите за заплати и осигуровки за всяко заето лице в стопанството, в размер на не повече от 2,5 пъти средната брутна месечна заплата, определена от Националния статистически институт за икономическа дейност „Селско, горско и рибно стопанство“ за годината на кандидатстване.

За Кампания `2023 по ОПДУ са подадени 48 306 заявления за подпомагане с обща декларирана площ от 3 836 920 ха. Към 30 юни 2024 г. общият размер на оторизираните средства възлиза на 736 973 219 лева при индикативен бюджет 754 346 977 лева. Размерът на подпомагането на единица площ е 198,18 лева/ха.

Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост

Интервенцията цели насърчаване на икономически по-уязвимите малки и средни стопанства. Подкрепата се предоставя като допълнително финансово подпомагане за първите 30 хектара на земеделски стопанства с максимален размер до 600 хектара.

За Кампания `2023 интервенцията е с индикативен бюджет 180 267 186 лева. В него е включена и сумата, генерирана от налагане на намаления на плащанията по ОПДУ (таван на плащанията), съгласно чл. 57, ал. 2 от Закона за подпомагане на земеделските производители, която за кампанията възлиза на 8 958 864 лева. За подпомагане са кандидатствали 46 799 земеделски стопани, заявили площ от 726 597 ха. Към 30 юни 2024 г. са оторизирани плащания в размер на 164 165 751 лева, при ставка на единица площ 230,76 лева/ха.

Плащане за малки земеделски стопани

Целта на интервенцията е да се подпомогне устойчивостта и да се повиши потенциалът за развитие на малките земеделски стопанства. Подкрепата се предоставя под формата на еднократна сума в размер от 1 000 до 1 250 евро, при облекчени административни условия. Субсидията се изплаща на ежегодна база на дребните земеделски стопани, които са подали заявление по базовата интервенция (ОПДУ). За да могат да се възползват от целевото подпомагане кандидатите следва да изпълняват минималните изисквания за получаване на директни плащания.

За Кампания `2023 заявление за подпомагане по интервенцията са подали 5 124 земеделски стопани. Към 30.06.2024 г. оторизираните средства възлизат на 9 820 072 лева, при годишен бюджет от 9 857 232 лева.

Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани

По интервенцията се предоставя подпомагане на земеделски стопани, които са на не повече от 40 години през 2023 г., започнали са земеделска дейност през последните 5 години и имат професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство. Допустимата възраст на кандидатите и периодът на създаване на стопанството са базови изисквания, които осигуряват ефективно насочване на финансирането към целевата група бенефициенти, допринасят за привличането и задържането на млади земеделски производители в селското стопанство и подновяването на поколенията в сектора. Изискването за професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина и/или икономическо образование със земеделска насоченост също допринася по качествен начин за правилното насочване на подкрепата.

Индикативният бюджет за Кампания `2023 е в размер на 23 642 297 лева. Заявление за подпомагане са подали 2 039 млади земеделски стопани. До 30 юни 2024 г. по интервенцията са оторизирани 14 716 469 лева. Определеният размер на плащането на единица площ възлиза на 244,47 лева/ха.

Схеми за климата, околната среда и хуманното отношение към животните (Еко схеми)

С реформата на Общата селскостопанска политика от 2023 г. досегашните „зелени“ директни плащания се заменят със схеми за климата, околната среда и хуманното отношение към животните (Еко схеми). Съгласно Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския Парламент и на Съвета от 02.12.2021 г. за установяване на правила за подпомагане за стратегическите планове, които трябва да бъдат изготвени от държавите членки по линия на Общата селскостопанска политика (стратегически планове по ОСП) и финансирани от ЕФГЗ и от ЕЗФРСР, и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1305/2013 и (ЕС) № 1307/2013, в рамките на директните плащания държавите членки следва да установяват доброволни еко схеми за земеделските стопани. Еко схемите трябва да са насочени към подобряване на екологичните и климатичните резултати на ОСП и да надхвърлят задължителните изисквания, които вече са предвидени съгласно системата на предварителни условия.

През Кампания `2023 се прилагат следните еко схеми:

Еко схема за биологично земеделие (селскостопански животни)

По еко схемата се подпомагат земеделски стопани, които отглеждат селскостопански животни (биологични и в преход) от следните видове – говеда, биволи, овце и/или кози, свине за пасищно отглеждане (Източно-балканска свиня, съгласно приложимото национално законодателство) и стопанисват постоянно затревени площи и/или площи, заети с фуражни култури (биологични и в преход).

За Кампания `2023 заявления за подпомагане са подали 111 земеделски стопани. Интервенцията е с годишно ориентировъчно разпределение на финансовите средства в размер на 13 026 923 лева.

Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура

Действието на интервенцията е насочено към създаване на условия за постигане на целите на „Зелената сделка“ и най-вече към целта: „Връщане на най-малко 10% от земеделските площи с ландшафтни характеристики с голямо разнообразие до 2030 г.“.

През 2023 г. заявление за подпомагане по еко схемата са подали 6 027 земеделски стопани. Определеният годишен индикативен бюджет възлиза на 67 250 414 лева.

Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал – насърчаване на зелено торене и органично наторяване

С финансовата подкрепа по еко схемата се насърчава намаляването на употребата на изкуствени торове и заместването им с естествени хранителни вещества, образувани вследствие внасянето в почвата на външна естествена органична материя.

Индикативният бюджет на интервенцията за Кампания `2023 е 54 517 520 лева. Подадени са 3 686 заявления за субсидия с общ размер на декларираните площи 1 162 439 ха. Към 30 юни 2024 г. са оторизирани средства в размер на 107 673 038 лева, при ставка на единица площ от 104,56 лева/ха.

Еко схема за намаляване използването на пестициди

В интервенцията са заложили изисквания, водещи до намаляване на количествата използвани продукти за растителна защита при отглеждане на растениевъдна продукция. Прилагането на еко схемата ще допринесе за изпълнението на целите на „Зелената сделка“ и най-вече за целта: „Намаляване с 50% на употребата и риска от пестициди и намаляване на употребата на по-опасни пестициди до 2030 г.“.

За Кампания `2023 са подадени 14 510 заявления за подпомагане, със заявена обща площ в размер на 2 572 789 ха. Годишният индикативен бюджет възлиза на 67 967 145 лева. Към края на м. юни 2024 г. са оторизирани плащания в размер на 200 776 380 лева. Определената ставка на единица площ е 102,14 лева/ха за обработваеми земи, 193,20 лева/ха за трайни насаждения и 9,20 лева/ха за постоянно затревени площи.

Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения

С интервенцията се подпомагат земеделските стопани, отглеждащи трайни насаждения. Тя цели подобряване на хранителния баланс и намаляване на количествата влагани с торенето хранителни елементи. Насърчават се практики за поддържане на азотфиксиращи култури в междуредиата и за създаване на естествена преграда за изтичането на остатъци от ПРЗ извън парцела чрез поддържане на ивици с естествена растителност по краищата на трайните насаждения.

Определеният индикативен бюджет за Кампания `2023 възлиза на 14 636 816 лева. Подадените заявления за подпомагане по интервенцията са 2 863, със заявени площи в размер на 27 305 ха.

Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи

Интервенцията въвежда екстензивен режим на управление на пасищната екосистема, което води до надграждане в качествен аспект на състоянието на постоянно затревените площи. Подкрепата допринася за предотвратяване загубата на пасища чрез намаляване на процесите на утъпкване и ерозия, рудерализация и развитие на нетипични видове, както и за значително подобряване на способността на пасищните системи да поглъщат въглерод и да смекчават климатичните промени.

За Кампания `2023 по интервенцията, която е с индикативен бюджет 42 928 871 лева, участие са заявили 1 457 земеделски стопани с декларирана обща площ 73 993 ха.

Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми

Интервенцията е насочена към поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми. Насърчава се въвеждането в граничните земеделски земи на практика да се отглеждат достигнали степен на зрялост култури, които са благоприятни за изхранване на диви животни. Растенията не се третират с продукти за растителна защита, което намалява химическия натиск върху земеделската площ. Земеделските култури не се използват за добиване на продукция, а се оставят за изхранване на диви животни и птици.

Определеният за Кампания `2023 индикативен бюджет по еко схемата възлиза на 8 540 294 лева. Заявление за подпомагане са подали 142 земеделски стопани.

Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури

Изпълнението на изискванията по еко схемата осигурява по-голям брой отглеждани в земеделското стопанство култури. Това допринася за минимизиране на рисковете за стопанството вследствие климатичните промени, увеличаване на съдържанието на хумус и хранителни вещества в почвата и предпазване от ерозия. Създават се естествени коридори и хранителна база за защитени видове, включително птици.

Интервенцията е с годишен индикативен бюджет в размер на 125 091 826 лева. За Кампания `2023 са подадени 19 552 заявления с декларирана за подпомагане обща площ 2 618 064 ха. Определената ставка на единица площ възлиза на 75,10 лева/ха за земеделски стопанства до 10 хектара, 57,89 лева/ха за земеделски стопанства между 10 и 30 хектара и 31,29 лева/ха за земеделски стопанства над 30 хектара. Оторизирани средства до 30.06.2024 г. са в размер на 80 432 866 лева.

Интервенции за обвързано с производството подпомагане

Обвързано с производството подпомагане за млечни крави

Интервенцията с годишен индикативен бюджет 22 129 142 лева е насочена към подкрепа на стопанства от млечния сектор за поддържане на нивото на добиваното мляко.

За Кампания `2023 заявление за подпомагане са подали 2 694 земеделски стопани, декларирали общо 75 908 броя животни. Определената ставка на едно животно е в размер на 328,26 лева/глава за първите 150 (включително) допустими животни и 262,61 лева/глава за животните над 150-то допустимо животно. Към 30 юни 2024 г. по интервенцията са оторизирани 20 679 265 лева.

Обвързано с производството подпомагане за млечни крави, включени в развъдни програми

За Кампания `2023 по интервенцията, която е с индикативен бюджет от 33 732 387 лева, са кандидатствали 741 земеделски стопани, заявили общо 77 838 животни. Размерът на подпомагането на едно животно възлиза на 483,65 лева/глава за първите 150 (включително) допустими животни и 386,92 лева/глава за животните над 150-то допустимо животно. Към края на м. юни 2024 г. са оторизирани плащания в размер на 32 517 047 лева.

Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави

Определеният за интервенцията годишен индикативен бюджет е в размер на 27 661 429 лева. За Кампания `2023 са подадени 3 939 заявления, обхващащи общо 111 212 животни. Ставката на едно животно е 262,17 лева/глава за първите 150 (включително) допустими животни и 209,74 лева/глава за животните над 150-то допустимо животно. До 30 юни 2024 г. по интервенцията са оторизирани 26 192 106 лева.

Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави, включени в развъдни програми

Индикативният бюджет на интервенцията за Кампания `2023 е 4 352 064 лева. Подадени са 195 заявления за субсидия със заявени общо 11 499 животни. При ставка от 393,78 лева/глава за първите 150 (включително) допустими животни и 315,02 лева/глава за животните над 150-то допустимо животно, към 30 юни 2024 г. са оторизирани средства в размер на 4 266 525 лева.

Обвързано с производството подпомагане за крави от застрашени от изчезване породи

Интервенцията е с годишен индикативен бюджет 4 303 138 лева. За Кампания `2023 са кандидатствали 454 земеделски стопани, с декларирани общо 23 069 броя животни. Плащането на едно животно е 198,47 лева/глава за първите 150 (включително) допустими животни и 158,77 лева/глава за животните над 150-то допустимо животно. Оторизирани средства към 30 юни 2024 г. възлизат на 4 221 650 лева.

Обвързано с производството подпомагане за говеда в планински райони

За Кампания `2023 по интервенцията е определен индикативен бюджет в размер на 966 382 лева. Заявление са подали 514 земеделски стопани. Размерът на подпомагането на едно животно възлиза на 277,29 лева/глава. До края на м. юни 2024 г. са оторизирани плащания в размер на 924 485 лева.

Обвързано с производството подпомагане за биволи

Подпомагането на биволовството, като уязвим сектор, се осъществява чрез отделна интервенция за директни плащания. Подкрепата е насочена към стопани, които отглеждат 10 и повече биволи.

Индикативният бюджет по интервенцията за Кампания `2023 е 4 487 300 лева. Заявление са подали 249 земеделски стопани, със заявени за подпомагане общо 12 907 животни. Ставката за едно животно е 406,67 лева/глава за първите 150 (включително) допустими животни и 325,33 лева/глава за животните над 150-то допустимо животно. Оторизирани средства към 30 юни 2024 г. възлизат на 3 838 145 лева.

Обвързано с производството подпомагане за овце и кози, включени в развъдни програми

Интервенцията с индикативен годишен бюджет 16 535 385 лева е насочена към земеделски стопани, които отглеждат 50 и повече овце-майки от една порода, включени в развъдни програми, и/или 20 и повече кози-майки от една порода, включени в развъдни програми.

За Кампания `2023 участие по нея са заявили 1 218 земеделски стопани, декларирали за подпомагане общо 207 040 животни. Плащането на едно животно е 87,70 лева/глава за първите 300 (включително) допустими животни и 70,15 лева/глава за над 300-то допустимо животно. Към 30 юни 2024 г. по интервенцията са оторизирани средства в размер на 15 492 793 лева.

Обвързано с производството подпомагане за овце и кози в планински райони

Подпомагането е насочено към земеделските стопани, които отглеждат от 10 до 49 овце-майки и/или кози-майки, с цел запазване нивото на производство в тази категория стопанства.

За Кампания `2023 по интервенцията, която е с индикативен бюджет 2 010 771 лева, са кандидатствали 1 513 земеделски стопани, заявили общо 41 049 овце-майки и/или кози-майки. Ставката на едно животно възлиза на 49,97 лева/глава допустимо за подпомагане животно. Оторизирани до 30.06.2024 г. плащания възлизат на 1 956 026 лева.

Обвързано с производството подпомагане за овце и кози от застрашени от изчезване породи

Ориентировъчно разпределените финансови средства по интервенцията за Кампания `2023 възлизат на 6 761 682 лева. Заявление за подпомагане са подали 850 земеделски стопани, с декларирани общо 132 997 животни. Определената ставка е в размер на 53,75 лева/глава за първите 300 (включително) допустими за подпомагане животни и 42,99 лева/глава за над 300-ото допустимо за подпомагане животно. До края на първото полугодие на 2024 г. са оторизирани средства в размер на 6 468 472 лева.

Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове

За Кампания `2023 заявление за подпомагане по интервенцията са подали 7 510 земеделски стопани за площи с общ размер 28 654 ха. Определеният индикативен бюджет е 41 429 111 лева. За културите сливи и десертно грозде подпомагането е 1 033,01 лева/ха, а за останалите допустими култури по интервенцията - 2 066,03 лева/ха. Към края на м. юни 2024 г. оторизирани средства възлизат на 38 948 223 лева.

Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодови насаждения до встъпването им в плододаване

Оторизирани до 30.06.2024 г. средства по интервенцията са в размер на 2 285 488 лева, при годишен индикативен бюджет 2 576 177 лева. За Кампания `2023 са подадени 1 875 заявления за подпомагане, обхващащи обща площ от 2 752 ха. Определената ставка на единица площ е в размер на 985,14 лева/ха.

Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (домати, краставици, коришони и патладжани)

За Кампания `2023 заявление за подпомагане по интервенцията е подадено от 1 492 земеделски стопани, декларирали обща площ 2 690 ха. Определеният индикативен бюджет е в размер на 4 845 769 лева, а ставката на единица площ е 2 031,64 лева/ха за първите до 30 хектара от стопанството и 1 354,44 лева/ха за площите над 30-ия хектар. Към 30 юни 2024 г. оторизирани средства възлизат на 4 543 138 лева.

Обвързано производството подпомагане на доходите за зеленчуци (пипер)

За Кампания `2023 по интервенцията с индикативен бюджет 5 573 418 лева са заявили участие 1 061 земеделски стопани, с обща площ 2 007 ха. Плащането на единица площ възлиза на 2 852,96 лева/ха за първите до 30 хектара от стопанството и 1 901,98 лева/ха за площите над 30-ия хектар. Оторизирани средства към края на м. юни 2024 г. са в размер на 5 182 151 лева.

Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)

Индикативният бюджет по интервенцията за Кампания `2023 е в размер на 9 249 192 лева, а определената ставка на единица площ е 1 251,24 лева/ха за първите до 30 хектара от стопанството и 834,15 лева/ха за площите над 30-ия хектар. За Кампания `2023 заявление са подали 2 709 земеделски стопани, със заявени за подпомагане площи с общ размер 7 748 ха. До 30 юни 2024 г. са оторизирани плащания на обща стойност 8 666 318 лева.

Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (картофи за производство на нишесте, лук и чесън)

Оторизирани средства по интервенцията до края на м. юни 2024 г. възлизат на 4 249 143 лева, при годишен индикативен бюджет 4 483 584 лева. За Кампания `2023 участие са заявили 728 земеделски стопани, декларирали площ с общ размер 3 444 ха. Определената ставка на единица площ е 1 625,09 лева/ха за първите до 30 хектара от стопанството и 1 083,40 лева/ха за площите над 30-ия хектар.

Обвързано с производството подпомагане на доходите за оранжерийно производство

Поради специфичния характер на оранжерийното производство допустими за подпомагане са площи с минимален размер на стопанството 0,5 ха, които могат да бъдат комбинирани с площи - полско производство.

За Кампания `2023 по интервенцията са кандидатствали 1 215 земеделски стопани, със заявена за подпомагане обща площ 905 ха. Годишно ориентировъчно разпределените финансови средства са в размер на 13 324 266 лева. Към 30 юни 2024 г. по интервенцията се оторизирани плащания в размер на 12 380 526 лева при определена ставка на единица площ от 18 552,26 лева/ха.

Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове и зеленчуци в планинските райони

Интервенцията е насочена към най-малките земеделски стопани със стопанства в планински райони, с размер на земеделските площи до 1,5 ха. За Кампания `2023 заявление за подпомагане са подали 159 земеделски стопани. От годишния индикативен бюджет в размер на 430 470 лева, към 30 юни 2024 г. са оторизирани плащания на стойност 412 316 лева, при ставка на единица площ от 2 753,18 лева/ха.

Обвързано с производството подпомагане на доходите за протеинови култури

Тази интервенция косвено е насочена към подпомагане на животновъдите, чрез подкрепа за производството на протеинови култури за фураж. Индикативният бюджет за Кампания `2023 е в размер на 31 515 795 лева. Заявление за подпомагане е подадено от 14 191 земеделски стопани, с общ размер на декларираната площ 111 852 ха. Към края на м. юни 2024 г. са оторизирани плащания в размер на 31 077 749 лева, при ставка от 284,90 лева/ха.

Специално плащане за култура - памук

За Кампания `2023 размерът на специалното плащане за единица площ с памук, отговаряща на условията за подпомагане, възлиза на 1 492,96 лева/ха. По интервенцията за България са разпределени финансови средства в размер на 5 002 584 лева. Заявления за подпомагане за кампанията са подали 39 земеделски стопани, с декларирана обща площ 1 310 ха.

Преходна национална помощ

През 2023 г., следвайки последователността в политиката за подкрепа на сектори „Животновъдство“ и „Тютюн“ с национални средства, България се възползва от възможността да продължи подпомагането чрез прилагане на интервенции за преходна национална помощ за говеда, биволи, овце-майки, кози-майки и тютюн, при условията на схемите за национални доплащания, прилагани през 2013 г.

Преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството

Годишният бюджет по интервенцията е в размер на 32 064 363 лева. За Кампания `2023 за подпомагане са кандидатствали 6 060 земеделски стопани, заявили общо 416 746 животни. Към 30 юни 2024 г. са оторизирани средства в размер 31 366 432 лева, при определена ставка за говеда от 73,75 лева/глава и за биволи - 129,06 лева/глава.

Преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки, обвързана с производство

Заявление за подпомагане по интервенцията с годишен бюджет 22 556 055 лева са подали 4 984 земеделски стопани, с декларирани общо 548 680 овце-майки и/или кози-майки. Ставката за подпомагане на животно е 41,07 лева/глава. Оторизираната до 30.06.2024 г. сума е в размер на 21 707 138 лева.

Преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството

За Кампания `2023 заявление за подпомагане са подали 8 110 земеделски стопани за предадените през референтната година количества тютюн. Към края на м. юни 2024 г. оторизираните плащания възлизат на 69 768 665 лева, при годишен бюджет 70 700 159 лева.

Таблица IV.3. Размер на подпомагането по интервенции за директни плащания и преходна национална помощ за Кампания `2023

Интервенция	Годишен индикативен бюджет (лева)*	Подадени валидни заявления (бр.)	Заявена площ (ха)/ заявен брой животни	Ставка, лева/1-ца		Оторизирани плащания (лева)**
				до/ха (бр.)	над/ха (бр.)	
ОПДУ	754 346 977	48 306	3 836 920	198,18		736 973 219
ДП-ОПДУ	180 267 186	46 799	726 597	230,76		164 165 751
ДЗС	9 857 232	5 124	7 715	1 955,80		9 820 072
МЗС	23 642 297	2 039	97 527	244,47		14 716 469
Еко-БЖ	13 026 923	111	12 194	-		-
Еко-БРЕИ	67 250 414	6 027	7 333	-		-
Еко-ЗВПП	54 517 520	3 686	1 162 439	104,56		107 673 038
Еко-НИП	67 967 145	14 510	2 572 789	102,14 / 193,20 / 9,20		200 776 380
Еко-ТН	14 636 816	2 863	27 305			-
Еко-ПЗП	42 928 871	1 457	73 993			-
Еко-ГТ	8 540 294	142	2 600	-		-

Интервенция	Годишен индикативен бюджет (лева)*	Подадени валидни заявления (бр.)	Заявена площ (ха)/ заявен брой животни	Ставка, лева/1-ца		Оторизирани плащания (лева)**
				до/ха (бр.)	над/ха (бр.)	
Еко-РОК	125 091 826	19 552	2 618 064	75,10 / 57,89 / 31,29		80 432 866
МлК	22 129 142	2 694	75 908	328,26	262,61	20 679 265
МлК-РП	33 732 387	741	77 838	483,65	386,92	32 517 047
МеК	27 661 429	3 939	111 212	262,17	209,74	26 192 106
МеК-РП	4 352 064	195	11 499	393,78	315,02	4 266 525
К-ЗП	4 303 138	454	23 069	198,47	158,70	4 221 650
Г-пл	966 382	514	3 610	277,29		924 485
ДПЖ-РП	16 535 385	1 218	207 040	87,70	70,15	15 492 793
ДПЖ-пл	2 010 771	1 513	41 049	49,97		1 956 026
ДПЖ-ЗП	6 761 682	850	132 997	53,75	42,99	6 468 472
Биволи	4 487 300	249	12 907	406,67	325,33	3 838 145
ИП	41 429 111	7 510	28 654	1 033,01	2 066,03	38 948 223
ИП-Н	2 576 177	1 875	2 752	985,14		2 285 488
ИЗ-ДККП	4 845 769	1 492	2 690	2 031,64	1 354,44	4 543 138
ИЗ-П	5 573 418	1 061	2 007	2 852,96	1 901,98	5 182 151
ИЗ-МЗДП	9 249 192	2 709	7 748	1 251,24	834,15	8 666 318
ИЗ-КЛЧ	4 483 584	728	3 444	1 625,09	1 083,4	4 249 143
ИЗП-пл	430 470	159	159	2 753,18		412 316
ИОП	13 324 266	1 215	905	18 552,26		12 380 526
ИПК	31 515 795	14 191	111 852	284,90		31 077 749
Памук	5 002 584	39	1 310	1 492,96		-
ПНДЖ1	32 064 363	6 060	416 746	73,75 / 129,06		31 366 432
ПНДЖ3	22 556 055	4 984	548 680	41,07		21 707 138
ПНДТ	70 700 159	8 110	25 473 648	5,50 / 4,13 / 4,00 / 4,00 / 3,00		69 768 665

Източник: ДФЗ-РА

Забележка:

* Съгласно чл. 101, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския Парламент и на Съвета от 2 декември 2021 година, определените индикативни финансови средства по интервенциите за директни плащания могат да бъдат използвани за други интервенции по директни плащания, без това да налага изменение на СПРЗСР 2023-2027 г.

** Данни към 30.06.2024 г.

1.2. Механизми за пазарна подкрепа

1.2.1. Договорни отношения в сектора на млякото

След отпадането на квотния режим за производство на сурово краве мляко през 2015 г., в страната са въведени задължителни договорни отношения между производителите на сурово мляко от всички видове (краве, козе, овче и биволско) и първия изкупвач, на когото се предава/доставя млякото. Целта е да се осигури жизнеспособно развитие на производството в бранша. Прилагането на задължителни договорни задължения подобрява преговорните позиции на млекопроизводителите, което е предпоставка за по-справедливо разпределение на добавената стойност по веригата на доставки.

След въвеждането на регулаторния режим са извършени промени в законодателството, касаещо схемата, с цел облекчаване на административната тежест и съответно намаляване на административния капацитет, ангажиран с дейностите по регистрация и контрол. От 2020 г. ДФЗ-РА предоставя услуга за електронно регистриране на договори от първи изкупвач.

За 2023 г. на база риск анализ са назначени 216 проверки на изкупвачи и 149 на производители на сурово краве, овче, козе и биволско мляко. Извършени са и проверки на 7 производители и 9 изкупвачи на база установени несъответствия. Издадени са 21 броя АУАН, за които наказателното производство произтича в издаване на 4 НП и 1 мотивирана резолюция за прекратяване на

производството. По 15 АУАН са отправени предложения до нарушителите за сключване на споразумение и заплащане на наложените имуществени санкции и глоби в намален размер. Наложени са имуществени санкции в размер на 28 600 лева и глоби в размер на 1 050 лева. До края на м. декември 2023 г. доброволно са заплатени имуществени санкции на стойност 12 900 лева и глоби на стойност 1 050 лева. Чрез НАП са събрани 4 000 лева за наложени имуществени санкции и глоби за 2023 г. и 6 954 лева за такива от предходни години.

По схема „Договорни отношения в сектора на млякото“ през 2023 г. са приети и обработени 1 304 заявления, отнасящи се за 7 900 договора/анекси/прекратявания между производители и първи изкупвачи на сурово краве, овче, козе и биволско мляко. В СЕУ на ДФЗ са постъпили 88 заявления за електронно регистриране на договори.

1.2.2. Оперативни програми

През м. септември 2023 г. в ДВ, бр. 78, е публикувана Наредба №13 от 01.09.2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенции от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г. в секторите „Мляко и млечни продукти“ и „Плодове и зеленчуци“. Съгласно преходните и заключителните разпоредби на Наредбата, периодът за подаване на оперативни програми в двата сектора за календарната 2023 г. е 2 - 13 октомври.

С оглед облекчаване на процедурите, в СЕУ на ДФЗ-РА е разработена функционалност за подаване на заявление за одобрение на оперативна програма по интервенции в сектор „Мляко и млечни продукти“ и в сектор „Плодове и зеленчуци“. В ИСАК е изграден модул за обезпечаване на административната обработка на подадените заявления, утвърдени са процедура за работа и документите към нея.

Оперативни програми в сектор „Мляко и млечни продукти“

В Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г. са предвидени интервенции чрез оперативни програми на признати организации на производители и асоциации на организации на производители в сектор „Мляко и млечни продукти“.

За сектора е допустимо подпомагането и на групи производители, като наред с оперативната си програма, те следва да представят и план за признаване. Групите следва да бъдат признати като организации до четири години от началото на одобрената им оперативна програма и не по-късно от 31 декември 2027 г.

Финансовата помощ от ЕС за оперативни програми в сектор „Мляко и млечни продукти“ не може да надхвърля по-малката стойност от 50% от реално извършените разходи от оперативната програма или 6% от стойността на предлаганата на пазара продукция от организацията. От оперативния фонд се разплащат само разходите и дейностите по оперативната програма. Набирането на средства в него се извършва чрез финансови вноски от групата/организацията и/или от нейните членове и финансовата помощ от ЕФГЗ. Вноските в оперативния фонд се определят с решение на Общото събрание на групата/организацията.

През 2023 г. няма депозирани и одобрени програми в сектор „Мляко и млечни продукти“.

Таблица IV.4. Планиран размер на финансовата помощ за изпълнение на оперативни програми в сектор „Мляко и млечни продукти“ по СПРЗСР 2023-2027 г., лева

	2024 г.	2025 г.	2026 г.	2027 г.	2028 г.	Общо за периода 2024-2028 г.
Оперативни програми в сектор „Мляко и млечни продукти“	360 000	360 000	360 000	360 000	360 000	1 800 000

Източник: ДФЗ-РА

Оперативни програми в сектор „Плодове и зеленчуци“

Финансовото подпомагане е насочено към повишаване на конкурентоспособността и пазарната ориентация на организациите на производители и асоциациите на организации на производители в

сектор „Плодове и зеленчуци“, намаляване на колебанията в доходите на земеделските производители при кризи, увеличаване на потреблението на плодове и зеленчуци и повишаване използването на екологични техники в производството.

За подкрепа могат да кандидатстват организации на производители на плодове и зеленчуци, които са признати от министъра на земеделието и храните. Те трябва да имат създаден оперативен фонд и да представят за одобрение оперативна/и програма/и. Финансирането на оперативната програма се извършва само от оперативния фонд, който се формира от финансови вноски от организацията и/или от нейните членове и финансова помощ от ЕФГЗ. Вноските в оперативния фонд се определят с решение на Общото събрание на организацията. От оперативния фонд се разплащат всички разходи и дейности по оперативната програма.

Финансовата помощ от ЕС е по-малката стойност от 50% от реално извършените разходи от оперативната програма или 4,1% от стойността на предлаганата на пазара продукция от организацията.

Организации на производители в региони, в които степента на организираност в сектора на плодовете и зеленчуците е значително под средната за Съюза, могат в допълнение към финансовата помощ от ЕС да получат национална финансова помощ, определена като по-малката стойност между 80% от реално платените вноски в оперативния фонд или 10% от стойността на предлаганата на пазара продукция на организацията на производители.

През 2023 г. в сектор „Плодове и зеленчуци“ се изпълняват две одобрени оперативни програми, всяка от които е с продължителност 3 години. Изплатена е финансова помощ в размер на 395 679 лева, от които 115 056,7 лева от ЕФГЗ и 280 623,7 лева от НБ.

Таблица IV.5. Планиран размер на финансовата помощ за изпълнение на оперативни програми в сектор „Плодове и зеленчуци“ по СПРЗСР 2023-2027 г., лева

	2024 г.	2025 г.	2026 г.	2027 г.	2028 г.	Общо за периода 2024-2028 г.
Оперативни програми в сектор „Плодове и зеленчуци“	553 500	738 000	738 000	738 000	0,00	2 767 500

Източник: ДФЗ-РА

Държавен фонд „Земеделие“ - РА извършва проверки за спазване на нормативните и договорните задължения след извършени плащания по схемата. През 2023 г. са проверени три организации на производители на плодове и зеленчуци, приключили изпълнението на оперативните си програми. В хода на извършване на проверките е установено, че организациите спазват поетите от тях задължения.

Схема „Групи производители на плодове и зеленчуци“.

През 2023 г. по схемата са извършени 6 проверки от ДФЗ-РА за спазване на нормативни и договорни задължения по изпълнени планове за признаване на групи производители на плодове и зеленчуци след извършено плащане. Проверките не са установили неспазване на задълженията от страна на групите производители.

1.2.3. Организации и групи на производители

Към края на 2023 г. са признати 38 групи и организации на производители на земеделски продукти, от които: в сектор „Зърнени-житни и маслодайни култури“ - 1 ОП, в сектор „Зърнени-житни култури“ - 2 ГП, в сектор „Плодове и зеленчуци“ - 6 ОП, в сектор „Плодове“ - 1 ГП и 5 ОП, в сектор „Зеленчуци“ - 3 ОП, в сектор „Картофи“ - 1 ГП, в сектор „Медицински и етеричномаслени култури“ - 2 ГП, в сектор „Мляко и млечни продукти“ - 2 ОП, в сектор „Мляко“ - 10 ГП, в сектор „Месо“ - 2 ГП, в сектор „Мед и пчелни продукти“ - 3 ОП.

Най-много сдружения са реализирани в сектор „Плодове и зеленчуци“ - 14 ОП и 1 ГП и сектор „Мляко и млечни продукти“ - 2 ОП и 10 ГП. С най-висока степен на сдружаване на база брой

представляващи земеделски производители се откроява сектор „Мляко и млечни продукти“ с 235 земеделски стопани, следван от сектор „Плодове и зеленчуци“ със 102 производители.

1.2.4. Схема за предлагане на плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти в детските градини и училищата в България (схема „Училищен плод“ и схема „Училищно мляко“)

Схемата цели създаване на здравословни хранителни навици на децата и учениците чрез извършване на регулярни доставки на плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти в институции в системата на предучилищното и училищното образование. Помощта е насочена към децата от I до IV група в детските градини и учениците от подготвителен клас до IV клас включително на територията на цялата страна. Доставките се извършват само през учебните дни. Финансовата помощ се предоставя за доставка на продукти, за съпътстващи образователни мерки и за дейности по наблюдение, оценка и публичност.

Учебна 2022/2023 година

По схема „Училищен плод“ са извършени доставки от 95 одобрени заявители. Плодове и зеленчуци са предоставени на 422 671 деца в 3 347 институции в системата на предучилищното и училищното образование. Общият бюджет по схемата за учебната година, който покрива и разходи за съпътстващи мерки и информационни дейности, възлиза на 12 781 093 лева, от които 4 196 807 лева от ЕС и 8 584 286 лева от НБ. Определеният годишен бюджет е усвоен на 118,1% (изплатени са средства в размер на 15 088 418 лева). Най-висок дял в доставките имат ябълките (1 526 тона, в това число 267 тона от биологично производство), а на следващо място по количество са крушите (815 тона, в това число 44 тона произведени по биологичен начин).

По схема „Училищно мляко“ доставки на мляко и млечни продукти са направили 86 одобрени заявители. Продукти са получили 426 133 деца в 3 336 институции в системата на предучилищното и училищното образование. Общият годишен бюджет по схемата е в размер на 15 616 782 лева, от които 2 015 143 лева от ЕС и 13 601 639 лева от НБ. Изплатени са средства в размер на 21 133 003 лева или 135,3% от бюджета. Най-висок дял в доставките на мляко и млечни продукти имат киселото мляко (2 007 тона, в това число 444 тона от биологично производство) и прясното мляко (1 138 тона, в това число 209 тона произведено по биологичен начин).

Учебна 2023/2024 година

От 2023/2024 учебна година започна нов програмен период за двете схеми. Разработена е нова Национална стратегия, на базата на която схемите ще се прилагат до 2028/2029 учебна година. Редът и условията за прилагане на училищните схеми са уредени нормативно с Наредба за условията и реда за прилагане на схеми за предоставяне на плодове и зеленчуци и на мляко и млечни продукти в учебните заведения - Схема „Училищен плод“ и Схема „Училищно мляко“.

По схема „Училищен плод“ доставки са извършили 85 одобрени заявители. Плодове и зеленчуци са получили 423 353 деца в 3 385 институции в системата на предучилищното и училищното образование. Общият бюджет за учебната година, който покрива и разходи за съпътстващи мерки и информационни дейности, възлиза на 25 245 420 лева, от които 4 273 924 лева от ЕС и 20 971 496 лева от НБ. Към края на м. юни 2024 г. изплатените средства по схемата възлизат на 14 725 264 лева (58% от годишния бюджет).

По схема „Училищно мляко“ са получени доставки от 91 одобрени заявители. Мляко и млечни продукти са предоставени на 425 424 деца в 3 392 институции в системата на предучилищното и училищното образование. Общият годишен бюджет по схемата възлиза на 24 624 913 лева, в това число 3 520 616 лева от ЕС и 21 104 297 лева от НБ. Изплатени са средства в размер на 20 946 399 лева, което представлява 85% от бюджета.

От 2024/2025 учебна година броят на доставките на биологично произведени продукти е увеличен на 9 (до 2023/2024 учебна година тези доставки са между 4 и 6), шест от които следва да включват продукти, произведени от български земеделски стопани. Завишен е и броят на доставките на плодове и зеленчуци, произведени от български земеделски производители – от 25 на 26 (от общо 50 за

цялата учебна година). Същевременно асортиментът на допустимите за раздаване в учебните заведения плодове и зеленчуци е разширен с включването на малини и боровинки.

Сектор „Пчеларство“

След приключването на изпълнението на петата тригодишна Национална програма по пчеларство (2020-2022 г.) секторът се подпомага чрез прилагане на интервенциите по чл. 55 от Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския парламент и на Съвета за стратегическите планове по ОСП, заложи в одобрения Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони в Република България за периода 2023-2027 г.

През 2023 г. земеделските стопани за първи път подават заявления за подпомагане изцяло по електронен път. Това създаде известни затруднения и в рамките на приема са подадени 1 365 заявления, което е с около 42% по-малко спрямо постъпилите през предходната година. След извършването на административните проверки са подписани 1 241 договора за предоставяне на финансова помощ. От общия бюджет в размер на 10 091 365 лева (40% от ЕФГЗ и 60% от НБ), през 2023 г. са изплатени общо 337 205 лева на 113 бенефициенти по прилаганите интервенции.

Таблица IV.6. Бюджет и изплатена финансова помощ по интервенциите в сектора на Пчеларството за 2023 г., лева

	Годишен бюджет	Брой подадени заявления	Размер на заявената финансова помощ	Брой подписани договори	Размер на одобрената финансова помощ	Брой заявления с плащания към края на отчетния период	Размер на изплатената финансова помощ
Интервенции в пчеларския сектор	10 091 365	1 365	4 522 493	1 243	4 384 257	113	337 205

Източник: ДФЗ-РА

1.2.5. Сектор „Вино“

В рамките на Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019-2023 г. през 2023 г. в са проведени приеми по две от прилаганите мерки:

- Мярка „Застраховане на реколтата“, с бюджет 1 879 524 лева;
- Мярка „Събиране на реколтата на зелено“, с бюджет 6 000 000 лева.

Съгласно Регламент 2021/2117 на Европейския парламент и на Съвета от 02.12.2021 г. за изменение на регламенти (ЕС) № 1308/2013 за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти, (ЕС) № 1151/2012 относно схемите за качество на селскостопанските продукти и храни, (ЕС) № 251/2014 за определяне, описание, представяне, етикетироване и правна закрила на географските указания на ароматизирани лозаро-винарски продукти и (ЕС) № 228/2013 за определяне на специфични мерки за селското стопанство в най-отдалечените региони на Съюза, приеми по останалите мерки от Програмата не са провеждани, тъй като годината е преходна между два периода на прилагане на Общата селскостопанска политика на ЕС.

През 2023 г. продължава предоставянето на финансова помощ по всички мерки, по които през предходни години са сключени договори, чието изпълнение не е приключило. Общо по Програмата са разплатени средства в размер на 28 734 440 лева.

По мярка „Преструктуриране и конверсия на лозя“ са извършени плащания, възлизащи на 10 721 945 лева.

По мярка „Инвестиции в предприятия“ са изплатени средства в размер на 16 664 393 лева.

По мярка „Информироване в държавите членки“ са извършени плащания на стойност 108 627 лева.

В рамките на проведения през 2023 г. прием по мярка „Застраховане на реколтата“ са сключени 52 договора за подпомагане, като се запазва увеличеният размер на подпомагането по мярката - до 80% от разходите за застрахователни премии. Изплатени са средства в размер на 367 020 лева.

По мярка „Събиране на реколтата на зелено“, която има кризисен характер, са сключени 10 договора за финансова помощ. През 2023 г. България продължи прилагането на мярката с цел подобряване на ликвидността на земеделските производители, засегнати от утежнената икономическа ситуация в сектора, резултат от бавно затихващите ефекти на пандемията от COVID-19, войната в Украйна и последвалия инфлационен риск за икономиката, в частност ефекта върху покупателната способност на гражданите на Европейския съюз. Добрата реколта на винено грозде през 2022 г. в страните от ЕС също е предпоставка за влошаване на ситуацията, тъй като произведеното вино е в количества, които трудно намират пазарна реализация, а натрупаните запаси от предходните години допълнително затрудняват операторите в сектора. Мярката е насочена към гроздопроизводителите, които не могат да намерят пазар за своята продукция и представлява пълно отстраняване на гроздовете, докато са все още са зелени, така че добивът от заявената площ да се сведе до нула. По мярката са изплатени средства в размер на 872 455 лева.

По мерки „Кризисно съхранение на вино“ и „Популяризиране в трети държави“ през 2023 г. не са извършвани плащания.

През м. октомври 2023 г. стартира прилагането на интервенциите в лозаро-винарския сектор за новия програмен период, включени в СПРЗСР 2023-2027 г. За сектора за предвидени следните седем интервенции:

- Преструктуриране и конверсия на лозя;
- Инвестиции в лозаро-винарския сектор;
- Събиране на реколтата на зелено;
- Застраховане на реколтата;
- Информирание в държавите членки;
- Популяризиране в трети държави;
- Инвестиции в екологични съоръжения.

По същество тези интервенции не се различават от мерките, заложи в Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор. Включена е и една изцяло нова интервенция - „Инвестиции в екологични съоръжения“, насочена към предприятията за производство на вино, която кореспондира с екологичната амбиция на ЕС за подобряване въздействието върху околната среда и намаляване на екологичния отпечатък. Допустими за подпомагане са разходи за закупуване на оборудване, включително и на компютърен софтуер, свързано с използването на възобновяеми източници на енергия на територията на предприятието, както и с изграждането, надстрояването, пристрояването и/или реконструкцията на сгради, предназначени за пречистване на отпадъчната вода и други отпадни продукти от производствения процес, инсталации за компостиране и преработка на други отпадни продукти.

В периода 16 октомври - 30 ноември 2023 г. е проведен първи прием по интервенция „Преструктуриране и конверсия на лозя“, в периода 1 - 15 декември 2023 г. – по интервенции „Информирание в държавите членки“ и „Популяризиране в трети държави“, в периода 15 януари - 15 февруари 2024 г. - по интервенции „Инвестиции в лозаро-винарския сектор“ и „Инвестиции в екологични съоръжения“, а в периода 15 май – 15 юни 2024 г. - по интервенция „Застраховане на реколтата“.

През втората половина на 2024 г. е планиран втори прием по интервенции „Инвестиции в лозаро-винарския сектор“, „Инвестиции в екологични съоръжения“ и „Преструктуриране и конверсия на лозя“.

1.2.6. Публична интервенция и частно складиране

При възникване на нормативно определени пазарни условия, чрез актове за изпълнение на Европейската комисия, могат да бъдат открити публична интервенция за обикновена и твърда пшеница,

ечемик, царевица и неолющен ориз, говеждо и телешко месо, масло и обезмаслено мляко на прах, месо, както и частно складиране на продукти.

През 2023 г. не са възникнали условия за откриване на публична интервенция и частно складиране на продукти.

1.2.7. Сектор „Захар“

На основание Регламент за изпълнение (ЕС) 2017/1185 на Комисията от 20.04.2017 г. за определяне на правила за прилагане на регламенти (ЕС) № 1307/2013 и (ЕС) № 1308/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на уведомленията до Комисията относно информация и документи и за изменение и отмяна на няколко регламента на Комисията и чл. 10а от Закона за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз рафинериите за захар подават в МЗХ уведомления за цени и наличности от захар, а производителите на изоглюкоза – уведомления за производството на изоглюкоза.

През 2023 г. на територията на България действат едно предприятие за производство на изоглюкоза и една рафинерия за захар.

1.2.8. Промоционални програми

Промоционалните програми обхващат дейности, насочени към предоставяне на информация за представяния продукт и улесняване на неговото предлагане на пазара. В програмите могат да бъдат включени организиране на обучения, конференции с участието на журналисти и лекари, промоции в супермаркети и магазини, дегустации, реклама, организиране на конкурси, публикации в специализирана преса и интернет, участие в изложби, панаири, национални и международни изложения.

Изпълнението на промоционалните програми допринася за увеличаването на пазарния дял и на търсенето на продуктите в целевите държави, подобрява се имиджът на продуктите, в сравнение с други сходни продукти, и същевременно се увеличава консумацията на промотираните продукти.

Правилата за прилагане на промоционални програми след извършената през 2015 г. реформа са установени с Регламент (ЕС) № 1144/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 22.10.2014 г. за мерките за информиране и насърчаване, свързани със селскостопанските продукти, прилагани на вътрешния пазар и в трети държави, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 3/2008 на Съвета и Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/1831 на Комисията от 7 октомври 2015 г. за определяне на правила за прилагане на Регламент (ЕС) № 1144/2014 на Европейския парламент и на Съвета за мерките за информиране и насърчаване, свързани със селскостопанските продукти, прилагани на вътрешния пазар и в трети държави. Съгласно европейското законодателство, изборът на програмите за 2023 г., за които се предоставя финансово подпомагане, се извършва от Европейската изпълнителна агенция за научни изследвания - EREA. За Кампания `2023 България няма одобрена обикновена промоционална програма.

1.2.9. Политика на качество

Министерство на земеделието и храните активно подпомага групите от производители - заявители на продукти със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ с консултации и експертни съвети още на етап подготовка за кандидатстване, а след подаване на заявленията им оказва активно съдействие при изготвянето и оформянето на необходимата документация, прецизирането на текстовете на заявленията - спецификации на продуктите, търсенето и подбора на доказателствени и илюстративни материали. Провеждат се срещи, конференции и консултации както с настоящи производители, така и със заинтересовани земеделски производители, желаещи да кандидатстват за регистрация на традиционни български продукти по схемите за качество.

През 2023 г. в Европейския регистър на ХТСХ са регистрирани „Луканка Троянска / Троянска луканка“ и „Суджук Търновски / Търновски суджук“, а в Европейския регистър на ЗНП и ЗГУ - ЗНП „Българско кисело мляко“ и ЗНП „Българско бяло саламурено сирене“.

В регистъра на ХТСХ са вписани нови производители на продуктите „Филе Елена“, „Кайсерован врат Тракия“, „Луканка Панагюрска“ и „Луканка Троянска“. Нови производители са вписани и в регистъра на „планински продукт“.

На производителите на ЗНП „Странджански манов мед“/„Манов мед от Странджа“ е предоставена държавна помощ „de minimis“ за покриване на разходите за сертификация на продукта през 2023 г. и 2024 г.

С цел защита на интересите на българските производители Министерството на земеделието и храните проведе успешни преговори с Румъния във връзка с продукта „Sardeluță marinată“ (маринована цаца), кандидатстващ за регистрация като ХТСХ от Румъния.

През 2024 г. в Официалния вестник на ЕС е публикувано заявление за регистрация на ЗНП „Странджански билков чай“ за предоставяне право на мотивирано възражение от държавите членки и от трети страни в рамките на три месеца от датата на публикуване.

В края на м. май 2024 г. в МЗХ се проведе съвместна мини-конференция с участието на представители на Европейската комисия, Министерството на икономиката и индустрията и Изпълнителната агенция по лозата и виното на тема: „Новости при Европейските схеми за качество и аспекти на подготовка на заявления за регистрация на географски означения“. В рамките на конференцията ЕК представи презентации пред производители на продукти по схемите за качество и представители на администрацията.

България изпрати в ЕК мотивирано възражение по подаденото от Турция заявление за регистрация на ЗГУ „Kayseri pastirması“. Европейската комисия прие направеното от България възражение и информира двете страни, че е необходимо да се стартират преговори относно този продукт.

1.2.10. Схема „Временни извънредни мерки“

Извънредна мярка в някои сектори

През 2023 г., в резултат от войната между Русия и Украйна и като последица от либерализирането на търговията между ЕС и Украйна, се наблюдава съществено увеличение на вноса на украински зърнени и маслодайни култури в близките до конфликта държави членки. За преодоляване на негативните последици върху земеделските производители от засиления внос ЕК одобри предоставянето на спешна финансова помощ по силата на два регламента.

С Регламент за изпълнение (ЕС) 2023/739 на Комисията от 04.04.2023 г. за предвиждане на спешна мярка за подпомагане на секторите на зърнените и маслодайните култури в България, Полша и Румъния, на България е предоставен финансов ресурс от ЕФГЗ в размер на 16 750 000 евро (32 759 650 лева), който е допълнен с национално финансиране в същия размер.

При извършен анализ на ситуацията в секторите на зърнените и маслодайните култури е установен съществен дисбаланс на пазара на слънчоглед в страната - през 2022 г. рязко е увеличен вносът на украински слънчоглед, който оказва пряко влияние върху българския пазар и подлага на натиск изкупните цени. На тази база и след консултация със заинтересованите страни е взето решение спешната финансова помощ по реда на Регламент (ЕС) 2023/739 (общо 65 519 300 лева от ЕФГЗ и НБ), да бъде предоставена на всички земеделски стопани, отглеждащи слънчоглед, чийто площи са установени като допустими по СЕПП за Кампания `2022 г. За останалите култури, обект на анализа, е констатирано ограничено или несъществено директно отражение на вноса от Украйна.

За финансова помощ са одобрени 11 550 заявления с обща стойност на субсидията в размер на 65 517 995 лева. Допустимите за подпомагане площи възлизат на 824 022 ха.

В допълнение към вече предоставената помощ ЕК отпусна втори пакет от средства за подкрепа на секторите на зърнените и маслодайни култури, като разшири обхвата на държавите членки. С Регламент (ЕС) 2023/1343 на Комисията за спешна финансова мярка за подпомагане на секторите на зърнените и маслодайните култури в България, Унгария, Полша, Румъния и Словакия на България е предоставен финансов ресурс от ЕФГЗ в размер на 9 770 000 евро (19 108 166 лева).

След извършен повторен анализ на пазарната ситуация и предвид затрудненията, пред които са изправени производителите на слънчоглед в България, при разпределението на средствата е приложен подход, аналогичен на използвания по реда на Регламент (ЕС) 2023/739. Помощта е предоставена на

земеделски стопани за площите им със слънчоглед, които са били допустими за подпомагане за Кампания `2022 по СЕПП. За финансова помощ са одобрени 11 335 заявления с декларирани общо 812 536 ха площи със слънчоглед. Оторизирани средства възлизат на 19 108 166 лева от ЕФГЗ.

Търговски механизми

1.2.11. Лицензиране на износа

Схема „Лицензии при износ на млечни продукти за САЩ и Канада за календарна 2023 г.”

Съгласно Споразумението между Европейската общност и Канада, подписано през 1995 г., за да се възползват търговците от намаляване на митото при внос на сирена и кашкавал в САЩ и Канада, задължително се изисква лицензия за износ, издадена в рамките на квота. Квотната система при внос в САЩ и Канада е механизъм за закрила на местното производство и е комбинация от два инструмента – квоти и вносни мита. Износната лицензия за двете държави дава право на намалено мито при внос на млечни продукти под код 0406, произведени в държава членка на Европейския съюз. За България споразумението влиза в сила веднага след присъединяването ѝ към ЕС.

През 2023 г. са издадени 62 лицензии за износ на мляко и млечни продукти за САЩ и Канада в рамките на квота, в това число 25 лицензии за износ на 105,4 тона кашкавал, 32 лицензии за износ на 356,3 тона краве сирене и 5 лицензии за износ на 42 тона овче сирене.

За периода 01.01.2024 г. - 20.06.2024 г. са издадени общо 31 лицензии за износ на млечни продукти за САЩ и Канада.

1.2.12. Лицензиране на вноса на земеделски продукти от трети страни

В съответствие с европейското законодателство на задължително лицензиране при внос от трети страни подлежат следните продукти: ориз, семена от коноп за посев, конопени семена, непредназначени за посев, необработен или отопен коноп и етилов алкохол със земеделски произход.

Прилагането на лицензионен режим при внос на земеделски продукти от трети страни в рамките на тарифни квоти и преференциални режими обхваща следните групи земеделски продукти: зърнени култури, ориз, захар, маслиново масло и трапезни маслини, пресни и преработени плодове и зеленчуци (чесън и консервирани гъби), говеждо и телешко месо, свинско месо, мляко и млечни продукти, яйца и яйчен албумин, месо от домашни птици.

През 2023 г. са подадени 406 заявления за издаване на лицензии за внос на земеделски продукти от трети страни, от които 23 - за извлечения на лицензии. Издадени са 379 лицензии, в това число по тарифни квоти и преференциални режими - 206 и по общи условия - 173.

Учредените в полза на Министерството на земеделието и храните обезпечения за изпълнение на задължението за внос по издадените през 2023 г. лицензии възлизат на 97 272 414 лева. На вносителите са възстановени гаранции на обща стойност 98 990 898 лева.

През 2023 г. в регистъра на МЗХ са вписани 10 нови фирми на вносителите на земеделски продукти. Към 31.12.2023 г. регистрираните вносителите на земеделски продукти са 525.

2. Подпомагане по Втори стълб на ОСП

Програма за развитие на селските райони 2014 - 2020 г.

Програмата за развитие на селските райони на България за програмния период 2014-2020 г. е одобрена с Решение за изпълнение на Комисията С (2015) 3480 от 26.05.2015 г.

Общият бюджет на ПРСР 2014-2020 г. е в размер на 7 418 583 184 лева публични средства (съгласно Шестнадесетото изменение на Програмата, в сила към 31.12.2023 г.), в това число принос от ЕЗФРСР в размер на 6 119 785 771 лева и национално съфинансиране – 1 298 797 413 лева.

Финансовият план на ПРСР 2014-2020 г. е изменен във връзка с приемането на Регламент (ЕС) 2020/2220 на Европейския парламент и на Съвета от 23.12.2020 г. за определяне на някои преходни разпоредби във връзка с подпомагането от ЕЗФРСР и от ЕФГЗ през 2021 г. и 2022 г. и за изменение на Регламенти (ЕС) №1305/2013, (ЕС) №1306/2013 и (ЕС) №1307/2013 по отношение на ресурсите и на

прилагането през 2021 г. и 2022 г. и Регламент (ЕС) №1308/2013 по отношение на ресурсите и разпределението на това подпомагане за 2021 г. и 2022 г. С промяната са предоставени средства в размер на левовата равностойност на 1 096 012 616 лева от ЕЗФРСР за т. нар. „преходен период“ (2021- 2022 г.).

Разплатените към 31.12.2023 г. публични средства (от ЕЗФРСР и от национален бюджет) възлизат на 5 190 293 654 лева - 70% от целия наличен бюджет на Програмата. За календарната 2023 г. са извършени плащания в размер на 704 486 246 лева публични средства.

Договорените средства (без отчитане на поети бъдещи и преходни задължения по мерките с многогодишен ангажимент от ПРСР) са в размер на 6 879 925 630 лева публични средства и представляват 92,7% от целия бюджет на ПРСР 2014-2020 г.

В началото на м. януари 2023 г. Управляващият орган на ПРСР 2014-2020 г., съвместно с ДФЗ-РА, идентифицира риск по отношение на плащанията (чл. 38, ал. 1 от Регламент (ЕС) № 1306/2013), независимо че в края на 2022 г. допълнително бяха разплатени средства, надвишаващи планираните от ЕЗФРСР. Предвид допускането, че без предприемане на допълнителни мерки съществува вероятност за неусвояване на около 100-120 млн. евро от ЕЗФРСР (~196-235 млн. лева), е изготвен план за действие за намаляване на риска от автоматично отчисление на средства. Една част от мерките пряко са свързани с изменение на ПРСР 2014-2020 г., което включва прехвърляне на средства между мерки и подмерки и въвеждане на възможност за индексация на разходи.

Изготвено е изменение на Програмата, изпратено за първи път за оценка от службите на ЕК на 10.05.2023 г. След оперативен анализ и на база предварителната комуникация с ЕК част от промените, заложили в шестнадесетото изменение вече са осъществени. Въпреки това, към края на 2023 г. все още бе налице риск по отношение на разплащания в размер на левовата равностойност на 41,9 млн. евро от ЕЗФРСР (~82 млн. лева), съгласно правилото N+3.

В съответствие с предвидените изключения в разпоредбите на член 38, параграфи 3 и 4 от Регламент (ЕС) № 1306/2013, УО на ПРСР и ДФЗ-РА предложиха на ЕК, на основание възникването на непреодолима сила (*Force majeure*), което възпрепятства разплащанията от страна на ДФЗ-РА през календарната 2023 г., да бъдат изключени от калкулациите суми в размер на левовата равностойност на 53 млн. евро от ЕЗФРСР (~104 млн. лева).

След приключване на преговорния процес със службите на ЕК, през м. март 2024 г. Главна дирекция „Земеделие“ в ЕК уведоми българските власти, че през 2023 г. бюджетните задължения за 2020 г., които трябва да бъдат отменени, възлизат на 0,00 евро. Допълнително, ГД „Земеделие“ информира, че средства в размер на левовата равностойност на 32 млн. евро от ЕЗФРСР (~ 63 млн. лева), признати като „форсмажор“, могат да бъдат отчетени като ефективни плащания до края на периода на допустимост на ПРСР 2014-2020 г. (31.12.2025 г.). Платени средства в такъв размер няма да бъдат изисквани задължително като извършени плащания до 31.12.2024 г.

През календарната 2023 г. са предложени и одобрени от службите на ЕК две основни изменения в ПРСР 2014-2020 г., които са определящи за нейното прилагане и през 2024 г.

С Петнадесетото изменение на Програмата, одобрено от ЕК на 21.03.2023 г., УО на ПРСР 2014-2020 г. разработи подмярка, насочена към подкрепа на МСП, особено засегнати от кризата в Украйна (Подмярка 22.2 „Извънредно временно подпомагане за МСП, засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна“ от Мярка 22 „Извънредно временно подпомагане за земеделски стопани и МСП, които са особено засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна“). С изменението се разширява и обхватът на Подмярка 22.1 „Извънредно временно подпомагане за земеделските стопани, които са особено засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна“ с включване в обхвата на подкрепата на чувствителни подсектори в секторите „Растениевъдство“ – за земеделски стопани, отглеждащи оранжерийни ягоди и малини и в сектор „Животновъдство“ – за земеделски стопани, отглеждащи пчелни семейства.

С Шестнадесетото изменение, което е изпратено за първи път за оценка от службите на ЕК през м. май 2023 г. и одобрено с Решение за изпълнение на Комисията С(2023) 8650 от 06.12.2023 г., са

предложени промени в текстовете на няколко мерки и подмерки от Програмата, с оглед тяхното по-ефективно изпълнение.

Мярка 1 „Трансфер на знания и действия за осведомяване“

Подмярка 1.1 „Професионално обучение и придобиване на умения“

Подпомагането по Подмярка 1.1. „Професионално обучение и придобиване на умения“ цели повишаване на знанията и подобряване на уменията на земеделските и горските стопани и на заетите лица в техните стопанства чрез постигане на подходящо ниво на техническо и икономическо обучение и увеличаване на капацитета за достъп на знания и информация в областта на селското и горското стопанство.

Към 31.12.2023 г. действащите договори по подмярката са 26, като 16 обучителни организации са започнали изпълнението на дейностите по подписаните договори за предоставяне на БФП. През 2023 г. са изплатени публични средства в размер на 54 792 лева.

В периода м. януари - м. май 2024 г. са извършени плащания на стойност 467 531 лева.

Подмярка 1.2 „Демонстрационни дейности и действия по осведомяване“

Финансовата подкрепа по подмярката е насочена към организирането и провеждането на демонстрационни дейности в областта на селското и горското стопанство, допринасящи за повишаване на знанията и подобряване на уменията на земеделските и горските стопани и на заетите лица в техните стопанства.

През м. май 2023 г. със Заповед на ръководителя на УО на ПРСР 2014-2020 г. са извършени промени в насоките за кандидатстване по процедурата по Подмярка 1.2, насочени към по-доброто регламентиране на условията, при които се провеждат демонстрациите, и прецизиране на изискуемите документи, свързани с участието на земеделски стопани и заетите лица в техните стопанства.

Към 31.12.2023 г. по подмярката са сключени 13 договора, с БФП в размер на 5 046 042 лева. Одобрените бенефициенти ще провеждат демонстрационни дейности в областта на животновъдството, лозарството, тютюнопроизводството, зърнено-житните и бобовите култури, отглеждането на лечебни и ароматни растения, екологичното плодopроизводство, горското стопанство, почвознанието, подобряването на биоразнообразието и адаптирането към климатичните промени. Дейностите ще се реализират в градовете София, Плевен, Добрич, Русе, Варна, Стара Загора, Пловдив, Смолян, Кюстендил, с. Марково, обл. Пловдив, с. Бързия, обл. Монтана, с. Юндола, обл. Пазарджик и др. В тях се очаква да се включат над 8 000 участници, в това число над 6 390 заети в сферата на селското стопанство и над 1 610 - в горското стопанство.

До края на 2023 г. демонстрационните дейности все още не са стартирали, а бенефициентите - възложители по ЗОП са в процес на предварително съгласуване на документация, свързана с осигуряване на нощувки и прехрана за участниците (когато е приложимо).

Мярка 2 „Консултантски услуги, управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“

Подмярка 2.1 „Помощ за осигуряване на консултантски услуги“

Подмярка 2.1. от ПРСР 2014-2020 г. се прилага с две подмерки (първоначално наричани „операции“) - Подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за земеделски и горски стопани“ и Подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопани“.

Подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за земеделски и горски стопани“

Подмярка 2.1.1 има за цел предоставяне на консултантски услуги на земеделските стопани, младите земеделски стопани и горските стопани за подобряване на икономическите и екологичните показатели, както и на климатичната съобразеност и устойчивост на изменението на климата на техните стопанства.

При първия прием по подмярката, проведен през 2015 г., като единствен ползвател на финансовата помощ, който да предоставя консултантски услуги на земеделски стопани, кандидати по Подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“ от ПРСР 2014-2020 г., е определена Националната служба за съвети в земеделието.

През проведеня през 2022 г. прием са постъпили и одобрени три проектни предложения със стойност на заявената субсидия 1 897 126 лева.

В рамките на приема по Подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“, проведен в периода 01.11.2022 г. – 31.01.2023 г., бенефициентите по Подмярка 2.1.1. са предоставяли консултантски услуги на кандидати - млади фермери.

През 2023 г. по подмярката са разплатени 1 592 лева. В периода 01.01-31.05.2024 г. са изплатени средства в размер на 422 505 лева.

Подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“

Подкрепата по Подмярка 2.1.2 създава възможност за бърз и лесен достъп на малките земеделски стопани до качествени консултантски услуги за повишаване на тяхната квалификация и управленски умения, жизнеспособност, осведоменост, знания за опазване на околната среда, адаптиране към климатичните промени и подобряване на управлението на риска.

От 2016 г. НССЗ предоставя шест основни напълно безплатни консултантски пакета за малките земеделски стопанства. Консултациите допринасят за икономическото развитие и укрепване на тази категория стопанства чрез тяхната модернизация и технологичното обновление, както и за подобряване на опазването на околната среда и борбата с климатичните промени.

През 2023 г. по подмярката са изплатени публични средства в размер на 2 862 616 лева, а през първите пет месеца на 2024 г. - 580 896 лева.

Подмярка 2.2 „Създаване на консултантски услуги“

Прилагането на подмярката стартира през 2021 г. Единствен бенефициент на финансовата помощ е Националната служба за съвети в земеделието, за изпълнение на дейност „Създаване на мобилни общински центрове (офиси) за консултантски услуги“.

През 2023 г. по одобрения проект са извършени следните дейности:

- Проведени са съвместни информационни семинари за представяне на дейности по ПРСР във всеки от шестте региона на планиране, в които са участвали общо 321 лица;
- Предоставени са 25 763 консултации на 6 016 лица;
- Организиран са 86 информационни събития за малки земеделски стопанства в различни населени места с участието на 3 489 лица;
- Извършени са 1 665 посещения на малки земеделски стопанства за разясняване на условията за кандидатстване по Тематичната подпрограма и други мерки, финансирани чрез ЕЗФРСР, и за предоставяне на други съвети и консултации, пряко свързани със земеделската дейност.

Изплатените средства през 2023 г. по подмярката възлизат на 2 752 010 лева. В периода м. януари - м. май 2024 г. са извършени плащания на стойност 135 279 лева.

Мярка 4 „Инвестиции в материални активи“

Подмярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“

Целта на Подмярка 4.1 е повишаване на конкурентоспособността на земеделието чрез реструктуриране и развитие на наличните материални мощности в стопанствата, насърчаване въвеждането на нови технологии в производството и модернизация на физическия капитал, опазване на компонентите на околната среда и др.

За периода 2015-2023 г. по подмярката са проведени четири приема на заявления за финансова помощ, с постъпили общо 8 802 проектни предложения. Сключени са 2 935 договора с обща стойност на

субсидията 1 222 106 059 лева. Предоставената подкрепа е допринесла за създаване на допълнителна заетост чрез разкриване на нови 5 579 работни места.

През календарната 2023 г. са сключени общо 1 254 нови договора със субсидия в размер на 496 799 232 лева.

През 2023 г. по подмярка 4.1 са разплатени публични средства в размер на 151 929 187 лева. Плащанията за първите пет месеца на 2024 г. възлизат на 37 273 070 лева.

Подмярка 4.1.2 „Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства“

Подпомагането по подмярката е насочено към подобряване на икономическата устойчивост и резултатите на малките стопанства чрез реструктуриране и развитие на наличните им материални мощности, насърчаване въвеждането на нови процеси и технологии за повишаване качеството на произвежданата продукция, опазване на компонентите на околната среда, спазване на стандартите на Европейския съюз и подобряване на производствените условия.

От началото на нейното прилагане до края на 2023 г. по Подмярка 4.1.2 са сключени 206 административни договора със стойност на публичните разходи 5 416 294 лева.

През 2023 г. са сключени 54 договора с обща стойност на публичните разходи в размер на 1 396 660 лева. Изплатени са публични средства в размер на 2 273 129 лева.

В периода м. януари - м. май 2024 г. са извършени плащания на обща стойност 157 649 лева.

Подмярка 4.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти“

Подмярка 4.2 има за цел подобряване на конкурентоспособността, икономическата ефективност и цялостната дейност на предприятия от хранително-преработвателната промишленост.

За периода от началото на прилагане на подмярката до края на 2023 г. са сключени 865 договора за финансова помощ с общо одобрени публични разходи в размер на 897 359 099 лева.

Данните от 330 проекта, получили междинни/окончателни плащания към края на 2023 г., сочат че предоставената публична подкрепа е допринесла за създаването на 3 296 нови работни места. В рамките на 107 приключени проекта в райони с природни ограничения са създадени 863 работни места. С изпълнявани 35 проекта в областите в Северозападен район на България са разкрити 236 нови работни места.

През 2023 г. са сключени 520 договора с общо одобрена субсидия на стойност 487 595 419 лева. Разплатени са публични средства в размер на 70 873 132 лева.

В периода 01.01-31.05.2024 г. са изплатени субсидии в размер на 29 365 211 лева.

Подмярка 4.3 „Подкрепа за инвестиции в инфраструктура, свързана с развитието, модернизиранието или адаптирането на селското и горското стопанство“

Подпомагането по подмярката е насочено към реконструкция/рехабилитация и модернизация на хидромелиоративна инфраструктура извън земеделските стопанства, използвана само за селскостопански нужди, с цел намаляване на загубите на вода и адаптиране на селското стопанство към последиците от изменението на климата. Чрез подкрепата се гарантира по-ефективно използване на водните ресурси посредством въвеждането на нови технологии, които водят до реално намаляване на загубите и на консумацията на вода в селското стопанство, повишаване на конкурентните предимства, както и до намаляване на натиска върху водните тела.

През 2023 г. са подписани 24 договора по процедура BG06RDNP001-4.016 - Проектни предложения от „Напоителни системи“ ЕАД за възстановяване на съществуващи хидромелиоративни съоръжения за напояване“ с общ размер на договорената субсидия 112 316 175 лева. Извършени са плащания в размер на 48 733 478 лева.

Мярка 5 „Възстановяване на селскостопански производствен потенциал и въвеждане на подходящи превантивни мерки“

Мярката се прилага с две подмерки - Подмярка 5.1 „Подкрепа за инвестиции в превантивни мерки, насочени към ограничаване на последствията от вероятни природни бедствия, неблагоприятни климатични явления и катастрофични събития“ и Подмярка 5.2 „Инвестиции за възстановяване на потенциала на земеделските земи и на селскостопанския производствен потенциал, нарушени от природни бедствия, неблагоприятни климатични явления и катастрофични събития“.

Подмярка 5.1 „Подкрепа за инвестиции в превантивни мерки, насочени към ограничаване на последствията от вероятни природни бедствия, неблагоприятни климатични явления и катастрофични събития“

Подкрепата по подмярката е насочена към изпълнение на следните видове дейности:

- Превенция и ограничаване на възможностите за разпространението на епизоотии и масови заразни болести по селскостопанските животни; превенция на опасни метеорологични явления - градушки;
- Повишаване на оперативния капацитет на публични субекти за предотвратяване на епизоотии, както и за борбата с тях, включително чрез намаляване на времето за реакция от страна на компетентните органи;
- Дейности в животновъдни обекти, специализирани в отглеждането на свине, овце, кози и птици;
- Повишаване на оперативния капацитет на публични субекти за осигуряване на надеждна и ефективна защита от градушки и други неблагоприятни климатични явления, обхващаща земеделските площи на територията на цялата страна. Целевата подкрепа осигурява надграждане на необходимата метеорологична радарна мрежа чрез въвеждането в експлоатация на нови радарни мрежи и прилежащото към тях оборудване и обслужващи транспортни средства.

За периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. по подмярката са отворени 3 приема за подбор на проектни предложения.

Към края на 2023 г. по трите процедури са сключени 53 договора за финансово подпомагане с общ размер на договорената субсидия 27 032 165 лева.

Разплатените средства по подмярката през 2023 г. възлизат на 4 334 024 лева, а през първите пет месеца на 2024 г. са извършени плащания в размер на 678 839 лева.

Подмярка 5.2 „Инвестиции за възстановяване на потенциала на земеделските земи и на селскостопанския производствен потенциал, нарушени от природни бедствия, неблагоприятни климатични явления и катастрофични събития“

Подпомагането цели възстановяване на производствения потенциал, нарушен от остри заразни заболявания по свинете, дребните преживни животни (овце и кози) и птиците.

Подмярката стартира през 2020 г. Проведен е един прием, в рамките на който са постъпили три проектни предложения със заявена безвъзмездна финансова помощ на стойност 1 903 600 лева. През 2023 г. са сключени два договора с общ размер на субсидията 1 202 748 лева. Договорите са изпълнени и одобрените по тях публични средства са разплатени изцяло.

Мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“

Мярката се прилага с три подмерки - Подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“, Подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“ и Подмярка 6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“.

Подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“

Целите на подмярката са улесняване и подпомагане на процеса на създаване на жизнеспособни и устойчиви земеделски стопанства или поемането от млади хора на вече съществуващи стопанства, както и насърчаване на заетостта.

За периода от началото на прилагане на Подмярка 6.1 (2015 г.) до края на 2023 г. са проведени четири приема на проектни предложения. Сключени са 2 281 договора за подпомагане на стойност 111 529 495 лева.

През 2023 г. са сключени 67 административни договора с одобрена субсидия в размер на 3 275 965 лева. Извършени са плащания на стойност 4 131 513 лева.

Разплатените в периода 01.01.-31.05.2024 г. средства възлизат на 8 743 970 лева.

Подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“

Подкрепата цели стимулиране на икономическото развитие и укрепването на малките земеделски стопанства като устойчиви и жизнеспособни единици, ускоряване на модернизацията и технологичното им обновление, подобряване опазването на околната среда и адаптацията към климатичните промени.

От началото на прилагане на подмярката до края на 2023 г. са сключени 4 714 договора с одобрена субсидия на обща стойност 138 294 618 лева.

През 2023 г. са сключени 388 договора за финансова помощ с одобрени публични разходи в размер на 11 382 756 лева. Извършени са плащания в размер на 20 162 462 лева.

За периода м. януари – м. май 2024 г. са разплатени средства в размер на 1 248 016 лева.

Подмярка 6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“

Подмярката е насочена към стимулиране на инвестициите в неземеделски дейности, които са от съществено значение за нарастването на конкурентоспособността на селските райони, създаването на заетост и ускоряването на диверсификацията на неземеделските дейности. Предоставяната подкрепа допринася за реализацията на потенциала за развитие на туризъм, съчетаващ природни и културни ценности, както и за внедряването на технологии в областта на „зелената икономика“, включително на енергия от ВЕИ за собствено потребление.

За периода на прилагането ѝ до края на 2023 г. по Подмярка 6.4.1 са постъпили 770 проектни предложения със стойност на заявената субсидия 211 423 008 лева. Сключени са 230 договора за подпомагане с договорена финансова помощ в размер на 62 352 079 лева.

През 2023 г. по подмярката са сключени 4 нови административни договора със стойност на одобрената субсидия 1 254 893 лева. Разплатени са средства в размер на 13 137 052 лева.

През първите пет месеца на 2024 г. са извършени плащания, възлизащи на 1 055 504 лева.

Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“

Подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“

Предоставянето на фокусирана подкрепа по Подмярка 7.2 има за цел да насърчи икономическото развитие, социалното приобщаване и намаляването на бедността в селските райони.

В периода 2016-2023 г. по подмярката са постъпили 1 773 проектни предложения с обща стойност на заявената субсидия 3 046 408 983 лева. Към края на 2023 г. действащите договори са 823, с одобрени публични разходи в размер на 1 351 292 931 лева.

През 2023 г. са сключени 114 договора със стойност на публичните разходи 263 904 351 лева. Изплатени са средства в размер на 92 925 324 лева.

В периода 01.01-31.05.2024 г. са разплатени 22 025 600 лева.

Подмярка 7.6 „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природно наследство на селата“

Подмярката има за цел повишаване качеството на живот и запазване на културната идентичност и традиции в селските райони. За периода на нейното прилагане са проведени два приема на проектни

предложения (през 2016 г. и 2020 г.). Сключени са 197 договора за предоставяне на финансова помощ с одобрена субсидия в размер на 111 085 471 лева.

През 2023 г. са сключени 4 административни договора със стойност на публичните разходи 2 144 623 лева. Изплатените средства възлизат на 14 503 477 лева.

За първите пет месеца на 2024 г. са разплатени 2 731 905 лева.

Мярка 8 „Инвестиции в развитие на горските райони и подобряване на жизнеспособността на горите“

Подмярка 8.1 „Залесяване и поддръжка“

Подкрепата по подмярката е насочена към увеличаване на лесистостта в равнинните райони, ограничаване на ерозията и запазване качеството на земите, подобряване на водния баланс, поглъщането и съхраняването на въглерода. Допустими за подпомагане са физически и юридически лица, местни поделения на вероизповеданията и общини - собственици на земеделски и неземеделски земи.

За периода на прилагането й до края на 2023 г. по Подмярка 8.1 са сключени 2 договора на обща стойност 168 232 лева, единият от които, с размер на субсидията 25 567 лева, е подписан през 2023 г.

През 2023 г. и първите пет месеца на 2024 г. плащания по подмярката не се извършвали.

Подмярка 8.3 „Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития“

Целта на подмярката е намаляване на заплахата от горски пожари и ограничаване на опасността от вредители, болести, природни бедствия и катастрофични събития в горските територии чрез въвеждане на нови превантивни дейности и подобряване на вече прилаганите. Допустими за подпомагане са всички собственици на горски територии в Република България.

Към края на 2023 г. по подмярката са сключени 21 договора за финансово подпомагане (с натрупване) с одобрени публични разходи на стойност 31 925 352 лева.

През 2023 г. не са сключвани административни договори. Разплатени са средства, възлизащи на 8 693 893 лева.

Подмярка 8.4 „Възстановяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития“

Предоставянето на финансовата помощ цели възстановяване на горите, пострадали от горски пожари, вредители, болести, природни бедствия и катастрофични събития.

За периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. до края на 2023 г. по подмярката е осъществен един прием на проектни предложения - през 2018 г. Постъпили са 14 проекта с общ размер на заявената субсидия 5 946 658,17 лева.

Предоставянето на финансовата помощ цели възстановяване на горите, пострадали от горски пожари, вредители, болести, природни бедствия и катастрофични събития.

За периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. до края на 2023 г. по подмярката е осъществен един прием на проектни предложения - през 2018 г. Постъпили са 14 проекта с общ размер на заявената субсидия 11 630 474 лева.

Към 31.12.2023 г. по подмярката са сключени 8 административни договора със стойност на публичните разходи 3 820 483 лева.

През 2023 г. са извършени плащания в размер на 1 200 847 лева.

Подмярка 8.6 „Инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката, мобилизирането и търговията с горски продукти“

Подкрепата по Подмярка 8.6 е насочена към повишаване на конкурентоспособността на горското стопанство, дърводобива и първичната преработка на дървесина и създаване на нови работни места.

Насърчават се инвестиции в преработката и маркетинга на горски продукти, както на такива, допринасящи за подобряване състоянието на горите, тяхното опазване и устойчиво стопанисване.

По подмярката е проведен един прием, през 2018 г. До края на 2023 г. са сключени 51 договора за финансова помощ на стойност 21 147 765 лева.

През 2023 г. са сключени 13 административни договора с одобрена субсидия на обща стойност 5 442 135 лева. Разплатените средства през годината възлизат на 5 433 141 лева.

За периода 01.01-31.05.2024 г. са изплатени субсидии в размер на 1 098 490 лева.

Мярка 9 „Учредяване на групи и организации на производителите“

Подпомагането по Мярка 9 цели стимулиране на процесите по учредяване на групи и организации на производители в земеделския сектор.

За периода от прилагането й до 31.12.2023 г. по мярката са сключени 18 договора с общ размер на одобрената субсидия 11 584 602 лева. Подпомогнати са 339 регистрирани членове на групи и организации на производители.

През 2023 г. са изплатени средства в размер на 1 438 662 лева, а през първите пет месеца на 2024 г. - 267 945 лева.

Мярка 10 „Агроекология и климат“

За Кампания `2023 са постъпили общо 2 449 заявления за плащане, свързани с приключващи през 2023 г. и 2024 г. ангажименти по следните направления :

- Възстановяване и поддържане на постоянно затревени площи с висока природна стойност;
- Традиционни практики за сезонна паша;
- Опазване на застрашени от изчезване местни породи, важни за селското стопанство;
- Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство.

През 2023 г. са изплатени средства в размер на 74 239 358 лева.

Мярка 11 „Биологично земеделие“

Мярката обхваща прилагането на две подмерки - Подмярка 11.1 „Плащания за преминаване към биологично земеделие“ и Подмярка 11.2 „Плащания за поддържане на биологично земеделие“, а подпомагането е предвидено в три направления - биологично растениевъдство, биологично пчеларство и биологично животновъдство.

За Кампания `2023 по мярката са подадени общо 730 заявления за подпомагане, разпределени по направления както следва:

- Биологично растениевъдство - 426 заявления, със заявена площ от 6 883,51 ха;
- Биологично животновъдство - 8 заявления, със заявена площ от 450,39 ха;
- Биологично пчеларство - 296 заявления, със заявени 52 507 пчелни семейства.

През 2023 г. по Мярка 11 са платени средства в размер на 64 663 032 лева.

Мярка 12 „Плащания по „Натура-2000“ и Рамковата директива за водите“

Темпът на усвояване на средствата по мярката е равномерен, като на годишна база участват сходен брой бенефициенти, стопанисващи земеделски земи в защитени зони от Натура 2000.

През Кампания `2023 г. Мярка 12 не се прилага, тъй като са обявени приеми по интервенция „Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000“, включена в СПРЗСР 2023-2027 г.

Извършените през 2023 г. плащания по мярката възлизат на 303 322 лева.

Мярка 13 „Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения“

Мярка 13 се прилага за последен път през Кампания `2022. През 2023 г. е обявен прием по интервенция „Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения“ от СПРЗСР 2023-2027 г.

През 2023 г. по мярката са изплатени средства в размер на 1 589 818 лева.

Мярка 14 „Хуманно отношение към животните“

Мярката се прилага в периода 2017-2022 г. с две подмерки - Подмярка 14.1 „Хуманно отношение към животните в сектор ЕПЖ“ и Подмярка 14.2 „Хуманно отношение към животните в сектор ДПЖ“.

През Кампания `2023 г. е обявен прием по аналогична интервенция, включена в СПРЗСР 2023-2027 г.

През 2023 г. по Мярка14 са разплатени общо 12 245 142 лева.

Мярка 16 „Сътрудничество“

Подмярка 16.1 „Подкрепа за сформирание и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ“

Подпомагането по Подмярка 16.1 „Подкрепа за сформирание и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ“ е насочено към функционирането на оперативни групи, създадени за изпълнение на конкретен иновативен проект за постигане на целите на ЕПИ за селскостопанска производителност и устойчивост.

С цел облекчаване на условията за изпълнение на проектите на одобрените оперативни групи и актуализиране на допустимите разходи за възнаграждения и командировки на екипа на групите съобразно актуалните, в съответствие с българското законодателство, стойности за минимална работна заплата в страната и командировъчни разходи, през 2023 г. са извършени промени в насоките за кандидатстване по Подмярка 16.1. Удължен е срокът за подаване на заявка за окончателно плащане, с оглед улесняване на бенефициентите при събиране изискуемите документи, а част от тях могат да бъдат издадени след крайния срок за изпълнение на проектите.

През 2023 г. са сключени 12 договора с бенефициенти, кандидатствали по проведен през 2020 г. прием. В одобрените 12 оперативни групи участват 69 земеделски стопани, 13 научни института и висши училища в сферата на селското стопанство, 2 МСП в сферата на преработката на храни, 6 сдружения с нестопанска цел, една земеделска кооперация и 6 консултантски организации. Одобрените проекти с потенциал за иновации обхващат различни сфери в растениевъдството и животновъдството. Заложените цели в проектите са разнородни и са свързани с използване на пробиотици в животновъдството, селектиране на дрожди, ограничаване на вредните газове от животновъдството въз основа на използване на специфични фуражи, пилотен модел за малка устойчива планинска ферма, популяризиране на качествата на магарешкото мляко и неговото използване, изпитване на нови хибридни овощарски сортове на територията на страната и др.

Изплатените средства през 2023 г. възлизат на 2 702 959 лева, а за периода м. януари - м. май 2024 г. са извършени плащания на стойност 885 316 лева.

Подмярка 16.4 „Подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригата на доставки“

Подпомагането по подмярката се предоставя за създаване и развитие на къси вериги на доставка и на местни пазари. То обхваща само вериги, които включват не повече от един посредник между земеделския стопанин и потребителя. Местни пазари са тези в радиус до 75 км от стопанството на произход, на която територия трябва да се осъществяват както преработката на продукта, така и продажбата му на крайния потребител.

Към 31.12.2023 г. по Подмярка 16.4 са в изпълнение 3 административни договора за безвъзмездна финансова помощ на стойност 540 559 лева. Плащания по подмярката не са извършвани.

Мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“

Подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“

Изпълнението на Подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ стартира през 2015 г. с провеждане на два приема, в рамките на които са постъпили общо 133 заявления. Сключени са 101 договора за финансова помощ на обща стойност 5 136 460 лева. В изпълнение на дейности по подмярката участват 180 общини, обхващащи 2 309 619 жители и територия от 74 433 кв. км (78% от територията на селските райони на страната).

В рамките на изпълнените от бенефициентите дейности са организирани и проведени около 1 200 публични събития (конференции, семинари, срещи, обучения и др.).

През второто шестмесечие на 2023 г. в процес на реализация са 12 договора с общ размер субсидията 1 564 514 лева. Осъществяват се дейности за популяризиране на МИГ, подхода BOMP и местната идентичност, ремонти на сгради, специализирани обучения, изложения и др.

През май 2022 г. е открит прием по Подмярка 19.1 с бюджет от 6 845 300 лева, в рамките на който са постъпили 111 проектни предложения със заявен размер на субсидията 5 223 309 лева. Одобрени и изпълнени са 107 проекта на обща стойност 4 951 561 лева.

През 2023 г. са извършени плащания в размер на 4 233 639 лева, а в периода м. януари - м. май 2024 г. - в размер на 1 304 568 лева.

Подмярка 19.2 „Прилагане на операции в рамките на стратегии за Водено от общностите местно развитие“

Прилагането на подмярката цели разширяване на обхвата на териториите, които ще бъдат подпомогнати по подхода BOMP, като бъдат подкрепени възможно най-голям брой местни инициативни групи.

През 2023 г. са сключени 731 договора за финансово подпомагане с общ размер на одобрените публични разходи 75 651 775 лева. Изплатените средства възлизат на 40 622 877 лева.

В периода 01.01-31.05.2024 г. са извършени плащания на стойност 11 160 330 лева.

Подмярка 19.3 „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на МИГ“

По подмярката се подпомагат проекти за подготовка и реализация на вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество. Местните инициативни групи се насърчават да осигурят принос в развитието на съответните селски райони чрез взаимодействие и реализиране на съвместни проекти. Съгласно Регламент (ЕС) 1305/2013 кандидатстването по подмярката е текущо.

За периода 2018-2023 г. по Подмярка 19.3 са постъпили 71 проектни предложения със стойност на исканата субсидия 13 375 708 лева. Сключени са 51 договора с одобрена финансова помощ в размер на 7 817 670 лева.

През 2023 г. по подмярката са извършени плащания на стойност 2 039 833 лева, а за първите пет месеца на 2024 г. са разплатени 376 085 лева.

Подмярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за водено от общностите местно развитие“

Подмярка 19.4 има за цел да обезпечи МИГ с необходимия финансов ресурс за ефективно изпълнение на Стратегиите за местно развитие и тяхното популяризиране. Това от своя страна допринася за развитието на местните групи като силни и ефикасно действащи партньорства и оперативни структури.

Разплатените през 2023 г. средства по подмярката възлизат на 8 770 755 лева. В периода м. януари - м. декември 2024 г. са извършени плащания в размер на 2 905 927 лева.

Мярка 22 „Извънредно временно подпомагане за земеделски стопани и МСП, които са особено засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна“

Мярката обхваща прилагането на две подмерки - Подмярка 22.1 „Извънредно временно подпомагане за земеделските стопани, които са особено засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна“ и Подмярка 22.2 „Извънредно временно подпомагане за МСП, засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна“.

С петнадесетото изменение на ПРСР 2014-2020 г. УО на Програмата разработи Подмярка 22.2, насочена към подкрепа на МСП, особено засегнати от кризата в Украйна. Със същото изменение е направена промяна в Подмярка 22.1, с която се разширява кръгът от допустими за подпомагане земеделски стопани и се включват такива, които са заети с отглеждане и полагане на грижа за пчелни семейства или отглеждат малини или ягоди - оранжерийно производство.

Подкрепата по Подмярка 22.2 се предоставя под формата на еднократна помощ за микро, малки и средни предприятия, преработватели на селскостопански продукти, включително и групи/организации на производители, във връзка с предизвикателствата, пред които е поставена преработвателната промишленост в резултат на руското нашествие в Украйна. Максималният допустим размер на финансовата помощ за един кандидат не може да надвишава 100 000 лева.

Приемът по подмярката се проведе през м. март 2023 г. с първоначално обявен бюджет в размер на 6 845 300 лева. Постъпили са 68 проекта, от които за финансиране са одобрени 49, със субсидия в размер на 4 021 719 лева.

През м. март 2023 г. е проведен прием на заявления за подпомагане по Подмярка 22.1 за земеделски стопани, отглеждащи ягоди или малини – оранжерийно производство и/или пчелни семейства, с общ бюджет от 5 492 682 лева публични средства.

През 2023 г. по Мярка 22 са разплатени общо средства в размер на 16 812 442 лева.

Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г.

С Решение №85/24.02.2022 г. Министерският съвет одобри проекта на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г., след което същият е изпратен за разглеждане и одобрение от ЕК.

Стратегическият план е одобрен от службите на Европейската комисия на 07.12.2022 г. с Решение за изпълнение C(2022) 8749.

В СПРЗСР 2023-2027 г. са предвидени общо 99 интервенции, от които по Стълб I (финансирани от ЕФГЗ) - 56 и по Стълб II (финансирани от ЕЗФРСР) - 43.

Интервенциите по Стълб II са насочени към:

- агроекология и биологично земеделие (15 интервенции);
- инвестиции (11 интервенции, предназначени за земеделски стопанства, организации на производители, преработватели, неселскостопански дейности);
- консултантски услуги, повишаване на консултантския капацитет, сътрудничество и професионално обучение (4 интервенции);
- подпомагане на дейности в горите (7 интервенции);
- подпомагане на основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура, вкл. запазването на духовния и културния живот на населението в селските райони (2 интервенции);
- прилагане на финансови инструменти (2 интервенции);
- прилагане на подхода ЛИДЕР/BOMP (1 интервенция);
- предоставяне на техническа помощ (1 интервенция).

През 2023 г. са проведени приеми по интервенции в областта на селските райони по чл. 70 (Задължения в областта на околната среда и климата и други задължения в областта на управлението), чл. 71 (Природни или други специфични за района ограничения) и чл. 72 (Специфични за района неблагоприятни аспекти, произтичащи от някои задължителни изисквания) на Регламент (ЕС) 2021/2115

за установяване на правила за подпомагане за стратегическите планове, които трябва да бъдат изготвени от държавите членки по линия на общата селскостопанска политика (стратегически планове по ОСП) и финансирани от ЕФГЗ и от ЕЗФРСР, и за отмяна на регламенти (ЕС) № 1305/2013 и (ЕС) № 1307/2013. Земеделските стопани проявяват по-голям интерес към интервенциите, които са добре познати и доброволните ангажменти се изпълняват в условия, аналогични на тези на прилаганите мерки от ПРСР 2014-2020 г.

По две от интервенциите няма подадени заявления за подпомагане – „Подпомагане отглеждането на сортове, устойчиви към климатични условия чрез практики за интегрирано производство“ и „Поддържане на местообитанията на червеногушата гъска (*Branta ruficollis*), Кръстат (царски) орел и Египетски лешояд в орнитологични важни места в обработваеми земи“.

Подадените заявления за подпомагане през Кампания `2023 и заявените площи и/или животни по останалите интервенции отговарят в значителна степен на прогнозирания интерес за първата година на прилагане на СПРЗСР 2023-2027 г.

Таблица IV.7. Деклариран данни за Кампания `2023

Наименование на интервенцията	Брой подадени заявления	Деклариран площи (ха) / брой животни
Плащания за планински райони (НР1)	17 692	402 560
Плащания за райони, различни от планинските райони, със съществени природни ограничения (НР2)	5 407	170 358
Плащания за райони със специфични ограничения (НР3)	712	15 048
Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000 (Натура 2000)	12 486	490 031
Биологично растениевъдство (БР)	1 369	25 618
Биологично растениевъдство в преход (БРП)	543	10 640
Хуманно отношение към животните и антимикробна резистентност (ХЖ-АМР)	1 184	169 938
Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия (СККУ)	132	529
Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство (СЗМ)	148	425
Опазване на местни породи (автохтонни), важни за селското стопанство (ОМП)	411	16 332
Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм) АЕИ 7.1	332	15 423
Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм) АЕИ 7.2	9	1 159
Биологично пчеларство (БП)	681	124 054
Биологично пчеларство в преход (БПП)	99	12 783
Насърчаване на естественото опрашване АЕИ 3.1	263	20 907
Насърчаване на естественото опрашване АЕИ 3.2	11	973
Възстановяване и поддържане на деградирали пасищни територии (ПЗП-деградирали)	5	179

Източник: ДФЗ-РА

През 2024 г. се предвиждат приеми по следните интервенции:

- Интервенция „Подкрепа за оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации“ - отваряне на първа стъпка, по която се предоставя подкрепа за проучване на приложимостта на новаторски проект в конкретен географски район и стопанство, анализ на конкретни производствени методи във връзка с въвеждане на иновативното предложение в практиката и създаване на база данни. В рамките на тази стъпка е допустимо да се подпомаган и дейности за стимулиране на интерес с цел

избор на подходящи стопанства за прилагане на иновативното предложение и евентуално разширение на оперативната група. Подкрепата се ограничава до максимален период на продължителност от една година;

- Интервенция „Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет“ - за одобряване на бенефициенти (индивидуални съветници или съветнически организации) за предоставяне на съветнически пакет №12, който е свързан с възможностите за подпомагане на иновации в рамките на ЕПИ, в т. ч. съдействие на потенциалните кандидати при събиране на необходими документи, подаване на заявления за подпомагане в СЕУ и изготвяне на проекти на оперативни групи в първа и втора стъпка.

Ще продължат да се прилагат стартиралите през 2023 г. интервенции - „Биологично растениевъдство“, „Биологично пчеларство“, „Подпомагане отглеждането на сортове, устойчиви към климатични условия чрез практики за интегрирано производство“, „Насърчаване на естественото опрашване“, „Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия“, „Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство“, „Опазване на местни породи (автохтонни), важни за селското стопанство“, „Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм)“, „Поддържане на местообитанията на червеногушата гъска (*Branta ruficollis*), Кръстат (царски) орел и Египетски лешояд в орнитологични важни места в обработваеми земи“, „Възстановяване и поддържане на деградирани пасищни територии“, „Хуманно отношение към животните и антимикробна резистентност“, „Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000“ и „Плащания за райони с природни или други специфични ограничения“.

До изтичане на периода на изпълняваните ангажименти, поети по ПРСР 2014-2020 г., ще се предоставя финансова подкрепа по Мярка 10 „Агроекология и климат“ - направления „Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност (ВПС)“, „Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство“ и „Опазване на застрашени от изчезване местни породи, важни за селското стопанство“ и по Мярка 11 „Биологично производство“ - направления „Биологично животновъдство“, „Биологично пчеларство“ и „Биологично растениевъдство“.

3. Национален план за възстановяване и устойчивост

На основание Постановление на Министерския съвет №157 от 2022 г. за определяне на органите и структурите, отговорни за изпълнението на Плана за възстановяване и устойчивост на Република България, и на техните основни функции, Министерство на земеделието и храните е определено за Структура за наблюдение и докладване във връзка с изпълнението на инвестиция К6.И1 „Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство“ на Компонент 6 „Устойчиво селско стопанство“ от Националния план за възстановяване и устойчивост.

В периода м. септември - м. декември 2023 г. МЗХ проведе процедури чрез подбор на предложения за изпълнение на инвестиции по две направления - процедура BG-RRP-6.004 „Инвестиции в технологична и екологична модернизация“ и процедура BG-RRP-6.006 „Центрове за подготовка за предлагане на пазара и съхранение на плодове и зеленчуци“. От страна на потенциалните крайни получатели на финансова помощ е регистриран значителен интерес, съществено превишаващ предвидения бюджет.

Подкрепата по направление „Инвестиции в технологична и екологична модернизация“ е насочена към придобиване на материални и нематериални активи, свързани с дейности, допринасящи за опазване на околната среда, адаптиране на стопанствата към климатичните промени и подобро използване на ресурсите. Ще се стимулират инвестиции в земеделските стопанства за въвеждане на цифрови решения, които подобряват процеса на отглеждане на селскостопанските култури и животни, както и на автоматизирани и роботизирани системи за управление на отделните фази на производствения процес.

По данни на ДФЗ-РА, в рамките на обявена процедура „Инвестиции в технологична и екологична модернизация“, с бюджет от 381 657 839,6 лева (в това число 318 048 200,3 лева от Механизма за възстановяване и устойчивост на ЕС и 63 609 639,3 лева от националния бюджет за невъзстановим ДДС), са подадени 4 358 проектни предложения със заявена БФП в размер на 912 193 337 лева. Сключени са 1 520 договора за финансова помощ с размер на БФП 315 562 820 лева.

Целта на подкрепата по направление „Инвестиции в центрове за подготовка за предлагане на пазара и съхранение на плодове и зеленчуци“ е стимулиране създаването на къси вериги на доставка, модернизирането и автоматизирането на процесите по събиране, подготовка за пазара и съхранение на пресни плодове и зеленчуци. Получатели на безвъзмездната помощ могат да бъдат земеделски стопани, организации на производители, кооперации, сдружения на земеделски стопани.

По процедура „Инвестиции в центрове за подготовка за предлагане на пазара и съхранение на плодове и зеленчуци“, с бюджет от 18 000 000 лева (в това число 15 000 000 лева от МВУ и 3 000 000 лева от националния бюджет за невъзстановим ДДС), са подадени 41 проектни предложения със заявена субсидия в размер на 26 270 388 лева. Сключени са 23 договора за подпомагане с размер на БФП 13 603 245 лева.

По отношение на третото направление „Инвестиции, свързани с ефективно използване на вода в земеделските стопанства“, с бюджет в размер на 119 683 579 лева (в това число 99 736 316 лева от МВУ и 19 947 263 лева национално финансиране за невъзстановим ДДС), е установена обективна невъзможност за изпълнение на първоначално заложените специфични условия за допустимост на дейностите в периода на прилагане на НПВУ. В тази връзка и с цел недопускане на евентуална загуба на средства по направлението и по цялата инвестиция, са инициирани преговори със службите на ЕК за отпадане на това направление. Във връзка с инициирана от Министерството на финансите процедура по изменение на Националния план за възстановяване и устойчивост през м. юли 2023 г., в съответствие с чл. 18 от Регламент (ЕС) 2021/241, МЗХ направи предложение за отпадане на четвъртото направление на инвестицията „Инвестиции за изграждане/реконструкция и оборудване на животновъдни обекти за отглеждане и преценка на мъжки разплодни животни, в т. ч. добив на биологичен материал от тях“ с бюджет от 5 510 306 лева (4 591 921 лева от МВУ и 918 385 лева от националния бюджет за невъзстановим ДДС). Основна причина за исканата промяна са идентифицираните рискове в хода на подготовката за изпълнение на заложените дейности, които не позволяват гарантиране постигането на поставените цели. Налице са предпоставки за неизпълнение на планираните дейности, което би могло да доведе до финансови щети за средствата от останалите направления от инвестиция К6.И1 „Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство“.

Отпадането на направлението е одобрено и е отразено в първото решение на ЕК за изменение на НПВУ от м. декември 2023 г.

Министерството на земеделието и храните е краен получател на средства по инвестиция К6.И2 „Дигитализация на процесите от фермата до трапезата“ от НПВУ, с бюджет в размер на 23 874 419 лева (19 949 345 лева от МВУ и 3 925 074 лева от националния бюджет за невъзстановим ДДС). Инвестиционният проект предвижда изграждане на Електронна информационна система в земеделието за обмен на данни между публичната администрация и икономическите субекти в сектора, която ще осигури интегриране и съвместимост на данните от различни информационни системи, регистри и базиданни, в и извън сектор Земеделие.

Целта на ЕИСЗ е цифровизиране и обединяване на информационните ресурси в земеделието, създаване на условия за проследяване на напредъка по изпълнението на целите на зелената сделка в областта на селското стопанство, оптимизиране на бизнес-средата и намаляване на административната тежест.

Като елементи на ЕИСЗ ще бъдат разработени обща платформа за обединяване на модулите на системата и интегриране на данни от други информационни системи, четири модула и мрежа за комуникация от полски и водни сензори.

Модулът за употребата на продукти за растителна защита и торове цели намаляване употребата на продукти за растителна защита и торове чрез дигитализиране на дневниците за растителна защита, които водят земеделските стопани. В модула ще въвеждат информация търговци, вносители, дистрибутори, консултанти и професионални потребители на продукти за растителна защита.

Информационно-аналитичният модул за контрол на употребата на антимикробни ветеринарни лекарствени продукти ще събира и обобщава информация от всички субекти, имащи отношение към производството, търговията и прилагането на тези препарати. Целта е осигуряване на пълна

проследимост на антимикробните средства и подобряване на официалния контрол чрез въвеждане на електронна рецепта и на референтни прагове на тяхната употреба.

Модулът за проследяване „От фермата до трапезата“ ще събира и съхранява централизирано данни за даден продукт от производители, вносители, дистрибутори, търговци на едро и дребно, ще проследява движението му по логистичната верига и ще предоставя достоверна информация на всички участници в процеса, на контролните органи и на потребителите.

Модулът за онлайн обучение представлява инструмент за подобряване на знанията и информираността на земеделските стопани по отношение прилагането на иновации, адаптирането на стопанствата към изменението на климата, по-ефективно използване на ресурсите и пр.

Мрежата за комуникация от полеви и водни сензори ще осигурява на земеделските стопанства данни за почвена влага, температура на въздуха и почвата и количество на валежите. Така фермерите ще могат да вземат адекватни решения за прилагането на най-подходящите агротехнически мероприятия.

През 2024 г. чрез процедура по Закона за обществените поръчки е избран изпълнител, на който е възложено разработването на ЕИСЗ. Предвидените дейности са в процес на изпълнение. Крайният срок за изграждане на системата е 31.12.2025 г.

В контекста на предизвикателствата пред селското стопанство, свързани с преминаването към по-екологосъобразни практики, без това да засегне продоволствената сигурност на страната, Министерството на земеделието и храните е поело ангажименти за осъществяване на включена в НПВУ реформа - Актуализиране на стратегическата рамка в аграрния сектор. Същността на реформата се състои в подготовката на Национална програма за действие за принос към изпълнение на целите на Стратегията „От фермата до трапезата“. Целта на Програмата е да актуализира и надгради стратегическата рамка за управление на аграрния сектор, регламентирана в Националната програма за развитие България 2030, като очертае инструменти, мерки и дейности, свързани с изпълнение на конкретни цели и ангажименти, допринасящи за опазване на климата, околната среда, биоразнообразието и природните ресурси за периода до 2030 г.

Програмата е разработена и предстои да бъде одобрена от Министерския съвет до края на 2024 г.

4. Допълнително държавно подпомагане

Подпомагането на земеделския сектор в България по двата стълба на ОСП се допълва от финансова подкрепа с национални средства по схеми за държавни помощи, краткосрочни и инвестиционни кредити, отпускани от ДФ „Земеделие“.

4.1. Държавни помощи

Министерство на земеделието и храните определя и осъществя политиката за национално подпомагане в земеделието в съответствие със законодателството на Европейския съюз за държавните помощи и във връзка с правомощията му по Закона за държавните помощи.

Държавните помощи като инструмент за подпомагане в селскостопанския отрасъл на страната се планират, разработват и насочват към приоритетните нужди на българското земеделие, при спазване на европейските и националните законодателни норми – договори, регламенти, решения, рамки и други.

Мерките, които се прилагат, са насочени към стимулиране на инвестициите с цел повишаване на ефективността на стопанствата и производство на по-качествена продукция, застраховане и компенсация на щети от природни бедствия и неблагоприятни климатични събития, съдействие за предотвратяване на заболявания по растения и животни, опазване на генетичните ресурси в растениевъдството и животновъдството, насърчаване на хуманното отношение към животните, стимулиране участието в изложения за популяризиране българското селскостопанско производство и за обмен на опит.

Инициативата за подпомагане чрез държавна помощ обикновено произтича от съответния бранш (Растениевъдство, Животновъдство, Преработка на селскостопански продукти), който участва при разработването на съответната мярка.

Общата стойност на подпомагането с държавни помощи в сектор Земеделие през 2023 г. е в размер на 744 498 590 лева, от които:

- 633 239 988 лева по схеми на държавни помощи и помощи de minimis, администрирани от ДФЗ;
- 111 258 602 лева по 2 схеми за данъчни облекчения (преотстъпване на корпоративен данък за данъчна 2023 г. и намалена акцизна ставка на газьол).

През годината се предоставени държавни помощи в следните направления:

1) Инвестиционни помощи – насочени към малките и средни земеделски стопанства с цел увеличаване на инвестиционната активност.

- Помощ за инвестиции в материални активи в земеделски стопанства, свързани с първично производство на растениевъдна земеделска продукция;

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиции в машини, оборудване и линии за подготовка, охлаждане и съхранение на първична земеделска продукция, както и за машини, оборудване и съоръжения за защита от слана и градушки, необходими при производството на собствена първична земеделска продукция в сектор „Растениевъдство“.

- Инвестиции за закупуване или изграждане на обекти за преработка и/или обработка на сурово мляко;

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция за изграждане на обект за преработка и/или обработка на сурово мляко с необходимото оборудване (мини мандри) или за закупуване на временен обект за търговия на дребно на млечни продукти (включително закупуване на необходимото оборудване), в който се обработва и/или преработва сурово мляко, съгласно Наредба № 26 от 14.10.2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински производ.

- Инвестиции за закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко;

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция в закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко.

- Инвестиции за изграждане на кланични пунктове;

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция в изграждане на пунктове за добив и транжиране на месо от собствени едри преживни животни и дребни преживни животни на територията на ферма и/или закупуване на мобилни такива (преместваеми обекти, които могат да се транспортират с помощта на превозно средство).

2) Управление на риска и кризите - насочени към противодействие и компенсиране на щети при природни бедствия или неблагоприятни метеорологични условия, както и при болести по животните и растенията:

- Помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени от неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени на природни бедствия;

Подпомагането по схемата на държавна помощ представлява директна помощ, която е в размер до 80% от средните производствени разходи за отглеждане на дадена култура през съответната стопанска година.

- Помощ за компенсиране на материални щети по загинали селскостопански животни и унищожени пчелни кошери;

Помощта се изплаща във вид на директни помощи до 100% от средните пазарни цени на селскостопанските животни по видове и категории;

- Помощи за превенция на болести по растения и животни:
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма за контрол на вредителите в трайните насаждения през зимния период;
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятелители по картофите от сем. Телени червеи (Elateridae)“;
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец - *Tuta absoluta* Meyrick (Lepidoptera)“;
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерките по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните;
 - Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция;
 - Помощ за компенсиране на разходи при отстраняване и унищожаване на мъртви животни.

3) Помощи, насочени към гарантиране използването на качествен посевен материал в растениевъдството, поддържане на високо ниво на развъдната дейност в животновъдството и оптимизиране процеса по производство на качествени селскостопански продукти:

- Помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на качествени семена и посадъчен материал;
- Помощ за водене на родословна книга и определяне на продуктивните качества на животните;
- Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBALG.A.P.

4) Помощи, насочени към повишаване на качеството на храните и суровините от животински произход чрез отделяне на особено внимание на хуманно отношение към животните:

- Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към свинете;
- Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците.

5) Помощ за участие в изложения

Подпомагането от този вид допринася за популяризацията на българската селскостопанска продукция на пазара, както и за промотиране на рентабилните сортове растения, породи животни, иновационни и ефективни технологии и практики сред българските земеделски стопани. Прилага се в сектори „Растениевъдство“, „Животновъдство“ и „Преработка на земеделски продукти“.

6) Минимални помощи de minimis – Помощите от типа de minimis се предоставят при спазване разпоредбите на Регламент (ЕС) № 1408/2013 г., Регламент (ЕС) 1407/2013 г. и Регламент (ЕС) 717/2014. Правилото de minimis се прилага по отношение на помощи, които поради малкия си размер не застрашават конкуренцията и могат да се предоставят от държавите членки без необходимост от одобрение от Европейската комисия.

През 2023 г. по разработени схеми de minimis е предоставено подпомагане в размер на 46 578 158 лева.

7) Държавни помощи под формата на данъчни облекчения (администрирани по друг ред)

- Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративния данък.

Помощта се администрира от Националната агенция за приходите. По предварителни данни на НАП, заявеният за преотстъпване данък за данъчна 2023 г. е 11 259 579 лева (информацията е към 13.06.2024 г., при срок за подаване на данъчни декларации за данъчна 2023 г. до 30.06.2024 г.);

- Помощ под формата на отстъпка от стойността на акциза върху газьола, използван в първичното селскостопанско производство.

По линия на помощта през 2023 г. са изплатени 99 999 023 лева на 14 000 земеделски стопани.

Таблица IV.8. Държавни помощи в земеделието през 2023 г.

№	Държавна помощ	Усвоен финансов ресурс - лева	Брой бенефициери
Държавни помощи, администрирани от ДФЗ			
1	Помощ за компенсиране на разходите на земеделските стопани, свързани с изпълнение на мерки по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните	19 389 866	22 122
2	Помощ за създаване и поддържане на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на животните	8 906 639	5 030
3	Помощ за компенсиране на материални щети по загинали селскостопански животни и унищожени пчелни кошери и пчелни семейства	79 408	8
4	Помощ за реализирането на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към свинете	36 687 480	64
5	Помощ за реализирането на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците	26 627 102	283
6	Помощ за компенсиране на разходите при отстраняване и унищожаване на мъртви животни-по помощта доставчиците на услуги са 2 бр. инсинератори	13 594 189	2
7	Помощ "Инвестиции за закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко"	1 232 840	65
8	Помощ "Инвестиции за изграждане на кланични пунктове"	33 290	1
9	Помощ "Инвестиции за закупуване или изграждане на обекти за преработка и/или обработка на сурово мляко"	215 610	5
10	Помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени от неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени на природни бедствия от 21.11.2022 г.	21 622 047	786
11	Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма за контрол на вредителите в трайните насаждения през зимния период	7 828 695	3 563
12	Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец	342 510	155
13	Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятелители по картофите от сем. Телени червеи	1 487 330	277
14	Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция	883 734	246
15	Помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал	1 152 393	418
16	Помощ "Инвестиции в материални активи в земеделски стопанства, свързани с първично производство на растителна земеделска продукция"	6 387 521	84
17	Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBALG.A.P.	74 013	53
18	Помощ за участие в изложения	3 616 198	790

№	Държавна помощ	Усвоен финансов ресурс - лева	Брой бенефициери
19	Помощ в подкрепа на ликвидността на земеделски стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие на руската агресия срещу Украйна	425 837 128	35 325
20	„Помощ в подкрепа на разходи за вода за напояване при отглеждане на земеделски култури“	10 663 837	1 009
21	Помощи de minimis (Регламент (ЕС) 1407/2013, Регламент (ЕС) 1408/2013) и Регламент (ЕС) 717/2014	46 578 158	30 194
	Данъчни мерки		
22	Помощ под формата на отстъпка от стойността на акциза върху газьола, използван в първичното селскостопанско производство (разходите се докладват в МФ)	99 999 023	14 000
23	Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък-за данъчна 2023 г. (неокончателна информация към 13.06.2024 г., при срок за подаване на данъчните декларации до 30.06.2024 г.)	11 259 579	713
	Общо държавни помощи, администрирани от ДФЗ	633 239 988	
	ОБЩО държавни помощи (вкл. чрез данъчни мерки)	744 498 590	

Източник: ДФ „Земеделие“, Национална агенция за приходите, Агенция „Митници“, БАБХ

Очаквани данни за 2023 г.

Към 10.06.2024 г. с решения на Управителния съвет на Държавен фонд „Земеделие“ е утвърден ресурс за държавни помощи в селското стопанство в размер на 495 850 501 лева по схеми на държавни помощи и за помощи de minimis, прилагани от ДФЗ. Усвоеният ресурс е 358 716 990 лева.

4.2. Краткосрочно кредитиране

В рамките на 2023 г. не са вземани решения от УС на ДФ „Земеделие“ за предоставяне на краткосрочни кредити като допълнителен инструмент за финансиране на земеделските стопани.

През годината са отсрочени кредити за животновъди, птицевъди и свиневъди, получени през периода 2008 – 2012 г.

4.3. Инвестиционни кредитни схеми на ДФЗ

През 2023 г. ДФЗ прилага следните схеми за кредитиране на инвестиционните намерения на земеделските стопани:

- Кредитна схема на Държавен фонд „Земеделие“ за инвестиции в селското стопанство;
- Схема за кредитиране със средства на Държавен фонд „Земеделие“ за реализация на одобрени проекти за публични дейности на лица със сключени договори за предоставяне на финансова помощ по подмярка 4.3 от мярка 4 и подмярка 16.1. и подмярка 16.4. от мярка 16 от Програма за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г.
- **Кредитна схема на Държавен фонд „Земеделие“ за инвестиции в селското стопанство**

Кредитната схема на Държавен фонд „Земеделие“ за инвестиции в селското стопанство е с три основни направления - „Растениевъдство“, „Животновъдство“ и „Техническо обезпечаване“. Схемата цели стимулиране на инвестиционния процес, повишаване на конкурентоспособността и качеството на произведената селскостопанска продукция посредством облекчаване на достъпа до кредитен ресурс.

Дейностите и обектите, предвидени за финансово подпомагане са:

- създаване, възстановяване и отглеждане на трайни насаждения и инвестиции в оранжерийното производство;
- създаване и оборудване на животновъдни ферми и закупуване на чистопородни, хибридни и стокови животни;
- закупуване на техника, оборудване и инвентар, използвани в селското стопанство.

Кредитите по схемата са със срок на погасяване от 12 месеца до 114 месеца в зависимост от вида на инвестицията, в които срокове се включват и гратисни периоди по отношение издължаване на главницата.

Инвестиционните проекти се финансират при годишен лихвен процент равен на референтния лихвен процент, приложим към датата на сключване на договора за кредит, но не по-нисък от определения от Управителния съвет на Държавен фонд „Земеделие“ за 2023 г. – 3% при пряко кредитиране и до 7% при рефинансиране чрез търговски банки. За финансираните пряко от Държавен фонд „Земеделие“ кредити таксата за обработка и управление е 0,5%.

- **Схема за кредитиране със средства на Държавен фонд „Земеделие“ за реализация на одобрени проекти за публични дейности на лица със сключени договори за предоставяне на финансова помощ по подмярка 4.3 от мярка 4 и подмярка 16.1. и подмярка 16.4. от мярка 16 от Програма за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г.**

Схемата има за цел да подкрепи прилагането на:

- подмярка 4.3 „Подкрепа за инвестиции в инфраструктура, свързана с развитието, модернизирането или адаптирането на селското и горското стопанство“ – по процедура BG06RDNP001-4.011 от мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от Програмата за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.;
- подмярка 16.1. „Подкрепа за сформирание и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ“ по мярка 16 „Сътрудничество“ по процедура BG06RDNP001-16.001 и процедура BG06RDNP001-16.003 от Програма за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г.;
- подмярка 16.4. „Подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригата на доставки“ по процедура BG06RDNP001-16.004 по мярка 16 „Сътрудничество“ от Програма за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г.

Срокът на действие на Указанията за прилагане на схемата за кредитиране е до 01.08.2025 г. Финансирането се осъществява в рамките на наличния за кредитиране ресурс на Държавен фонд „Земеделие“ за съответната година.

Предоставените кредити се финансират при годишен лихвен процент равен на референтния лихвен процент, приложим към датата на сключване на договора за кредит, но не по-нисък от определения от Управителния съвет на Държавен фонд „Земеделие“ за съответната година.

По тази схема през 2023 г. не е постъпило заявление за кредит.

Очаквани данни за 2024 г.

За 2024 г. на земеделските производители се очаква да бъдат предоставени инвестиционни кредити по:

- „Кредитна схема за инвестиции в селското стопанство“;
- Схема за кредитиране със средства на Държавен фонд „Земеделие“ на кандидати с одобрени проекти по Наредба № 8 от 20.06.2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенциите от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г. в сектора на пчеларството;
- Схема за кредитиране със средства на Държавен фонд „Земеделие“ за реализация на одобрени проекти за публични дейности на лица със сключени договори за предоставяне на финансова помощ по подмярка 4.3 от мярка 4 и подмярка 16.1. и подмярка 16.4. от мярка 16 от Програма за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г.

В бюджета на Държавен фонд „Земеделие“ за инвестиционни кредити за 2024 г. са заложили 90 млн. лева, при условие за поддържане на нетно салдо до минус 40 млн. лева.

Очакванията са до края на годината да бъдат предоставени средства за изпълнение на инвестиционни проекти на бенефициенти, които кандидатстват за кредити и отговарят на условията,

посочени в схемите. През 2024 г. с решение на Управителният съвет на Държавен фонд „Земеделие“ новите кредити, финансирани пряко от Фонда се олихвяват с годишен лихвен процент, равен на референтния лихвен процент, приложим към датата на сключване на договора за кредит, увеличен с един пункт надбавка.

Към 25 юни 2024 г. са постъпили 52 завания за кредит по схема за кредитиране със средства на Държавен фонд „Земеделие“ на кандидати с одобрени проекти по Наредба № 8 от 20.06.2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенциите от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г. в сектора на пчеларството.

Към юни 2024 г. са постъпили 2 заявления за кандидатстване по схема за кредитиране със средства на Държавен фонд „Земеделие“ за реализация на одобрени проекти за публични дейности на лица със сключени договори за предоставяне на финансова помощ по подмярка 4.3 от мярка 4 и подмярка 16.1. и подмярка 16.4. от мярка 16 от Програма за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г. Общата стойност на подадените заявления е в размер на 4 872 900 лева.

V. ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

1. Контрол на земеделска и горска техника

1.1. Регистрация на земеделска и горска техника

Чрез регистрацията на земеделската и горската техника се поддържа база данни с всички машини на територията на страната, което позволява да се следи техническото състояние на машините, да се контролира тяхната безопасност при работа и транспорт и да се проследява динамиката на обновление на машинно-тракторния парк.

През 2023 г. в страната са регистрирани общо 28 424 броя земеделска и горска техника, от които 10 147 броя са нови машини.

Таблица V.1. Регистрирана земеделска и горска техника през 2023 г.

Вид техника	Общо	в т.ч. нови машини
Верижни трактори	105	14
Колесни трактори	8 063	1 411
Самоходни шасита	129	6
Друга самоходна техника	5 905	1 775
Тракторни ремаркета	2 462	797
Горска техника	1 666	560
Зърнокомбайни	986	186
Самоходни силажкомбайни	50	3
Други самоходни машини	102	32
Машини за сеитба и садене	1 283	779
Машини за торене и растителна защита	1 289	809
Фуражоприбиращи и фуражопереработващи	3 155	1 708
Почвообработващи	3 109	1 974
Сушилни и други	2	0
Зърно и семепочистващи	25	16
Машини за поливане	93	77
Общо:	28 424	10 147

Източник: МЗХ

1.2. Технически преглед на техниката

Осъществяването на ефективен контрол на техническото състояние и безопасността на техниката е важно с оглед защита живота и здравето на работещите със земеделска и горска техника и намаляване на трудовите злополуки и жертвите от пътнотранспортни произшествия, свързани с неизправности на техниката.

През 2023 г. областните дирекции „Земеделие“ са извършили 142 860 технически прегледа на земеделска и горска техника.

1.3. Правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства

След извършени проверки на място на материалната база и учебната документация, в рамките на 2023 г. са издадени 3 удостоверения за регистрация на учебни форми за извършване на обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за работа със земеделска и горска техника. Направени са 18 корекции на разрешителни и удостоверения за регистрация на учебни форми за промяна на обстоятелствата.

Към 01.02.2024 г. има валидни 197 удостоверения по категории, издадени на 91 учебни форми за извършване на обучение.

Таблица V.2. Издадени свидетелства за правоспособност по категории през 2023 г.

Категория	Брой издадени свидетелства за правоспособност
Твк	5 745
Твк-3	2 559
Твк-М	645
Твк-Г	643
Тпс-мот.тр.хр.	3 304
Тпс-гатер-банцизи	8
Тпс-въжени линии	21
Общо:	12 925

Източник: МЗХ

1.4. Изпитване и сертифициране на употребявана земеделска и горска техника

През 2023 г. в центровете за изпитване и сертифициране в Пловдив и Русе са извършени 2 733 изпитвания на употребявана земеделска и горска техника и машини за земни работи.

2. Хидромелиорации

2.1. Обекти за предпазване от вредното въздействие на водите

Годишният отчет на разходите, извършени от „Напоителни системи“ ЕАД през 2023 г. за дейността по договор за обектите за предпазване от вредното въздействие на водите (ОПВВВ) е на обща стойност 28 075 248 лева с ДДС, като предоставените авансови средства по договора от МЗХ са 25 344 650 лева с ДДС.

През 2023 г. са възстановени компрометирани участъци от корекции на реки и дерета и предпазни диги, с което е подобрена тяхната проводимост и функцията им за защита от наводнения на земеделски земи, населени места и техническа инфраструктура.

Извършено е поддържане експлоатационното състояние на отводнителни системи и канали, с което е постигнато подобряване на водно-въздушния баланс на почвата в обработваемите земеделски земи, способстващо за увеличение на добивите на селскостопанската продукция.

Подобрено е състоянието на Дунавски диги, като са почистени участъци от храстовидна и дървесна растителност. Извършени са ремонти по отводнителни помпени станции.

През годината е извършена актуализация на работен проект за реконструкция на ОПС „Капитан Андреево-1“.

Извършените дейности от „Напоителни системи“ ЕАД (финансирани със средства от държавния бюджет на България) са подобрили общото експлоатационно състояние на водностопанските системи и съоръжения.

Въз основа на два договора (Договор № РД-50-23/05.04.2019 г. със срок на действие до 02.04.2024 г. и Договор № РД-50-7/18.03.2024 г., влязъл в сила от 03.04.2024 г.) през 2024 г. „Напоителни системи“ ЕАД извършва обществена услуга за защита от вредното въздействие на водите, включваща дейности по поддръжка и експлоатация на 3 163 км корекции на реки, 241 км Дунавски диги, 254 км предпазни диги, 70 отводнителни помпени станции (ОПС), 6 ретензионни язовира и отводнителни системи и полета, отводняващи 1,466 млн. дка площи.

За периода 01.01.2024 г. - 02.04.2024 г., направените разходи от „Напоителни системи“ ЕАД за извършване на дейностите по договор за ОПБВВ са на стойност 7 651 754 лева с ДДС, а за периода 03.04.2024 г. - 30.06.2024 г. - 7 146 209 лева с ДДС.

В периода до 30.06.2024 г. са извършени ремонтно-възстановителни работи на над 10 обекта (компрометирани участъци от корекции на реки, отводнителни канали, ремонти на ОПС и др.).

В програмите за 2024 г. се предвижда да продължи възстановяването на компрометирани участъци от диги, корекции на реки и други ОПБВВ, както и първоетапно възлагане и изготвяне на работни/технически инвестиционни проекти на компрометирани обекти, с цел последващото им възстановяване. Очаква се разходите за дейностите през 2024 г. по Договор № РД-50-7/18.03.2024 г. да достигнат 22 млн. лева. Изпълнението на дейностите по ОПБВВ е сериозно затруднено, поради недостиг на строителна техника, механизация и транспортни средства. Техническите средства, с които разполага дружеството са амортизирани и не са високоефективни, особено в критични и аварийни ситуации.

В изпълнение на Постановление на Министерски съвет № 201 от 14.07.2011 г. Министерство на земеделието и храните е възложило на „Напоителни системи“ ЕАД функцията на възложител за изпълнение на строеж „Инженеринг - проучване, проектиране и изпълнение на строително монтажни работи, свързани с предотвратяване от наводняване на околните земеделски земи и на прилежащите съоръжения и насипи на ЛОТ4 от АМ „Тракия“ „Ямбол – Карнобат“. Към средата на 2024 г. завършени и предадени са 10 подобекта на строежа, като остават за реализация 2 подобекта по Азмак дере.

За да се реализира строителството на двата подобекта по Азмак дере, основна цел на този етап е да започне извършване на пълните археологически проучвания, както и на съответните отчуждения и уреждане собствеността в публична държавна собственост на МЗХ на засегнатите от подробния устройствен план частни имоти, общински имоти и имоти горски фонд, като тези процедури изискват значително технологично време.

2.2. Напояване

Язовирите, собственост и стопанисвани от „Напоителни системи“ ЕАД са общо 181 броя. От тях, за ползване, включително стопанисването, поддръжка, експлоатация, опазване и мониторинг, понастоящем са предоставени 19 комплексни и значими язовира - публична държавна собственост, а 15 са ретензионни. През 2023 г. дружеството е извършвало частични и текущи ремонтни работи по напоителната инфраструктура, основно във връзка с подготовката на поливен сезон и възникнали аварийни ситуации.

През 2023 г. от „Напоителни системи“ ЕАД са полети общо 308 375 дка с подадени водни маси в размер на 294 737 хил. м³, в т.ч. 111 495 дка ориз с 264 772 хил. м³ водни маси. Общо полетите площи са с около 12% повече в сравнение с предходната година.

През последните години се наблюдава тенденция на нарастване на размера на поливаните площи, като основно влияние оказват атмосферните условия през съответната година – валежите и температурите по време на поливния сезон.

Таблица V.3. Полети площи и подадени водни маси от „Напоителни системи“ ЕАД през 2023 г. по видове култури

	ОБЩО		Царевица		Тютюн		Зеленчуци		Трайни насаждения		Ориз		Други култури	
	Полети площи	Подаден и водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси
	дка	хил. м3	дка	хил. м3	дка	хил. м3	дка	хил. м3	дка	хил. м3	дка	хил. м3	дка	хил. м3
Бургас	5 065	304	564	61	0	0	2	0	1 608	75	0		2 891	167
Видин	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0	0
Горна Тунджа	21 775	33 569	5 461	1 275	643	154	901	200	691	80	13 240	31 777	838	83
Долен Дунав	9 494	2 055	2 189	442	0	0	585	199	104	15	0		6 617	1 400
Марица	99 513	155 766	28 868	4 268	655	86	1 304	107	1 632	116	63 945	150 813	3 109	377
Мизия	1 473	157	515	46	678	54	266	53	12	2	0		3	0
София	5 722	929	0	0	0	0	4 643	781	998	116	0		81	32
Среден Дунав	16 386	2 252	6 505	540	295	114	5 052	1 240	659	14	0		3 875	344
Средна Тунджа	46 192	5 386	30 966	4 127	140	56	1 091	191	4 625	430	0		9 370	582
Струма-Места	9 661	1 543	3 376	500	161	19	3 686	545	966	82	0		1 472	398
Тополница	67 269	88 672	25 454	5 424	811	167	2 649	435	3 761	325	34 310	82 182	284	139
Хасково	3 784	929	1 378	286	285	26	1 664	562	306	28	0		151	27
Черно Море	6 679	595	4 510	232	0	0	1 224	307	580	21	0		365	35
Шумен	15 363	2 580	11 826	1 928	0	0	304	139	50	5	0		3 183	508
ОБЩО	308 375	294 737	121 613	19 128	3 667	678	23 370	4 759	15 992	1 309	111 495	264 772	32 238	4 091

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

През 2023 г. цените, по които „Напоителни системи“ ЕАД извършва услугата „доставка на вода за напояване“ се запазват на нивата от предходната година, като са диференцирани по региони и в зависимост от начина на доставка.

Таблица V.4. Обобщена справка за напояване от „Напоителни системи“ ЕАД за периода 2021 – 2023 г.

	2021			2022			2023		
	ва поливка	Поливо декари	Водни маси	ва поливка	Поливо декари	Водни маси	ва поливка	Поливо декари	Водни маси
	дка	дка	хил. м³	дка	дка	хил. м³	дка	дка	хил. м³
Бургас	5 144	7 464	302	4 823	5 864	238	5 065	6 905	304
Видин	4 201	6 675	151	0	0	0	0	0	0
Горна Тунджа	21 395	32 596	35 638	19 280	32 481	31 144	21 775	39 328	33 569
Долен Дунав	8 640	37 979	1 621	9 304	42 781	1 934	9 494	45 271	2 055
Марица	99 327	314 953	162 841	87 954	269 376	132 586	99 513	314 441	155 766
Мизия	2 896	10 246	222	2 010	5 475	121	1 473	3 863	157
София	7 211	14 198	857	4 898	9 012	552	5 722	15 056	929
Среден Дунав	15 233	66 422	1 893	15 366	62 326	1 948	16 386	73 943	2 252
Средна Тунджа	36 293	60 268	4 802	37 838	66 328	4 629	46 192	80 133	5 386
Струма-Места	8 775	17 777	1 189	9 024	22 157	1 469	9 661	22 509	1 543
Тополница	61 707	78 081	93 690	62 958	88 363	88 283	67 269	95 684	88 672

	2021			2022			2023		
	I ва	Поливо	Водни	I ва	Поливо	Водни	I ва	Поливо	Водни
	поливка	декари	маси	поливка	декари	маси	поливка	декари	маси
	дка	дка	хил. м³	дка	дка	хил. м³	дка	дка	хил. м³
Хасково	4 663	17 085	1 085	4 303	15 602	995	3 784	14 160	929
Черно Море	2 223	8 393	335	4 527	10 279	420	6 679	14 865	595
Шумен	5 755	27 959	1 258	12 515	42 590	2 318	15 363	46 630	2 580
ОБЩО	283 462	700 095	305 886	274 800	672 632	266 637	308 375	772 787	294 737

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

2.3. Подкрепа за инвестиции в хидромелиоративна инфраструктура

Провеждането на държавната политика, насочена към развитието и поддържането на устойчиво, конкурентоспособно земеделие е неразривно свързано с адекватното стопанисване, управление и използване на изградената хидромелиоративна инфраструктура за доставка на вода за напояване, както и подсигуряване на ефикасна превенция чрез реконструкция/рехабилитация и модернизация на хидромелиоративната инфраструктура, използвана за селскостопански цели и адаптиране на селското стопанство към последиците от изменението на климата.

С цел трайно осигуряване на по-качествена услуга и намаляване загубите на вода е необходимо влагането на значително по-големи средства. В тази връзка „Напоителни системи“ ЕАД е кандидатствало по подмярка 4.3 „Подкрепа за инвестиции в инфраструктура, свързана с развитието, модернизиранието или адаптирането на селското и горско стопанство“ от мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2022 г.

Съгласно условията за кандидатстване по подмярка 4.3 са одобрени двадесет и четири проектни предложения от „Напоителни системи“ ЕАД за възстановяване на съществуващи хидромелиоративни съоръжения за напояване. През 2023 г. са сключени договори за изпълнение на всички обекти, одобрени по мярката, като пет от тях са изпълнени на етап Акт 16 още в началото на 2024 г., а останалите се изпълняват поетапно, спрямо определените срокове и съобразено с поливния сезон.

„Напоителни системи“ ЕАД ще има възможност да кандидатства и по интервенция II. Г.5 „Инвестиции в инфраструктура за напояване“ от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на България за периода 2023 - 2027 г. Подкрепата в рамките на интервенцията ще бъде насочена към инфраструктура за напояване, чрез която се постига икономическа устойчивост чрез увеличаване на съотношението между ползите за сектора на селското стопанство, както и екологична устойчивост чрез ефективно използване на водните ресурси. Подпомагането ще бъде насочено към оператори, които управляват хидромелиоративна инфраструктура и предоставят услугата „Доставяне на вода за напояване“ в съответствие с приложимото национално законодателство. Предвиден е финансов ресурс в размер на общо 100 млн. евро публични средства.

От страна на „Напоителни системи“ ЕАД са подготвени общо 41 Инвестиционни предложения за подпомагане, като същите са подбрани така, че включват участъци от най-интензивно използваните съоръжения за напояване с първостепенна нужда от рехабилитация, разположени на територията на цялата страна.

3. Растителна защита и фитосанитарен контрол

3.1. Наблюдение върху развитието на икономически важни вредители и растителна защита

Инспекторите по растителна защита към ОДБХ извършват системни наблюдения на земеделските култури за появата, развитието и разпространението на икономически важни болести и неприятели, които са в пряка зависимост от агрометеорологичните условия по време на вегетация на културите. Задължение на земеделските производители е своевременно да обследват полетата за нападение от болести и неприятели и да прилагат химичен контрол само при достигане на праговете на икономическа вредност на вредителите при различните култури.

През 2023 г. в списъка с икономически важни вредители за всички области на страната, са включени следните вредители: сив царевичен хоботник, западен царевичен коренов червей, ливадна

пеперуда, телени червеи (сем. Elateridae), щурци (сем. Gryllidae) и мана по слънчогледа с причинител *Plasmopara halstedii* по земеделските култури, които са с приоритет за системни и постоянни наблюдения за поява, разпространение и степен на нападение.

3.2. Растителна защита

■ Растителна защита при зърнено-житни култури

През 2023 г. общото фитосанитарно състояние на зърнено - житните култури е добро.

Контрол на плевели

В рамките на 2023 г. са внесени хербициди общо на 1 328,580 хил. ха с есенници (при 1 164,270 хил. ха през предходната 2022 г.), в т. ч. 1 148,830 хил. ха с пшеница и 179,753 хил. ха с ечемик. Третиране срещу широколистни плевели е проведено на 593,461 хил. ха.

Върху засетите площи с царевица са внесени почвени хербициди на 241,084 хил. ха, с вегетационни хербициди срещу видове житни и широколистни плевели са третирани общо 296,404 хил. ха.

Контрол на неприятели и болести

Вредна житна дървеница

Общо нападнатите площи от възрастното на вредната житна дървеница през годината са 137,012 хил. ха, а третиране е извършено на 115,870 хил. ха.

Третиране срещу ларвите на неприятеля е извършено на 124,560 хил. ха, при нападнати 133,767 хил. ха.

Обикновена житна пиявица

През 2023 г. са третирани 168,740 хил. ха срещу ларвите на обикновена житна пиявица при нападнати 185,310 хил. ха.

Западен царевичен коренов червей

През годината са осигурени феромонов и фероконови уловки за установяване летежа и плътността на неприятеля. По оперативни данни на БАБХ общо нападнати площи от него са 3,490 хил. ха с царевица (при 1,158 хил. ха през 2022 г.), а третиране е извършено на 0,550 хил. ха. За контрол на неприятеля са налични голям брой разрешени за пускане на пазара и употреба продукти за растителна защита.

Брашнеста мана

В рамките на 2023 г. нападнатите площи с пшеница от брашнеста мана са 480,112 хил. ха, третиране е извършено на 701,419 хил. ха. Извършени са много ранни химични третирания, като на голяма част от третираните площи използваните фунгициди са съчетани с внасяне на вегетационни хербициди.

Септориози

Нападение от болестта е отчетено на 282,929 хил. ха, а третиране е проведено на 495,565 хил. ха.

■ Растителна защита при технически култури

Контрол на плевели

През 2023 г. са внесени почвени хербициди на 157,070 хил. ха слънчоглед, а вегетационно са третирани 224,456 хил. ха.

През есента е проведен химичен контрол на плевелите, при рапицата, основно с почвени хербициди, като са внесени на 45,670 хил. ха. Вегетационни хербициди са приложени на 55,870 хил. ха.

Внесени са почвени хербициди през годината на 1,147 хил. ха тютюн, с вегетационни хербициди са третирани 0,255 хил. ха.

Химичният контрол на плевелите при картофите е проведен чрез внасяне на почвени и вегетационни хербициди. Почвени хербициди са внесени на 5,290 хил. ха, а вегетационни хербициди са приложени на 2,312 хил. ха.

Контрол на болести и неприятели

Черни петна (фома) и Сиви петна (фомопсис) при слънчоглед

През 2023 г. е проведено третиране на 44,310 хил. ха срещу фома. Проведено е третиране на 44,360 хил. ха срещу фомопсис. Третиранията основно са превантивни.

Мана по слънчогледа

През 2023 г. се наблюдават прояви на системна и локална форма на мана по слънчогледа. Общо нападнатите площи от болестта през годината са 5,626 хил. ха., при 1,610 хил. ха през 2022 г.

Причинител на маната е *Plasmopara helianthi* (halstedii). Мерките за контрол на патогена са: високо ниво на агротехника - задължително обеззаразяване на семената преди сеитба, дълбока оран след прибиране на реколтата, сеитба на устойчиви сортове и хибриди; задължително унищожаване на самосевките и при установена зараза - спазване на 7-8 годишно сеитбообращение с житни култури. За обеззаразяване на семената има разрешени за пускане на пазара и употреба продукти за растителна защита.

Рапичен цветояд

През месеците април и май 2023 г. са проведени третираня срещу рапичен цветояд на 72,090 хил. ха рапица.

Рапичен стъблен скритохоботник

През 2023 г. са третирани 28,190 хил. ха рапица срещу неприятеля.

■ Растителна защита при зеленчукови култури

Контрол на неприятели

Доматен миниращ молец

През 2023 г. в повечето оранжерии на страната не е допуснато размножаване на неприятеля. Проведени са от 1 до 10 броя третираня с инсектициди на 0,492 ха.

При полски условия срещу доматения миниращ молец са проведени от 1 до 6 третираня на площ от 1,325 хил. ха.

През годината продължава прилагането на държавна помощ по „Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец“. Бенефициенти на помощта са земеделски стопани, отглеждащи домати в оранжерии, както и пипер, патладжан, картофи, отглеждани в оранжерии, на площи с размер над 1 дка. В рамките на 2023 г. по програмата са кандидатствали 111 земеделски стопани.

■ Растителна защита при овощни култури

Контрол на неприятели и болести

Листогризеците гъсеници

Преобладаващи видове в овощните насаждения са: Гъботворка; Педомерки; Бяла американска пеперуда; Бяла овощна пеперуда. През 2023 г. неприятелите са в ниска популационна плътност и степен на нападение. Вредната дейност и разпространението на листогризеците гъсеници са ограничени от третиранята срещу други икономически важни вредители по овощните култури. Третиране срещу основните листогризеци видове е извършено на 8,977 хил. ха овощни насаждения, в това число 1,390 хил. ха семкови и 7,587 хил. ха костилкови овощни видове съчетани с извеждането на борба и срещу други вредители.

Листозавивачки и пъпкозавивачки

Третиране срещу неприятелите е извършено на 2,440 хил. ха семкови овощни видове.

Листни въшки

През 2023 г. нападение от листни въшки е констатирано повсеместно и при всички овощни култури. Третирани са 4,739 хил. ха семкови и 13,873 хил. ха костилкови овощни видове, от 1 до 7 пъти.

Калифорнийска щитоносна въшка

Срещу калифорнийска щитоносна въшка са третирани общо 1,660 хил. ха овощни насаждения.

Обикновена сливова щитоносна въшка

В рамките на 2023 г. са третирани 0,125 хил. ха сливи от общо 9,896 хил. ха сливови насаждения, като основно са извършени комбинирани третириания със сливов плодов червей.

Черешова муха

Третирани са площите са 10,207 хил. ха.

Черна сливова плодова оса

През 2023 г. срещу неприятеля са третирани 8,426 хил. ха от 1 до 2 пъти.

Плодови червеи

През годината са третирани 5,617 хил. ха ябълкови градини срещу ябълков плодов червей, 12,067 хил. ха сливови насаждения срещу сливов плодов червей и 5,126 хил. ха срещу източен плодов червей по праскови и кайсии.

Прасковен клонков молец

Третирани са 2,679 хил. ха с праскови и кайсии.

Кръгломиниращ молец по ябълката

Срещу кръгломиниращ молец са третирани 0,447 хил. ха.

Струпяване по ябълката и крушата

През 2023 г. срещу струпяване по ябълка и круша са третирани 5,852 хил. ха.

Брашнеста мана по ябълката

През годината срещу брашнеста мана са третирани 4,051 хил. ха ябълкови и крушови градини.

Ранно кафяво гниене

Проведени са от 1 до 4 третириания срещу ранно кафяво гниене на 20,855 хил. ха от стопанисваните костилкови насаждения (в. т.ч. сливи, череши, вишни, праскови, кайсии).

Късно кафяво гниене

През 2023 г. са проведени от 2 до 4 третириания срещу късно кафяво гниене на 0,169 хил. ха от стопанисваните костилкови насаждения (в. т.ч. сливи, череши, вишни, праскови, кайсии).

Брашнеста мана по прасковата

През вегетацията са проведени от 1 до 7 броя пръскания. Третирани са 3,870 хил. ха насаждения от праскови.

Къдравост по прасковата

Проведени са от 1 до 4 третириания на 3,298 хил. ха праскови.

Бяла ръжда (Цилиндроспориоза) по черешата и вишната

В рамките на 2023 г. са извършени от 1 до 3 третириания на площ от 5,755 хил. ха череши и вишни.

■ Растителна защита при лозя

През 2023 г. е разработена „Национална програма от мерки за предотвратяване разпространението и контрол на вредители по лозата (род Vitis)“. Националната програма има за цел да ограничи разпространението на определени болести и неприятели и да се запазят здрави лозовите масиви.

Контрол на плевели

В рамките на 2023 г. са приложени почвени хербициди на 2,390 хил. ха и вегетационни хербициди на 12,210 хил. ха от стопанисваните площи, заети с лозя.

■ Контрол на неприятели и болести

Шарен гроздов молец

През 2023 г. от общо 39,639 хил. ха лозя са третирани 16,727 хил. ха, от 1 до 7 пъти.

Жълт лозов акар

През годината третиране е проведено на 6,728 хил. ха лозови насаждения, от 1 до 5 пъти.

Мана по лозата

Срещу маната са проведени от 1 до 8 третириания на обща площ от 39,545 хил. ха.

Брашнеста мана (Оидиум)

Проведени са от 1 до 8 броя третириания на 34,660 хил. ха лозя., от 2 до 8 пъти.

Сиво гниене (ботритис)

Площите, третирани срещу сиво гниене, са 25,766 хил. ха, проведени са от 1 до 6 броя третириания.

■ Растителна защита при многоядни неприятели

Обикновена полевка

През пролетта на 2023 г. общо нападнатите есенници от обикновена полевка са 31,880 хил. ха. Химичен контрол е проведен на 22,640 хил. ха.

Щурци

През 2023 г. нападнати от щурци са 0,492 хил. ха със слънчоглед и 5,156 хил. ха с царевица. Към настоящия момент няма регистрирани продукти за растителна защита за извеждане борба с неприятеля.

Телени червеи

Нападнатите площи от телени червеи при слънчоглед са 23,710 хил. ха, а при царевицата - 0,310 хил. ха.

През 2023 г. е приложена държавна помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятели по картофите от сем. Телени червеи“. Помощта се изразява в компенсиране разходите по закупуване на продукти за растителна защита, за контрол на почвени неприятели по картофите от сем. Телени червеи.

През годината земеделските стопани са подали 297 броя декларации за нападнати 2,557 хил. ха картофи.

Сив царевичен хоботник

Неприятелят е разпространен в цялата страна, но в най-висока плътност се среща в Дунавската равнина, Лудогорието и Добруджа. Най-сериозни повреди нанася по време на поникването на царевицата и слънчогледа. Употребата на обеззаразени семена е доказано най-ефективния метод за борба с почвените неприятели, които нанасят повреди в ранните фази от развитието на културите.

През 2023 г. е изведен химичен контрол срещу сив царевичен хоботник на 6,217 хил. ха царевица и 16,632 хил. ха слънчоглед. Към момента няма разрешени подходящи продукти за обеззаразяване на семената за справяне с неприятеля.

Ливадна пеперуда

В резултат на масовото размножаване на ливадна пеперуда през 2022 г. и обявения каламитет, през 2023 г. неприятелят е включен в списъка с икономически важни вредители и е поставен под засилени и системни наблюдения. Целта е да не се допусне масово размножаване и своевременно да бъдат приложени мерки за контрол.

Нападение от ливадна пеперуда по слънчоглед е отчетено на 0,070 хил. ха, а при царевица - 0,310 хил. ха.

Мароканския скакалец

Ежегодно вредителят се наблюдава с повишено внимание и в случай на необходимост е възможно да бъде обявен каламитет и да се предприемат действия за физическото му унищожаване и ограничаване на щетите.

През 2023 г. в област Благоевград е констатирано увеличаване на популационната плътност на неприятеля. Скакалците са установени само на пустеещи земи на площ от 0,024 хил. ха.

В област Кърджали са открити огнища, които заемат площ между 2 - 4 кв. м, с плътност „неизброими“ в ливади и пасища.

Установена е поява на марокански скакалец на ливадни площи (0,010 - 0,015 хил. ха) на територията на община Ивайловград.

Неприятелят не е установен по земеделски култури.

Нападението от марокански скакалци през 2023 г. е сравнително слабо и на ограничена площ. Неприятелят остава под засилено наблюдение.

3.3. Фитосанитарен контрол

Целите и приоритетите на фитосанитарния контрол са:

- Защита на България и Европейския съюз от проникване и разпространение на нови вредители по растенията;
- Защита на растителните ресурси на България и ЕС, чрез предварително проучване на нови рискове и пътища за пренасяне, ранно откриване при внос или на територията на страната и успешно ликвидиране на възникналите огнища с вредители;
- Запазване на биологичното разнообразие и околната среда на България.

Дейностите за постигане на тези цели са:

- Контрол при производството на растения и растителни продукти на територията на България с цел своевременно установяване и предотвратяване на разпространението на карантинни вредители по растенията и растителните продукти;
- Ефективен контрол при внос на растения и растителни продукти от трети държави на територията на страната и ЕС като външна граница на Съюза;
- Осигуряване износ на растения и растителни продукти, съгласно фитосанитарните изисквания на страната вносител;
- Законодателство, хармонизирано с режима за растително здраве на ЕС;
- Провеждане на фитосанитарни мониторингови програми за карантинни вредители, съобразени със законодателството на ЕС;
- Лабораторно-диагностичната мрежа.

3.3.1. Контрол при производството на територията на България и движение на растения, растителни продукти и други обекти в ЕС

Фитосанитарният контрол при производство и движение на растения, растителни продукти и други обекти и наблюденията на територията на страната по отношение на карантинни вредители и регулираните некарантинни вредители (РНКВ) през 2023 г. се осъществява съгласно изискванията на Закона за защита на растенията (ЗЗР), в съответствие със законодателството на ЕС в областта.

В официалния регистър на професионалните оператори за ФСК се регистрират лицата по чл. 22, ал. 1 от Закона за защита на растенията - вносители, производители, преработватели, складове, спедиторски центрове, тържища и лица, които боравят с растения, растителни продукти и други обекти, подлежащи на фитосанитарен контрол.

Регистрираните професионални оператори за 2023 г. са 4 069. От тях, 175 са професионални оператори, регистрирани за термично третиране на дървен опаковъчен материал (ДОМ) и 568 - вносители на растения, растителни продукти и други обекти.

В рамките на 2023 г. при производството на растения и растителна продукция са извършени 5 669 инспекции, при 6 962 през предходната година.

Основен приоритет в областта е да се осигури производството на здрави растения и растителни продукти, тяхното движение на територията на ЕС чрез системата за растителни паспорти и безпроблемен износ за трети страни, спазвайки фитосанитарните изисквания при внос на страната – вносител.

Инспекторите по растителна защита на БАБХ през 2023 г. са извършили фитосанитарен контрол по следните национални мониторингови програми:

- Мониторинг за карантинни вредители по картофи;
- Мониторинг за карантинни вредители по овощни видове, включително ягоди и малини.
- Мониторинг за плодови мухи.
- Мониторинг за карантинни вредители по лозата;
- Мониторинг за карантинни вредители по зеленчукови видове в оранжерии и на открити площи;
- Мониторинг за карантинни вредители в оранжерии, разсадници и градински центрове за цветя и декоративни растения.
- Мониторинг за *Xylella fastidiosa*;
- Мониторинг за карантинни вредители по горски видове;
- Мониторинг за установяване наличие или отсъствие на вредителя *Meloidogyne graminicola* на територията на България;
- Календарен план за наблюдение на растения и растителни продукти за карантинни вредители.

При извършените наблюдения по мониторинговите програми на територията на страната през годината са документирани 6 395 проверки (при 7 300 за 2022 г.); анализирани са 1 510 проби в областните диагностични лаборатории по растително здраве (ОДЛРЗ) (1 720 за 2022 г.). Издадени са 2 584 растителни паспорти (при 2 060 за предходната година) на стоки от местно производство за движение в страната и ЕС и 16 здравни свидетелства.

Фитосанитарният контрол в БАБХ е свързан с дейността на Централна лаборатория по карантинна на растенията (ЦЛКР), която е определена за Национална референтна лаборатория за вредителите по растенията - насекоми и акари, нематоди, бактерии, гъби и омицети и за вируси, вироиди и фитоплазми.

В рамките на 2023 г. в Централната лаборатория са постъпили 3 783 проби и са извършени 11 405 анализи на растения, растителни материали и почви от внос, в т.ч. - от движение в ЕС, от контрол на терена, от мониторингови програми и от частния сектор.

Навременното откриване на вредителите дава възможност на фитосанитарните инспектори да

предприемат своевременни действия за локализиране огнищата на зараза и ликвидирането им там, където бе възможно.

В специализираната лаборатория по картофите в гр. Самоков се извършва тестиране на сортове картофи за устойчивост към картофените цистообразуващи нематоди.

3.3.2. Фитосанитарен контрол при износ

През 2023 г. са извършени 12 479 инспекции (10 285 за 2022 г.) на 30 592 пратки от растения и растителни продукти, предназначени за износ, за съответствие с фитосанитарните изисквания на страната вносител (30 410 през 2022 г.).

Основни стоки, обект на фитосанитарен контрол за експорт са: дървен материал, слънчоглед (белен, шарен, черен), пшеница, кориандър, царевица, оризова арпа, сушени билки и подправки. Износът на дървен материал е основно за Турция, Северна Македония, Сърбия, Албания, Израел и Мексико. Най-значим е експортът на кориандър за Индонезия, Малайзия, Израел, Великобритания и Мароко. Експортът на слънчоглед (белен и черен) е най-съществен за САЩ, Турция, Австралия и Канада, а на пшеница - за Израел, Турция, Тунис, САЩ, Индонезия и Тайланд. Износът на сушени билки е най-чувствителен за САЩ, Япония, Великобритания и Индонезия, а този на подправки – за САЩ, Великобритания, Япония, Турция и Сърбия.

3.3.3. Фитосанитарен контрол при внос

В рамките на 2023 г. в официалния регистър по фитосанитарен контрол на вносителите на растения и растителни продукти са регистрирани 568 оператори, при 425 през предходната година. Издадени са 18 растителни паспорта, при 45 през 2022 г.

3.4. Контрол на продукти за растителна защита и торове

Основната цел на контрола върху предлагането на пазара на продукти за растителна защита (ПРЗ) и торове е да се гарантира предлагане на пазара, съхраняване, преупаковане и производство на разрешени, годни за употреба, ефикасни, максимално безопасни за здравето на хората и животните, щадящи околната среда ПРЗ и торове, които отговарят на законовите изисквания за опаковане и етикетиране. Обхват на контрола са фирмите за търговия, преупаковане и производство на ПРЗ и торове, както и нерегламентирани обекти за търговия и гранични пунктове.

Контролът върху употребата на ПРЗ и торове е насочен към гарантиране правилната и устойчива употреба на продуктите за растителна защита при спазване на изискванията на Закона за защита на растенията, с цел производството на безопасна растителна продукция. Обхват на контрола са земеделските стопани, които прилагат продукти за растителна защита и торове при производството на растениевъдна продукция, предназначена за храна, фураж или други цели извън агрохранителната верига.

През 2023 г. са разрешени 73 продукта за растителна защита, подновено е разрешението на 5 продукта, прекратено или отнето на 24, а отказано на 2 продукта по процедурата на взаимно признаване, отказано е подновяване на едно разрешение и е изменено разрешението на 153 продукта.

3.4.1. Резултати от контролната дейност върху предлагането на пазара на ПРЗ

На територията на страната са регистрирани 1 298 обекта, свързани с предлагането на продукти за растителна защита на пазара, в т. ч. 858 за търговия в селскостопанска аптека, 424 склада за търговия на едро (собствени складове и клетки под наем), 14 обекта за преупаковане и 2 фирми за производство на ПРЗ.

В рамките на 2023 г. са извършени 1 606 проверки, от които 929 в селскостопански аптеки, 547 в складове, 20 в обекти за преупаковане, 13 в обекти за производство на ПРЗ и 97 на нерегламентирани обекти (общински пазари, магазини и др.). Съставени са 256 предписания, 19 акта за административно нарушение и 15 наказателни постановления.

Таблица V.5. Контрол върху пазара на ПРЗ през периода 2019 - 2023 г.

Дейности	2019	2020	2021	2022	2023
Брой регистрирани обекти	1 300	1 304	1 323	1 321	1 298
Брой проверки на обекти	1 706	1 625	1 763	1 582	1 606
Брой предписания	269	234	290	173	256
Взети проби от ПРЗ за анализ	99	99	100	88	73
Актове за установени административни нарушения	20	25	34	25	19

Източник: БАБХ

През годината са издадени общо 202 удостоверения, в т. ч. 19 за търговия с ПРЗ в складове, 30 за търговия в селскостопанска аптека и 153 удостоверения за промяна на обстоятелствата.

През 2023 г. са взети 73 контролни проби за съответствие. В анализираните проби не са установени несъответствия.

По постъпили заявления са изготвени и издадени 12 удостоверения за удължаване срок на годност на ПРЗ и 2 становища за несъответствие на ПРЗ с показателите, одобрени при тяхното разрешаване.

Иззети са общо 39 244 кг и 5 734,716 л ПРЗ от обектите за търговия, производство и преупаковане и оставени на отговорно пазене.

3.4.2. Резултати от контролната дейност върху употребата на ПРЗ

Общият брой на извършените проверки на употребата на ПРЗ в рамките на 2023 г. е 5 966, в т.ч. 4 224 документални проверки в ОДБХ, 1 505 документални проверки при посещение в стопанство, 45 при въздушно пръскане, 19 при извършване на фумигация, 84 при третиране на семена за посев и 89 при третиране с наземна техника.

През годината са съставени 1 102 предписания, 38 акта за установено административно нарушение и 29 наказателни постановления.

На територията на страната са извършени 125 проверки по сигнали или жалби относно употреба на ПРЗ, съставени са 16 акта за установено административно нарушение и са издадени 15 наказателни постановления.

Таблица V.6. Контрол върху употребата на ПРЗ през периода 2019 - 2023 г.

Дейности	2019	2020	2021	2022	2023
Брой извършени проверки върху употребата на ПРЗ	7 164	5 649	5 792	5 624	5 966
Брой предписания	1 361	1 287	1 085	1 299	1 102
Актове за установени административни нарушения	52	36	37	21	38
Брой проверки по сигнали и жалби относно употребата на ПРЗ	241	141	121	156	125
Актове за установено административно нарушение при сигнали и жалби	38	23	17	22	16
Взети растителни проби за анализ:					
<i>Остатъци от пестициди</i>	71	92	95	29	68
<i>Листни проби</i>	57	40	50	13	52
<i>Замърсители-нитрати и тежки метали</i>	25	25	29	24	36
<i>По сигнали и жалби</i>	82	41	12	27	14
Брой лица, извършващи растителнозащитни услуги	59	50	60	65	56
Брой издадени разрешения за въздушно пръскане	155	56	112	59	54

Източник: БАБХ

Издадени разрешения за прилагане на ПРЗ чрез въздушно пръскане, съгласно чл. 109 от Закона за защита на растенията

Издадените разрешения за прилагане на ПРЗ чрез въздушно пръскане, съгласно чл. 109 от Закона за защита на растенията са 39 на земеделски площи и 15 на горски площи. Третирани са 6, 170 хил. ха земеделски площи и 2, 895 хил. ха горски площи.

Лицата, които извършват специализирани растителнозащитни услуги са 56, като 26 от тях извършват фумигация, 18 третиране на семена за посев и 12 консултантски услуги. Извършени са 35 проверки на лицата, извършващи специализирани растителнозащитни услуги, при които няма констатирани несъответствия.

Проби за остатъци от пестициди в изпълнение на Националната програма за контрол на остатъци от пестициди във и върху храни от растителен и животински произход и листни проби за идентификация на ПРЗ

От планираните 77 проби за остатъци от пестициди през 2023 г. са взети 68 проби. Установени са несъответствия при проби от спанак, десертно грозде и картофи. Съставени са 3 акта за административно нарушение за употреба на неразрешени ПРЗ и такива, извън обхвата на разрешената употреба.

В рамките на 2023 г. от планираните 120 растителни проби (50 за идентификация на употребените ПРЗ и 70 при постъпили сигнали, свързани с опазване на пчелите от отравяне и сигнали за нерегламентирана употреба на ПРЗ) са взети и анализирани 52 проби. Установени са несъответствия при проби от ягоди, круши, краставици, пипер, рапица и маслодайна роза. Съставени са 12 акта за административно нарушение, от които 7 са за употреба на неразрешени ПРЗ, 3 за употреба на ПРЗ, извън обхвата на разрешената употреба и по 1 за неспазване на добрата растителнозащитна практика и за липса на оповестяване в Електронната платформа за оповестяване на растителнозащитни дейности (ЕПОРД).

Проби от растения и растителни продукти по Националната програма за контрол на замърсители в храни (нитрати, тежки метали – олово и кадмий и микробиологични замърсители)

При извършен анализ на 36 проби (8 за съдържание на нитрати, 25 за тежки метали и 3 за микробиологични замърсители) при първичното производство на земеделски култури няма установени несъответствия.

Взети проби от растения и растителни продукти извън Националния план за контрол върху употребата на ПРЗ за 2023 г.

По сигнали, жалби и заповеди е извършен лабораторен анализ на 14 проби и са съставени 4 акта за установено административно нарушение, от които 1 за употреба на неразрешен ПРЗ, 1 за неспазване на отстояние от съседна чувствителна култура при употреба на ПРЗ, 1 за неизпълнено предписание на компетентния орган и 1 за неспазване принципите на Добрата растителнозащитна практика. Установено е наличие на пестицидни остатъци клотианидин и имидаклоприд в проба от семена царевица.

Издадени становища на земеделски стопани, кандидатствали за подпомагане през 2023 г.

През 2023 г. са издадени 1 111 становища по мерките за подпомагане.

Резултати от контролната дейност на земеделските стопани за наличие на микробиологични замърсители

В рамките на годината са извършени общо 117 проверки на земеделски стопани за наличие на микробиологични замърсители при първично производство на земеделски култури и са издадени 76 предписания.

Извършени проверки на земеделски стопанства за спазване на правилата за Добра Земеделска практика - нитрати (Агроекология)

През 2023 г. са извършени 253 проверки и са направени 23 предписания. Основните пропуски, които се допускат от земеделските стопани при спазване на правилата за добра земеделска практика са

липсата на изградени съоръжения за съхранение на твърд или течен оборски тор, недостатъчен капацитет на изградено съоръжение за съхранение на оборски тор и пропуски при водене на записи в Дневника за проведените растителнозащитни мероприятия и торене.

Извършени са общо 7 проверки на земеделски стопанства по сигнали и жалби за спазване на добрата земеделска практика и са констатирани са 2 несъответствия.

3.4.3. Анализ на резултатите от проведения контрол на пазара и употребата на ПРЗ през 2023 г.

Постигнат е напредък при изпълнение на целите, поставени в Годишните Национални планове за контрол на пазара и контрол върху употребата на продукти за растителна защита и торове, като извършените проверки са ефективни.

Констатираните през 2023 г. тежки нарушения при контролната дейност върху предлагането на пазара на ПРЗ са търговия и съхранение на неразрешени и с изтекъл срок на годност ПРЗ, търговия с ПРЗ в нерегламентирани обекти без удостоверение за търговия, а най-често срещаните несъответствия са непълни данни в дневника за доставени и продаде ПРЗ, неподредени по функционална характеристика ПРЗ.

В рамките на 2023 г. най-често срещаните несъответствия при контролната дейност върху употребата на ПРЗ при земеделските стопани са липса на договор с фирма за събиране на празни опаковки, липса на уведомяване за проведени растителнозащитни мероприятия в ЕПОРД, непълни данни в Дневник за проведените растителнозащитни мероприятия и торене или липса на такъв, няма обособена част в склада на земеделският стопанин за временно съхранение на ПРЗ с изтекъл срок на годност и празни опаковки от ПРЗ, земеделският стопанин не притежава сертификат по чл.83 от ЗЗР, не са спазени Добрите растителнозащитни практики. Констатирани са и някои по-тежки нарушения като съхранение с цел употреба на неразрешени или негодни продукти за растителна защита и употребата на продукти за растителна защита извън обхвата на разрешената употреба.

В зависимост от тежестта на установеното несъответствие са дадени предписания със срок за изпълнението им или съставени актове за установяване на административно нарушение.

Голяма част от търговците на ПРЗ и земеделските стопани изпълняват предписанията и оказват съдействие на компетентните органи, водят задължителната документация и записи.

С изграждането и ползване на ЕПОРД се наблюдава стабилно и съществено намаляване на сигналите свързани с опазване на пчелите от отравяне през годините.

С цел противодействие на нелегалния внос, търговията и употребата на неразрешени и нелегални ПРЗ, през 2023 г. Българската агенция по безопасност на храните участва в международна операция SILVER AXE VII, насочена срещу разпространението на нелегални пестициди.

В рамките на контролната дейност за 2023 г. на територията на страната са извършени общо 1 164 целеви проверки за нелегални продукти за растителна защита, от които 551 на обекти за търговия и 613 на земеделски стопани за употреба на продукти за растителна защита, като са издадени 7 акта за установено административно нарушение.

При извършените проверки са открити общо 54 796,255 л и 979,050 кг неразрешени ПРЗ във вътрешността на страната, а на ГКПП – общо 608,550 л. Съвместните действия на всички компетентни органи е предотвратила вноса, разпространението и употребата на големи количества незаконни пестициди, които са опасни за общественото здраве и околната среда.

Нерегламентираните обекти са рискови обекти, където се създават условия за нерегламентирана търговия с ПРЗ, както и търговия и разпространение на неразрешени или фалшиви ПРЗ, което налага да се акцентира върху този контрол и през следващите години.

4. Торове

4.1. Регистрация на торове

През 2023 г. са издадени 111 удостоверения за регистрация на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати, съгласно националното законодателство.

4.2. Контрол на торовете при предлагането им на пазара

На територията на страната през 2023 г. са извършени общо 799 проверки във връзка с осъществявания от БАБХ контрол на торове, при планирани 640 проверки. Издадени са 19 предписания и е посочен срок за изпълнение. Съставен е 1 акт за установено административно нарушение.

В изпълнение на Националния план за контрол на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати за 2023 г. са взети и изследвани 37 проби торове, регистрирани по националното законодателство. Изготвени са 37 становища за установяване на съответствие, съгласно Закона за защита на растенията. При една проба е констатирано несъответствие в състава по отношение на обявеното от производителя съдържание на хранителни елементи върху етикета на продукта и на съответните показатели от удостоверението за регистрация. Предприети са действия от контролния орган съгласно чл. 139 от ЗЗР. От 16 юли 2022 г. се прилага Регламент (ЕС) 2019/1009 за определяне на правила за предоставяне на пазара на ЕС продукти за наторяване и за изменение на регламенти (ЕО) № 1069/2009 и (ЕО) № 1107/2009 и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2003/2003.

Взета е 1 проба извън Националния план за контрол на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати за 2023 г., при която няма констатирани несъответствия.

Таблица V.7. Контрол върху торовете през периода 2021 - 2023 г.

Дейности	2021	2022	2023
Брой регистрирани торове	117	110	111
Брой проверки на обекти	881	876	799
Взети проби от торове за анализ	94	73	37
Актове за нарушения	8	3	1

Източник: БАБХ

Употреба на утайки в земеделието

През 2023 г. са издадени 30 разрешения за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води за употребата им в земеделието на полета с обща площ от 6 971,812 дка в землищата на с. Кубратово и кв. Бенковски, област София град.

Общото количество оползотворена утайка, изразена като сухо вещество, е 13 383,34 тона (с 12% по-малко в сравнение с предходната година) при култури слънчоглед и царевица. Производител на утайките е „Софийска вода“ АД, като оползотворените утайки са от изсушителни полета на Селищните пречиствателни станции за отпадъчни води в с. Кубратово и кв. Бенковски.

5. Сортоизпитване, апробация и семеконтрол

Държавната политика в областта на сортоизпитването, сортоподдържането, производството, търговията, вноса и износа на посевен и посадъчен материал се осъществява чрез Изпълнителната агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол към МЗХ.

ИАСАС осъществява контрола при производството, заготовката, разпространяването, търговията и съхраняването на посевен и посадъчен материал; сертифицирането му при спазване на приетите методи, схемите и технологични характеристики за качество; ръководи процедурата по изпитването, признаването и районирането на сортовете културни растения; ежегодно издава Официална сортова

листа на Р България за сортовете от полски, зеленчукови, овощни култури и лози; вписва новорегистрираните сортове в Европейските каталози на ЕС и отговаря за пълното хармонизиране на националното законодателство в областта на семената и посадъчния материал с това на ЕС.

Агенцията е национален орган по отношение прилагането на схемите за семена на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD).

През 2023 г. са актуализирани подзаконовни нормативни актове за семена и посадъчен материал, транспониращи директиви за изменения и допълнения на основни директиви на ЕС. Изменени са и допълнени действащи наредби, разработени са специализирани вътрешни нормативни документи, като методики за изпитване за различимост, хомогенност и стабилност (PXC) съобразно техническите протоколи на Европейския офис за сортовете растения (CPVO) и Международния съюз за защита на новите сортове растения (UPOV), методики за изпитване за биологични и стопански качества (БСК).

За да отговори на очакванията на клиентите за предоставяне на административни услуги, при спазване на най-високи професионални стандарти, ИАКАС е акредитирана и има реално действащи системи за качество по ISO стандарт 9001:2015, по стандарта на Международната асоциация на сесметстващите лаборатории (ISTA) и от Европейския офис за сортовете растения. Агенцията е оправомощена от ЕС за сортовете растения (ЕОСР/CPVO) да извършва експертиза от нейно име за различимост, хомогенност и стабилност на нови сортове, за предоставяне на правна закрила в ЕС.

Администриране на държавна помощ

В изпълнение на договор за предоставяне на държавна помощ за насърчаване на производството и използването на качествени семена и посадъчен материал, през 2023 г. ИАКАС е извършвала услуги на земеделските производители, свързани с:

- полска инспекция на семепроизводни посеви и маточни насаждения; издаване на етикети;
- вземане на проби от партии семена, предназначени за сертифициране;
- лабораторен анализ на проби семена по групи култури;
- извършване на последващ контрол на партии семена;
- оценяване на сертифициран и САС овощен и сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал.

Схемата за качество въвежда допълнителни и някои по-високи изисквания към производствения процес и крайния продукт и гарантира по-високо качество на произведените семена и посадъчен материал от следните групи култури: зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури.

Общата стойност на услугите, предоставени от ИАКАС по тази схема през 2023 г., е в размер на 1 152 393 лева.

Държавната помощ е предпоставка за реализиране на значителна добавена стойност при използването на сертифицирани семена. Получателите на помощта са 418, но положителният ефект от производството на повече и по-качествена продукция от единица площ и подобряване агроекологичността на селскостопанското производство са от полза за цялото общество.

Издаване на официална сортова листа на Република България

През 2023 г. ИАКАС осъществява постоянен обмен на информация с Европейската комисия, държавите членки и други международни институции, по отношение наименованията, вписването и отписването на сортове растения в и от официалната сортова листа, както и относно търговията на семена и посадъчен материал.

Официалната сортова листа на Република България е част от Европейските каталози за сортове от полски и зеленчукови култури, което дава възможност на сортове българска селекция да присъстват на свободния пазар на ЕС. Официалната сортова листа е публикувана на интернет страницата на

агенцията, като се актуализира своевременно след вписване на нови сортове растения. По Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни агенцията извършва експертиза по същество за различимост, хомогенност и стабилност на новите сортове растения, въз основа на която Патентно ведомство издава сертификат за правна закрила.

През 2023 г. в официалната сортова листа са вписани 978 сорта (при 1 030 през 2022 г.) от следните видове земеделски растения: полски видове – 539, зеленчукови видове - 287, овощни видове - 19, лоза - 93, тютюн - 15, медицински и ароматни видове - 13 и видове извън обхвата на директиви 2002/53/ЕС и 2002/55/ЕС – 12 сорта.

От тях, 236 сорта са защитени на територията на страната със сертификат за правна закрила, издаден от Патентно ведомство, както следва: полски видове - 161, зеленчукови видове - 44, лоза - 15, тютюн - 7, медицински и ароматни видове - 3 и видове, извън обхвата на директиви 2002/53/ЕС и 2002/55/ЕС - 6 сорта.

Извършване на сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност, грунтов контрол, биологични и стопански качества и предварително изпитване на нови сортове растения

През 2023 г. са заложили и изпитани общо 737 броя сортове, хибриди и линии (при 858 за 2022 г.), като 409 от тях са по сключени договори за сортоизпитване (при 397 за 2022 г.) и 324 - подобни сортове и сравнителна колекция за доказване различимостта на заявените нови сортове (при 461 за 2022 г.). Сравнителната сортова колекция (семена, материал от вегетативно размножаващи се видове растения и официални сортоописания), поддържана от ИАСАС, наброява 9 988 сорта (при 7 650 за 2022 г.) от 80 вида култури.

С цел получаване на правна закрила на територията на страната са подготвени и изпратени до Патентно ведомство 55 реферата (при 24 за 2022 г.), окончателни доклада и официални сортоописания.

През годината са изпитани за РХС 15 сорта слънчоглед, възложени с договор от ЕОСР.

От общия брой засети/засадени сорта, 473 са полски, 239 зеленчукови, 11 етеричномаслени и лекарствени и 10 лоза. В сравнение в предходната година, при зеленчуковите видове, етеричномаслените и лекарствените видове се наблюдава увеличение, а при полските и лозата - намаление.

По видове земеделски култури сортоизпитването за РХС е разпределено както следва:

- 18 вида полски култури (при 18 за 2022 г.);
- 18 зеленчукови култури (при 14 за 2022 г.);
- 3 етеричномаслени и лекарствени (при 3 за 2022 г.);
- 1 вид лоза (при 3 за 2022 г.).

Изготвени са и приети 153 окончателни доклада с официални сортоописания (при 226 за 2022 г.).

През 2023 г. са заложили 813 проби за грунтов контрол (при 820 броя за 2022 г.) от 35 вида земеделски култури, от които са одобрени 806 броя.

Общият брой сортове, без сортове стандарти, които са заложили и изпитани в опити за биологични и стопански качества (БСК) за вписване в списък „А“ на Официалната сортова листа и в предварителни опити, съгласно сключени договори, е 1 101, с 39 по-малко спрямо 2022 г.

От тях, в предварително изпитване са заложили и изпитани 881 сорта (при 925 за 2022 г.), а за БСК - общо 220 сорта (при 215 сорта 2022 г.).

Сортовете стандарти, включени в опитите за БСК, са 68 броя. Сортовете стандарти и техният брой в опитите за БСК е съобразен с методичните изисквания за съответните видове земеделски култури.

От изпитаните 1 101 броя сортове за БСК и предварително изпитване, 92,8% са чужда селекция, а 7,2% българска селекция (при съответно 94,7% и 5,3% за 2022 г.).

През 2023 г. опитите за БСК и предварително изпитване са 66.

Проведени са 7 заседания на експертни комисии за обсъждане резултатите от изпитване на нови сортове, по групи култури. Разгледани са 15 сорта (при 21 за 2022 г.) българска селекция и 43 сорта (при 60 за 2022 г.) чужда селекция. Признати за вписване в списък „А“ на официалната сортова листа на Р България са 58 сорта.

През годината са издадени 79 разрешения, като 31 от тях са актуализирани, съгласно чл. 39а от ЗППМ и в съответствие с Решение на Комисията 2004/842/ЕО, с което се подпомага бизнесът по отношение производство и търговия със семена в сектор земеделие.

Поддържане на публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, по чл. 28, ал. 4 от ЗППМ

За регламентиране търговията със семена и посадъчен материал, ИАСАС поддържа публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, който позволява бързо ориентиране на потребителите и други административни звена за регистрираните лица по групи култури.

През 2023 г. са издадени общо 528 удостоверения за търговия (с 287 повече спрямо 2022 г.), като 317 са били за първоначална регистрация, 211 са преиздадени, а 332 лица са заличени от регистъра.

Сертифициране на посевен и посадъчен материал

Сертификацията на посевния и посадъчен материал се извършва съгласно изискванията на процедурите от системата за управление на качеството и „Схема за качество за производство на качествени семена и посадъчен материал“.

През 2023 г. са получени заявления за сертификация за 32 826 ха семепроизводствени посеви от различни групи култури (при 31 570 ха за 2022 г.).

Общата площ на инспектираните посеви полски и зеленчукови култури от инспектори на ИАСАС възлиза на 32 741,9 ха (с 1 135,9 ха повече спрямо 2022 г.). От инспектираните видове земеделски растения най-голям дял заема групата на зърнените видове – 30 451 ха (93,8%), следвани от маслодайни и влакнодайни – 1 385 ха (4,3%), фуражни - 594 ха (1,8%), картофи - 292 ха (0,9%), зеленчукови видове - 19 ха (0,1%), тютюн – 0,5 ха и цвекло - 0,4 ха.

След извършване на полските инспекции, 32 527 ха от семепроизводствените посеви са одобрени, 247 ха са декласирани в по-ниска категория от заявената за сертификация, а 52 ха са бракувани поради по-ниски показатели от изискващите се съгласно наредбите по чл. 29, ал. 6 от ЗППМ.

За целите на сертификацията са взети 4 485 проби от хомогенно заготвени партии семена. От физически лица (пробовземачи), получили разрешение от изпълнителния директор на ИАСАС по условията и реда на Наредба № 8 от 31 октомври 2016 г., са взети 481 проби.

През 2023 г. са инспектирани 74 ха лозови маточници, 29 ха маточни лозя и 17 ха лозови вкоренилища.

Окачествени са общо 3 190 900 броя лозов посадъчен материал, от които 311 400 броя облагородени лози, 2 539 700 броя резници за подложки и 339 800 броя резници за калеми. Окачествени са 397 964 броя подложки от овощни видове и 145 342 броя овощен посадъчен материал, внос от трети страни.

Извършени са полски инспекции на 7,6 ха маточни насаждения от маслодайна роза и на вкоренилище, в т. ч. 2,7 ха категория „предбазови“ и 4,8 ха категория „сертифицирани“. Сертифицирани са 86 700 броя посадъчен материал от маслодайна роза. Инспектиран е и 0,15 ха маточни насаждения от лавандула, категория „предбазови“ и вкоренилище – 0,027 ха.

Контролни дейности по ЗГМО и ЗППМ, включително внос на семена и посадъчен материал от и за трети страни

През 2022 г. са извършени над 678 проверки по документи и на място. При проверките по ЗГМО не е открито наличие на ГМО в конвенционалните партии семена.

Осъществен е ефективен контрол при заготовката и търговията със семена и посадъчен материал. При извършени проверки от инспекторите са взети 93 проби за контролен анализ. Резултатите от анализите показват, че семената отговарят на минималните изисквания за кълняемост. Съгласно изпълнението на Многогодишен национален план за контрол на Република България са взети 8 проби от партии семена на хибридна царевица за анализиране в акредитирана лаборатория за мониторинг на ГМО. В анализираните проби не е открито наличие на ГМО.

Съставени са 9 акта за установяване на административно нарушение по Закона за посевния и посадъчния материал.

За резултатите от проверките са издадени контролни листове и констативни протоколи с предписания, в случаи на установени несъответствия.

По заявления на производители са взети 66 проби от растения коноп за количествено определяне съдържанието на тетраhydroканабинол в сортове коноп по заявления на производителите и при провеждане на сортоизпитване.

Взети са проби и са сертифицирани 10 партии неприготвен хмел.

Очаквани данни за 2024 г.

През първата половина на 2024 г. са подготвени следните проекти на нормативни актове:

- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 от 2013 г. за условията и реда за сортоизпитване, признаване, вписване и отписване на сортовете растения в и от Официалната сортова листа на Р България;
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 19 от 2004 г. за производство и търговия на посадъчен материал от зеленчукови култури;
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 31 от 2008 г. за сертифициране на хмел и продукти от хмел и за регистриране на договорите за доставка на хмел.

През 2024 г. ИАСАС продължава да предоставя услуги, свързани с прилагането на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал. Предвиденият максимален годишен бюджет на помощта за 2024 г. е в размер на 1,2 млн. лева.

В срок се регистрират заявленията за сертификация на посевен и посадъчен материал от пролетни и многогодишни култури.

През 2023 г. за полска инспекция са заявени общо 32 806 ха.

От заявените семепроизводствени посеви, най-голям дял заема групата на зърнените видове – 31 450 ха (95,9%), следвана от фуражните - 664 ха (2%), картофите - 339 ха (1%) и маслодайните и влакнодайните – 147 ха (0,4%). Заявени са и семепроизводствени посеви от зеленчукови култури - 98,3 ха, тютюн - 1,5 ха и цвекло - 0,5 ха.

За сертификация/одобрение са заявени 92,1 ха лозови насаждения и 8 ха маточни насаждения от медицински и ароматни растения.

Агенцията продължава да осъществява контрол при заготовката и търговията с посевен и посадъчен материал. Неотговарящите на минималните изисквания за кълняемост семена се спират от търговия.

Направена е и инвентаризация на насаждения от маслодайна роза.

Проведени са 3 заседания на експертни комисии за РХС и 8 заседания на експертни комисии за БСК за обсъждане на резултатите от изпитването на нови сортове, по групи култури и вземане на решения за вписване в списък „А“ и „Б“ на официалната сортова листа на Р България. За РХС са обсъдени и признати 112 сорта, а за БСК - 71. Признати са 67 сорта.

6. Безопасност по хранителната верига

Политиката по безопасност на храните в ЕС има за цел да осигури висока степен на защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните, включително и традиционните продукти, както и на ефективното функциониране на вътрешния пазар.

Министерство на земеделието и храните ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика в областта на безопасността на храните и здравеопазването на животните чрез своята специализирана администрация.

Дирекция „Политики по агрохранителната верига“ подпомага министъра на земеделието и храните при разработването, координирането и прилагането на държавната политика в областта на качеството и безопасността на храните и фуражите, здравеопазването на животните, здравето на растенията и растителния репродуктивен материал.

Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ) осъществява официалния контрол по цялата хранителна верига, спазвайки подхода „от фермата до масата“, следвайки най-добрите европейски практики в прилагането на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарномедицинската дейност, здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, контрол на фуражите, граничния контрол и др. С извършването на единен контрол по цялата хранителна верига се гарантира високо ниво на доверие в потребителите относно качеството и безопасността на храните.

6.1. Здравеопазване и хуманно отношение към животните.

Здравеопазване на животните

Приоритетни задачи на БАБХ в тази област са:

- опазване здравето на животните в страната;
- опазване здравето на селскостопанските животни от възникване на опасни вирусни инфекции, свързани с големи икономически загуби;
- осигуряване на добив на отговарящо на изискванията сурово краве мляко, съгласно европейското законодателство;
- безпроблемно движение на животни, продукти и суровини добити от тях между държавите членки и износ за трети страни;
- предпазването на населението от възникване на зоонози (болести, предавани от животните на човека).

За постигане на тези приоритети през 2023 г. продължава да се прилага схема за подпомагане на земеделските стопани при изпълнение на мерките, посочени в Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в Р България за периода 2022 – 2024 г.

През 2023 г. са изпълнени задължителните мероприятия, заложиени по изпълнение на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в Р България за периода 2022 – 2024 г.

Дейността на БАБХ е насочена към намаляване на риска от появата и разпространението на остри и екзотични заразни болести по животните, имайки предвид географското разположение на страната ни. За тази цел се изпълняват следните национални програми за надзор на болестите, които са съфинансирани от Европейския съюз:

- Програма за надзор на инфлуенца при домашните и дивите птици;
- Програма за контрол и ерадикация на болестта бяс;
- Програма за надзор на болестта син език при преживните животни;
- Програма за надзор и ерадикация на класическа чума по свинете;
- Програма за контрол на салмонелоза при кокошките носачки, бройлери, развъдни стада и пуйки;
- Програма за надзор на Трансмисивните спонгиформни енцефалопатии (ТСЕ);
- Програма за предпазни мерки срещу някой транс-гранични заболявания по животните, в която влизат заразен нодуларен дерматит по едрите преживни животни, шап по чифтокопитните животни, чума по дребните преживни животни и шарка по овцете и козите.

На територията на страната през годината са констатирани следните по-важни заболявания, включени в листа с приоритетни заболявания, описани в Регламент 2016/429 за здравеопазване на животните на Европейската комисия: високопатогенна инфлуенца (11 огнища, в т. ч. 5 в област Добрич, 2 в област Пазарджик, 2 в област Велико Търново, 1 в област Хасково и 1 в София област).

Съгласно изискванията на Регламенти 2020/687 и 2016/429 на ЕС и Плана за спешни мерки при борба с инфлуенца по птиците, БАБХ е предприела незабавно мерки за унищожаването на всички заразени и контактни птици в огнищата.

През 2023 г. са регистрирани две огнища по отношение на инфекциозната анемия по конете в областите Велико Търново и Монтана.

Констатирани са 6 проби с положителен резултат за наличие на имуноен отговор срещу болестта западно нилска треска и едно огнище на шарка по дребните преживни животни в област Бургас.

През годината са обявени 11 огнища на болестта бруцелоза по едрите преживни животни, 9 от които в област Кърджали, а 3 - в област Ямбол.

Обявени са и 17 огнища на Ку-треска - 5 в област Хасково, 9 в област Сливен и по 1 брой в областите Шумен, Варна и Плевен.

През 2023 г. е констатиран един случай на антракс при коза в област Добрич.

В рамките на годината са констатирани 8 мозъчни проби от кози в област Пловдив с положителен резултат за наличие на приона причиняващ болестта скрейпи. Всичките установени резултати са класическа изява на болестта. Няма положителни случаи на спонгиформна енцефалопатия при едри преживни животни.

По отношение на Африканска чума по свинете са констатирани 3 огнища при домашни прасета със засегнати 3 броя животни и 322 огнища при диви прасета.

Във връзка с усложнената епизоотична обстановка по отношение на заболяването Африканска чума по свинете в Европа и констатираните огнища през 2023 г. в България, са предприети следните мерки, съобразно Регламент 2016/429 на ЕС и Стратегия на ЕС за контрол на АЧС - SANTE/7113/2015 – Rev 10:

- Програма за надзор;
- Контрол на движението на хора, животни, продукти, включително и личен багаж от страни, в които има АЧС;
- Конфискуване на месни продукти, тестване и унищожаване;
- Дезинфекция на транспортни средства, идващи от страни, в които има АЧС;
- Унищожаване на отпадъци от транспортни средства от страни, в които има АЧС;
- Проверки за биосигурност в свиневъдни обекти;
- Разработване на индивидуални контингенс планове за свиневъдни стопанства;

- Регулярни срещи със сектора, ИАГ, ловни организации;
- Обучения по биосигурност за сектора и за ловци;
- Намаляване на стопанства тип „задан двор“ около индустриални ферми;
- Забрана за изхранване с прясна трева и специални мерки по отношение на фуражите;
- Разработване на мобилно приложение за проби за трихинела и АЧС;
- Забрана за движение на диви свине от други държави членки на ЕС и за внос от трети страни;
- Обучения на ловци за АЧС, вземане на проби, биосигурност, включително и разработване на материали;
- Конструирание на специални ями за трупове и странични животински продукти за всяко ловно стопанство;
- Ограда по границата с Румъния;
- Задължение да се докладва всяко открито мъртво или показващо нетипично поведение диво прасе до ОДБХ;
- Специален режим, ограничения на лова в рестриктираните територии;
- Информационни кампании;
- Координация между институциите с цел намаляване рисковете за разпространение при транспорт и туризъм;
- Допълнителни национални изисквания като уведомление преди движение и получено разрешение от приемащото ОДБХ (валидно за обекти и от част I, и от част II Регламент за изпълнение на Комисията (ЕС) 2021/605); Биосигурност, контингенс планове, вкл. и при транспортиране (валидно за обекти и от част I, и от част II); лабораторно изследване за установяване на патогена на АЧС и при движение от обекти от част I до области в Южна България (кланичен преглед в рамките на 24 часа преди движение – от регистриран ветеринарен лекар).

Предвид констатираните огнища от син език през 2014 г. и заразен нодуларен дерматит през 2016 г., с цел предпазване на животните, възприемчиви към тези болести и опазване на животновъдството в страната, през 2023 г. продължи извършването на ваксинация срещу син език, серотип 4 и срещу заразен нодуларен дерматит.

През 2023 г. за пета поредна година се изпълнява програмата за контрол на корона вирус при норки. При изследваните на 5 000 проби не е установено наличие на циркулиращ вирус.

Хуманно отношение към животните

Контролът по хуманното отношение към животните се извършва с официални проверки от областните дирекции по безопасност на храните (ОДБХ) на всички етапи на отглеждане на животните, включително и по време на тяхното транспортиране. Проверките са планови, периодични, по сигнал, разследващи, последващи и на основание анализ на риска, който се базира на откритите несъответствия при отглеждането на различните видове животни, както и по време на тяхното транспортиране.

Хуманно отношение към животните - животновъдни обекти

Всички животновъдни обекти, регистрирани по реда на чл. 137 от Закона за ветеринарномедицинската дейност (както промишлени така и за лични стопанства, вивариуми, събирателни центрове, контролни пунктове, приюти и т.н.), попадат в обхвата на проверките, извършвани с посещение на място в животновъдния обект.

Таблица V.8. Процент на съответствие за спазване изискванията за хуманно отношение към животните, по сектори през периода 2022 – 2023 г.

Категория	Кокошки носачки		Прасета		Телета		ЕПЖ		Овце		Кози		Патици	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Инспектирани производствен и обекти - брой	242	231	313	333	254	339	1 999	2 311	1 560	1 629	359	322	171	172
Производствен и обекти без несъответствие - брой	231	226	301	319	201	307	1 624	2 060	1 314	1 475	295	286	169	165
% на съответствие	95,5 %	97,8 %	96,2 %	95,8 %	79,1 %	90,6 %	81,2 %	89,1 %	84,2 %	90,5 %	82,3 %	88,8 %	98,8 %	95,9 %

Източник: БАБХ

През 2023 г. се наблюдава намаление на процента на констатирани несъответствия за неспазване изискванията за хуманно отношение към животните, отглеждани в производствените обекти в секторите кокошки носачки, телета, едри преживни, овце и кози. За това допринася засиленият контрол от страна на ОДБХ. Предприети са корективни мерки за отстраняване на несъответствията и за подобряване на ситуацията.

През годината продължава тенденцията на подобряване на условията на отглеждане на животните по отношение на осигуряване на храна и вода, подходящи за вида животни, свобода на движение, инспекции, наранявания, автоматично и механично оборудване и компетентността на персонала. Данните сочат, че квалификацията на персонала, полагащ грижи за животните, все още не е на оптимално ниво. В тази връзка БАБХ е предприела мерки за допълнително обучение.

Хуманно отношение към животните по време на транспорт

През 2023 г. продължава издаването на разрешителни за превоз на живи животни, с което се гарантира спазване на правилата за хуманно отношение и защита на животните по време на транспорт. В рамките на годината са издадени 144 разрешителни (лицензи) за кратки пътувания и 44 за продължителни пътувания, като се наблюдава увеличение на броя на издадените разрешителни спрямо 2022 г.

В БАБХ се поддържа актуален регистър на издадените разрешителни за превоз на живи животни съгласно чл. 166 от ЗВД, като в интегрираната информационна система ВетИС се въвежда актуална информация за одобрените превозни средства.

Агенцията взаимодейства и с други контактни точки, като подава сигнали по отношение на констатираните нарушения на изискванията за хуманното отношение към животните по време на транспорт.

През 2023 г. са изпратени 11 нотификации за нарушение на изискванията на Регламент (ЕО) № 1/2005/ЕО към контактните точки на други държави членки, по-голямата част от които са констатирани от официалните ветеринарни лекари на Граничен контролен пункт Капитан Андреево. Основните типове констатирани нарушения са: превишено време на пътуване, липса на гаранции по чл. 21, 1 д) на Регламент (ЕО) № 1/2005/ЕО; оскъдна и/или недостатъчна постеля; неодобрен обект на крайна дестинация.

Въз основа на получените данни от извършените проверки на ГКП Капитан Андреево се наблюдава повишение на процента на съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 1/2005 при транспорт на живи животни за страни от Близкия изток. От друга страна, констатираните нарушения и получени нотификации при транспортиране на домашни любимци (кучета и котки) се увеличават значително през последните години.

Във връзка с това, БАБХ работи в тясно сътрудничество с други институции и организации, както и с държавите членки.

През 2023 г. са извършени общо 23 298 броя проверки. Процентът на констатираните несъответствия за годината е 0,20%, като се отчита значително понижение в сравнение с предходните години. Общият брой случаи на неспазване на изискванията за хуманно отношение към животните по време на транспорт за 2023 г. е 47. Наложеният в тази връзка санкции са 31.

През 2023 г. продължава извършването на проверки на пътя по време на транспорт, съвместно с органите на Министерство на вътрешните работи, с цел прекратяване на практиката за транспортирането на живи животни в нелегални транспортни средства и цялостно засилване на контрола. Констатираните несъответствия при лицензираните превозвачи стават все по-малко и по-незначителни.

Официалният контрол, извършван във фермите и по време на транспорт на живи животни се подобрява въз основа на периодичното обучение на официалните ветеринарни лекари, както и в резултат от провеждането на съвместни срещи с всички заинтересовани страни за хуманно отношение към животните.

Хуманно отношение към животни, използвани в опити и безстопанствени животни

На основание чл. 155, ал. 7 от ЗВД, през 2023 г. от БАБХ са издадени общо 37 разрешителни за използване на животни в опити. Наблюдава се значително увеличение в броя на издадените разрешителни спрямо предходната година, поради стартиране на проекти на Университетите и научните учреждения, които са основни заявители на услугата. От друга страна, Комисията по етика към животните ще продължи да работи в посока намаляване на броя на лабораторните животни, използвани за обучение на студенти, в съответствие с европейските изисквания за защита и хуманно отношение към лабораторните животни. В тази връзка нарастват и препоръките към Университетите за филмирането на доста от упражненията на студентите, обучаващи се в медицински специалности в съответствие с изискванията на Директива 2010/63/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 22 септември 2010 година относно защитата на животните, използвани за научни цели и препоръките на ЕК.

БАБХ е изготвила годишен доклад за 2023 г. за изпълнение на общинските програми за овладяване популацията на безстопанствените кучета. Одобрен е отчет за изпълнение на Националната програма за овладяване на популацията на безстопанствените кучета на територията на Република България за 2023 г.

На интернет сайта на БАБХ се поддържа актуален публичен регистър на приютите.

6.2. Идентификация на животните и ветеринарномедицинска дейност

Дейностите, изпълнявани от БАБХ в тази сфера, са следните:

- Идентификация и регистрация на селскостопанските животни (едри и дребни преживни, свине, еднокопитни животни), пчелни семейства, домашни любимци;
- Регистрация на животновъдните обекти, съгласно действащото европейско и националното законодателство;
- Осигуряване на своевременно въвеждане на коректни данни в регистрите на Интегрирана информационна система на БАБХ – ВетИС (ИИС на БАБХ – ВетИС) във връзка с изпълнението на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително и зоонозите в България;
- Предоставяне на актуална и коректна информация, поддържана в регистрите на ИИС и въвеждане на информацията в допълнително разработения модул към Интегрираната система за администрация и контрол (ИСАК), поддържана от ДФ „Земеделие“.

През 2023 г. продължи работата по развитие на съществуващите и добавяне на нови функционалности в ИИС на БАБХ – ВетИС за целите на официалния контрол, както и във връзка с подобряване на работата на потребителите на системата.

През годината е извършено изменение и допълнение на Наредба № 44 от 20.04.2006 г. за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти. Въвеждат се изисквания към животни „насекоми“ и „жаби“, както и промяна на част от изискванията към обекти за птици в частта за отстояния и размери на мрежите.

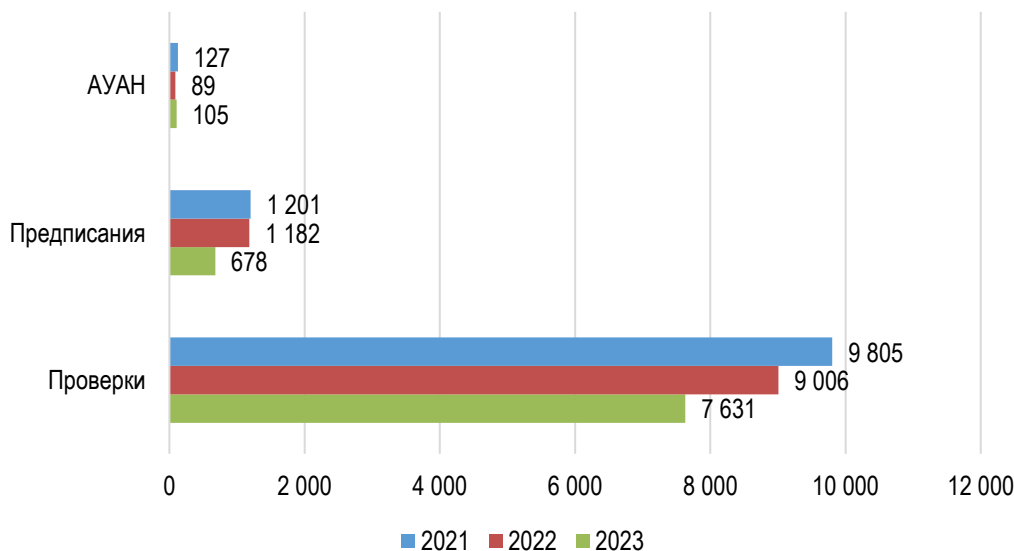
Приети са промени в Наредба № 42 от 12.12.2008 г. за изискванията към ветеринарномедицинските заведения и видът и обемът на ветеринарномедицинската дейност, която може да се извършва в тях. Въведен е нов вид лечебно заведение (ВЛЗ) „ветеринарна болница с клиники“, като са променени и редица изисквания към ВЛЗ.

През 2023 г. от БАБХ са извършени общо 22 302 проверки относно регистрацията на животновъдните обекти, идентификация на животните, дейността на регистрираните ветеринарни лекари (РВЛ) по изпълнение на националната профилактична програма и ветеринарните лечебни заведения. При контрола са издадени общо 1 889 предписания и са връчени 1 626 акта за установяване на административни нарушения (АУАН). Издадени са и общо 1 135 наказателни постановления, като 1 098 от тях са влезли в сила.

По отношение на регистрацията на животновъдните обекти, служителите от БАБХ са извършили общо 7 631 проверки, в резултат на което са издадени 678 предписания и са връчени 105 акта за установяване на административно нарушение. Впоследствие са издадени 59 наказателни постановления, от които 57 са влезли в сила.

В рамките на последните три години се наблюдава постепенно намаление на проверките в тази област, което се обяснява основно с факта, че през 2020 г. е променено законодателството с цел значително облекчаване на стопаните за регистрация на животновъдни обекти от типа „лични стопанства“. Подобна тенденция е налице и при издадените предписания. Броят на връчените АУАН през 2023 г. обаче се повишава спрямо предходната година.

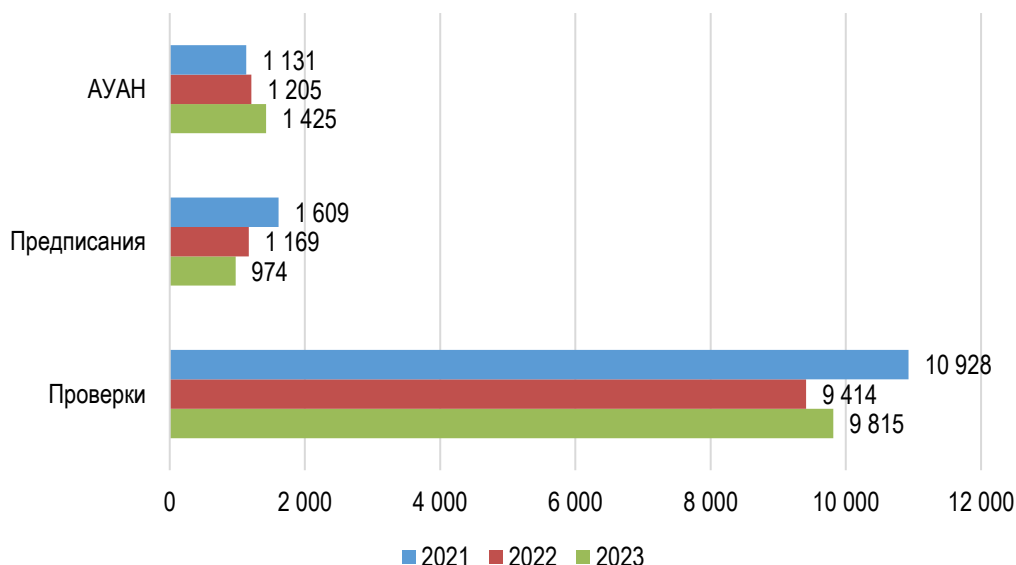
Графика V.1. Контрол на регистрацията на животновъдни обекти през периода 2021 – 2023 г.

Източник: БАБХ

При упражняване на контрола върху идентификацията на животните през 2023 г. са извършени общо 9 815 проверки, с 401 броя повече спрямо 2022 г. В резултат, през годината са издадени 974 предписания и са връчени 1 425 АУАН. Издадени са и 1 033 наказателни постановления, като 998 от тях са влезли в сила. Броят на предписанията намалява в сравнение с предходната година, но връчените АУАН се увеличават.

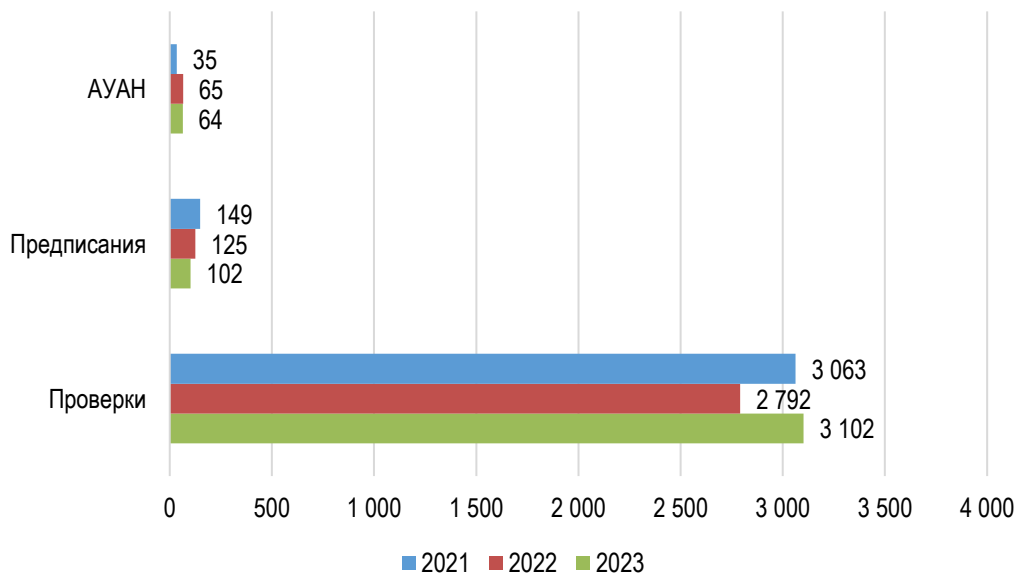
Графика V.2. Контрол при идентификация на животните през периода 2021 - 2023 г.

Източник: БАБХ

При контрола в сферата на дейността на РВЛ през 2023 г. са извършени 3 102 проверки, което е с 310 повече спрямо предходната година. Издадени са 102 предписания и са връчени 64 АУАН. Освен това са издадени 31 наказателни постановления, като всички са влезли в сила. Сравнявайки с 2022 г., броят на издадените предписания намалява, а този на връчените АУАН остава без съществена промяна.

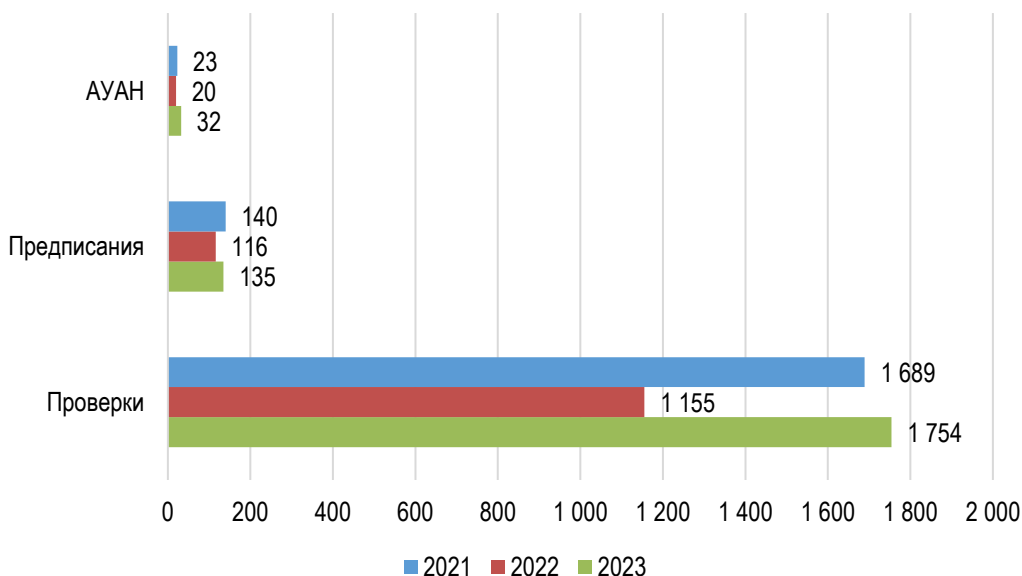
Графика V.3. Контрол на дейността на регистрираните ветеринарни лекари, в това число и при изпълнение на Националната профилактична програма през периода 2021 - 2023 г.

Източник: БАБХ

През 2023 г. служители на ОДБХ са извършили общо 1 754 проверки на ветеринарните лечебни заведения. При контрол от тяхна страна са издадени 135 предписания и са връчени 32 АУАН. Издадени са 12 наказателни постановления, като всички са влезли в сила. В сравнение с 2022 г. се наблюдава увеличение както на извършените проверки на ВЛЗ, така и на издадените предписания и на връчените АУАН.

Графика V.4. Контрол на ветеринарните лечебни заведения през 2021 и 2023 г.

Източник: БАБХ

През 2024 г. контролът, свързан с идентификацията и регистрацията на животните и ветеринарномедицинската дейност, продължава да следва основните заложили оперативни цели:

- Осигуряване на навременната идентификация и регистрация на животните, както и регистрация на животновъдните обекти съобразно ЗВД, които допринасят в голяма степен за осигуряване на защита на здравето на хората и животните, както и за защита от измами;
- Осигуряване на навременно въвеждане на коректни данни в регистрите на ИИС на БАБХ – ВетИС относно идентификацията и регистрацията на животните, както и на данните, свързани с изпълнението на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите в България (НППНКЛБЖЗ);
- Отчитане на извършените дейности от РВЛ по НППНКЛБЖЗ;
- Дейности по обслужване на животновъди;
- Развитие на Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС.

Изпълнението на тези цели ще се постигне чрез извършване на проверки за съответствие с изискванията на законодателството в областта; работа и обработка по документация, свързана с програмите за подпомагане на земеделските производители; проверки във връзка с изготвяне на справки на земеделски производители; изготвяне на проекти за изменение на нормативни актове и подобряване на отделни контроли в ИИС на БАБХ – ВетИС.

6.3. Контрол на храните

БАБХ методически ръководи и координира дейността на ОДБХ по осъществяване контрола на безопасността и качеството на суровините, храните, включително тези със защитени географски наименования, биопроductи, както и материалите и предметите, предназначени за контакт с храни, добавки в храните, ензими и ароматизанти; хуманното отношение към животните по време на клане.

На интернет сайта на БАБХ се поддържа публичен национален регистър на бизнес операторите, обектите за производство, преработка и/или дистрибуция на храни и на хранителните добавки и храните, предназначени за употреба при интензивно мускулно натоваляване. Общият брой на регистрираните обекти и транспортни средства в обхвата на контрол от ОДБХ за 2023 г. е 274 675.

През 2024 г. предстои внедряването и използването на нова електронна система за подаване на заявления за регистрация/одобряване на обекти за производство, преработка и дистрибуция на храни.

Официалният контрол на храните в България се извършва адекватно, в пълно съответствие с изискванията на европейското и националното законодателство. Въз основа на анализ на риска се осъществява ефективен официален контрол върху безопасността на храните в обекти за производство, преработка и дистрибуция на храни. Извършват се допълнителни тематични проверки (зимен и летен туристически сезон, официални и религиозни празници и др.) и проверки по сигнали.

Таблица V.9. Осъществен официален контрол върху безопасността на храните през 2022 и 2023 г.

	2022 г.	2023 г.
1. Общ брой извършени проверки, в т. ч.:	148 756	141 077
1.1. В обекти за производство и търговия на едро с храни	21 855	20 629
1.2. В Обекти за търговия на дребно и заведения за обществено хранене	118 736	96 578
1.3. Извънпланови проверки	8 165	23 872
2. Предприети мерки от официалния контрол		
2.1. Издадени АУАН (брой)	797	1 396
2.2. Издадени предписания (брой)	5 610	6 888
2.3. Възбранени и бракувани храни	654 000	271 000 кг храни и 9 695 525 бр. яйца във връзка с болестта Инфлуенца по птиците
2.4. Затворени обекти/обекти с временно преустановена дейност (брой)	48	118

Източник: БАБХ

През 2023 г. са извършени общо 141 077 проверки официален контрол в обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведения за обществено хранене, тематични проверки, извънпланови проверки и проверки по сигнали.

Констатираните несъответствия могат да бъдат групирани в следните най-често срещани направления:

- Структурни несъответствия, касаещи сграден фонд и оборудване в обектите;
- Оперативни несъответствия по отношение осъществяване на дейностите, свързани с обезпечаване безопасността на продукта;
- Несъответствия, свързани със системите за самоконтрол на бизнес - операторите;
- Несъответствия при етикетиране и представяне на информация за потребителя;
- Пропуски в проследимостта на храните;
- Храни, които не отговарят на законови изисквания за безопасност.

Анализът за средните стойности на ефективността на извършения официален контрол през 2023 г. сочи, че: средно всяка 20-та проверка приключва с издаване на Предписание (при всяка 26-та през 2022 г.); средно всяка 101-ва проверка приключва със съставяне на акт за установяване на административно нарушение (при всяка 187-ма за 2022 г.). Наблюдава се увеличение на издадените предписания и съставените АУАН спрямо предходната година.

Резултатите от официалните инспекции показват, че подходът, основан на оценката на риска за планирането и изпълнението на официалните проверки, е подходящ и ефективен по отношение откриването на несъответствията и гарантиране на безопасността на храните.

През 2023 г. в ЦУ на БАБХ са постъпили 10 уведомления за съмнение за хранително отравяне на територията на цялата страна. При проведените съвместни проверки и епидемиологично проучване с представители на РЗИ, извършената проследимост на храните и вземане на проби за анализ от храни и

от персонал е доказано, че източник на заболяването е консумираната храна конкретно в два от случаите.

Лабораторен контрол

БАБХ координира лабораторно-диагностичните изследвания, анализи и експертизи, свързани със здравеопазването на животните, растенията, суровините, храните, материалите и предметите, предназначени за контакт с храни, фуражите, ГМО и продуктите, съдържащи, състоящи се или произведени от ГМО.

Агенцията изготвя и координира изпълнението на национални и мониторингови програми за лабораторен контрол, както следва:

- Национална програма за контрол на качествените характеристики на храни (НПККХХ);
- Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в или върху храни от растителен и животински произход (НПКОП);
- Национална програма за контрол на храни и материали и предмети за контакт с храни за добавки, химични и микробиологични замърсители и контрол на храни, обработени с йонизиращи лъчения;
- Програма за мониторинг и докладване на антимикробната резистентност на зоонозни и комменсални бактерии в Република България (АМР);
- Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни (НПКГМХ);
- Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда в живи животни и продукти от животински произход (НМПКО);
- Национална програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите в Република България.

Изпълнение на програмите за национални и мониторингови програми за лабораторен контрол

• Национална програма за контрол на качествените характеристики на храни (НПККХХ) 2023 г.

Програмата има за цел провеждане на ефективен и системен официален контрол, с оглед мониторинг на качествените характеристики на храни, за които има заложи изисквания в нормативни актове, стандарти и технологична документация (ТД). Нейното прилагане е важно във връзка с предпазване на потребителя от заблуждаваща или подвеждаща информация при етикетането. Контролът на храни, произведени по стандарти (национални, утвърдени или браншови) се извършва чрез проверки на производствените обекти и чрез вземане на проби храни от търговската мрежа.

През 2023 г. по програмата са планирани общо 1 151 броя проби, от които са изпълнени 1 093 проби. При 162 от изследваните проби са установени несъответствия.

В сравнение с 2022 г. е налице увеличение както на броя на планираните проби, така и на степента на изпълнение на програмата (95% през 2023 г. спрямо 89% през 2022 г.). На фона на поголемия брой взети проби, се наблюдава нарастване на броя на констатираните несъответствия. Увеличава с и техният дял от общия брой взети проби - до 15%, при 13% за 2022 г.

Таблица V.10. Брой планирани, изпълнени и несъответстващи проби при изпълнение на НПККХХ 2023 г.

		Планирани проби	Изпълнени проби		Несъответстващи проби	
		брой	брой	%	брой	%
1	Храни, произведени по национални, утвърдени и браншови стандарти	315	318	101	67	21

		Планувани проби	Изпълнени проби		Несъответстващи проби	
		брой	брой	%	брой	%
2	Трапезна сол	28	-	-	-	-
3	Пчелен мед	132	127	96	11	9
4	Храни за енергийна стойност	112	110	98	1	1
5	Храни с хранителни претенции	56	55	98	3	5
6	Млечни продукти за немлечни мазнини	192	170	89	2	1
	и физикохимични показатели по ТД*				33	19
7	Млечни продукти за ФХ показатели по ТД	186	186	100	39	21
8	Замразени птичи трупове и разфасовки от птиче месо за общо съдържание на вода	125	122	98	5	4
9	Маслинови масла	5	5	100	1	20
	Общо	1 151	1 093	95	162	15

Източник: БАБХ *Две проби имат наличие на немлечни мазнини, а 33 проби са несъответстващи по физикохимични показатели

За всяко несъответствие е изпратена информация за предприемане на действия по компетентност. Неизпълнението на част от планираните проби се дължи на временно преустановяване дейността на част от обектите, както и на липса на финансови средства за изпращане и изследване на проби в лаборатории извън структурата на БАБХ.

- **Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни (НПКОП) 2023 г.**

В изпълнение на НПКОП, през 2023 г. е планирано изследването на общо 362 броя проби храни от растителен произход. Изследвани са общо 241 проби, като 184 от тях са взети по време на официалния контрол върху храни, осъществяван от ОДБХ, а 57 - от плодове и зеленчуци, във връзка с официалния контрол, от български производители, транспортирани от ЕС и внос от трети страни.

През 2023 г. по програмата е планирано изследването на 30 броя проби храни от животински произход. От тях са изпълнени 16 броя проби или 53,3%, което значително надвишава изпълнението през 2022 г. (29,4%). При изпълнение на програмата са установени 10 несъответстващи резултата.

Както и през предходната година, неизпълнението на плана се дължи на преустановяване изследването на проби в ЦЛХИК по изпълнение на програмата, поради ангажираност на лабораторния капацитет с анализи за официалния граничен контрол (проби от ГКПП „Капитан Андреево“) и липсата на финансови средства за определяне на външни лаборатории за изпращане на проби по НПКОП 2023 г.

- **Национална програма за контрол на храни и материали и предмети за контакт с храни за добавки, химични и микробиологични замърсители и контрол на храни, обработени с йонизиращи лъчения 2023 г.**

В Програмата се въвеждат изискванията на редица регламенти, специфични за отделните замърсители. За 2023 г. по Програмата е планирано провеждането на лабораторни изпитвания, както следва: 881 проби за съдържание на химични замърсители; 96 проби за съдържание на добавки в храни; 3 проби храни обработени с йонизиращи лъчения; 670 проби за съдържание на микробиологични замърсители в храни от растителен произход; 56 проби за нитрити; 4 602 за микробиологични замърсители в храни от животински произход, готови за консумация храни, лед от производители на лед и вода за питейно-битови нужди.

Изпълнение на тази програма през 2023 г. е както следва:

- За микробиологични замърсители са изследвани следния брой проби: от производствени предприятия – 21 478 проби, от търговска мрежа – 3 242 проби, от обекти по Наредба № 26 от 2010 г. – 179 проби, извънпланови проби – 653 броя. От изследванията за микробиологични

замърсители са получени 294 броя несъответстващи резултати (салмонела, ешерихия коли, листерия, ентеробактерии). през 2023 г. са изследвани 57 проби за хистамин и 3 проби за хистамин от внос. Изследвани за трихинела са 1 313 686 проби от свине и 428 проби от коне. Установени несъответствия за трихинела предимно в диви свине.

- За химични замърсители в храни от растителен произход са изследвани общо 346 проби, в т. ч. 240 от български производители, 49 от търговия с държави членки на ЕС и 57 - от трети страни. Установени несъответствия за химични замърсители в проби от храни с тежки метали - 5 проби;
- За химични замърсители в храни от животински произход: съгласно плана за контрол на замърсителите в храните от животински произход, пускани на пазара на Съюза са изследвани общо 151 проби - за съдържание на халогенирани устойчиви органични замърсители (полихлорирани бифенили – PCBs, метали – (олово, кадмий, живак), микотоксини (афлатоксин М1) и радионуклиди. За химични замърсители на проби от храни - внос от трети страни са изследвани 66 проби. Няма установени несъответствия.

Като цяло, изпълнението на плана за химични замърсители през 2023 г. е 56%. В сравнение с 2022 г. се наблюдава увеличение на броя на взетите проби.

Изпълнението на Програмата през годината е затруднено от забавяне при нейното утвърждаване и неизпълнение на част от пробите, поради липса на финансови средства за заплащане на външни лаборатории.

- **Програма за мониторинг и докладване на антимикробна резистентност на зоонозни и коменсални бактерии в Република България (AMP) 2023 г.**

През 2023 г. по Програмата е планирано вземането на проби от цекуми (цекумно съдържание) от свине и проби от предварително опаковано, охладено месо от свине и едри преживни животни от търговската мрежа на страната, както и от внос от трети страни. Вземането на проби от цекумно съдържание е на случаен принцип само от заклани местно отглеждани свине, като планирането е пропорционално на годишния капацитет на съответната кланица.

Както и през предходната година, през 2023 г. изпълнението на Програмата е 100%. Изследвани са 611 проби от цекумно съдържание на заклани свине и 150 проби от охладено месо от свине и едри преживни животни от търговската мрежа.

- **Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни (НПКГМХ) 2023 г.**

При контрола на генетично модифицирани храни през 2023 г. е планирано вземането на 85 броя проби за лабораторно изпитване от суровини – соеви, рапични и/или царевични, които се използват в производствата на храни; от храни готови за консумация - месни продукти, соеви храни, вафли, царевични чипсове/снаксове, пуканки, царевичен хляб, шоколад и шоколадови изделия; храни за кърмачета и малки деца на соева и/или царевична основа, адаптирано мляко, предназначено за кърмачета и от ориз и оризови продукти. В рамките на общия брой проби се вземат проби от храни от биологично производство.

През годината са изследвани 81 проби (95% от планираното), като не са установени несъответстващи резултати. Планът не е изпълнен изцяло, поради липсата на съответните продукти на пазара.

Относно предприемане на спешни мерки във връзка с неразрешен генетично модифициран ориз в оризови продукти с произход от Китай и съгласно изискванията на законодателството на ЕС, въведените общо 6 пратки ориз са подложени на 100% документален контрол, проверка за идентичност и физически контрол с включен лабораторен анализ за наличие на неразрешен ГМО. При лабораторното изпитване на пробите няма констатирани несъответствия.

- **Национална мониторингова програма за контрол на остатъци в живи животни и храни от животински произход (НМПКО) 2023 г.**

Официалният контрол по отношение на остатъци от ветеринарни лекарствени продукти и замърсители в живи животни и храни от животински произход се осъществява чрез изпълнение на Националната мониторингова програма за контрол на остатъци, одобрена от Европейската комисия. Съгласно изискванията на законодателството към НМПКО са разработени и изпълняват три плана:

- Основан на риска национален план за контрол на производството, изпълняван с цел проверка на съответствието на животните за производство на храни и на продуктите от животински произход, с изискванията на законодателството - планирано е вземането и изследването на 1 562 броя проби, от които са изпълнени 1 378 броя проби;
- Национален план за рандомизирано наблюдение на производството, чрез изпълнението на който, се осигурява рандомизирано наблюдение за широк набор от фармакологично активни субстанции, разрешени като ветеринарни лекарствени продукти или като фуражни добавки, както и на забранени или неразрешени фармакологично активни субстанции и остатъци от тях вещества, въз основа на случайно вземане на проби - планирано е вземането и изследването на 120 броя проби, от които са изпълнени 92 броя проби;
- Основан на риска национален план за контрол на животни за производство на храни и на продукти от животински произход, които се въвеждат в Съюза и са предназначени за пускане на пазара на Съюза през техните гранични контролни пунктове (ГКП). Контролът, осъществяван в рамките на този план е част от официалния контрол на ГКП - планирано е вземането и изследването на 304 проби, от които са изпълнени 203 проби.

През 2023 г. се наблюдава около 84% изпълнение на заложените за трите плана проби. В сравнение с 2022 г., броят на планираните и съответно на взетите проби намалява. Отчита се и леко понижение на процента на неизпълнените анализи до 16%, при 19% през 2022 г. Установено е едно несъответствие (установяване на антибиотик в проба птичи черен дроб). Предприети са адекватни действия съгласно изискванията на Делегиран регламент (ЕС) 2019/2090.

Неизпълнението на плана за отчетния период се дължи на липсата на производство на суровини от съответния вид животни, поради временно преустановяване дейността на производствени обекти, както и поради недофинансиране на анализите, предназначени за външни за БАБХ лаборатории.

- **Национална програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите в Република България**

Основно задължение на БАБХ по отношение на Програмата е да координира лабораторно-диагностичните изследвания, анализи и експертизи, свързани със здравеопазването на животните.

В изпълнение на Програмата, през 2023 г. са извършени следните диагностични изследвания:

Таблица V.11. Извършени диагностични изследвания по Програмата през 2023 г.

Заболяване	Брой лаборатории	Брой изследвания
Бруцелоза едри преживни животни	10	218 655
Бруцелоза дребни преживни животни	10	1 080 559
Бруцелоза свине	10	10 571
Бруцелозидоза кочове	10	24 056
Лептоспироза - едри преживни животни и свине	9	26 076
Африканска чума свине	3	35 210
Класическа чума свине	3	16 060

Заболяване	Брой лаборатории	Брой изследвания
Инфлуенца по птиците	1	32 705
Шап	1	4 464
Чума по дребни преживни животни	1	4 464
Шарка по овце и кози	1	645
Лептоспироза-НРП	1	2 256
ТБЦ	1	50
Ку треска	1	78
Салмонела-първично	7	1 052
Бяс-надзор	1	761
ТСЕ едри преживни животни	3	19 399
С дребни преживни животни	3	3 291

Източник: БАБХ

Одит на официалния контрол през 2023 г.

През 2023 г. в България са проведени следните одити от Генерална дирекция „Здравеопазване и безопасност на храните” на ЕК (DG SANTE) в областта на официалния контрол на храните:

- Одит на Европейската комисия DG SANTE 2023-7740 с цел оценка на официалната система за контрол на живи двучерупчести мекотели. Одитът обхваща официалния контрол на живи двучерупчести мекотели, както в класифицирани производствени площи, така и извън тях, добива и разтоварването включително, преди постъпването им в експедиционни или пречиствателни центрове/предприятия и лабораторната подкрепа. Във връзка с констатираните от одита пропуски е формирана мултидисциплинарна работна група от експерти от МЗХ, БАБХ, ЦОРХВ, НДНИВМИ, ИАРА, МОСВ и представители на браншовите организации в сектора, както и бизнесоператори, производители на живи двучерупчести мекотели, със задача разработване на План за класификация на производствените зони за добив на живи двучерупчести мекотели в акваторията на Черно море. Поставени са задачи по сектори с цел събиране на предварителна информация за своевременно отстраняване на констатираните от одита пропуски в системата за официален контрол на живи двучерупчести мекотели;
- Общ последващ одит № 2023-7662 за оценка изпълнението и напредъка по препоръките към компетентните органи по проведени през последните години тематични одити за оценка на официалния контрол. Докладван е напредъка по общо 9 повдигнати теми, свързани с храни от животински произход, храни от неживотински произход и подобрители в храните. В резултат на предприети действия и на предоставена (или очаквана в кратки срокове) информация,

6.3.1. Мрежа за предупреждение и сътрудничество (ACN (RASFF + AAC+ +FFN+PHN))

Мрежата за предупреждение и сътрудничество представлява инструмент за обмен на информация във връзка с установени опасности и несъответствия по цялата агрохранителна верига между държавите-членки на Европейския съюз посредством онлайн платформа - iRASFF, която обхваща:

Система за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF)

Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF) е създадена на основа на разпоредбите на член 50 от Регламент (ЕО) 178/2002 и обхваща всеки пряк или косвен риск за човешкото здраве, произтичащ от храни, материали предназначени за контакт с храни и фуражи. На по-късен етап с член 29 от Регламент (ЕО) № 183/2005 обхватът на Мрежата се разширява и включва сериозни рискове за здравето на животните и за околната среда, произтичащи от фуражите.

Обменът на информация се извършва по ясен и структуриран начин чрез използване на уеб базираното приложение iRASFF и дава възможност за бързи реакции, навременни действия и координиран подход на държавите членки спрямо заплахите за общественото здраве. Ефективността му се осигурява от опростена структура, състояща се от идентифицирани звена за контакт на Европейската комисия, Европейския орган за безопасност на храните (EFSA) и държавите членки, обменящи данни по ясен и структуриран начин.

През 2023 г. платформата iRASFF е многократно актуализирана за да отговори на законодателните изисквания и да гарантира прозрачност и проследимост при вземането на решения от страна на компетентните органи. Основен акцент в надграждането на iRASFF през 2023 г. е финализиране на процеса по разширяване, включващ внедряване на модул за здравето на растенията и законодателството в тази област, както и актуализиране на документалните процедури и работни инструкции. Все по-активното се използва функционалността на Мрежата, свързана с генерирането на „разговори“ между участниците с право на достъп до платформата - създадени са над 11 990 разговора с обмен на информация между участниците от звената за контакт.

За ефективна работа на системата RASFF в България са създадени звена за контакт, както следва:

- Национално звено за контакт на Република България, ситуирано в специализираната администрация на Министерство на земеделието и храните;
- Звено за контакт в Министерството на здравеопазването;
- Звено за контакт в Българската агенция по безопасност на храните.

За 2023 г. общият брой входящи уведомления в платформата iRASFF, разпространени от звеното за контакт на Европейската комисия към звената за контакт на държавите членки, е 8 747, което е с 1 232 броя повече в сравнение с 2022 г.

Тенденцията на нарастване на броя на уведомленията, които се регистрират в Мрежата за предупреждение и сътрудничество“ през последните четири години се запазва и през 2023 г. По показател „нотифицираща страна“ и през 2023 г. на първо място, с най-голям обем създадени уведомления е Германия, следвана от Холандия и Франция. България се нарежда на пето място сред държавите членки с най-голям обем обработени случаи. По отношение на категорията на стоките, през 2023 г. в Мрежата са докладвани несъответствия, засягащи плодове и зеленчуци, ядки, хранителни добавки, варива, подправки, риба и месни продукти.

Уведомленията в сектор „Храни“ са 4 199 броя, в сектор „Фуражи“ – 303 броя и 193 броя докладвани случаи на несъответствия при пластмасови кухненски прибори и съдове.

През 2023 г. най-голям дял заемат уведомленията за пратки отхвърлени на граница, следвани от уведомления „за проследяване“ и тези „за информация“. По критерии „страна на произход“ най-много случаи са докладвани за Полша, Холандия, Франция, Испания, Италия и др. България е в края на тази класация с едва 21 случая. Когато произхода на стоката е трета страна, на челно място в Мрежата са случаите на стоки с произход Турция, следвани от Китай, Индия, САЩ, Украйна, Египет, Нигерия и Пакистан. Както в Мрежата за измами по агрохранителната верига, така и тук най-многобройни са случаите на докладвания за остатъци от пестициди в храните, след това са тези, при които е установено наличие на патогенни микроорганизми, като в 65% от уведомленията това са *Salmonella* в различни типове, след тях *Listeria monocytogenes* и *Escherichia coli*, микотоксини и злоупотреби от различен произход.

В зависимост от вида, уведомленията се разпределят, както следва:

- „Уведомления за пратки, отхвърлени на границата“ – 1 539 броя;
- „Уведомления за предупреждение“ – 1 263 броя;
- „Уведомления за насочване на вниманието“ – 1 058 броя;
- „Уведомления за проследяване“ – 812 броя;

- „Уведомления за новини“ – 17 броя.

Общият брой уведомления в системата iRASFF, по които България е предприела действия като нотифицирана и нотифицираща държава за 2023 г. е 620. Разпределението на уведомленията е както следва:

- Входящи:
 - сектор „Храни“ - 135 уведомления (41 - за несъответствие; 7 - за информация за насочване на вниманието; 39 - за информация, които изискват последващи действия; 45 - за предупреждение, 2 - за новина и 1 - за отхвърляне на граница);
 - сектор „Фуражи“ - 10 уведомления (4 за информация, които изискват последващи действия, 6 - за предупреждение и е отговорено на 3 административни запитвания);
- Изходящи:
 - сектор „Храни“ – 27 уведомления; (9 - за несъответствие, 10 - за информация за насочване на вниманието, 1 - за предупреждение и 7 - за информация, които изискват последващи действия. Отправено е едно запитване по отношение прилагането на законодателството);
 - сектор „Фуражи“ - 12 изходящи уведомления (10 - за несъответствие, 1 - за информация за насочване на вниманието и 1 - за информация, което изисква последващи действия);
 - сектор „Граничен контрол“ – 436 уведомления (138 - за пратки, отхвърлени на границата и 298 - за несъответствия (т. нар. „non-compliance“).

Наблюдава се и ръст на уведомленията, при които България е получател или създател на уведомления, което изисква време и ресурси за предприемане на мерки, провеждане на разследване и отчитане на резултатите от Единното звено за контакт и звената за контакт в компетентните ведомства.

Система за административна помощ и сътрудничество (AAC)

Системата AAC служи за обмен на информация между компетентните органи на държавите членки и Комисията при извършване на официален контрол и/или за предприемане на ефективни последващи действия, в съответствие с дял IV на Регламент (ЕС) № 2017/625. Административната помощ може да включва предоставяне на информация и документи, извършване на разследвания и съвместни проверки на място и е важен инструмент за максимална ефективност на наличните ресурси в държавите членки.

През 2023 г. общият брой на уведомленията в система AAC за ЕС е 3 166. Наблюдава се нарастване на уведомленията за несъответствие с 612 случая. Германия генерира 30% от всички разпространени по Мрежата уведомления. През 2023 г. България е създала общо 300 уведомления за несъответствия, основно за неотговарящи пратки, отхвърлени на ГКП, които не представляват сериозен риск за здравето на потребителите.

Според показателя „регистрирано закъснение за изготвяне на отговор“ в изпълнение на процедурите и механизмите за работа с RASFF България не присъства в нито един напомнителен списък с отворени разговори (red bell list).

Мрежа за борба с измамите по агрохранителната верига (FFN)

Мрежата FFN предоставя на държавите членки възможност за обмен на информация и сътрудничество на доброволен принцип по въпроси, свързани с нарушения на европейското законодателство в областта на агрохранителната верига, в съответствие с правилата, установени в Регламент (ЕС) № 2017/625, с цел противодействие на измамите с храни. Нарастването на случаите на измами с храни на ниво ЕС изисква адекватни и навременни мерки за оптимизиране на системата за контрол и своевременно укрепване на способността ѝ да оценява на ранен етап потенциалната уязвимост от измами в различни части от веригата на доставка на храни и способността на националните органи да откриват и предотвратяват потенциални измами.

В средата на 2021 г. Мрежата за борба с измами по агрохранителната верига е интегрирана в

iRASFF.

По отношение на уведомленията, разпространени в Мрежата за борба с измамите по агрохранителната верига FFN, през 2023 г. са генерирани общо 758 случая, което е ръст от 20% спрямо предходната година. Повече от половината случаи са свързани с нерегламентирана търговия с домашни любимци или търговия със стоки в „сивия сектор“. След тях се нареждат уведомленията за установени нередности, свързани с документални неточности, липса или фалшифицирана/непълна документация, неправилно етикетирание и др.

През 2023 г. по Мрежата за борба с измамите по агрохранителната верига към България са отправени общо 148 уведомления, от които 85 – за внимание и 63 – за отговор.

В Мрежата FFN няма уведомления, по които от страна на България да не са предприети действия и да не е предоставен отговор.

6.3.2. Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарни лекарствени продукти, фуражи и странични животински продукти, граничен контрол

6.3.2.1. Контрол на ветеринарномедицинската дейност

Планирането на одитите на официалния контрол в БАБХ през 2023 г. е в съответствие с правилата на одобрената „Процедура за извършване на одити на официалния контрол в БАБХ“ и на „Ръководство на Мрежата на Националните одитни системи на ЕК - Основано на риска планиране на одитите на системите за официален контрол“. За целите на одитния процес в БАБХ е изготвена „Тригодишна програма за одити на официалния контрол за периода 2021 - 2023 г.“ На базата на извършен преглед и анализ е направена актуализация на Програмата в частта ѝ за 2023 г.

През 2023 г. са планирани за извършване 16 одита на официалния контрол в различни одитни зони на агрохранителната верига, разпределени както следва:

- 6 одита в областта на официалния контрол на здравеопазването и хуманното отношение към животните с одитирани организации ОДБХ – Плевен, ОДБХ – Кюстендил, ОДБХ - Търговище, ОДБХ - Велико Търново, ОДБХ – Силистра и ОДБХ – Ловеч;
- 3 одита в областта на официалния контрол при производството и предлагането на храни от животински произход, в т. ч:
 - o официален контрол при производството и предлагането на мляко и млечни продукти с одитирана организация ОДБХ – Благоевград;
 - o официален контрол при производството и предлагането на риба и рибни продукти с одитирана организация ОДБХ - Сливен;
 - o официален контрол при производството и предлагането на месо от копитни животни, месо от дивеч, птиче месо и продукти от тях с одитирана организация ОДБХ - Монтана;
- 2 одита в областта на официалния контрол при производството и предлагането на храни от неживотински произход с одитирани организации ОДБХ - Кърджали и ОДБХ - Ямбол;
- 1 одит в областта на официалния контрол на странични животински продукти и продукти производни от тях, предназначени за консумация от човека, с одитирана организация ОДБХ - Шумен;
- 2 одита в областта на контрола на търговията на дребно и заведенията за обществено хранене с одитирани организации ОДБХ – Стара Загора и ОДБХ - Пазарджик;
- 2 одита в областта на контрола при внос с одитирани организации ГИП – Пристанище Бургас и ГИП Капитан Андреево.

През годината са извършени 13 от планираните одити. Неизпълнени са 3 одита: „Оценка на системата на официалния контрол на животни и стоки на граничния контролен пункт на първо въвеждане в Съюза“, одитирана организация ГИП – Пристанище Бургас; „Оценка на системата на официалния контрол на животни и стоки на граничния контролен пункт на първо въвеждане в Съюза“, одитирана

организация ГИП – Капитан Андреево и „Оценка на изпълнението на Национална програма за профилактика, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите – Инфлуенца по птиците“, одитирана организация ОДБХ – Ловеч. Неизпълнението на тези планирани одити се дължи донякъде на факта, че в периода на планираното им изпълнение – м. септември – м. ноември на територията на страната възникнаха огнища на Инфлуенца по птиците и същите са отменени с цел превенция разпространението на заболяването.

При проведените през 2023 г. одити на официалния контрол са констатирани несъответствия и са повдигнати препоръки както към одитираните организации, така и към дирекциите на централно ниво, които методически ръководят дейността в одитираната сфера.

Мерките, които се предприемат от страна на одитираните организации са свързани предимно с провеждането на специализирани обучения по правилното прилагане на законодателството и утвърдените процедури и инструкции, документиране на контрола и предприемане на подходящи административни мерки към бизнес оператора за отстраняване на констатираните несъответствия.

Основните приоритети при извършване на проверките на ефективността на официалния контрол са:

- Повишаване на ефективността на упражнявания официален контрол от ОДБХ на всички етапи от производство, преработка, съхранение, внос, транспортиране и разпространение на храни, фуражи, ВЛП, продукти за растителна защита и торове, с оглед постигане висока степен на защита на здравето на хората, здравето на животните, растенията и околната среда;
- Предпазване на потребителите от измами, заблуди и незаконни практики с храни, фуражи, ВЛП, продукти за растителна защита и торове;

Проверките за ефективността на официалния контрол, осъществяван от ОДБХ, се извършват съгласно унифицирана Стандартна оперативна процедура (СОП) „Процедура за извършване на проверка на ефективността на официалния контрол, осъществяван от БАБХ“ и „Програма на ГД „Верификация на официалния контрол“ при Централно управление на БАБХ за проверки за ефективността на официалния контрол, извършван от ОДБХ, в съответствие с чл. 12, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския парламент и на Съвета. Програмите за извършване верификация на официалния контрол, осъществяван от ОДБХ се изготвят както на ротационен принцип, така и съобразно броя и естеството на констатираните несъответствия по време на предходните проверки на съответната ОДБХ.

През 2023 г. са извършени 14 проверки на дейността на ОДБХ, от които 6 планови и 8 извънпланови. Проверени са ОДБХ – Ловеч, Добрич, Ямбол (2 броя проверки), Плевен, Сливен (2 броя проверки), Враца, Пазарджик, София област, Бургас, Кърджали, Благоевград и Пловдив. При извършените проверки комисиите от служители са установили 196 несъответствия/нарушения, от които 109 съществени и 87 несъществени. За констатираните несъответствия/нарушения са дадени препоръки за отстраняването им.

6.3.2.2. Контрол на ветеринарни лекарствени продукти

Контролът на ветеринарни лекарствени продукти (ВЛП) е свързан с издаване на разрешения за търговия с ВЛП, изменения във връзка с промени в обстоятелства, при които продуктите са били разрешени, работа по процедури по взаимно признаване на ВЛП, децентрализирана процедура и национална процедура, прехвърляне на права върху разрешения за търговия с ВЛП и др. БАБХ издава сертификати за регистрация на хомеопатични ветеринарни лекарствени продукти.

Качеството, ефикасността и безопасността на ВЛП се проследяват чрез съобщения за неблагоприятни реакции при употребата на ВЛП, получени по системата за фармакологична бдителност и при отклонения в качествата на ВЛП, както и чрез постоянен надзор на пазара. Получените сигнали за неблагоприятни реакции, възникнали на територията на България се публикуват в базата данни по фармакологична бдителност на ЕС – Eudravigilance. Поддържането на система за фармакологична бдителност от притежателите на разрешения за търговия с ВЛП се контролира посредством периодични инспекции от БАБХ.

Регистърът на разрешените за употреба ВЛП се актуализира периодично, с цел подпомагане на контрола на пазара на ВЛП, както и предоставяне на предвидената в закона информация на ветеринарномедицински специалисти и външни потребители.

Периодично се актуализират и публичните регистри на издадените разрешения за търговия на едро с ВЛП, търговия на дребно с ВЛП, производство на ВЛП и на издадените лицензи за дейности с наркотични вещества за ветеринарномедицински цели.

Във връзка с надзора върху антимикробната резистентност, БАБХ ежегодно събира и обобщава данни от притежателите на разрешения за употреба на ВЛП за продадени количества ВЛП с антимикробно действие. Данните се предоставят на Европейската агенция по лекарствата (ЕМА) и Международното бюро по епизоотии (ОІЕ), съгласно утвърдените от ESVAC (Европейска система за надзор на употребата на ветеринарни антимикробни средства) и ОІЕ формати.

БАБХ въвежда в базата данни на ЕС EudraGMDP информация за издадените разрешения за производство/вносяне на ВЛП и сертификатите за Добра производствена практика и участва в обмяната на информация по международната система за бързо известяване при блокиране и изтегляне на ВЛП от търговската мрежа поради отклонения в качеството на продуктите.

Агенцията участва в единното звено за контакт и обмен на информация чрез Мрежата за предупреждение и сътрудничество в случай на установени измамни практики с ВЛП, както и в международната система за бързо известяване при изтегляне на лекарствени продукти поради отклонения в качеството.

При осъществяване на лабораторния контрол на ВЛП БАБХ извършва лабораторен анализ на качествения и количествения състав, физикохимичните свойства, безопасността и ефикасността на ВЛП по процедури за издаване на разрешение за търговия с ВЛП или промени и разширение на обхвата в разрешението за търговия с ВЛП, при съмнение за отклонение в качеството на ВЛП и при изпълнение на програмата за надзор на пазара.

БАБХ участва в съвместни лабораторни изпитвания на ветеринарни лекарствени продукти, организирани от Европейския директорат по качеството на лекарствата и здравеопазване. Разработва критерии, изготвя процедура и прави предложение до изпълнителния директор за определяне на лабораториите, които ще извършват изследвания за целите на официалния контрол, съобразно компетенциите си.

Официалният контрол на ВЛП се осъществява от служители на БАБХ на централно и регионално ниво.

БАБХ контролира употребата, производството, търговията, съхранението и рекламата на ВЛП. Контролът върху търговията с ВЛП, както и употребата на ВЛП в животновъдните обекти и ветеринарномедицинските заведения се извършва съгласно Инспекционна програма на БАБХ за държавен контрол на ветеринарни лекарствени продукти, която определя честотата и реда за извършване на проверките на базата на оценка на риска.

При осъществяване на официалния контрол върху търговията и употребата на ВЛП, инспекторите от ОДБХ проверяват и пчеларски магазини, обекти за търговия с фуражи и селскостопански аптеки, като рискови търговски обекти за нерегламентирана търговия/предлагане на ВЛП.

Съгласно Инспекционна програма на БАБХ за държавен контрол на ВЛП, инспекторите от ОДБХ извършват на база оценка на риска проверки в животновъдните обекти за контрол върху употребата на ВЛП, най-малко един път в годината на всички обекти за търговия на едро и дребно с ВЛП и на ветеринарномедицинските заведения на територията на съответната ОДБХ.

Със заповед на изпълнителния директор на БАБХ от м. февруари 2024 г. е утвърдена и се изпълнява Програма за контрол на качеството на предлаганите в търговската мрежа ветеринарни лекарствени продукти, като на базата на нея ежегодно се изготвя и изпълнява план за вземане на проби и анализи на ВЛП от търговската мрежа.

Програмата се отнася за ВЛП, разрешени за търговия по национална процедура, по процедура за взаимно признаване и децентрализирана процедура. Надзорът върху качеството на ВЛП по централизирана процедура (взимане на проби и лабораторни анализи) се осъществява по програма на Европейската агенция по лекарствата.

БАБХ ежегодно изготвя и изпълнява План за инспекции по Добра производствена практика (ДПП) на производители/вносители на ВЛП. Инспекциите са съобразени с критериите за оценка на риска за всеки производител, като се взима предвид въведената Система за управление на качеството в обекта, естеството на производствения процес и характеристиките на продуктите, които се произвеждат.

Обекти на контрол по отношение на ветеринарните лекарствени продукти са: производители на ВЛП; производители, вносители и разпространители на активни вещества, използвани като изходни вещества в състава на ВЛП; търговци на едро с ВЛП; търговци на дребно с ВЛП /ветеринарномедицински аптеки/; търговци на дребно с ВЛП, на които е предоставено разрешение за продажба на ВЛП от разстояние; животновъдни обекти и ветеринарномедицински практики.

Честотата на извършване на инспекции се определя на базата на оценка на риска.

През 2023 г. са постъпили: 1 сигнал за несъответствие на данните върху етикета на първичната опаковка на ВЛП с разрешението за търговия и Наредба №62 за изискванията за данните върху опаковката и листовката; 1 сигнал за отклонение в качеството на ВЛП и 5 сигнала за нерегламентирана търговия с ВЛП. В тази връзка са взети необходимите мерки, разпоредени и извършени са съответните проверки.

Най-често несъответствия с изискванията на Закона за ветеринарномедицинската дейност и подзаконовите нормативни актове по отношение на търговията и употребата на ВЛП се установяват при проверки на животновъдни обекти и ветеринарномедицински амбулатории.

Констатираните несъответствия пряко повишават риска от: прилагане върху животни на неразрешени за търговия ВЛП; невъзможност за пълно проследяване на произхода на закупуваните/прилаганите ВЛП и идентифициране на третирания животни; нерегламентирано прилагане на ВЛП от лица без необходимата квалификация при животни, от които се получават храни за консумация; неспазване на карентни срокове след употреба на ВЛП, за които се изискват такива; употреба на ВЛП с изтекъл срок на годност, или с отклонения в качеството; употреба на ВЛП в нарушение на условията, при които е издадено разрешението за употреба, както и в нарушение на изискванията на Наредба № 62 от 09.05.2006 г.; съхранение на ВЛП в нарушение на изискванията, предписани от производителя.

През 2023 г. извършените проверки от ОДБХ във връзка с официалния контрол върху търговията, съхранението и употребата на ВЛП са общо 3 798 броя (с 13,8% повече в сравнение с предходната година), от които: 122 на обекти за търговия на едро; 338 на обекти за търговия на дребно (аптеки); 1 241 на ветеринарномедицински заведения; 1 618 на животновъдни обекти и 472 на зоомагазини, пчеларски магазини и др. В резултат са издадени 243 предписания и са съставени 48 акта за установяване на административно нарушение.

Проверките, при които са констатирани несъответствия и за които са дадени предписания, са около 6% от общия брой, което е с 1 процентен пункт по-малко в сравнение с 2022 г. Актове за установяване на административно нарушение са съставени при около 1,3% от проверките.

Във връзка с изпълнение на програмата за контрол на качеството на предлаганите в търговската мрежа ВЛП, през 2023 г. са изпитани 15 проби от заложените 15 броя за годината.

По отношение на контролната дейност върху търговията и употребата на ВЛП през 2023 г. е извършено следното: издадено е едно разрешение за търговия на едро с ВЛП; одобрени са промени в издадени лицензи/разрешения за търговия на едро с ВМП/ издадени служебно разрешения за търговия на едро с ВЛП – 68 броя; издадени са 12 разрешения за търговия на дребно с ВЛП; вписване в списъка на търговците на дребно с ВЛП в България, на които е предоставено разрешение за продажба на ВЛП от разстояние – 10 броя; одобрени са промени на издадени лицензи за търговия на дребно с ВМП/издадени служебно разрешения за търговия на дребно с ВЛП – 167 броя; прекратени са 25 лицензи за търговия на

дребно с ВЛП; издадени са 2 лицензи за търговия на едро с наркотични вещества; одобрени промени/издадени допълнения/подновяване на лицензи за търговия на едро с наркотични вещества за ветеринарномедицински цели – 4 броя; регистрирани са 7 броя производители, вносители и разпространители на активни вещества, използвани като изходни материали за ветеринарни лекарствени продукти; вписани са 10 търговци на дребно в списъка на търговците на дребно с ветеринарни лекарствени продукти (ВЛП) в България, на които е предоставено разрешение за продажба на ВЛП от разстояние.

6.3.2.3. Граничен контрол

Официалният контрол се осъществява на гранични контролни пунктове (ГКП), разположени на територията на България, които са одобрени в съответствие с изискванията на чл. 59 от Регламент (ЕС) 2017/625, както и Регламент (ЕС) 2019/1014, както следва: ГКП Капитан Андреево; ГКП Пристанище Варна; ГКП Пристанище Бургас; ГКП Гюешево; ГКП Златарево; ГКП Калотина, ГКП Летище София; ГКП Брегово.

БАБХ, чрез отделите ГКП, осъществява официален контрол при въвеждане на територията на Съюза на животни и стоки, попадащи в обхвата на чл. 47, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2017/625. Това включва извършване на официален контрол при въвеждане на пратки животни и стоки от трети държави, съдържащи: живи животни; продукти от животински произход, зародишни продукти, странични животински продукти, сено и слама, храни, съдържащи както продукти от растителен произход, така и преработени продукти от животински произход (съставни продукти); растения, растителни продукти и други обекти; храни и фуражи от неживотински произход, спрямо които се прилагат мерки по засилен официален контрол на ГКП и такива, по отношение на които се прилагат спешни мерки; материали и предмети в контакт с храни.

Освен на осемте одобрени гранични контролни пункта, БАБХ извършва официален контрол и на следните места за въвеждане в Съюза: Малко Търново, Лесово, Логодаж, Стрезимировци, Летище Варна, Летище Бургас на: стоки, които са част от личния багаж на пътниците в изпълнение на изискванията на Регламент (ЕС) 2019/2122; проверки за съответствието с ветеринарно-санитарните изисквания по отношение на движението с нетърговска цел на домашни любимци съгласно Регламент 2013/576.

Официалният контрол на граничните контролни пунктове при въвеждане на пратки животни и стоки от трети страни на територията на Съюза се осъществява от официални ветеринарни лекари, официални фитосанитарни инспектори и официални инспектори и включва извършването на документални, идентификационни и физически проверки, включително вземане на проби за лабораторен анализ при спазване изискванията на пряко приложимото европейско право и национално законодателство.

През 2023 г. на ГКП, чрез официалните инспектори на БАБХ е осъществен официален контрол на пратки животни и стоки, попадащи в обхвата на чл. 47, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2017/625, както следва: живи животни - 306 пратки; продукти от животински произход – 7 181 пратки; храни и фуражи от неживотински произход – 106 061 пратки; растения, растителни продукти и други – 67 831 пратки.

В рамките на годината са създадени общо 431 уведомления, от които 138 - за пратки, отхвърлени на граница и 293 уведомления за несъответствия (non-compliance) за несъответстващи пратки, които са нотифицирани в Система RASFF.

6.3.2.4. Контрол на фуражите и страничните животински продукти

Контрол на фуражите

През 2023 г. е изпълняван Многогодишният национален контролен план на Република България за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията (януари 2021 г. - декември 2023 г.) (МНКП) за постигане на стратегическата цел „Ефективно функциониране на системата за контрол върху фуражите”.

С оглед постигане висока степен на защита на здравето на хората и животните, опазване на

околната среда и защита на потребителите от заблуди, през годината е извършван регулярен, основан на оценка на риска контрол на всеки един от етапите на производство на различните видове фуражи, преработка, съхранение, транспортиране, разпространение, включително изхранване на фуражите.

Контролът на фуражите през 2023 г. следва следните приоритети:

- Постигане висока степен на защита на здравето на хората, здравето на животните и околната среда посредством провеждане на ефективен контрол на всички етапи от производство, преработка, съхранение, внос, транспортиране, разпространение, включително хранене на животните чрез прилагането и изпълнението на европейското право и национално законодателство по фуражите;
- Предпазване на потребителите от измами, заблуди и незаконни практики с фуражи;
- Извършване на редовен и ориентиран към риска контрол на процесите при операторите от фуражния сектор – на всеки етап от производство, преработка, съхранение и разпространение на фуражи, включително хранене на животни;
- Извършване на контрол на фуражи, относно съдържание на нежелани и забранени субстанции, както и контрол за съответствието им с предоставената на клиентите информация;
- Ефективен контрол върху генетично модифицирани фуражи, контрол на пускането на пазара, проследяването и етиктирането на фуражи, които съдържат или са произведени от ГМО. Целта на осъществяване на този контрол е да се гарантира информиран избор на потребителите;
- Контрол на производството, пускането на пазара, транспортирането и употребата на медикаментозни фуражи, с цел да се ограничи до възможния минимум рискът от предлагане на пазара на суровини и/или храни от животински произход за консумация от хора, които съдържат над максимално допустимите концентрации фармакологично активни лекарствени субстанции, фиксирани в приложимото законодателство;
- Контрол за спазване на фуражната забрана свързана с трансмисивни спонгиформни енцефалопатии, за да не се допусне риск за здравето на хора и животни;
- Контрол на вътревидовата фуражна забрана във връзка с храненето на сухоземни животни от даден вид с преработен животински протеини, получени от животни от същия вид.

Регистрация и одобрение на обектите във фуражния сектор

В съответствие с изискванията на Закона за фуражите и във връзка с Регламент (ЕО) № 183/2005 за хигиена на фуражите, извършваните дейности в сектор „Фуражи“ се осъществяват в обекти и от оператори, които са одобрени или регистрирани от Българската агенция по безопасност на храните.

Към 31 декември 2023 г. общият брой на регистрираните и одобрени обекти/оператори на територията на страната е 11 489, които са разпределени по дейности, както следва:

Таблица V.12. Брой регистрирани и одобрени обекти/оператори във фуражния сектор в съответствие с изискванията на чл. 9 и чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005 към 31.12.2023 г.

Заявена дейност	Брой обекти
I. Регистрирани обекти по чл. 9 на Регламент (ЕО) № 183/2005, упражняващи дейности съгласно чл. 5, параграф 2 на Регламента	4 357
1. Производители на добавки	5
2. Производители на премикси от добавки	2
3. Производители на комбинирани фуражи	276
4. Оператори, извършващи дейности разфасоване, пакетиране, препакетиране и търговия с комбинирани фуражи и фуражни суровини	54
5. Опаковане, етиктиране, съхранение и търговия на фуражи	17

Заявена дейност	Брой обекти
6. Смилане, опаковане, етикетиране, съхранение и търговия на фуражи	5
7. Производители на фуражни суровини	345
8. Търговци на фуражи	2 530
9. Оператори, транспортиращи фуражи	1 017
10. Оператори, отдаващи складове под наем	106
II. Регистрирани оператори на ниво първично производство на земеделски култури, предназначени за фуражи, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 1 на Регламент (ЕО) 183/2005	6 979
1. Регистрирани обекти на земеделски стопани, произвеждащи първични фуражи по местонахождение на имота	5 049
2. Регистрирани обекти на земеделски стопани, произвеждащи силажи, като използват силажни добавки, като фуражите са предназначени само за нуждите на собствената им ферма	341
3. Регистрирани обекти на земеделски стопани, смесващи фуражи изключително за собствената си ферма, без да използват добавки и премикси, като използват допълващи фуражи	1 429
4. Регистрирани обекти на земеделски стопани, смесващи фуражи и произвеждащи силажи, предназначени само за нуждите на собствената им ферма	160
III. Одобрени обекти по чл. 10, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 2 на Регламент (ЕО) №183/2005	143*
1. Производители на фуражни добавки	7
2. Производители на премикси, изготвени на основата на фуражни добавки	5
3. Производители на комбинирани фуражи	46
4. Търговци на фуражни добавки и премикси	78
5. Оператори, извършващи дейност детоксикация на фуражи	1
8. Оператори, извършващи дейност обработка на сурово растително масло с изключение на обекти, които са регистрирани по Закона за храните, и/или производство на мастни киселини чрез преработката на растителни масла и животински мазнини, производство на биодизел и смесване на мазнини и/или извършващи дейност смесване на мазнини и/или производство на продукти, получавани при производството на биодизел	6
IV. Одобрени обекти по чл. 55 от Закона за фуражите	10
1. Производители на медикаментозни фуражи	10
Общ брой регистрирани и одобрени обекти/оператори, в които се упражняват дейности по чл. 9 и чл. 10 на Регламент (ЕО) 183/2005	11 489

Източник: БАБХ и МЗХ; * В т. ч. 10 броя одобрени обекти за производство и/или търговия с медикаментозни фуражи и/или междинни продукти по чл. 55 в, ал. 1 от Закона за фуражите.

БАБХ поддържа и актуализира 7 национални регистъра на регистрираните и на одобрените обекти/оператори във фуражния сектор за дейностите, определени в чл. 9 и чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005. Същите са публични и са достъпни за потребителите на интернет сайта на БАБХ, както и на сайта на Главна дирекция „Здравеопазване и безопасност на храните“ към Европейската комисия:

Съгласно подписани двустранни споразумения между Китайската народна република (КНР) и Република България, през 2023 г. БАБХ поддържа и 6 списъка на одобрените за износ за КНР представители или производители на определени фуражни продукти (царевица, люцерна, комбинирани фуражи на растителна основа, фуражни добавки, слънчогледов шрот и сух зърнен спиртоварен остатък с извлеци).

Операторите в сектор „Фуражи“ се регистрират и/или одобряват за всички обекти под техен контрол, за всяка извършвана от тях дейност. Регистрацията и одобрението на обектите в сектор „Фуражи“ е динамичен процес.

Таблица V.13. Брой регистрирани и одобрени обекти във фуражния сектор през 2022 - 2023 г.

№ по ред	Вид на оператора	Брой обекти към 31.12.2022 г.	Брой обекти към 31.12.2023 г.	Изменение в %
1.	Регистрирани оператори съгласно чл. 15, ал. 1 от Закона за фуражите	4 142	4 357	+5,2%
1.1.	Производители на комбинирани фуражи	240	276	+15,0%
1.2.	Оператори, извършващи дейности разфасоване, пакетиране, препакетиране, етикетиране и търговия с комбинирани фуражи и фуражни суровини	59	54	-8,5%
1.3.	Опаковане, етикетиране, съхранение и търговия на фуражи	16	17	+6,3%
1.4.	Смилане, опаковане, етикетиране, съхранение и търговия на фуражи	8	5	-37,5%
1.5.	Производители на добавки	5	5	0,0%
1.6.	Производители на премикси от добавки	2	2	0,0%
1.7.	Производители на фуражни суровини	351	345	-1,7%
1.8.	Търговци на фуражи	2 480	2 530	+2,0%
1.9.	Оператори, транспортиращи фуражи	885	1 017	+14,9%
1.10.	Оператори, отдаващи складове под наем	96	106	+10,4%
2.	Одобрени оператори съгласно чл. 15, ал. 3 и ал. 4 от Закона за фуражите	136	143*	+5,1%
2.1.	Производители на комбинирани фуражи	40	46	+15,0%
2.2.	Производители на фуражни добавки	7	7	0,0%
2.3.	Производители на премикси от добавки	4	5	+25,0%
2.4.	Търговци на фуражни добавки и премикси	78	78	0,0%
2.5.	Оператори, извършващи: - обработка на сурово растително масло с изключение на обекти, които са регистрирани по Закона за храните и/или - производство на мастни киселини чрез преработката на растителни масла и животински мазнини, производство на биодизел и смесване на мазнини и/или - дейност смесване на мазнини и/или - произвеждащи биодизел	6	6	0,0%
2.6.	Оператори, извършващи дейност детоксикация на фуражи	1	1	0,0%
3.	Одобрени производители на медикаментозни фуражи съгласно чл. 55в, ал. 1 от Закона за фуражите	10	10	0,0%
4.	Регистрирани земеделски стопани, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 1 на Регламент (ЕО) № 183/2005	6 890	6 979	+1,3%
4.1.	Регистрирани земеделски стопани, произвеждащи първични фуражи	4 914	5 049	+2,7%
4.2.	Регистрирани земеделски стопани, произвеждащи силажи, които използват силажни добавки, като фуражите са предназначени само за нуждите на собствената им ферма	423	341	-19,4%
4.3.	Регистрирани земеделски стопани, смесващи фуражи изключително за собствената си ферма, без да използват добавки и премикси, като използват допълващи фуражи	1 536	1 429	-7,0%

№ по ред	Вид на оператора	Брой обекти към 31.12.2022 г.	Брой обекти към 31.12.2023 г.	Изменение в %
4.4.	Регистрирани земеделски стопани, смесващи фуражи и произвеждащи силажи, само за нуждите на собствената им ферма	17	160	+841,2%
	Общо	11 178	11 489	+2,8%

Източник: БАБХ и МЗХ; * В т. ч. 10 броя одобрени обекти за производство и/или търговия с медикаментозни фуражи и/или междинни продукти по чл. 55 в, ал. 1 от Закона за фуражите.

Към 31 декември 2023 г. общият брой оператори, попадащи в обхвата на чл. 9 от Регламент (ЕО) № 183/2005, се увеличава с 215 броя или с 5,2% спрямо година по-рано. Заличените регистрации, по искане на оператора, на основание чл. 16, ал. 10, т. 1 или чл. 17г, ал. 2, т. 1 от Закона за фуражите се увеличават с 10 броя или с 4,3% на годишна база, до 245 броя. Отнетите удостоверения за регистрация, на основание чл. 16, ал. 10, т. 2 или чл. 17 г, ал. 2, т. 2 от Закона за фуражите и прилагане на чл. 15 от Регламент (ЕО) № 183/2005 към 31.12.2023 г. са 28 броя, без промяна спрямо 2022 г. Най-честата причина за заличаването на регистрацията на това основание е временно преустановяване на дейността на оператора за срок по-дълъг от една година.

През годината са одобрени 3 обекта, в които се извършва дейност в съответствие със законодателството по фуражите, което е с 3 броя по-малко в сравнение с 2022 г.

Към края на 2023 г. са заличени 5 одобрения на обекти, по искане на оператора – съгласно чл. 19, ал. 18, т. 1 от Закона за фуражите, при 3 броя през предходната година.

Към 31 декември 2023 г. общият брой обекти, в които се извършва дейност „производство на медикаментозни фуражи“, попадащи в обхвата на чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005 е без промяна спрямо година по-рано.

Производство на комбинирани фуражи

По данни от производителите на комбинирани фуражи, предоставяни в изпълнение на чл. 14б от Закона за фуражите, през 2023 г. в страната са произведени общо 1 337 693,46 тона, с 93 044,69 тона или със 7,5% повече спрямо предходната година.

Таблица V.14. Производство на комбинирани фуражи през 2023 г. по видове животни, тона

Вид животни	За пазара	За собствени ферми	Общо
Преживни	143 207,805	57 887,778	201 095,583
Свине	276 981,710	167 106,734	444 088,444
Птици	495 654,549	137 226,245	632 880,794
Други животни	55 067,235	4 561,400	59 628,635
Общо	970 911,299	366 782,157	1 337 693,456

Източник: БАБХ

Производство на медикаментозни фуражи

Подобно на предходни години, през 2023 г. в страната са произвеждани медикаментозни фуражи само за свине. Производството е в размер на 24 761,45 тона, което представлява увеличение с 5 466,18 тона или 28,2% в сравнение с 2022 г. От общо произведеното количество медикаментозни фуражи през годината, 75,7% са за нуждите на собствените животновъдни стопанства, а 24,3% - за реализация на пазара – 24,3% (при съответно 65,1% и 34,9% през 2022 г.).

Таблица V.15. Производство на медикаментозни фуражи през 2023 г. по области, тона

Област	За пазара	За собствени ферми	Общо
Варна	6,00	8 879,00	8 885,00

Област	За пазара	За собствени ферми	Общо
Велико Търново	-	277,20	277,20
Разград	-	598,00	598,00
Русе	196,00	6 553,75	6 749,75
Стара Загора	-	36,00	36,00
Шумен	5 821,50	2 394,00	8 215,50
Ямбол	-	-	-
Общо	6 023,50	18 737,95	24 761,45

Източник: БАБХ

Официален контрол на фуражите

Контролът на фуражите обхваща както обекти от фуражния сектор, така и животновъдни обекти, в т.ч. и обекти, които произвеждат фуражи или само изхранват животни, които се отглеждат за производство на храни и продукцията им е предназначена за консумация от хора.

През 2023 г. контролът на фуражите следва определените основни специфични оперативни цели, които са свързани със стратегическите цели, определени в МНКП на Р България за 2021 - 2023 г., а именно: да се гарантира, че фуражите отговарят на изискванията за безопасност и на изискванията на Регламент (ЕО) № 767/2009, по отношение на информацията предоставяна върху етикета или документа придружаващ партидата, в т.ч. и предоставяната информация, при извършване на търговия, чрез средствата за комуникация от разстояние.

В съответствие с чл. 17 от Регламент (ЕО) № 178/2002 и съображение (6) от Регламент (ЕО) № 183/2005, операторите от фуражния сектор са отговорни за безопасността на произведените от тях фуражи, за опазване на здравето на животните и за предотвратяване на рисковете за околната среда.

Официалният контрол на фуражите е планов и текущ. Плановият контрол се основава на критерии за оценка на риска, еднакви за цялата държава. През 2023 г. е изпълняван „Рамков план за контрол на фуражите за 2023 г.“ и са прилагани указания за работа по неговото изпълнение. Той обхваща контрола на фуражите на всички нива, включително и храненето на животните във фермите.

Текущият контрол включва последващи проверки, проверки при съмнение и проучване (сигнали, жалби, уведомления по системата RASFF/AAC и др.), проверки във връзка с подадени заявления за износ на фуражи за трети държави, проверки по TRACES и други.

Рамковият план за контрол на фуражите обхваща три контролни системи: „Фуражи и хранене на животните“, „Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и странични животински продукти“ и „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ветеринарномедицински продукти“. Извършените през 2023 г. проверки и взетите проби от фуражи за анализ са равномерно разпределени в периода и обхващат всички групи оператори.

Резултати от контролна дейност по контролна система „Фуражи и хранене на животните“

Цялостният напредък при постигането на стратегическите и специфичните цели по контролна система „Фуражи и хранене на животните“ се оценява като положителен. През 2023 г. са извършени общо 4 096 проверки и одити на всички етапи от производството, преработката, разпространението и изхранването на фуражите, при 3 651 броя през 2022 г. Извършените планови проверки се увеличават с 200 броя или с 6,2% в сравнение с предходната година, до 3 420 броя. Това представлява 95% изпълнение на заложените в Рамковия план за контрол 2023 г. брой проверки, като частичното неизпълнение се дължи на заличаването/временно преустановяване на регистрация/одобрение на обекти/оператори в сектора, които са били планирани за контрол в периода, както и на недостатъчната обезпеченост с човешки ресурс в някои ОДБХ.

При извършените проверки са констатирани несъответствия с изискванията на приложимото в сектора законодателство, във връзка с което са дадени 1 013 предписания с конкретни срокове за отстраняването им – с 210 броя или със 17,2% по-малко спрямо 2022 г.

По отношение на проверените фуражи не се наблюдават сериозни несъответствия, които да доведат до опасност за здравето на животните или общественото здраве. Типът на установените несъответствия не представлява потенциален риск за животните.

Най-честите причини за констатираните несъответствия са: неосъзната отговорност на операторите в съответствие с Регламент (ЕО) № 178/2002; недостатъчни познания за изискванията на законодателството; недостатъчни финансови ресурси от страна на операторите от фуражния сектор.

Според вида на обекта, в който са констатирани несъответствията, най-много са предписанията, дадени при проверки в животновъдни обекти - 490 броя, което е с 30,9% по-малко спрямо 2022 г. Установените несъответствия имат отношение основно към спазване на изискванията за хигиена, самоконтрола на операторите и проследяемостта на фуражите. Несъответствията по отношение на хигиенните изисквания касаят предимно непълнота в процедурите за почистване и тяхното изпълнение. Несъответствията при самоконтрола се отнасят най-вече за не вземането на проби от фуражи за самоконтрол. Непълното/нередовно водене на записи е основната част от несъответствията, установени по отношение на спазване на изискванията за проследяемост.

През 2023 г. при проверките на обектите във фуражния сектор са взети проби за анализ по показатели, декларирани от производителя за съответствие, както и за спазване на допустимите стойности за безопасност, определени в законодателството.

Общият брой на анализи от взети проби за официален контрол през 2023 г. е 4 339 (вкл. 241 анализи за съдържание на влага) от които:

- 400 броя за хранителен състав (получени са 2 несъответстващи резултата от извършените анализи, с 2 броя по-малко спрямо 2022 г.);
- 221 броя за фуражни добавки, с фиксирано максимално съдържание, в това число разрешени кокцидиостатици (несъответствия са установени при 12 анализа, с 3 броя повече спрямо 2022 г.);
- 1 166 броя за нежелани вещества, вкл. за съдържание на тежки метали, микотоксини, остатъци от активни вещества на пестициди, диоксини, амброзия (получени са 3 несъответстващи резултата, при 12 такива през 2022 г.);
- 33 броя за забранени за влагане медикаментозни субстанции, като фуражни добавки и за неизбежен пренос на кокцидиостатици в нецелеве фуражи (получени са 2 несъответстващи резултата от извършените анализи, при липса на установени такива по показателя през 2022 г.);
- 128 броя за микробиологично замърсяване – наличие на салмонела (установени са 2 несъответстващи анализа, с 1 брой повече спрямо 2022 г.);
- 19 броя проби от фуражи за наличие на ГМО (не са установени наличия на неразрешени за влагане генетично модифицирани фуражи).

При внос на фуражи са извършени общо 196 анализа по показателя съдържание на микотоксини, при които няма установени несъответствия.

При износ на фуражи са извършени общо 2 123 анализа (в т. ч. за тежки метали, за флуор, за остатъци от пестициди, за съдържание на микотоксини, за съдържание на диоксини, за салмонела, за амброзия, за наличие на ГМО, за радиоактивност, за мелатион, за цианиди, за етилен дибромид и за фосфиди), при които няма установени несъответствия.

Случаите, при които е установено несъответствие на фуражите с изискванията на приложимото законодателство през 2023 г. са се понижили до 21 броя, при 31 броя през 2022 г.

Контрол на фуражи по контролна система „Трансмисивни спонгиформни енцефалопatii и странични животински продукти“

Контролира се спазването от страна на операторите от фуражния сектор на фуражните забрани, определени в чл. 7 и Приложение IV към Регламент (ЕО) № 999/2001 и в чл. 11 от Регламент (ЕО) № 1069/2009.

При извършените документални и физически проверки през 2023 г. не са констатирани нарушения на изискванията на чл. 11 от Регламент (ЕО) № 1069/2009 относно вътрешновидовата фуражна забрана.

При извършен лабораторен контрол през годината е установено несъответствие с изискванията на чл. 7 и Приложение IV на Регламент (ЕО) № 999/2001, за което нарушение са предприети всички необходими административно наказателни мерки и действия.

Взетите през 2023 г. проби от фуражи за наличие на съставки от животински произход са 277 броя, включително 253 проби в изпълнение на рамковия план за контрол на фуражите, 9 проби по преценка на инспектора, 9 проби от фуражи, предназначени за износ и 6 проби, взети във връзка с извършено проучване при потвърдено наличие на Скрейпи.

Протеините от животински произход са рискови по отношение на замърсяване с микроорганизми (*Salmonella* spp. и други бактерии от сем. Enterobacteriaceae), поради което се вземат проби от фуражи за наличие на микробиологично замърсяване. През 2023 г. са анализирани 173 проби от фуражи за наличие на *Salmonella* spp., в т.ч. 30 проби в изпълнение на Рамков план за контрол на фуражите по контролна система ТСЕ и СЖП и 143 проби от фуражи, предназначени за износ.

През 2023 г. са анализирани 170 проби от фуражи за наличие на ентеробактерии, в т. ч. 27 проби в изпълнение на Рамков план за контрол на фуражите по контролна система ТСЕ и СЖП и 143 проби от фуражи, предназначени за износ. При осъществения лабораторен контрол през годината не са установени положителни резултати от лабораторен анализ за наличие на салмонела и ентеробактерии във фуражи.

Контрол на фуражи по контролна система „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ветеринарномедицински продукти“

Към 31.12.2023 г. са одобрени 10 обекта за производство на медикаментозни фуражи и/или междинни продукти по чл. 55 в, ал. 1 от Закона за фуражите.

През 2023 г. са извършени общо 24 проверки на одобрени оператори, извършващи дейност „Производство на медикаментозни фуражи“ (с 4 броя повече спрямо 2022 г.), от които 16 планови, 3 последващи и 5 разследващи. При извършените проверки са дадени 5 предписания на 3 броя оператори, които представляват 30% от проверените 10 обекта (при дадени 3 предписания на 2 броя оператори през 2022 г.).

В рамките на 2023 г. са взети и анализирани общо 18 проби от фуражи по контролната система (в т.ч. 6 проби от медикаментозен фураж, анализирани за наличие на неразрешени за влагане, като фуражни добавки лекарствени субстанции; 7 проби за количествено определяне на активна лекарствена субстанция, вложена в производството на медикаментозен фураж и 5 проби за неизбежен пренос на същата в нецелеви фураж). В 2 от пробите от медикаментозни фуражи, анализирани за количествено определяне на активна лекарствена субстанция, е установено несъответствие между очакваното количество на активното вещество и установеното при лабораторния анализ, във връзка с което са предприети всички необходими мерки и действия съобразно законодателството.

Одити на оператори от фуражния сектор

Съгласно изискванията на чл. 6 и чл. 7 от Регламент (ЕО) № 183/2005 и във връзка с чл. 26, ал. 2 от Закона за фуражите, операторите във фуражния сектор, които извършват дейности, различни от тези на ниво първично производство на фуражи, са задължени да имат разработени и въведени процедури, основани на принципите на HACCP (Процедура за анализ на опасностите и контрол на критичните точки).

През 2023 г. са извършени 263 одита на оператори от фуражния сектор и 30 последващи проверки за изпълнение на препоръки от одити (при 241 одита и 20 последващи проверки през 2022 г.).

Може да се направи заключение, че операторите са разработили, въвели и прилагат съответните процедури, с което са изпълнени изискванията на чл. 6 и чл. 7 на Регламент (ЕО) № 183/2005. При някои оператори е установено, че процедурите, основани на принципите на HACCP не са актуални към момента на извършвания одит. За всички установени несъответствия са дадени препоръки, по които

операторите са предприели корективни действия. Същите са проверени за изпълнението им и са закрити.

През 2023 г. са съставени 30 акта за установено административно нарушение (с 5 броя повече в сравнение с 2022 г.), най-често свързани с неспазване на изискванията на чл. 6, ал. 1, ал. 3 и ал. 7, чл. 7, ал. 1, чл. 15, ал. 1, чл. 17в, ал. 1, чл. 26в и чл. 27, ал. 1 и ал. 2 от Закона за фуражите. Анализът показва, че налаганите наказания имат ефект по отношение спазването на изискванията на законодателството за фуражите от страна на операторите в сектора.

Контрол на страничните животински продукти

Правилното боравене със страничните животински продукти (СЖП) и производните им продукти съгласно изискванията на европейското и националното законодателство гарантира опазване на здравето на хората и животните и опазването на околната среда. В резултат на дейностите в животновъдството се отделят странични животински продукти, които впоследствие се насочват за унищожаване или се преработват/обработват за целите на използването им за хранителни цели (производство на фуражи), като органични торове за растениевъдството или технически цели.

БАБХ методически ръководи, координира и контролира извършването от областните дирекции по безопасност на храните (ОДБХ) на контрола в областта на страничните животински продукти.

През 2023 г. са изпълнявани стратегическите цели, заложи в Многогодишния национален контролен план на Република България за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията (2021 г. - 2023 г.) (ЕМНКП).

Контролът на СЖП и производните продукти през 2023 г. следва следните приоритети:

- Постигане висока степен на защита на здравето на хората, здравето на животните и околната среда посредством провеждане на ефективен контрол на всички етапи от производство, преработка, съхранение, внос, транспортиране, разпространение чрез прилагането и изпълнението на европейското право и националното законодателство относно СЖП и производни продукти;
- Осигуряване на ефективно изпълнение на европейското и националното законодателство по агрохранителната верига и в частност на Регламент (ЕО) № 2017/625 и приложимото специално законодателство;
- Осигуряване на ефективна система на официален контрол и наблюдение върху изпълнението на правилата за безопасност.

Съгласно изискванията на Закона за ветеринарномедицинската дейност и във връзка с Регламент (ЕО) № 1069/2009 за страничните животински продукти, дейностите със СЖП и производни продукти се извършват от оператори и в обекти и предприятия, които са регистрирани от БАБХ.

Към 31 декември 2023 г. общият брой на регистрираните обекти/оператори на територията на страната е 560 (с 6,7% повече спрямо 2022 г.), които са разпределени по дейности, както следва:

Таблица V.16. Брой активни оператори, обекти и предприятия, боравещи със СЖП и производни продукти към 31.12.2023 г.

Секция	Активни оператори, обекти и предприятия, боравещи със СЖП и производни продукти	2022 г.	2023 г.	Изм. %
I	Обекти или предприятия, боравещи със СЖП с цел междинни дейности след тяхното събиране и предприятия, съхраняващи СЖП	206	227	10,2%
II	Обекти или предприятия за съхранение на производни продукти, получени от СЖП	80	81	1,3%
III	Инсинератори, обекти за съвместно изгаряне и горивни инсталации	21	23	9,5%
IV	Преработвателни предприятия	12	13	8,3%
V	Олео-химични предприятия	4	3	-25,0%
VI	Предприятия за преобразуване на СЖП в биогаз	21	22	4,8%

Секция	Активни оператори, обекти и предприятия, боравещи със СЖП и производни продукти	2022 г.	2023 г.	Изм. %
VII	Предприятия за преобразуване на СЖП в компост	4	4	0,0%
VIII	Предприятия за производство на храна за домашни любимци	45	49	8,9%
IX	Обекти и предприятия, боравещи със СЖП или производни продукти за цели извън хранителната верига	63	61	-3,2%
X	Регистрирани оператори на СЖП и производни продукти за специфични цели	12	14	16,7%
XI	Събирателни центрове	0	0	0,0%
XII	Предприятия и обекти, произвеждащи органични торове или подобрители за почвата	11	14	27,3%
XIII	Други регистрирани оператори	46	49	6,5%
	Общо:	525	560	6,7%

Източник: БАБХ

Официален контрол на оператори, обекти и предприятия, боравещи със СЖП и производни продукти

При провеждането на официалния контрол през 2023 г. ОДБХ са извършили общо 1 495 проверки на оператори, обекти и предприятия, боравещи със СЖП и производни продукти, в т.ч.: 270 проверки при планов контрол; 1 185 проверки при извънпланов контрол и 40 одита.

В сравнение с 2022 г., броят на извършените проверки се понижава с 677 броя или 31%, което се дължи основно на по-малкия брой извънпланови проверки във връзка със сигнали, жалби, регистрация/одобрение, търговия, транспорт на СЖП и износ. Извършените одити нарастват с 31 броя или над четири пъти.

Честотата на официалния планов контрол на база индивидуална оценка на риска варира от един до четири пъти годишно. През 2023 г. на регистрирани 433 броя оператори, обекти и предприятия, боравещи със СЖП и производни продукти по чл. 24 от Регламент (ЕО) № 1069/2009 са извършени общо 1 093 проверки, а на регистрираните 127 броя обекти, предприятия и оператори по чл. 23 от Регламент (ЕО) № 1069/2009 – общо 402 проверки.

През 2023 г. са извършени 1 928 проверки по хоризонтални правила относно етикетиране и проследимост на СЖП и производни продукти, с 16% по-малко спрямо преходната година. Установени са 21 несъответствия по отношение на проследимост и безопасност на СЖП и производните продукти, за които са дадени 20 предписания и са издадени 2 акта за установено административно нарушение. По отношение на етикетирането не са установени несъответствия със законодателството.

В резултат на извършения официален контрол през 2023 г. на общо 297 броя оператори, обекти и предприятия, боравещи със СЖП и производни продукти, са установени общо 21 несъответствия при 12 оператори. За установените несъответствия са дадени 21 предписания с конкретни срокове за отстраняването им и са издадени 2 АУАН. Несъответствията са във връзка с проследимост, обща хигиена, записи и процедури и съхранение.

В сравнение с предходната година се отчита увеличение на установените несъответствия с 1 брой, а броят операторите, при които са установени несъответствията и на дадените предписания намалява. Издадените АУАН се увеличават.

Официален контрол на СЖП в животновъдни обекти

Извършеният официален контрол на СЖП в животновъдни обекти през 2023 г. се извършва на база на оценка на риска като се състои от планов и извънпланов контрол (регистрация, сигнали/жалби, последващи проверки). През 2023 г. извършения официален контрол се оценява като задоволителен с общо 6 576 проверки за СЖП в животновъдни обекти, от които 2 629 броя - планови и 2 947 броя - извънпланови. През годината се наблюдава намаление на общия брой проверки с 6,5% спрямо предходната 2022 г. (когато са извършени 7 032 проверки).

В резултат от проверките са установени общо 367 несъответствия, за които са дадени 256 предписания, 48 АУАН, 10 акта за възбрана и 5 разпореждания. Броят на установените несъответствия намалява с 43% спрямо предходната година, а на обектите, в които са установени - с 40%. Дадените предписания и издадените АУАН също са по-малко на годишна база (съответно с 339 и 11 броя). Същевременно, актовете за възбрана нарастват с 9 броя, а разпорежданията - с 5 броя.

Най-често установяваните причини за допускане на несъответствия с изискванията на законодателството по отношение на СЖП и производните продукти на всеки етап от производствената верига са несъзнавана отговорност от страна на операторите, недостатъчните им познания за изискванията на европейското и национално секторно законодателство и недостатъчно финансови ресурси от страна на операторите.

6.4. Анализ на рисковете по хранителната верига

Една от основните функции на Центъра за оценка на риска по хранителната верига (ЦОРХВ) е да защитава и засилва доверието на потребителите по отношение на сигурността и безопасността по цялата хранителна верига чрез изготвяне на независими научни оценки на риска, научни становища и информации, свързани с хранителната верига, по проблеми, които пряко или косвено засягат безопасността на храните, здравето на животните и растенията, растителните продукти, растителния и животински продуктивен материал.

Друг основен приоритет е извършване на оценка на продукти за растителна защита (ПРЗ), в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 1107/2009, Регламент (ЕО) № 396/2005, както и събиране, обработване и предоставяне на информация на ЕОБХ относно одобрените Добри земеделски практики на разрешените ПРЗ в България, във връзка с прегледа на максимално допустими граници на остатъчни вещества.

Със своите независими, научно обосновани оценки ЦОРХВ помага от една страна на потребителите да направят своя информиран избор, а от друга - на компетентните контролни органи да оценят ефекта от предприетите мерки за управление на риска по хранителната верига. Освен това, оценките на риска, изготвени от ЦОРХВ, създават база за последващи анализи и за преценка на съотношението полза /риск в бъдеще.

През 2023 г. Центърът изпълнява основната си цел - изготвяне на научни становища и публикуване на научни обзори/анализи и информации в областта на здравеопазване, репродукция и хуманно отношение към животните, биологични и химични опасности по хранителната верига, зоонози, генетично модифицирани организми, материали за контакт с храни, здраве на растенията, пестицидни остатъци в храни, добавки в храни, хранителни добавки, нови храни, диетични продукти, хранене и алергени. Изготвените научни становища са по искане на МЗХ, БАБХ и други организации. Освен оценки на риска от разпространението и навлизането на особено опасни заболявания по животните и растенията, голяма част от становищата включват планирани оценки на риска за здравето на потребителите и бързи такива при конкретни казуси на установени остатъци от химични замърсители в храни, в това число и пестициди, при което се дават препоръки за предприемане на мерки за управление на риска, свързан с безопасността на храните. Всички публикации са достъпни на уебсайта на ЦОРХВ.

Акценти в дейността на ЦОРХВ през годината са:

- Непрекъснат мониторинг и оценка на хода на заболяването високо патогенна Инфлуенца А по птиците, която за поредна година се разпространява в България и води до големи загуби за птицевъдната индустрия. Регулярно се правят оценки на риска преди всяко повторно населване на птицефермите след възникнало огнище на високопатогенна инфлуенца А по птиците. Основен приоритет е оценка на различни стратегии за ваксинация на птиците в България, като се вземат предвид наличните данни за територията на страната и препоръки относно необходимостта от изготвяне на стратегия на база оценка на риска – видове налични ваксини, антигенна близост на ваксините с българските щамове на вируса, определяне на високорисковите зони в страната, определяне на видовете и категориите на птиците, които подлежат на ваксинация, варианти на ваксинационни стратегии, подходящи схеми за надзор, като основно съображение е запазването на търговските пазари за износ на продукцията от ваксинирани животни и положителни резултати

от провежданата ваксинация на патици във Франция и клинични проучвания при кокошки в Нидерландия;

- Проследяване на развитието на епидемичната обстановка в света и България по отношение на редица други заразни заболявания по животните, като африканската чума по свинете (АЧС), по отношение на която епидемичната обстановка в България се стабилизира през 2023 г., инфекциозна анемия при конете в България, син език по преживните животни и заразен нодуларен дерматит в България и стратегия за излизане от ваксинация.

Процес от съществена важност, който ще окаже влияние върху развитието на животновъдството през следващите години е преразглеждане на текущото законодателство на ЕС за хуманно отношение към животните от страна на ЕК, в рамките на стратегията „От фермата до вилцата“, както и новите научни становища на Европейския орган за безопасност на храните (ЕОБХ) за благосъстоянието на отглежданите селскостопански животни, които ще осигурят научна основа в подкрепа на законодателно предложение на ЕК.

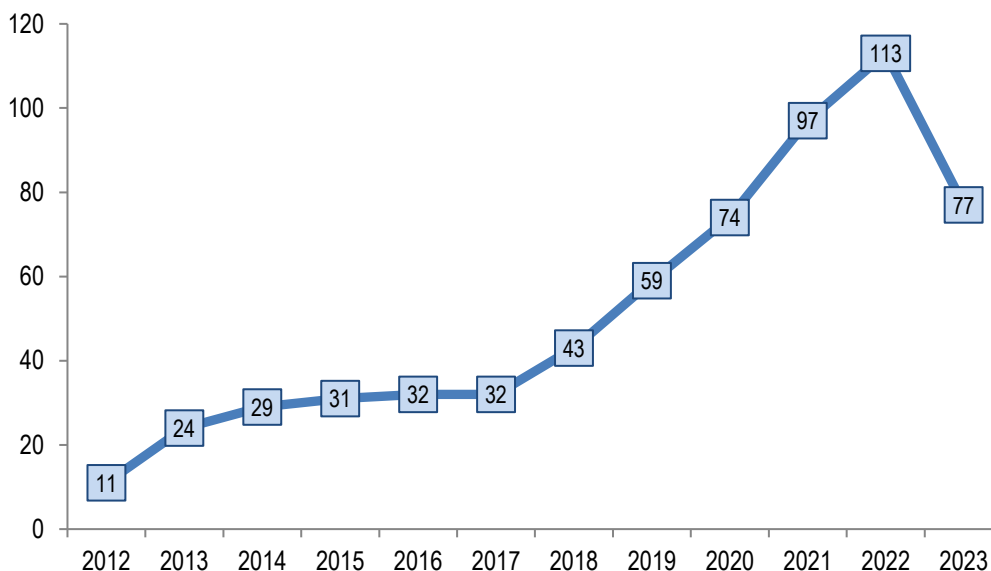
Новите научните становища на ЕОБХ, публикувани през 2022 г. и 2023 г. за хуманното отношение към животните касаят: отглеждане на свине; отглеждане на кокошки носачки във ферми, бройлери и родителски стада за бройлери; отглеждане на телета; отглеждане на млекодайки говеда, патици, гъски и пълпъдъци; животни по време на транспортиране. Във връзка с този преглед на законодателството ЦОРХВ е информирал заинтересованите български фермерски организации и изготвя анализ/анкетно проучване на нагласите и готовността на българското животновъдство да приложи предстоящите промени.

Друго съществено нововъведение, по което Европейската комисия работи през 2023 г. е направлението за прилагане на новите геномни техники в растениевъдството. На 5 юли 2023 г. Европейската комисия прие законодателно предложение за Регламент относно растенията, получени чрез някои нови геномни техники (НГТ/NGT), и произведените от тях храни и фуражи, и изменящ Регламент (ЕС) 2017/625, с който растенията, получени с НГТ от категория 1 се изваждат от законодателството за ГМО и се либерализира пускането им на пазара за храна, сеитба и фураж. ЦОРХВ изготви становище по проекта на регламента с идентифицирани опасности от крайната дерегулация на тези нововъведения за здравето на хората, животните и околната среда и устойчивостта и независимостта на фермерите, и направи предложения за разумен подход при пускането им на пазара със задължителна предварителна оценка на риска, проследимост и етикетирание. Проектът на Регламент събуди силен интерес сред професионалната общност в България, земеделските организации и академичните среди в страната с крайно противоположни мнения. През годината са проведени няколко различни форума – кръгли маси, пресконференции на биологични производители и пчелари, информационни дни, агро форуми за обсъждане и намиране на обща за България позиция, като въпреки това остават множество отворени въпроси и полярни позиции.

През 2023 г. в Центъра са изготвени: 57 становища и оценки на риска; 121 научни информации; 13 научни обзори и анализи; 7 научни анализи на данни от системата RASFF; 3 годишни доклада с данни за България за 2022 г. до ЕОБХ за зоонозите, остатъците от химически замърсители и пестициди в храните.

След наблюдаваната тенденция на увеличение за периода 2012 - 2022 г., през 2023 г. се отчита известно намаление на броя на направените научни оценки и анализи от ЦОРХВ. В рамките на 2023 г. са изготвени 77 научни становища (в т. ч.: 57 научни оценки на риска и 20 научни обзора и анализи), при 113 броя през 2022 г. и 97 броя през 2021 г. Макар и под нивото от предходните две години, броят на направените оценки и научни обзори през 2023 г. остава висок, като същевременно качеството на становищата се е подобрило.

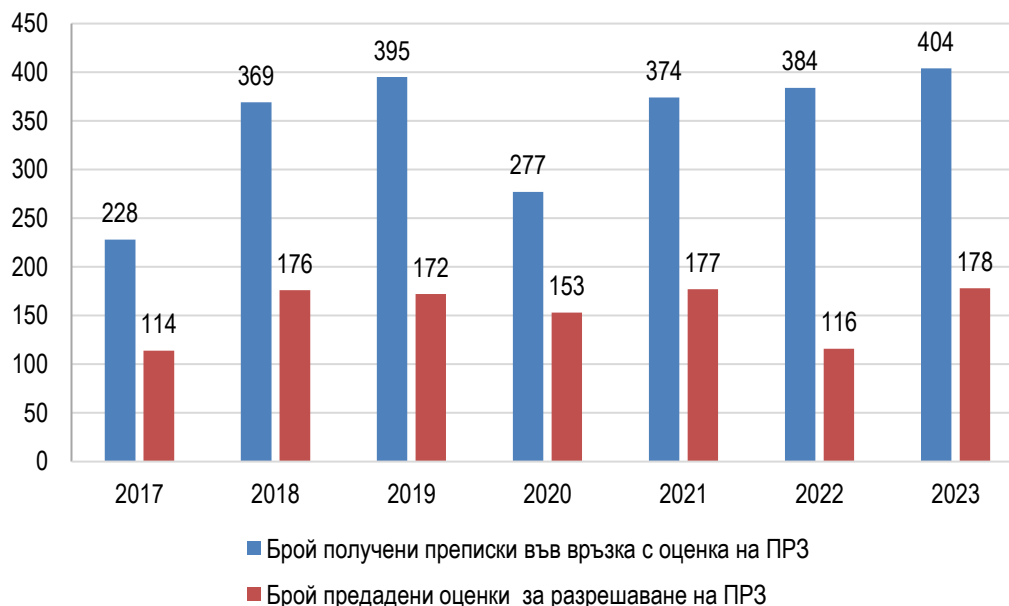
Фигура V.5. Брой изготвени научни становища от ЦОРХВ за периода 2012 – 2023 г.

Източник: ЦОРХВ

През 2023 г. ЦОРХВ продължи да изпълнява и другата си основна цел по отношение на оценка на активни вещества, които влизат в състава на продукти за растителна защита и оценка на продукти за растителна защита (ПРЗ). ЦОРХВ е единствен компетентен орган в България за извършване на такъв тип оценка. Извършването на оценка се възлага от Европейската комисия и се координира с Европейския орган по безопасност на храните (EFSA). На България са разпределени 2 активни вещества, по които ЦОРХВ работи.

Фигура V.6. Постъпили преписки и предадени оценки за разрешаване на ПРЗ през периода 2017 – 2023 г.

Източник: ЦОРХВ

Оценки се извършват по отношение на безопасност за човека и околната среда, безопасност за консуматора и ефикасност, физико-химични характеристики.

По отношение на дейността, свързана с оценка на продукти за растителна защита, през 2023 г. ЦОРХВ е извършил:

- Събиране на информация относно разрешени ПРЗ в България, обобщение на параметрите на одобрените добри земеделски практики и предоставяне на информацията на ЕОБХ във връзка с прегледа на МДГОВ по чл.12 от Регламент (ЕО) 396/2005 – за 2 активни вещества;
- Преглед на публикувани Регламенти за изменение на МДГОВ за съответствие на разрешени в България употреби за ПРЗ - 23 броя, в това число за 3 броя е потвърдена необходимостта от предприемане на национални мерки.

През 2023 г. в ЦОРХВ са получени общо 404 преписки, свързани с оценка на ПРЗ, което включва нови преписки и предоставяне на допълнителна информация по вече налични преписки на ПРЗ.

Приключените и предадени към БАБХ доклади за оценка на ПРЗ за разрешаване са 178 броя, с 62 броя повече спрямо предходната година.

През 2024 г. продължава дейността на ЦОРХВ по изготвяне и актуализиране на оценките на риска в следните направления:

- Инфлуенца А по птиците и развитието на възможностите за изграждане на стратегия за ваксинация на птиците в България при условие на запазване на търговските пазари и изчакване на резултатите от провежданите изпитвания на ваксини при кокошки в Нидерландия и при патици във Франция;
- Африканска чума по свинете в България, Европа и света;
- Актуални заболявания по животните или с повишен риск от навлизане на територията на Р България;
- Други икономически значими, екзотични, нововъзникващи, трансгранични и векторно-предавани заболявания по животните и зоонози;
- Развитието на европейското законодателство по хуманно отношение към животните и очакваното предложение на ЕК за нов регламент, както и отражението му върху българското животновъдство;
- Развитието на европейското законодателство по отношение на новите геномни техники в растениевъдството, храните и фуражите;
- Остатъци от ПРЗ, ВЛП и замърсители от околната среда и оценка на хранителната експозиция на живак на населението в България;
- Алергени, диетични храни, нови храни и храни със здравни претенции, алергени, хранителни добавки, нови храни, оценка безопасността на традиционни храни;
- Здраве на растенията, фитосанитарния риск от вредители по растенията за България;
- Предвижда се оценка на безопасната употреба на хранителни добавки и ароматизанти;
- Изпълнение на целите, заложи в националния план за борба срещу антимикробната резистентност, вменени на ЦОРХВ – проследяване на тенденциите за развитие на алтернативи на антибиотиците във ветеринарната и хуманна медицина, употреба на фуражни добавки с цел заместване на антибиотична терапия при селскостопански животни и птици.

Експертите от Центъра продължават да извършват дейностите по одобряване, подновяване и преразглеждане на одобрението на активни вещества, антидоти и синергисти и извършване на оценки с доклади за оценка на ПРЗ съгласно ЗЦОРХВ и в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) №1107/2009 за:

- продукти за растителна защита при разрешаването им за пускане на пазара и употреба, подновяване, изменение и отнемане на разрешение за пускане на пазара и употреба, за разширяване на обхвата на разрешение за пускане на пазара и употреба на продукт за растителна защита за минимална употреба и при взаимно признаване на разрешенията на продуктите;
- идентичност на продукти за растителна защита при разрешаването им за паралелна търговия;

- продукти за растителна защита, които съдържат вещества - кандидати за замяна.

6.5. Нормативни промени и стратегически документи в областта на безопасността по хранителната верига

През 2023 г. продължава оптимизирането на нормативната база в областта на безопасността на храните и фуражите, здравеопазване на животните и хуманното отношение към тях и здравето на растенията. В рамките на годината е работено по проекти на следните по-важни нормативни актове и стратегически документи, част от които вече са финализирани или се очаква да бъдат финализирани през 2024 г., както и са проведени следните дейности:

- Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за храните;
- Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз. Регламентира условията за организиране на фермерски пазари;
- ПМС за изменение и допълнение на Наредбата за изискванията към използването на екстракционни разтворители при производството на храни и хранителни съставки;
- Наредба № 2 от 27.03.2024 г. за условията и реда за вземане на проби и лабораторно изпитване на храни;
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 2 от 20 януари 2021 г. за специфичните изисквания към безопасността и качеството на храните, предлагани в детските заведения, училищните столове и обектите за търговия на дребно на територията на училищата и на детските заведения, както и към храни, предлагани при организирани мероприятия за деца и ученици;
- Изпълнение на мерките, заложи в Плана за действие към Национална програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни (2021 г. – 2026 г.). Изготвен е проект на Меморандум за сътрудничество и партньорство между МЗХ и браншови асоциации, сдружения и организации на заинтересованите страни в рамките на Националната програма. Изготвено е Ръководство за преразпределение на излишъка от годни за консумация храни на нуждаещи се лица;
- Проект на План за действие за прилагането на Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/627 по отношение на живи двучерупчести мекотели, живи бодлокожи, живи мантийни и живи морски коремоноги, които се хранят чрез филтриране на водата;
- Проект на нов Закон за ветеринарномедицинската дейност, разработван поради необходимост от актуализиране на действащото национално законодателство в областта на ветеринарномедицинската дейност и от приемане на национални мерки за прилагане законодателството на ЕС по агрохранителната верига в обхвата на ЗВД;
- Закон за изменение и допълнение на Закона за ветеринарномедицинската дейност относно ветеринарномедицинските лекарствени препарати;
- ПМС за изменение и допълнение на Тарифа за определяне на цените, които се заплащат за изпълнението на мерките по Програмата за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болести по животните и зоонози;
- ПМС за изменение и допълнение на Наредба за условията и реда за разходване на средствата за обезщетяване на собствениците на животни в случаите по чл. 47, ал. 1 от Закона за ветеринарномедицинската дейност;
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 42 от 12 декември 2008 г. за изискванията към ветеринарномедицинските заведения и видът и обемът на ветеринарномедицинската дейност, която може да се извършва в тях;
- Наредба за допълнение на Наредба № 10 от 3 април 2009 г. за максимално допустимите концентрации на нежелани субстанции и продукти във фуражите и определяне на категориите

фуражни суровини, които могат да бъдат използвани за етикетирането на храни за домашни любимци;

- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 6 от 2007 г. за условията и реда за пасищно отглеждане на свине от източнобалканската порода и нейните кръстоски;
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 8 от 2020 г. за условията и реда за извършване на дезинфекция, дезинсекция, дератизация и девастация при ограничаване и ликвидиране на болестите по животните;
- Изменение на Решение № 520 на Министерския съвет от 2018 г. за актуализиране състава и правилника на Централния епизоотичен съвет към МС за организиране, координиране и финансово осигуряване на мерките за профилактика, ограничаване и ликвидиране на особено опасни заразни болести;
- План за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването Африканска чума по свинете в Република България за периода 2024-2026 г.;
- Годишен отчет за изпълнение на План за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването Африканска чума по свинете в България за периода 2021-2023 г.;
- План за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването Високопатогенна инфлуенца по птиците в Република България за периода 2024-2026 г.;
- Инструкция за взимане на проби за Високопатогенна инфлуенца по птиците от диви птици и бозайници;
- Изготвен анализ относно необходимостта от Стратегия за ваксинация срещу Високопатогенна инфлуенца по птиците в България в сътрудничество с всички заинтересовани страни;
- Проект на Национална програма за действие срещу антимикробната резистентност 2023-2027 г. (съвместен проект с Министерство на здравеопазването);
- Наредба за изменение на Наредба №12 от 2023 г. за условията и реда за употреба на продукти за растителна защита;
- Проект на Наредба за изменение на Наредба №21 от 2016 за условията и реда за регистрацията, етикетирането и контрола на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати;
- Проект на Наредба за изменение на Наредба № 13 от 2016 г. за мерките за опазването на пчелите и пчелните семейства от отравяне и начините за провеждане на растителнозащитни, дезинфекционни и дезинсекционни дейности“;
- Проект на ЗИД на Закон за защита на растенията, с цел осигуряване прилагането на Регламент (ЕС) 2019/1009 за определяне на правила за предоставяне на пазара на ЕС продукти за наторяване и за изменение на регламенти (ЕО) № 1069/2009 и (ЕО) № 1107/2009 и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2003/2003.

През годината са изготвени и:

- Документални процедури за създаване на правила за определяне на изходни точки на територията на Р България при износ на животни.
- Инструкция за определяне на изходните точки, за извършване на проверки за хуманно отношение към животните, съгласно член 21, параграф 2, буква „в“ от Регламент (ЕС) 2017/625;
- Стандартна оперативна процедура за реда за определяне на изходните точки за извършване на проверки за хуманно отношение към животните, по смисъла на чл. 3, т. 39 от Регламент (ЕС) 2017/625.

Приоритетни дейности през 2024 г.

През 2024 г. продължава процесът по изготвяне на проекти на закони и подзаконови нормативни актове в областта на безопасността на храните, здравеопазването на животните и здравето на растенията.

Приоритетно е изготвянето на Годишен доклад за 2023 г. за изпълнение на Многогодишния национален план за контрол (МНПК). Финализиран е новият Многогодишен национален план за контрол за периода 2024-2026 г.

Остават важни дейностите, свързани с изготвянето на проект на нов Закон за ветеринарномедицинската дейност, изцяло съобразен с рамката и разпоредбите на Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 г. за заразните болести по животните и за изменение и отмяна на определени актове в областта на здравеопазването на животните и делегираните актове към него (прилага се от 21 април 2021 г.) и Регламент (ЕС) 2019/6 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2018 година относно ветеринарните лекарствени продукти и за отмяна на Директива 2001/82/ЕО.

Разработва се нов Закон за съсловната организация на ветеринарните лекари в България, поради необходимост от прилагане в цялост на разпоредбите на Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския парламент и на Съвета от 15 март 2017 г. относно официалния контрол и другите официални дейности, извършвани с цел да се гарантира прилагането на законодателството в областта на храните и фуражите, правилата относно здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, здравето на растенията и продуктите за растителна защита и уеднаквяване на изискванията за контрол и условията и реда за осъществяване на ветеринарномедицинска практика с проекта на нов Закон за ветеринарномедицинската дейност.

Продължава работата на създадения към Министерство на земеделието и храните Координационен съвет за особено опасни болести по животните и зоонози, координиращ изпълнението на мерките за превенция и контрол на разпространението на възникнали заразни болести на територията на Република България.

Необходимо е да бъде приет от Министерския съвет проекта на Национална програма за действие срещу антимикробната резистентност 2024 - 2027 г., изготвен по подхода „Едно здраве“ (водещо ведомство Министерство на здравеопазването) и да се работи по реализирането на заложените мерки с оглед постигане целите на Зелената сделка за намаляване употребата на антимикробни средства и изпълнение на изискванията на новото законодателство относно ветеринарните лекарствени продукти, свързани с осигуряване събирането на информация за употребените количества антимикробни средства и повишаване осведомеността на земеделските стопани относно добрите практики за намаляване употребата на антимикробни средства.

Разработва се и проект на Наредба за изменение и допълнение на Наредба №21 от 2016 г. за условията и реда за регистрацията, етиктирането и контрола на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати.

7. Селекция и репродукция в животновъдството

7.1. Управление на националните генетични ресурси в животновъдството

Изпълнителната агенция по селекция и репродукция в животновъдството (ИАСРЖ) подпомага министъра на земеделието и храните при провеждане на държавната политика в областта на развъдната дейност и управление и съхранение на генетичните ресурси. Агенцията осъществява мониторинг на състоянието на националните генетични ресурси, както и координация на дейностите, свързани с управлението им.

ИАСРЖ участва в управление на националните генетични ресурси в животновъдството чрез ръководство, организиране и участие в дейността на Националния съвет по управление и съхранение на генетичните ресурси. В рамките на 2023 г. са проведени 10 заседания на Съвета по секции за отделните направления в животновъдството, където са обсъждани проблемите на съответния бранш и са направени предложения за подобряване на развъдната дейност.

ИАСРЖ координира създаването на нови породи и хибриди животни чрез администриране на дейността на Държавната комисия по породи животни (ДКПР) и извършва необходимите експертизи по същество на всички нива. През 2023 г. е постъпило заявление от Патентното ведомство за признаване на нова порода кучета – „Немско овчарско куче“.

Агенцията ежегодно извършва мониторинг на породите във връзка с поддържане и периодично актуализиране на Регистър на развъдните стада от Националния генофонд по чл.18, ал. 6 от Закона за животновъдството.

През 2023 г. е определен развъден и рисков статус и тренд на изменение на: 30 855 говеда (от три автохтонни и три комерсиални породи); 15 453 биволи (от една комерсиална порода); 142 021 овце (от двадесет автохтонни и три комерсиални породи); 10 695 кози (от три автохтонни породи); 701 свине (от една автохтонна и една комерсиална порода); 9 792 коне (от една автохтонна и четири комерсиални породи).

През годината развъдните организации в страната и ИАСРЖ контролират 28 автохтонни и 12 комерсиални породи, които са обект на подпомагане по Програмата за развитие на селските райони, мярка 10 „Агроекология и климат в направление „Опазване на застрашени от изчезване местни породи“.

Поради заболяването Африканска чума по свинете, от края на 2019 г. до 31.12.2023 г. са унищожени 1 056 свине от автохтонната порода Източнобалканска свиня, вследствие на което статусът и вече е променен на изчезваща порода. Като изчезваща порода могат да бъдат определени и породите „Плевенски кон“ и „Българско червено говедо“. От автохтонните породи тревожно е състоянието на Местната старозагорска овца, Бялата маришка, Местната карнобатска овца и Сакарската овца, а от комерсиалните породи на Карнобатската и Тракийската тънкорунна, на Източнобългарския кон, Дунавския кон и на Дунавската бяла свиня. През годината продължават да се прилагат мерки за възстановяване на две национални породи - Българското кафяво говедо и Българското червено говедо. За Българското кафяво говедо е разработена развъдна програма, като развъдната дейност с породата се поема от две развъдни организации. За развитието на Българското червено говедо е разработен развъден план, който се изпълнява и през 2023 г.

ИАСРЖ поддържа информационна база данни за състоянието на генетичните ресурси по образец на базата EFABIS на Европейската регионална фокусна точка. Националната система е свързана с EFABIS, а последната - с информационната система DAD-IS на Световната организация по прехраната (FAO). Тази интеграция дава възможност за трансфер на данни от националната към европейската и световната информационни системи. През 2023 г. е актуализирана информацията в базата данни за 608 201 броя животни и птици.

Агенцията управлява и поддържа Национална генетична банка с две хранилища (София и Сливен), в които се съхранява криоконсервирана семенна течност от различни видове и породи животни.

Към края на 2023 г. в Национална генетична банка се съхраняват общо 1 576 637 дози дълбоко замразена семенна течност от 340 разплодника, както следва: от 287 говежди разплодника, 26 биволски разплодника, 17 коча, 7 пръча и 3 жребци от 23 породи говеда, 4 породи биволи, 8 породи овце, 4 породи кози и 3 породи коне, с което се увеличава разнообразието от предлагания за реализация генетичен материал.

Като отделна част от Националната генетична банка ИАСРЖ поддържа и Национален генетичен резерв, който гарантира националния суверенитет на страната по отношение на генетичните ресурси, опазването, възстановяването и устойчивото управление на биологичното разнообразие, както и ограничаване на загубата му.

Към 31.12.2023 г. в Националния генетичен резерв са съхранени общо 414 286 дози дълбоко замразена семенна течност от: 469 говежди и 33 биволски разплодника, 58 коча, 13 пръча и 46 жребца. Дозите са от 27 породи говеда, 4 породи биволи, 21 породи овце, 6 породи кози и 10 породи коне.

За гарантиране на по-висока биосигурност замразеният семенен материал от Националния генетичен резерв се съхранява в две криохранилища - София и Сливен.

ИАСРЖ управлява и поддържа двете Държавни станции за изкуствено осеменяване (ДСИО) в София и Сливен, осигуряващи развъдната дейност и съхранението на генетичните ресурси в страната. В станциите се получава и съхранява дълготрайно разплоден материал от ценни високо продуктивни породи и от застрашени от изчезване и изчезващи местни автохтонни породи животни.

Към края на 2023 г. в ДСИО Сливен се отглеждат 8 разплодника от породите: Българско червено говедо, Българско родопско, Кафяво, Холщайн черношарен, Абердин ангус червен, Монбелиард и Българска мурра.

През годината от наличните говежди и биволски разплодници в ДСИО Сливен са произведени 35 820 дози дълбоко замразена семенна течност.

В ДСИО София се поддържа коневъдно депо, в което се отглеждат собствени коне на ИАСРЖ и предоставени по договори. В рамките на 2023 г. от отглежданите жребци в станцията са получени 75 еякулата и са произведени 5 316 дози дълбоко замразена семенна течност.

В изпълнение на десет годишна консервационна Програма за „ex situ” управление на генетичните ресурси в Република България 2015 - 2024, от средата на 2018 г. в ДСИО София се отглеждат кочове и пръчове. Постъпилите кочове и пръчове в ДСИО са по договори за съвместна дейност със съответните развъдни организации. Към 31.12.2023 г. в ДСИО София се отглеждат 1 коч, 4 кочлета, 3 шилета, 1 пръч, 2 кози, 4 пръчлета и 2 ярета.

Агенцията е предприела превантивни мерки за опазване и съхранение на породата Източнобалканска свиня във връзка със заболяването Африканска чума по свинете. С цел превенция на риска от загуба на ценен генетичен ресурс е създадена система за реагиране в случаи на природни бедствия, епидемии, промишлени аварии или други непредвидими причини, с тежки последствия за животинските популации. Извършено е клинично обследване на свиневъдно стопанство, което е под селекционен контрол от страна на Асоциация за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня. В резултат от това, в двете бази на Агенцията (Станция за изкуствено осеменяване в гр. Сливен и животновъден обект, собственост на ИАСРЖ в гр. Кюстендил) са налични шест развъдни групи от по 4 свине майки и по един нерез, участващи в две генеалогични схеми.

ИАСРЖ подпомага дейността на развъдните организации при реализиране на развъдните им програми, гарантиране на правилна оценка на селекционните признаци и оценка на развъдната стойност чрез: предоставяне на възможност за изследване на качествените показатели на контролираните признаци в нейните лаборатории; отглеждане на мъжки животни и производство и съхранение на семенен материал; доказване на произхода на разплодни животни в нейната лаборатория.

За целта, Агенцията управлява и поддържа лаборатория за контрол на млечната продуктивност и лаборатория за контрол на вълнодайната продуктивност.

В рамките на 2023 г. в държавната лаборатория за определяне на физико-химичния състав на млякото в гр. Сливен са анализирани общо 12 588 проби от краве мляко, което е с 329 броя по малко от предходната година. От тях, 12 107 проби са предоставени от АБРГД – Смолян и 481 проби от животни, контролирани от ИАСРЖ.

Лабораторията за изпитване на кочове по собствена продуктивност (гр. Шумен), обслужваща селекцията в тънкорунното овцевъдство, дава възможност да се определи величината на някои селекционни признаци и качеството на вълната по отношение на физико-механичните свойства, рандемана и количеството чисто влакно. През 2023 г. в нея са изследвани 724 проби от вълна, с 14 броя по-малко спрямо година по-рано.

ИАСРЖ предоставя на развъдните организации различни варианти за съвместна дейност, сътрудничество и партньорство по отглеждане на мъжки разплодни животни, производство и криоконсервация на сперма от тях. В рамките на 2023 г. с договори за съвместна репродуктивна дейност в базите на ИАСРЖ са отглеждани 6 говежди и 2 биволски разплодници, 5 мъжки телета, 2 биволици, 1 коч, 4 кочлета, 3 шилета, 1 пръч, 2 кози, 4 пръчлета, 2 ярета и 30 жребци, кобили и подрастващи кончета.

През 2023 г. продължава дейността на Национална генетична лаборатория, която служи за достоверно, научно обосновано определяне на породна принадлежност на животните на съвременно

ниво, признато от международната общност и позволява извършване на референтни ДНК – анализи. С това се дава възможност за осъществяване на контрол както върху дейността на Развъдните организации, така и по отношение на прилагането на схемите за обвързано с производството подпомагане в областта на животновъдството. Извършените ДНК анализи разкриват и нови закономерности, необходими при разработване на развъдни стратегии и програми за съхранение на националните генетичните ресурси в животновъдството. През годината в Националната генетична лаборатория е изолирано ДНК от 4 629 проби от говеда и 1 010 проби от овце.

Реализацията на семенен материал на разплодници от националния генофонд се осъществява от 7 лицензирани центъра за съхранение на сперма. В пет центъра е създадена организация за функциониране на 11 подвижни линии, покриващи районите със закрити през годините Центрове за съхранение на сперма.

В рамките на 2023 г. са реализирани общо 22 463 дози сперма (69,5% от млечни породи, 27,5% от месодайни породи и едва 3% от биволи), което е с 3 243 броя по-малко в сравнение с предходната година. От продадените 15 614 дози сперма от млечни породи говеда, най-голям дял заемат тези от Холщайнфризийското говедо - 23,9%, следвано от Симентал - 23,5% и Българско черно-шарено говедо - 13,1%. От месодайните породи най-много дози са реализирани от породата Абердин ангус - 71,2% и Лимузин - 24,3%.

През последните години силно нараства интересът за запазване на генетичното разнообразие на животните, използвани за селскостопански цели. С одобрението на Глобалния план на ФАО за действие за опазване на генетичните ресурси в животновъдството, ИАСРЖ е предприела конкретни стъпки за ефективно управление и дългосрочно опазване на генетичното разнообразие в животновъдството. С тази цел е разработена десетгодишна Консервационна програма за *ex situ* управление на генетичните ресурси в България. В нея е предвидено в Държавните станции за изкуствено осеменяване да постъпват разплодници от комерсиални и автохтонни породи говеда, биволи, овце, кози и коне, от които се консервира генетичен материал. С изпълнение на криоконсервационната програма, Националният генетичен резерв и Националната генетична банка ще се обогатят с потенциално полезни гени от 11 породи говеда, 1 порода биволи, 26 породи овце, 4 породи кози и 13 породи коне.

В изпълнение на програмата, през последните години ИАСРЖ е предприела дейности за възстановяване на породата Българско червено говедо. Към края на 2023 г. се отглеждат 11 животни от породата Българско червено говедо. Основната цел на развъдната работа е запазване и увеличаване на наличния генофонд и затвърждаване на биологичните качества, осигуряващи типичност, продуктивност и преживяемост на породата. Поради стесненото генетично разнообразие и невъзможност за по-нататъшно развъждане на породата в чисто състояние се пристъпи към облагородително кръстосване с бици от породите Англер и Датско червено говедо, тъй като те са участвали в породообразователния процес.

В изпълнение на програмите за спасяване от изчезване и възстановяване на породите Дунавски, Плевенски кон и Български тежковозен кон, и през 2023 г. действат сключените договори на ИАСРЖ с Асоциация за възстановяване и развитие на породите Плевенски кон и Гидран и Асоциация на коневъдите в България. Целта е получаване и стокиране на сперма от жребци от трите породи, извършване на ембриотрансфер, както и естествено покриване на кобили от породата Дунавски и Плевенски кон. В рамките на годината в Националната генетична банка и Националният генетичен резерв са стокирани 10 626 дози семенна течност от вида коне.

За популяризиране на националните генетични ресурси и развъдната дейност, ИАСРЖ организира и провежда изложения, финансирани от ДФ „Земеделие“ по схемите на държавни помощи. В рамките на 2023 г. е проведено само едно мероприятия в гр. Сливен: Национално животновъдно изложение.

През 2023 г. ИАСРЖ продължава да представлява България в международни органи и организации, свързани с управлението и съхраняването на европейските и световни генетични ресурси в животновъдството и да участва в работни групи, срещи и различни проекти.

7.2. Контрол и координация на развъдната дейност

В рамките на 2023 г. ИАСРЖ е осъществила контрол чрез провеждане на проверка на дейността на развъдните организации, получили подпомагане по схемата на държавна помощ „Помощ за водене на родословна книга и за определяне на продуктивността и генетичните качества на животните“, за животните, кандидатствали за 2022 г. В съответствие с изискванията на схемата, извършените проверки обхващат развъдната дейност с животни, както следва: 1 623 ферми с 132 964 говеда, 259 ферми с 15 188 биволи, 1 989 ферми с 357 827 овце, 364 ферми с 33 030 кози, 31 ферми с 40 274 свине, 6 ферми с 1 070 586 птици, 326 собственика с 8 473 броя коне, 20 131 пчелни семейства, 13 собственика с 329 кучета и 3 ферми със 719 зайци.

ИАСРЖ е осъществила контрол върху дейностите по организирането и провеждането на изложения от Развъдните организации по Схеми на държавна помощ – „Помощ за участие в изложения“ през 2023 г. на ДФ „Земеделие“.

В рамките на 2023 г. Агенцията е извършила проверки на четиринадесет киноложки изложби, седем изложения на коне с представени животни от „Асоциация на коневъдите в България“, Асоциация „Български спортен кон“ и Асоциация „Източнобългарски кон“, както и на пет животновъдни изложения, организирани от „Развъдна организация за млечни овце“, „Асоциация за развъждане на млечни породи кози“, „Обединени български животновъди“, „Организация на развъдчиците на автохтонните породи овце в Българи“, „Сдружение за отглеждане и развъждане на Маришките овце“ и „Асоциация за развъждане на породата Ил дьо Франс в България“.

Агенцията осъществява контрол на държавните племенни ферми, като през годината е проведен един пролетен и един есенен преглед на коневъдните стада в ДП „Кабюк“.

През 2023 г. ИАСРЖ е извършила планови проверки на 37 развъдни организации (23 в овцевъдство и козевъдство, 12 в говедовъдство и биволовъдство и по 1 в свиневъдство и коневъдство).

Извършена е извън планова проверка на Асоциация за развъждане на местни автохтонни породи в България, по постъпил сигнал за нарушения, подаден от инспектората на МЗХ.

Агенцията се самосезира и осъществи проверка за водене на първична зоотехническа документация, свързана с произхода на животните, родени през 2023 г. и репродуктивните способности на овцете майки, съгласно развъдната програма на 19 развъдни организации в овцевъдството и 4 в козевъдството. Проверени са общо 51 343 овце и кози, отглеждани в 325 животновъдни обекта, от които 45 556 овце в 286 стада и 5 787 кози в 39 стада. В резултат от проверката са направени изводи и се предприети необходимите мерки.

По жалба от юридическо лице е извършена проверка на Сдружение „Асоциация за развъждане на Черношарената порода в България“ със седалище град Добрич.

По постъпила жалба във връзка с дейността на Асоциация на коневъдите в България е проверен един неин член.

През първото шестмесечие на 2023 г. са осъществени проверки на Развъдна организация Мутон Шароле България; Асоциация на коневъдите в България за породите Български рисист кон и Тракенер; Асоциация за автохтонните породи кози в България - гр. Перник; Развъдна асоциация на Софийска Елинпелинска; Асоциация за Българското родопско говедо и Джарсея. Резултатите от извършените проверки на място относно декларираните обстоятелства са предоставени на Комисията за признаване на развъдни организации и за одобряване на развъдни програми.

През годината 3 организации са признати за развъдни с одобрени 4 развъдни програми по породи.

Поради липса на одобрени развъдни организации в страната за определени породи, през 2023 г. ИАСРЖ продължава да извършва селекционна дейност по видове и породи, както следва: говедовъдство - с 668 говеда, овцевъдство - с 578 овце и козевъдството - с 569 кози. С тази дейност се дава възможност на фермерите, отглеждащи посочените породи, за които няма създадени развъдни организации, да кандидатстват по схемите за обвързано подпомагане за животни под селекционен

контрол.

Във връзка с прилагането на схемите за обвързано с производството подпомагане в сектор „Животновъдство“ за животни под селекционен контрол са извършени проверки за определяне на животните под селекционен контрол, както и отразяване на одобрените животни в системата Ветис на БАБХ. В рамките на 2023 г. от ИАСРЖ в системата Ветис са отразени: 142 840 говеда от 18 породи; 16 621 биволи от една порода; 365 845 овце от 34 породи и 38 667 кози от 10 породи.

Качеството на разплодният материал, произвеждан, постъпващ и разпространяван на територията на страната, се контролира от ИАСРЖ чрез поддържане на национален регистър на мъжките разплодни животни и Регистър на развъдните стада от националния генофонд.

Към 31.12.2023 г. в Регистъра на мъжките разплодни животни са включени: 2 062 говежди бика, 327 биволски бика, 9 808 коча, 1 252 пръча, 276 жребци, 385 нерези, 100 кучета и 60 зайци.

В Регистъра на развъдните стада е вписана информация, както следва: говедовъдство - 1 808 стада с 134 513 животни, биволовство - 284 стада с 16 551 животни, овцевъдство - 2 125 стада с 368 584 животни, козевъдство - 371 стада с 37 789 животни, свиневъдство - 34 стада с 51 157 животни, коневъдство - 743 собственици с 11 960 животни, птицевъдство - 15 стада с 1 407 115 птици. В регистъра са включени и 152 пчелина с 19 606 пчелни семейства, 37 собственици на кучета от породи със стопанско значение с 462 кучета, както и 2 собственици на зайци с 572 животни.

През 2023 г. в регистъра на вносителите на биологични продукти е регистриран 1 вносител, с подадени 2 уведомления за междуобщностна търговия. Внесени са дози дълбоко замразена сперма от 96 говежди разплодника от 7 породи говеда: ХГ, Симентал, Джерсей, Вагу, Лимузин, Абердин Ангус и Белгийско синьо.

8. Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност

8.1. Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия

8.1.1. Основни приоритети на научните изследвания в Селскостопанска академия

Селскостопанска академия (ССА) осъществява своята дейност в рамките на държавната аграрна политика, Общата селскостопанска политика на Европейския съюз (2021-2027) и Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017-2030 г.).

Главната стратегическа цел на ССА е да превърне аграрната наука в основен фактор за устойчиво развитие на българското земеделие и чрез знания и иновации да повиши неговата конкурентоспособност, да гарантира продоволствената сигурност и подобри качеството на околната среда като създава, повишава и мултиплицира научния потенциал. Академията работи за просперитета на аграрната наука, за екологосъобразно и неутрално по отношение на климата селско стопанство.

Основните дейности на Академията през 2023 г., съгласно заложените приоритети в Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017-2030), обхващат научните области за развитието на иновациите, икономиката и обществото, а именно:

- Здраве и качество на живот. Превенция, терапия, зелени, сини и екотехнологии, биотехнологии, екохрани;
- Опазване на околната среда. Екологичен мониторинг. Оползотворяване на суровини и биоресурси. Пречистващи и безотпадни технологии;
- Социално-икономическо развитие и управление.

Научно-приложните изследвания на ССА включват трите тематични области от Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021-2027, както следва:

- Индустрия за здравословен живот и биотехнологии - тук се причисляват научни изследвания свързани с: методи за чисто производство, съхранение, преработка и достигане до крайния потребител на специфични български съставки, средства и продукти; производство на специализирани храни и напитки; персонална медицина, диагностика и индивидуална терапия,

лечебни и лекарствени форми и средства; биотехнологии с пряко приложение за здравословен начин на живот; въвеждане на иновативни методи в селското стопанство и рибовъдството, без използване на химически препарати за борба с вредители и торене; зелена икономика; индустриални биотехнологии;

- Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика - в рамките на тази тематична област ССА се фокусира върху изследвания за безотпадни технологии и методи за включване на отпадъчни продукти и материали от производства в други производства и услуги;
- Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии - работи се в направление за развитие на културните и творческите индустрии, вкл. дигитализация и съхраняване на културното наследство.

Учените в ССА продължават да работят по приоритетите, залегнали в Зелената сделка, като стратегиите „От фермата до трапезата“ и „Биоразнообразие“, Плана за нулево замърсяване на въздух, води и почви, кръгова икономика, възстановяване на екосистемите, както и Дигитализацията на земеделието в съответствие с Европейската дигитална декада (2020-2030).

През 2023 г. в структурните звена към Академията са разработени общо 226 научноизследователски проекти. От тях, 109 проекта са финансирани от бюджетната субсидия на Академията; 12 - от Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ); 5 - от Министерство на образованието и науката (МОН) и 58 - от национални и международни организации и ведомства (Световната здравна организация, „Хоризонт Европа“, COST, ФАО, IAEA, NEXT Black Sea Basin Programme, „Еразъм+“ и др.).

В рамките на тези проекти и програми водещи са научните изследвания в следните направления и тематични области:

- Запазване и увеличаване на биоразнообразието от растителни генетични ресурси - провеждат се експедиции за издирване, характеризиране и съхранение на диви видове и стари локални сортове като ценен генетичен ресурс и застрашено национално богатство. Създават се и се поддържат колекции от генетични ресурси от основни земеделски култури, медицински и други растителни видове в България;
- Генетични и селекционни изследвания за създаване на нови сортове и хибриди с повишена продуктивност и качество, адаптирани към пазара и климатичните промени - създават се сортове с добра адаптивност и пластичност към промените в агроклиматичните условия, с добра продуктивност и качество, устойчиви на болести и неприятели, позволяващи развитие на устойчиво и конкурентноспособно земеделие. Изграждат се демополета за презентиране на сортове, подходящи за отглеждане в условия на биотичен и абиотичен стрес и се изготвят препоръки за районирането им в страната;
- Устойчиво и ефективно управление на ресурсите (почви, води, биомаса) в условията на климатични промени, смекчаване на въздействието и практики за адаптация - изследва се влиянието на начините на земеползването върху качеството на подземните води в силно натоварени агроекосистеми, както и формите на замърсяване на водите и почвите, причинени от промишлеността и енергетиката; проучва се влиянието на редуцираното напояване върху добива и качеството на културите; създават се концепции и технологични решения за запазване, възстановяване и устойчиво управление на почвените ресурси и биоразнообразието, за оценка, мониторинг и смекчаване на въздействието на климатичните промени;
- Системи на земеделие за конвенционално и биологично производство. Нови решения в интегрираните системи за борба с неприятелите в земеделските агроценози - разработват се технологии и иновации за конвенционално и биологично земеделие, вкл. иновативни практики за растителна защита;
- Генетични и селекционни изследвания в животновъдството. Подобряване храненето, хуманно отношение към животните и ограничаване на вредните екологични ефекти - разработват се проекти за: проучване, поддържане и увеличаване на разнообразието от важни селскостопански и други видове животни; стратегии за управление на националните генетични ресурси в

животновъдството и подобряване на отглеждането, хуманното отношение и продуктивност при различни видове преживни и непреживни животни; оценка на качеството на фуражите и създаване на иновации в храненето на животните; селекционни и развъдни програми за дългосрочно съхранение и запазване на биоразнообразието от аборигенни породи, в т.ч. запазване на чистотата на племенните породи и оценка на адаптивния им потенциал;

- Устойчиво развитие на рибарството и аквакултурите - извършва се мониторинг на състоянието на рибните и нерибни ресурси в речните басейни и българската акватория от Черно море и внедряване на технологични иновации за подпомагане прилагането на политиките и програмите на ЕС. Провеждат се комплексни мониторингови изследвания на водоеми в страната с оглед на пригодността им за рибностопанско използване и опазване на околната среда. Разработват се системи и методи за репродукция и отглеждане на традиционни и нови видове хидробионти, оценка на техния здравен статус и благоденствие, както и системи за оценка качество на месото им;
- Разработване на безопасни, качествени и здравословни храни, напитки и други хранителни ресурси - научноизследователските проекти са насочени към разработване на нови суровини и продукти от агрохранителната система, актуализиране на съществуващи рецептури, карти, технологии и инструкции за производство, обработка и преработка на растителна и животинска продукция, вкл. биомаса в унисон с новите знания за климатичните промени, нарастващия натиск върху екосистемите и техния отговор. В направление „Здраве и качество на живот“ се разработват нови методи за анализ на тютюн, тютюневи изделия и продукти, съдържащи никотин;
- Подобряване условията на живот в селските райони - разработват се стратегии за жизнени селски райони. Осъществява се мониторинг и оценка на изпълнението на различни програми и схеми на МЗХ, обхващащи селските райони.

Получените научни резултати (знания, иновации, технологии, продукти и суровини) в рамките на всички проекти и програми своевременно се разпространяват в полза на науката и обществото.

ССА и нейните структурни звена продължават да поддържат генофонд, който включва 113 600 растителни образци и 18 867 животни от различни породи, 8 вида аквакултури и 430 щамове микроорганизми.

8.1.2. Създадени и внедрени в производството научни продукти

Създаването и усъвършенстването на сортовете е една от най-важните задачи на ССА. Към края на 2023 г. общият брой на поддържаните от структурните звена на ССА сертификати за сортове растения и породи животни е 293. От тях, поддържаните сертификати за сортове културни растения са 284. В списък А са включени 203 сорта зърнено-житни, технически и фуражни култури, а в списък Б - 81 сорта зеленчуци, лоза, медицински и ароматни култури. Поддържаните сертификати за породи животни са 9, като всички са за породи и хибриди копринена пеперуда.

Научните продукти, получили правна закрила през 2023 г. са 39, от които 37 сертификата за нови сортове растения (зърнено-житни - 9, маслодайни - 7, влакнодайни - 7, лоза - 5, фуражни - 3, етеричномаслени - 3, зеленчукови - 2 и тютюни - 1) и 2 сертификата за хибриди копринена пеперуда.

През годината е регистриран 1 патент, разработен от Института по животновъдни науки, Костинброд (Многофункционална покривна табла за пчелни кошери) и 4 полезни модела, разработени от Института по криобиология и хранителни технологии, София (зеленчуков протеинов бар, лиофилизирана напитка с пробиотична активност, енергизиращ плодов шейк с горски плодове и функционална напитка натурален шоколад с колагенови пептиди).

Постоянната комисия за иновации и технологии към Селскостопанска академия е утвърдила като иновативни няколко научни разработки на учениците от ССА: 5 технологични инструкции за отглеждане на градински култури, 4 технологии за отглеждане на технически и фуражни култури и 2 технически решения за увеличаване на пчелните семейства.

8.1.3. Трансфер на знания и научни продукти

През 2023 г. ССА продължава дейностите по популяризиране на научните си постижения и рекламиране на създадените научни продукти, провежда проучвания за нуждите на земеделците и фермерите и извършва маркетингова дейност с цел анализиране и подобряване на научната и внедрителската си дейност.

Проведени са съвместни on farm изследвания за разрешаване на конкретни производствени и екологични проблеми на земеделските производители. Реализирани са 10 проекта, финансирани по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) за периода 2014-2020 г., по подмярка 16.1 „Подкрепа за сформирани и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ“ от мярка 16 „Сътрудничество“. Изпълняван е и проект от Научен център по животновъдство и земеделие - Смолян за предоставяне на съвети на млади земеделски стопани, финансиран от ПРСР 2014-2020 г. по подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за земеделски и горски стопани“ от мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“.

Осъществени са демонстрационни дейности по 10 проекта, финансирани по подмярка 1.2. „Демонстрационни дейности и действия по осведомяване“ от мярка 1 „Трансфер на знания и действия за осведомяване“ от ПРСР за периода 2014-2020 г. и по проект - AgroDigiRise, финансиран от ЕК и осъществен в Националния демо център за дигитални решения в земеделието на Европейския цифров иновационен хъб (АгроХъб.БГ), с демо точки в Института по зеленчукови култури „Марица“ - гр. Пловдив.

През отчетната година учените от ССА са провели 18 425 мероприятия, които включват: организиране на открити дни, научно – практически конференции, семинари, симпозиуми, кръгли маси, юбилейни чествания и краткосрочни курсове; консултации на специалисти и фермери; изготвяне на становища за фермери, кооперации и ведомства; разработване на нормативни документи; поддържане на постоянни и временни магазини и демонстративно – показни полета и ферми; участие в изложби и панаири в страната и в чужбина и др.

С цел изграждане на устойчива връзка със земеделските производители, в научните и експериментални звена на ССА са създадени 16 демонстрационни полета и ферми, които са включени в програмите на 16 тематични дни. Чрез тях на фермерите се представят нови сортове културни растения и породи селскостопански животни. Демонстрират се най-успешните селекционни, растително-защитни, агрохимически и технологични решения и практики, подходящи за климатичните условия на различните агропроизводствени райони в страната, като най-голям интерес предизвикват сортовете, устойчиви към абиотичен и биотичен стрес. Изградена е мрежа от демонстрационни полета в Пазарджик, Ямбол, Садово, Кнежа, Плевен и Русе, които са отворени за посетители постоянно.

Учени от институтите и научните центрове на ССА са участвали в 42 информационно-обучителни събития, организирани от НССЗ.

В рамките на международните проекти, договори и меморандуми за сътрудничество през 2023 г. учените от ССА са участвали в множество международни научни форуми и срещи. В Академията са обучавани чуждестранни експерти, учени и докторанти. Една от новите инициативи през 2023 г. е провеждането на летен стаж с чуждестранни студенти, изпълнявана в рамките на два от разработваните международни проекти.

През годината в Центъра за професионално обучение (ЦПО) и Института по земеделие в гр. Стара Загора са обучени 943 човека в рамките на 5 програми и 3 обучителни курса по различни специалности от професиите „Фермер“ и „Агроекология“.

8.1.4. Квалификационна структура на учените и обучение на докторанти

През 2023 г. в ССА са работили 472 учени, като продължава неблагоприятната тенденция от последното десетилетие за намаляване на техния брой.

През годината в структурните звена на ССА са се обучавали 58 докторанти. Новозачислените докторанти са 15. Обучението на докторантите се осъществява в 21 научни института на Академията по 28 докторски програми (общо 53 акредитации), от 8 професионални направления в 4 научни области,

одобрили от Националната агенция по обучение и акредитация. Успешно са защитили дисертационните си трудове 10 докторанти.

8.1.5. Специализирана научна периодика

През 2023 г. са публикувани 1 379 научни труда, от които 550 публикации в списания с импакт фактор и импакт ранг. Статиите в чуждестранни и български списания с научно рецензиране са 829. Броят на независимите цитирания е над 3 393, а на цитираните публикации в реферирани и индексирани списания - 2 627.

Издаваните от ССА научни списания са: „Животновъдни науки“, „Икономика и управление на селското стопанство“, „Почвознание, агрохимия и екология“, „Растениевъдни науки“ и „Bulgarian Journal of Agricultural Science“. През годината в тези списания са публикувани 327 статии.

8.2. Съветническа дейност

Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ) е публична съветническа организация в структурата на МЗХ, чиято дейност е свързана с провеждане на държавната политика в областта на Системата за знания и иновации в селското стопанство. Службата предоставя съветнически услуги, актуална информация и техническа помощ на земеделските стопани за осъществяване на ефективно и конкурентно земеделие в страната.

НССЗ извършва дейността си на територията на цялата страна чрез изградените 27 териториални областни офиса (ТОО) във всеки областен град и 28 мобилни общински офиси (МОО), с териториално покритие на 96 общини в страната.

НССЗ предоставя безплатно консултации на земеделските стопани в областта на растениевъдството, животновъдството, аграрната икономика, Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) 2014 – 2022 г. и Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони на Република България (СПРЗСР) за периода 2023-2027 г.

Службата подпомага трансфера и приложението на научните и практическите достижения в областта на земеделието, като по този начин оказва съдействие за усъвършенстване на връзката „научни изследвания – съвети в земеделието – земеделски бизнес“. Събитията се провеждат в присъствена и в дистанционна форма, включително и чрез провеждане на демонстрационни събития с практическа насоченост.

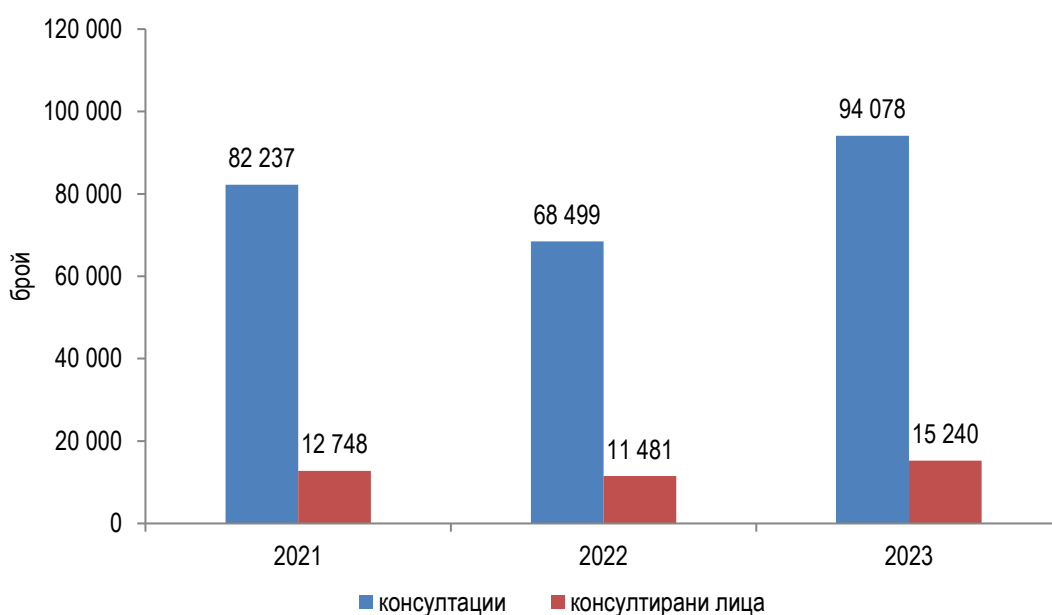
Провеждат се и изнесени приемни (консултантски дни) в различни населени места на страната, отдалечени от областните центрове, с цел улесняване достъпа на земеделските стопани до консултантските услуги.

През 2023 г. общо 15 240 лица са получили 94 078 консултации от експертите на НССЗ. В сравнение с 2022 г. се наблюдава увеличение на броя на консултираните лица с 33% и на консултациите с 37%.

През годината експертите от Службата са направили 3 998 посещения на място в земеделските стопанства, което е с 67% повече спрямо 2022 г. При посещение на място в стопанствата им фермерите получават конкретни съвети и оценка на условията, в които се отглеждат селскостопанските култури и животни.

Водещо място през 2023 г. заемат консултациите по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР) 2023-2027 г. - 40 762 броя (43% от всички предоставени консултации). В сравнение с 2022 г. техният брой се е увеличил с 27%, поради влизането в сила от 1 януари 2023 г. на СПРЗСР 2023-2027 г. и свързаната с него национална нормативна база. Тук се включват както консултации по отворени за прием през годината интервенции, така и такива за интервенции, за които предстои прием през следващ период. Най-голям интерес сред земеделските стопани са предизвикали следните интервенции: II.Д.2 „Подпомагане на много малки земеделски стопанства“; I.A.1 „Основно подпомагане на доходите за устойчивост“; I.B.5 „Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения и интервенция“ и I.B.3 „Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал - насърчаване на зелено торене и органично наторяване“.

Фигура V.7. Общ брой предоставени консултации и консултирани лица за периода 2021-2023 г.

Източник: НССЗ

На второ място се нареждат Специализираните консултации с 23 223 броя в следните направления: аграрна икономика - 5 771; растениевъдство (в т.ч. биологично растениевъдство) - 4 591; животновъдство (в т.ч. биологично животновъдство) - 3 338; законоустановени изисквания за управление (ЗИУ) - 2 811; стандарти за добро земеделско и екологично състояние (ДЗЕС) - 3 752 и други – 2 960. В сравнение с 2022 г. в тази група се наблюдава значително увеличение на консултациите, свързани с ДЗЕС и със ЗИУ.

Консултациите във връзка с Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020 г. са 10 609. Те са свързани главно с изпълнение на вече одобрени проекти по: подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства” - 5 041 броя консултации, предоставени на 2 845 лица; подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски производители” - 1 783 консултации, предоставени на 1 118 земеделски стопани; подмярка 4.1.2 „Подкрепа за инвестиции в земеделски стопанства” от ПРСР.

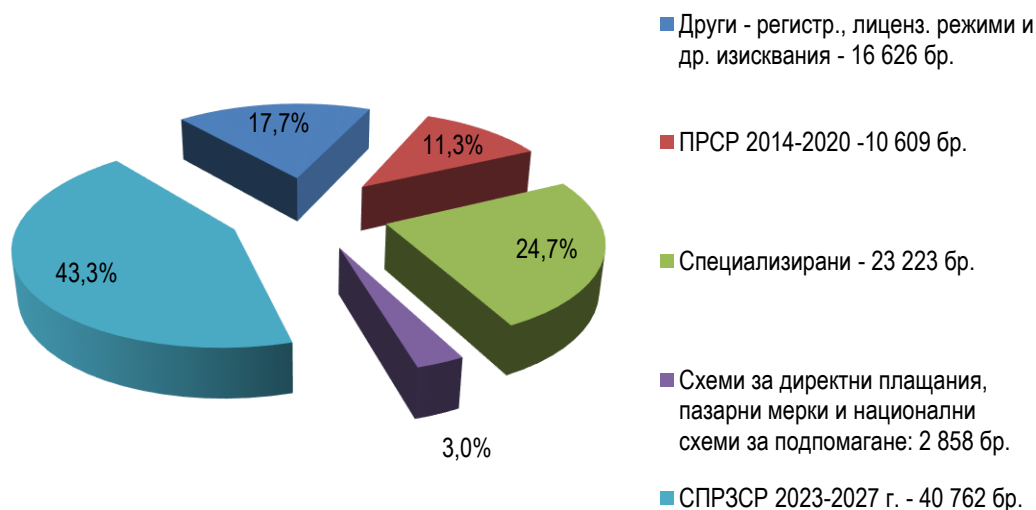
През 2023 г. експертите на НССЗ са оказали помощ на 2 125 млади фермери и малки стопанства, свързана с електронно подаване на уведомления в Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в БЪЛГАРИЯ 2020 (ИСУН 2020) за промяна на проектните предложения и заявки за плащане по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства” и подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани” от ПРСР.

Консултациите от група „Схеми за директни плащания, пазарни мерки и национални схеми за подпомагане” възлизат на 2 858 броя. Най-голям интерес в тази група е проявен към консултациите, касаещи: Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) и други национални схеми за подпомагане, в т.ч. държавни помощи, преходни национални помощи за животни и преходна национална помощ за тютюн.

Предоставените консултации от група „Други” са общо 16 626. Около 24% от тях са относно регистрацията и пререгистрацията на земеделските стопани по Наредба 3 от 1999 г. Най-често от тези консултации се интересуват лица, за които земеделието е била спомагателна дейност през последните години или нямат необходимия опит и искат да превърнат селскостопанското производство в основна дейност. На следващо място в тази група са консултациите за съдействие при работа с електронни инструменти, в т.ч. Системата за електронни услуги на Държавен фонд "Земеделие" и ИСУН 2020. Консултациите за предварителните условия в социалната сфера (т. нар. „социална условност”) са свързани със спазване на трудовото и социално законодателство по отношение на работещите в земеделското стопанство и на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд. Проверките

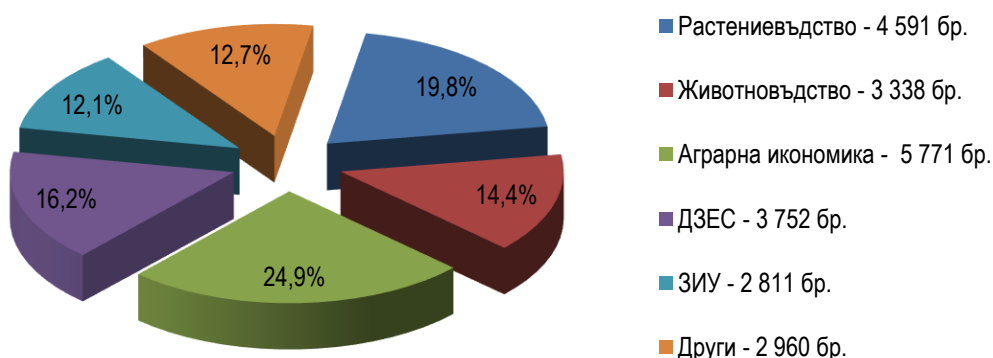
за спазване на изискванията със санкции ще започнат след 1 януари 2025 г., като до тогава правилата за социалната условност в България ще се прилагат, но без санкции за земеделските стопанства. Спазването на социалната условност е едно от изискванията за получаване на пълния размер на подпомагането от интервенции под формата на директни плащания или годишни плащания по интервенции в областта на селските райони относно агроекологията, климата и биологичното земеделие.

Фигура V.8. Предоставени консултации по вид за 2023 г.

Източник: НССЗ

Фигура V.9. Разпределение на предоставените специализирани консултации през 2023 г.

Източник: НССЗ

През 2023 г. експертите на НССЗ са предоставили и консултации, свързани с адаптирането на земеделието и земеделските стопани към изменението на климата (12 163 броя), а също и с Плановите за управление на речните басейни, които се изготвят съгласно Рамковата директива по водите и Закона за водите. По мерки с пряк или с косвен ефект върху намалението на емисии на парникови газове са консултирани 5 949 лица, с 16% повече спрямо 2022 г.

8.2.1. Професионални обучения

Центърът за професионално обучение (ЦПО) към НССЗ е лицензиран от Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО). В него се провеждат специализирани курсове, семинари и обучения както за експертите на НССЗ, така и за земеделските стопани. Основната цел е чрез висококачествено обучение с практическа насоченост в областта на земеделието да бъдат подпомогнати професионалната кариера и индивидуалното развитие на фермерите. Учебните програми са разработени от експерти на НССЗ и са съобразени с изискванията за продължаващо професионално обучение. Чрез ТОО на НССЗ във всеки областен град, Центърът организира обучения за фермерите в удобно за тях време и място, без да се налага да отсъстват от своите стопанства. Всички обучения са безплатни за регистрираните по Наредба 3/1999 г. земеделски стопани.

През 2023 г. в ЦПО са обучени общо 77 лица (земеделски стопани и експерти) на тема: „Опазване на околната среда, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, биологичното разнообразие и опазването на водите“.

8.2.2. Подобряване на връзката „научни изследвания - съвети в земеделието - земеделски бизнес“

НССЗ осъществява тясно сътрудничество с различни организации за подпомагане на трансфера на научни знания и достижения, в т.ч. с научните институти на Селскостопанска академия, Аграрен университет - Пловдив, Тракийски университет - Стара Загора, Икономически университет - Варна, Русенски университет „А. Кънчев“, Лесотехнически университет - София, Българска академия на науките - Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, Областните дирекции по безопасност на храните към Българска агенция по безопасност на храните, дирекции „Инспекции по труда“ към Главна инспекция по труда, териториалните дирекции на Национална агенция за приходите и др.

През 2023 г. са проведени общо 113 информационно-обучителни семинари - с 8% повече спрямо 2022 г., като в тях са се регистрирали над 3 100 лица. Част от събитията са поведени и онлайн. На семинарите се представени специализирани теми, свързани с информация за дейността на Службата, за възможностите за подпомагане на стопаните по ПРСР 2014-2020 г., чрез директните плащания, а също така за СПРЗСР 2023-2027 г.

8.2.3. Информационно осигуряване

През 2023 г. експертите на НССЗ са организирали 319 информационни мероприятия (без да се включват изнесените приемни), в т. ч.: 286 семинари и информационни срещи, 29 демонстрации и 4 мероприятия във формат информационен щанд/работна среща. Общият брой на участниците в информационните събития е 11 836.

През годината са проведени общо 2 998 изнесени приемни (почти три пъти и половина повече спрямо 2022 г. поради започване на активната дейност на създадените в края на 2022 г. 28 МОО), като консултираните по този начин са 7 260 (почти три пъти повече спрямо 2022 г.). По време на изнесените приемни, земеделските стопани получават актуална информация и съвети в областта на земеделието, схемите за директни плащания, възможности за подпомагане на малките стопанства и младите земеделски стопани по СПРЗСР 2023-2027 г.

Изготвени и разпространени са 220 информационни материали (информационни листовки, брошури, бюлетини, календар на земеделския стопанин) по актуални теми и проблеми, които да подпомогнат работата на земеделските стопани.

Службата предоставя полезна актуална информация и чрез интернет сайта си и социалните медии.

8.2.4. Агрохимични анализи

Направленията на лабораторната дейност на Аналитичната лаборатория на НССЗ са свързани с изискванията за подобряване на дейността и повишаване конкурентоспособността на стопанствата. Лабораторията е в помощ на малките земеделски стопанства при получаване на консултантски пакети от експерти на Службата. В лабораторията се извършват агрохимични анализи на почвени проби за

киселинност, усвоими фосфор и калий, минерален азот (амонячен и нитратен), общ азот в почви, определяне на активен калций, определяне на хумус и определяне на норма за варуване на кисели почви.

През 2023 г. в лабораторията са постъпили проби от 934 лица, изработени са общо 1 571 броя почвени проби за 7 601 определения (анализи). От тях, 1 543 почвени проби са във връзка с предоставянето на консултантски пакети по подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“ по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“ от ПРСР 2014-2020 г., взети от служители на ТОО при посещение на място в стопанствата.

Въз основа на извършените анализи са изготвени 1 094 препоръки за торене.

8.2.5. Дейност на НССЗ по подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“

През м. ноември 2022 г. стартира изпълнението на проект „Предоставяне от НССЗ на консултантски пакет на млади земеделски стопани“ по подмярка 2.1.1 „Консултантски услуги за земеделски и горски стопани“ от мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“ от ПРСР 2014-2020 г. По проекта, експертите от НССЗ, чрез предоставяне на Консултантски пакет (КП) А2Б, подпомагат младите фермери по подмярка 6.1 при подаването на проектните им предложения и разработването на бизнес планове им. За периода на прием на заявления (02.11.2022 г. - 30.01.2023 г.) за получаване на КП по подмярка 2.1.1 са приети 363 заявления от млади фермери. Въз основа на тях експертите на Службата са изготвили 362 бизнес плана. 71% (или 258 броя) от всички изготвени проектни предложения по подмярка 6.1 са за растениевъдни стопанства, 22% (79 броя) - за животновъдни стопанства и 7% (22 броя) - за смесени производства.

Освен изготвяне на проектно предложение по подмярка 6.1, предоставянето на консултантски пакет включва и предоставяне на съвети във връзка с дейността на стопанството, подобряване организацията на работа, прилагане на екологосъобразни практики и иновативни решения и други, които да подобрят ефективността в стопанството.

8.2.6. Дейност на НССЗ по подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“

На този етап НССЗ е единствената съветническа организация, одобрена от ЕК да предоставя съветнически услуги на малките земеделски стопанства по стартиралата през 2016 г. подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“ по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“ от ПРСР 2014-2020 г.

По подмярка 2.1.2 НССЗ предоставя напълно безплатно шест основни консултантски пакета, допринасящи както за икономическо развитие и укрепване на малките земеделски стопанства чрез модернизация и технологичното обновление, така и за подобряване на опазването на околната среда и борба с климатичните промени.

Предоставянето на консултантски пакети по подмярка 2.1.2 включва посещения на място, оценка и анализ на състоянието на стопанствата на земеделските стопани, както и, където е приложимо, вземане на почвени проби за агрохимичен анализ и изготвяне на препоръки за торене.

Общият брой на подадените заявления за получаване на консултантски пакет по подмярка 2.1.2 е 1 432, въз основа на които са изготвени 1 412 писмени доклада

8.2.7. Дейности по подмярка 2.2 „Създаване на консултантски услуги“

През 2023 г. продължава изпълнението на дейностите по сключения договор от 2021 г. между НССЗ, МЗХ и ДФЗ-РА за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по процедура за подбор на проектни предложения „Разширяване на териториалния обхват на НССЗ чрез създаване на мобилни общински центрове (офиси) за консултантски услуги“ по подмярка 2.2 „Създаване на консултантски услуги“ по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“ от ПРСР 2014-2020 г.

В мобилните общински офиси (МОО) през годината са назначени 57 експерти/съветници, от които: 50 експерти в 28-те МОО, 6 координатора на регионално ниво и 1 координатор на централно ниво.

Задачите на експертите от МОО са свързани основно с предоставяне на консултации на земеделски стопани, в т.ч.: индивидуални консултации по мерките от ПРСР 2014-2020 г. и интервенциите от СПРЗСР 2023-2027 г.; специализирани консултации по растениевъдство, животновъдство и управление на земеделското стопанство; консултации, свързани с изискванията за биологично производство; други консултации, свързани с дейността на земеделските стопанства.

Работата на МОО включва също така посещения на място в земеделските стопанства и провеждане на изнесени приемни в различни населени места.

Осигуряването на възможност на по-голям брой заинтересовани лица да получат информация за възможностите за финансиране по различни европейски и национални програми (като ПРСР 2014-2020 г. и СПРЗСР 2023-2027 г.) се осъществява чрез организиране и провеждане на информационни събития, както и чрез публикуване на информационни материали. През 2023 г. са изготвени 11 информационни материали с общ тираж 30 000.

8.2.8. Обща селскостопанска политика 2021-2027 г.

През 2023 г. стартира изпълнението на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на България за периода 2023-2027 г. (СПРЗСР 2023-2027 г.). В него са отразени десетте основни цели, които ЕС поставя по отношение на новата Обща селскостопанска политика (ОСП) в социалната, екологичната и икономическата сфера, в т.ч. целта за по-широкото използване на съвременните технологии, знания и иновации. Дейностите по стимулиране обмена на знания и иновации са подкрепяни в държавите-членки чрез Системите за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС/АKIS), с цел взаимодействие между хората и организациите, насърчаване на взаимното обучение, генериране, споделяне и използване на знания и информация, свързани със селското стопанство. Системите следва да включват голямо разнообразие от участници - земеделски производители, съветници, изследователи, образователни и обучителни институции, доставчици на суровини, търговци на дребно, представители на медии, министерства, обединени в национални или регионални системи АKIS за генериране и/или обмен на знания. Връзката между тези лица се осъществява и с помощта на съветническите организации в част от държавите членки на ЕС, в т.ч. и в България чрез НССЗ. В подкрепа развитието на СЗИСС/АKIS през 2023 г. НССЗ проведе целенасочена информационна, консултантска и съветническа дейност за възможностите за подпомагане по европейски и национални програми и схеми, особено на малките земеделските стопани, което да доведе до разширяване и модернизиране на техните стопанства. Консултантските услуги, както и споделянето на знания и умения, са от ключово значение, за постигане на устойчивост от участниците в хранителната система. Освен чрез директен контакт консултации, информация и обучения са предоставяни на земеделските стопани и чрез използването на дигиталните технологии за комуникация.

Бъдещите дейности на Службата по развитието и укрепването на СЗИСС/АKIS включват преобразуването и разширяването на съществуващите на областно ниво „неформални консултативни съвети“ към териториалните офиси в областни консултативни АKIS центрове, както и дейността на мобилните общински офиси като „сензори на АKIS“ за идентифициране на нуждите на земеделските стопани.

8.2.9. Международна дейност

НССЗ е член на Европейската асоциация на организациите, предоставящи съветнически услуги в областта на земеделието и селските райони (Европейски форум на съветническите служби в областта на селските райони (EUFRA) и Мрежата на съветническите организации от Югоизточна Европа (SEASN)).

През 2023 г. Службата е взела участие в следните проекти и програми:

- проект „Свързване на съветниците за подкрепа на интерактивните иновации в земеделието и горите“ (i2Connect), стартирал през ноември 2019 г. по програма Хоризонт 2020. Основната цел на проекта е включването на земеделски стопани и ползватели на гори в интерактивни

иновативни процеси. Интернет сайта на проекта съдържа полезна информация за СЗИСС/AKIS системите и за интерактивни иновативни практики;

- проект „Опазване на водите от замърсяване от селското стопанство, чрез разработване на методология за мониторинг и докладване на планове за действие срещу замърсяването с нитрати“ по Програма IPARD за Република Турция. Целта на проекта е да се подобри качеството на водните ресурси от селскостопанското замърсяване в Турция, опазването на околната среда и повишаване устойчивостта на земеделските стопанства към изменението на климата;
- проект „Техническа помощ за прилагане на земеделските съветнически услуги в северната част на Кипър“, в консорциум с NIRAS IC (Полша). По проекта е разработена концепция на пилотна изследователска и демонстрационна програма в областта на селското стопанство;
- проект „Подкрепа за оперативната структура на IPARD в Република Сърбия“ (Управляващ орган и Агенция IPARD). Основната цел на проекта е да подкрепи сектор „Земеделие и развитие на селските райони“ на Република Сърбия за прилагането на ОСП, като част от подготовката ѝ за присъединяване към ЕС;
- проект „Европейска мрежа от пилотни земеделски стопани, прилагащи и демонстриращи интелигентни решения от полза за климата за въглеродно неутрална Европа“ (Climate Farm Demo) по програма Хоризонт Европа. Проектът подкрепя прилагането на земеделски практики за интелигентно (прецизно) земеделие от полза за климата на територията на целия ЕС, с цел намаляване на парниковите газове до 35%. По този начин се подпомага изпълнението на Плана на ЕС за постигане на целите за климата до 2030 г.;
- проект „Модернизиране на земеделието чрез по-ефективни и ефикасни Системи за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС/AKIS)“ по програма Хоризонт Европа. Основните дейности по проекта са насочени към подобряване капацитета на участниците в СЗИСС/AKIS за по-ефикасно функциониране на системата и осъществяване на прехода към устойчиво управление и използване на природните ресурси в селското стопанство и горите;
- проект „Свързване в мрежа и мобилизиране на селскостопанската съветническа общност в ЕС за подкрепа на прехода към интелигентно земеделие от полза за климата“ (ClimateSmartAdvisors) по програма Хоризонт Европа. Изпълнението му стартира през април 2023 г. Основната цел на проекта е засилване и укрепване на селскостопанската съветническа общност в ЕС, в резултат на което да се прилагат земеделски практики за интелигентно (прецизно) земеделие от полза за климата;
- проект „Разработване на приложение за крайни потребители за наблюдение и анализ на селскостопански култури въз основа на сателитни наблюдения и интелигентни наблюдения“ (AGROMOAPP) по Седма тръжна процедура на плана за подкрепа на европейски държави, сътрудничащи на Европейската космическа агенция. По проекта се разработва интернет приложение (Agromo) за наблюдение и анализ на три пилотни земеделски култури (пшеница, слънчоглед и царевица), с модул за съветнически услуги.

9. Борба с градушките

Географското положение и орографията на страната предопределят България като една от страните в Европа с високи честота и мощност на градовите процеси.

През последните години се наблюдава увеличаване на честотата и силата на опасните явления като градушки, наводнения, торнада и мълнии. Прогнозите, направени въз основа на числени модели при различни сценарии за климатичните изменения, потвърждават това увеличение и в бъдеще. Един от географските райони, в които се прогнозира значително нарастване на екстремните случаи, е Югоизточна Европа.

България е една от страните в Европа, където тенденцията за нарастване на честотата и силата на градовите процеси се запазва, независимо от наблюдаваните колебания през годините в степента на градова активност.

Изпълнителна агенция „Борба с градушките“ (ИАБГ) защитава територия с площ почти 22 милиона дка с ракетен способ в областите Видин, Монтана, Враца, Плевен, Пазарджик, Пловдив, Стара Загора, Хасково и Сливен. През 2023 г. продължава осъществяването на противоградова защита със самолетен способ в Северна Централна и Североизточна България на територия от около 30 милиона дка. Цялата защитавана територия през 2023 г. е приблизително 52 милиона дка.

През 2023 г. чрез изградената мрежа от шест двудиапазонни метеорологични доплерови радарна (с дължина на вълната 10 и 3 см) и един еднодиапазонен (10 см дължина на вълната) през активния сезон в реално време е осигурено радарно наблюдение на атмосферните процеси над България, необходимо за детайлен анализ на структурата на градоопасните облаци. Радарната информация служи за свръхкраткосрочна прогноза за силни щормове, мълнии, порои, градушки и други неблагоприятни атмосферни явления над територията на страната.

Денонощно, метеорологична радарна информация се предава на определени структури към Министерството на вътрешните работи, Военновъздушните сили, Държавното предприятие „Ръководство въздушно движение“, Националния институт по метеорология и хидрология, Държавно предприятие „Управление и стопанисване на язовири“ и Столичната община. Уеб сайта на Агенцията предоставя постоянно метеорологична информация на база радарна отражаемост. Чрез наличната радарна мрежа може да се осъществява мониторинг както на летните, така и на есенните, зимните и пролетните атмосферни процеси и свързаните с тях валежи.

Съвместни екипи на ИАБГ и Областните дирекции „Земеделие“ провеждат обследвания за поражения от градушки в защитаваните територии след всяко въздействие. Агенцията получава информация за засетите площи, състоянието и фазата на развитие на културите, реколтирани площи, среден добив и др.

Въз основа на синоптични прогнози на ИАБГ и фазата на развитие на селскостопанските култури в защитаваните територии през 2023 г. активният сезон за противоградова защита с ракетен способ е открит на 14.04.2023 г. Същият е закрит на 04.10.2023 г.

Активният сезон за противоградова защита със самолетен способ стартира на 05.08.2023 г. и приключва на 04.10.2023 г.

Съгласно методиката за определяне на степента на градова активност, активният сезон за борба с градушките през 2023 г. с ракетен способ се определя с „висока степен на градова активност“ за Южна и Северна България.

9.1. Активни въздействия с ракетен способ

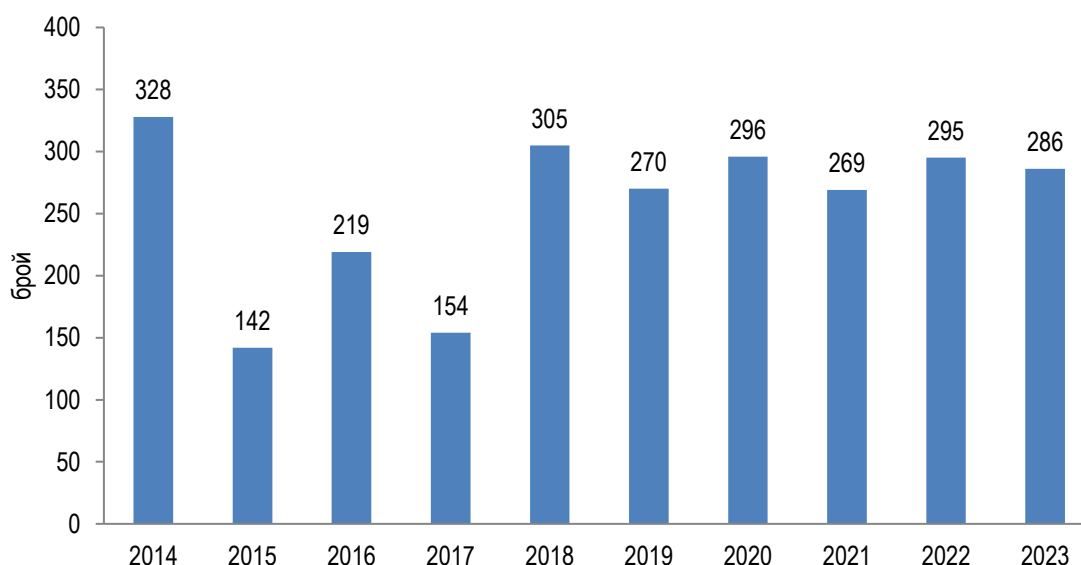
През 2023 г. с ракетен способ са проведени 286 въздействия по градозащита в 64 дни. Общият брой на обработените градоопасни облаци е 1 316, като сумарното време за обработка е над 237 часа. Засевът е осъществен чрез използването на 15 042 ракети.

В Северна България са проведени 127 въздействия в 46 дни, като са обработени 650 градоопасни клетки със сумарно време на обработка 106 часа и 59 минути. В Южна България са проведени 159 въздействия в 46 дни и са обработени 666 градоопасни клетки със сумарно време на обработка 130 часа и 5 минути.

През втората половина на месец април се запазва тенденцията, наблюдавана през последните години, за развитие на нетипична за пролетта мощна конвективна облачност и в частност градоопасна. На четири дати – 19, 22, 24 и 25, въздействията са осъществени от Регионалните дирекции „Борба с градушките“ и в Южна и в Северна България. Проведени са 31 въздействия, като са обработени 91 градоопасни облаци с обща продължителност на обработка над 15 часа.

Месец май се характеризира като по-хладен и с повече валежи, сравнен с предишни години. Градови процеси се развиват през втората половина на месеца, като са проведени 76 въздействия (36 в Северна България и 40 – в Южна България) в 12 дни, а 10 от дните са в третото десетдневие от месеца. Сумарно са обработени 382 клетки и са изстреляни общо 3 847 противоградови ракети.

Фигура V.10. Проведени въздействия в системата на противоградова защита с ракетен способ през периода 2014-2023 г.

Източник: ИАБГ

Месец юни се отличава с нетипична за този месец ниска честота на образуване на градоопасна купесто-дъждовна облачност. Синоптичната обстановка над страната е динамична. Немалка част от процесите са дъждовни, като с по-голяма интензивност и значително количество валежи в Северозападна България се отличава периода 16-18 юни. Общо за месеца са проведени 55 въздействия в 15 дни. Засети са 239 градоопасни клетки в продължение на 2 479 минути. С по-голяма интензивност се отличават градовите процесите, развили се на 16 юни в Северна България и 20 юни – в Южна България.

Месец юли е най-силният месец по отношение на развитие на градови процеси. Процесите се характеризират с по-голяма продължителност и изключително интензивно развитие на купесто-дъждовна облачност спрямо същия месец на предходните две години. Въпреки че дните, в които са проведени активни въздействия (16) са съпоставими с тези през 2022 г. (15) и 2021 г. (13), броят на въздействията е значително по-голям – 73 за 2023 г. (при 43 за 2022 г. и 47 за 2021 г.) Това е индикация за развитие на масови градови процеси, обхващащи големи територии, водещо до едновременна противоградова дейност от няколко регионални дирекции. Засетите градоопасни клетки също са значително повече – 324 със сумарно време на обработка за целия месец 3 852 минути. Изстреляни са 4 878 противоградови ракети – най-голямата месечна сума за годината.

През месец август 2023 г. градоопасните процеси са значително по-малко в сравнение с предходната година, когато месецът се отличава с нетипично висока честота на конвективните процеси. Проведени са въздействия само в 10 дни, но интензивността на процесите остава силна. Общо за месеца са проведени 44 въздействия върху 251 градоопасни клетки, като обработката е в продължение на 3 052 минути. Изстреляни са 2 976 ракети. С масов характер се отличават процесите на 6, 24, 29-30 и 31 август, като особено интензивни са тези на 24 и 29-30 август.

Циркулационните условия през месец септември носят характера на постепенен преход от лято към есен. Проведени са 7 въздействия само в три дни – 3, 6 и 24 септември. Обработени са 29 градоопасни клетки в продължение на 143 минути.

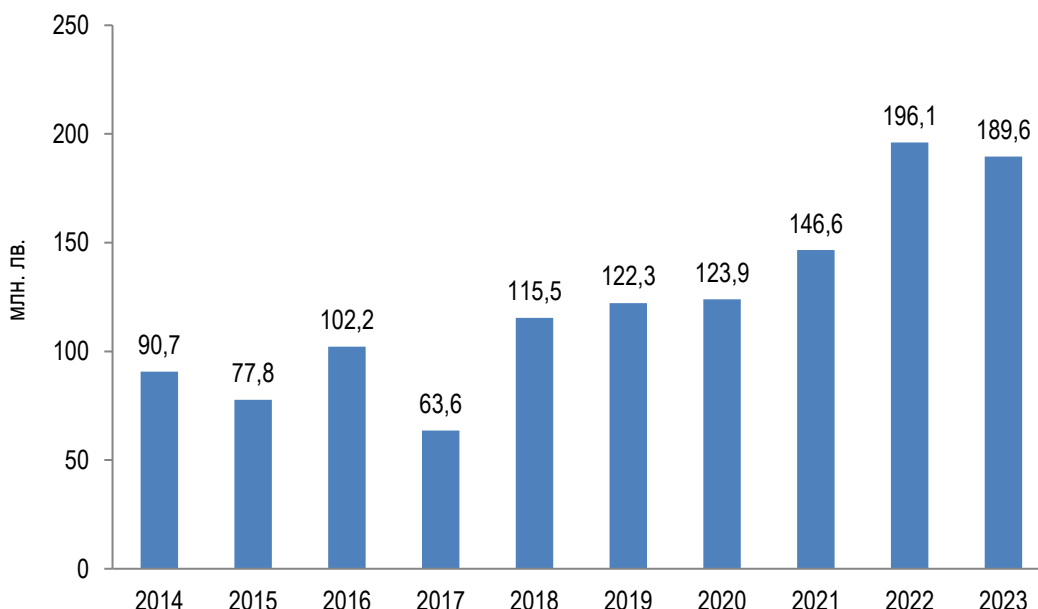
През месец октомври няма проведени въздействия.

През целия сезон на активни въздействия, от обработените 1 316 градоопасни клетки, град с поражения върху селскостопански култури има само от 12 обработени клетки. От всичките 64 дни, в които са проведени въздействия, поражения върху селскостопанските култури в защитаваната от ИАБГ територия са регистрирани на 9 дати – 25 и 26 май; 20 юни; 2, 14, 22 и 26 юли; 24 и 31 август. Поражения

от градушки от обработваните градови клетки на селскостопанската продукция има върху 10 797,38 дка със среден процент на поражение 42,76%. Приведена към 100% поражения, площта е 4 616,98 дка.

Съгласно възприетата Методика за определяне икономическата ефективност на противоградовата защита, през 2023 г. стойността на спасената продукция в резултат на проведени от ИАБГ активни въздействия чрез ракетен способ се оценява на 189,6 млн. лева.

Фигура V.11. Стойност на спасена от градушки продукция с ракетен способ през периода 2014-2023 г., млн. лева

Източник: ИАБГ

Основните причини за пораженията в защитаваната с ракетен способ територия през 2023 г. са:

- Намалена концентрация на изкуствените конкурентноспособни ледообразуващи ядра и нарушаване темпа на засев поради ограничаване стрелбата над населени места (забранени сектори за стрелба);
- Недостатъчен засев и прекъсване на обработката поради възникнали на ракетните площадки или командния пункт технически проблеми по време на работа (аварии, привършване на ракети, проблеми със софтуерите и др.);
- Недостатъчно количество реагент поради разположение на областта за засев извън обсега на ракетните площадки.

9.2. Активни въздействия със самолетен способ

Радарният оперативен център на изпълнителя по договора за градузащита със самолетен способ се намира в гр. София. Звеното за техническо и линейно обслужване на самолетите (състоящо се от инженери и техници) и Звеното от пилоти на самолетите са разположени на летището в с. Щръклево, област Русе.

От Оперативния център се ръководят операциите по засев на градоопасни облаци, като се прилага методология за засяване от самолети, използвайки анализ на развитието и структурата на бурите чрез софтуер за идентификация, проследяване, анализ и свръхкраткосрочна прогноза на гръмотевични бури ТИТАН. Изобразява се траекторията и се изписват височината и скоростта на полета на всеки самолет въз основа на телеметричните данни от телеметричното оборудване на самолетите. Използва се радио-комуникационно оборудване, поставено на самолетите и на земята, работещо на една радиочестота за гласова комуникация между радарния оперативен център и самолетите.

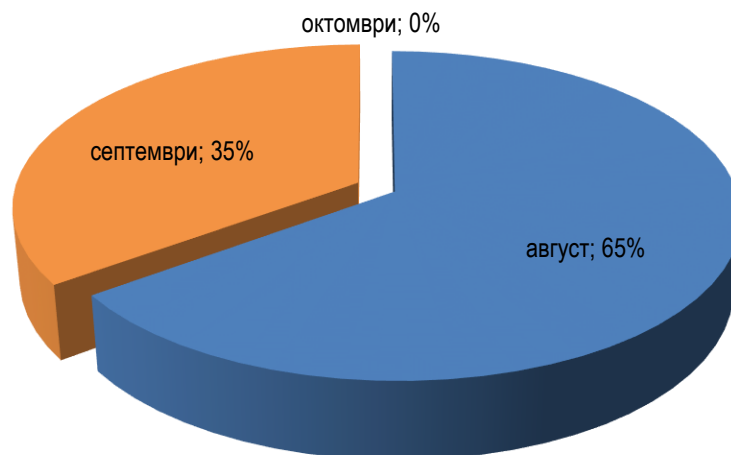
За изпълнението на проекта се използват 3 самолета. Самолетите са оборудвани със система за запалване на неотделяеми палки с реагент сребърен йодид (AgI), разположена на лявото и дясното полукрило, зад двигателите. Два от самолетите са оборудвани със системи за изстрелване на пиропатрони с реагент AgI.

За целите на изпълнението на договора за противоградова защита със самолетен способ през 2023 г. са разрешени полети на самолетите както в неконтролираното въздушно пространство до 3 000 м, така и в контролираното въздушно пространство на Република България.

През активния сезон в защитаваната чрез самолетен способ територия са наблюдавани конвективни процеси от многоклетъчен тип – линейни и клъстери, като последните преобладават.

От 61 дни на активния сезон за противоградова защита със самолетен способ (5 август – 4 октомври 2023 г.), въздействия са проведени в 12 дни. Най-много дни с въздействия има през м. август, когато са проведени повече от половината от въздействията (65%). Общо са засети 80 облачни клетки, като най-много обработени градоопасни клетки има през август – 52 (65% от всички обработени клетки).

Фигура V.12. Процентно разпределение на броя на засетите градоопасни клетки по месеци на 2023 г.

Източник: ИАБГ

През периода на противоградова защита са изразходвани общо 789 палки и 3 057 пиропатрони. Разходът зависи от продължителността на живот на облачната клетка в градоопасен стадий и мощността ѝ, определена чрез радарните ѝ характеристики.

По данни от областните дирекции „Земеделие“ поражения от градушка върху земеделските култури, за които са съставени протоколи, има на 3 дати: 6, 24 и 30 август 2023 г. Въз основа на изготвени протоколи в общинските служби „Земеделие“ нанесени щети от градушка в периода на градозащита са констатирани върху 14 855 дка със среден процент на поражение 78,03%. Приведени към 100% напълно унищожени площи са 11 591,36 дка. Основните поражения са на 6 август 2023 г., когато обработката е спряна заради наложена забрана за полет в подхода за излитане и кацане на летище Варна.

Основните причини за пораженията са:

- Ограничаване на полетите в контролираното въздушно пространство, което нарушава обработката с пиропатрони.
- Ограничаване на полетите и забрана за полет в подхода за излитане и кацане на летище Варна, което води до невъзможност за правилен засев на градоопасните клетки;

- При развитие на мощни градови процеси повсеместно, на много места, отдалечени на голямо разстояние едно от друго, в защитаваната територия, е невъзможно извършването на правилната обработка на всяка градоопасна клетка поради ограничения брой летателни средства.
- При зараждане и бързо развитие на градоопасни клетки, поради необходимо време за долитане на самолета, спазвайки указанията на РВД и правилата за безопасност, вероятността за късна начална обработка нараства.
- Самолетите са сертифицирани да носят определен брой средства за засев, които при развитие на тежки градови процеси биват изразходвани за много кратко време. Това налага самолетите да кацат за презареждане и по това време градовите клетки възстановяват естественото си развитие.

10. Намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса

10.1. Прилагани регулаторни режими в системата на МЗХ

В началото на 2024 г. Министерството на земеделието и храните направи годишен преглед на регулаторните режими, прилагани в системата през 2023 г. Целта на прегледа е идентифициране на възможностите за намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса и гражданите, създаване на по-добри условия за развитие на бизнеса чрез подобряване достъпа и повишаване качеството на публичните услуги, както и постигане на по-висока ефективност на публичните разходи.

Основният механизъм за постигането на тази цел е премахване на ненужните регулаторни режими и оптимизиране на процедурите за прилагането им, внедряване на електронно предоставяне на административни услуги и увеличаване обема на публично достъпната информация за бизнес-операторите и за гражданите.

Очакваните резултати от намаляването на регулаторната тежест за бизнеса са: повишаване конкурентоспособността на българското земеделие; осигуряване на възможност за бизнеса да планира въздействието от регулирането; стимулиране развитието на икономическата активност; гарантиране на равни условия за осъществяване на стопанска дейност и създаване на условия за лоялна конкуренция.

След извършения преглед на регулаторните режими в системата на МЗХ към 1 януари 2024 г. са идентифицирани 168 броя регулаторни режими, свързани с регулиране на стопанската дейност в областта на селското стопанство, рибарството и горите, в т. ч.:

- лицензионни - 10 броя;
- регистрационни - 66 броя;
- разрешителни - 82 броя;
- удостоверителни - 3 броя;
- уведомителни - 3 броя;
- съгласувателни - 4 броя.

От общия брой регулаторни режими, 44 се администратират от МЗХ – Централно управление, а останалите 124 – от различни структури от системата на министерството.

10.2. Предприети през 2023 г. мерки за намаляване на регулаторната и административната тежест за бизнеса

През 2023 г. в системата на МЗХ са предприети редица действия, насочени към облекчаване на действащи регулаторни режими, с цел създаване на оптимална бизнес среда. Приети са изменения и допълнения на нормативни актове, регулиращи стопанските отношения в секторите земеделие, рибарство и горско стопанство, с които са облекчени 10 регулаторни режими чрез намаляване на броя на изискуемите документи, намаляване на броя на проверките, отпадане на определени изисквания или преминаване към режими с по-ниска тежест. По-конкретно:

- С Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 от 22.11.2018 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара се облекчава регистрационният режим „Признаване на междубраншови организации в сектора на рибарството“.
- С изменение в Закона за опазване на земеделските земи (чрез ЗИД на Закон за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ) и чрез ЗИД на данъчно-осигурителния процесуален кодекс) се облекчават разрешителните режими „Издаване на решение за площадки и трасета на обекти за проектиране“ и „Издаване на решение за промяна на предназначението на земеделските земи за неземеделски нужди“. Промените няма да се прилагат до произнасянето на Конституционния съд по образуваното по искане на президента на Република България Конституционно дело № 18/2023 г. за установяване на противоконституционност на разпоредбите, с които се изменя Законът за опазване на земеделските земи.
- С изменение на Закона за тютюна и тютюневите и свързаните с тях изделия, обн. в ДВ, бр.106 от 22 декември 2023 г., се облекчава разрешителният режим „Разрешение за изкупуване на суров тютюн“.
- С изменение на Закона за защита на растенията, обн. В ДВ, бр. 102 от 8.12.2023 г., се облекчават разрешителният режим „Разрешаване пускането на пазара и употребата на продукт за растителна защита с нисък риск“, както и регистрационният режим „Вписване в регистъра по чл. 6 ал. 1 на торовете подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати и на лицата, които пускат на пазара и употребяват торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати“.
- С изменение на Регламент (ЕС) 2019/6 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2018 година се облекчават 4 лицензионни режима: „Издаване на лиценз за производство на ветеринарно-медицински продукти (ВМП) и/или активни субстанции“, „Издаване на лиценз за търговия на едро с ВМП“, „Издаване на лиценз за търговия на дребно с ВМП“ и „Издаване на лиценз за употреба на ВМП“, които стават разрешителни. Изготвен е проект на ЗИД на Закона за ветеринарно-медицинската дейност, с който промените ще бъдат транспонирани в националното законодателство.

11. Управление на рисковете и кризите в земеделието

В изпълнение на заложените в Програма за управление на рисковете и кризите в отрасъл „Земеделие“ мерки за ограничаване на негативното влияние на идентифицираните рискове върху секторите в земеделието, горите и рибарството през 2023 г. са предприети действия по следните основни направления:

- Ограничаване влиянието на последиците от нестабилността на земеделски продукти на националния пазар, пазара на Европейския съюз и международните пазари;
- Стабилизиране и повишаване на доходите на земеделските стопани и създаване на условия за развитие на ефективно земеделско производство;
- Ограничаване на потенциалните опасности и управление на факторите за възникване на огнища със заразни заболявания при животни и растения;
- Ограничаване на потенциалните рискове за възникване на наводнения и горски пожари;
- Преодоляване на вредното влияние и материалните щети от възникналите санитарни кризи в животновъдството и растениевъдството;
- Ограничаване на последиците и преодоляване на вредното въздействие и загуби за земеделските стопани от възникналите природо-климатични бедствия, полски и горски пожари;
- Запазване и възстановяване на биологичното разнообразие на речните и морски басейни и горите.

11.1. Санитарни рискове

11.1.1. Специфични рискове в сектор „Животновъдство“

Република България, като една от външните граници на Европейския съюз, играе съществена роля в контрола на редица болести по животните при ограничаване на проникването и разпространението им както в границите на страната, така и на територията на Съюза. Свободното движение на животни, животински продукти, стоки и хора на територията на ЕС, както и непредсказуемостта на редица инфекции, водят до риск от проникването на епизоотии на територията на страната.

Ето защо управлението на санитарните рискове в сектор „Животновъдство“ е от особено важно значение за опазване на общественото здраве. Основните функции при изпълнението на мерките за управление на санитарните рискове в животновъдството са свързани със:

- здравеопазване на животните;
- ограничаване разпространението на заразни болести при животните чрез заразени живи животни;
- ограничаване разпространението на заразни болести чрез мъртви животни и животински продукти;
- ограничаване разпространението на заразни болести чрез храни от животински произход.

Санитарните рискове в сектор „Животновъдство“ се управляват чрез три инструмента: 1) държавни помощи; 2) мерки по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020, а от 2024 г. - Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони и 3) контрол при трансгранично преминаване при внос на пратки в ЕС от трети страни и при движение на пратки между държави членки.

С цел превенция върху разпространението на заразни болести при животните, най-използваният в България инструмент е подпомагане на земеделските стопани чрез държавни помощи, а именно: „Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерките по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните“ и „Помощ за компенсиране на разходите при отстраняване и унищожаване на мъртви животни“.

През 2023 г. за изпълнение на мерките по посочените две държавни помощи са изразходени общо 32 984 055 лева, от които 58,8% по държавната помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерките по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните и 41,2% - по държавната помощ за компенсиране на разходите при отстраняване и унищожаване на мъртви животни. Финансовите средства, изразходени по държавната помощ за компенсиране на разходите при отстраняване и унищожаване на мъртви животни, са увеличени почти два пъти спрямо предходната година (от 7 994 559 лева на 13 594 189 лева), поради факта че са покрити разходи от 2022 г., докато разходите за заплащане на извършените мероприятия по Националната програма за профилактика, надзор и ликвидиране на болести по животните, включително зоонозите в Република България остават без съществено изменение.

11.1.2. Специфични рискове в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“

Санитарните рискове в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“ са свързани с разпространението на карантинни вредители по растенията и растителните продукти и болести, вредители и абиотични фактори в горите.

Финансирането на дейностите и мерките за управление на този риск е чрез публични средства от държавния бюджет на Република България и със средства на Държавните предприятия в сектор „Гори“.

Изразходваният финансов ресурс за управление на рисковете в секторите „Растениевъдство“ и „Гори“ през 2023 г. е в размер на 20 253 056 лева – с над 25% повече в сравнение с предходните 2022 г. и 2021 г.

Чрез предприетите от БАБХ мерки и дейности по националните програми за наблюдение на вредители по растенията, през 2023 г. на територията на страната не е допуснато въвеждане и

разпространение на карантинни вредители и не са изразходвани средства за ликвидиране на нови огнища от зараза, извън планираните в бюджета.

С цел ограничаване разпространението на карантинни вредители и икономически важни вредители по растенията и растителните продукти, през 2023 г. ДФЗ е администрирал 4 схеми за държавни помощи за сектор „Растениевъдство“, а именно:

- Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец - *Tuta absoluta* Meyrick (Lepidoptera);
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятели по картофите от сем. Телени червеи (Elateridae);
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма за контрол на вредителите в трайните насаждения през зимния период;
- Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBAL G.A.P.

През последните няколко години се наблюдава тенденция на постепенно увеличение на финансовите средства, които са насочени към подпомагане на земеделските стопани при провеждането на ефективна растително-защитна практика в земеделието.

11.1.3. Контрол при трансгранично преминаване при внос на пратки в ЕС от трети страни и при движение на пратки между държави членки.

Управлението на рисковете от заразни заболявания при животните при трансгранично преминаване при внос на пратки се извършва чрез изпълнението на:

- мониторинговите програми за обследване на вредители по растенията;
- програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните;
- план за вземане на проби от фуражи и храни от животински и неживотински произход.

11.2. Природо-климатични рискове

Климатичните условия в България през последните години се характеризират с повече и по-дълги периоди на засушаване, следвани от сериозни бури и тежки наводнения с разрушения и жертви. Снежните месеци в планините намаляват, а така се променя количеството вода, с което разполагаме през годината. Тези промени в природо-климатичните условия са основни фактори за проявлението на бедствени ситуации, които биха могли да доведат до пагубни последици за населението, селскостопанското производство и икономиката на засегнатите територии.

През 2023 г. средната годишна температура в България е била 12,9 °C и това я превръща в най-топлата от 1930 г. насам, по оценка на Националния институт по метеорология и хидрология. Всички сезони са били по-топли от обичайното, с изключение на пролетта, когато температурите са били под нормата за страната ни.

Екстремните горещини доведоха и до повишен риск от засушаване, увеличаване на риска от полски и горски пожари, намаляване на влажността на почвата и оттам намаляване на добивите при една част от земеделските култури.

Едни от най-честите причини за възникването на бедствия, които могат да бъдат пагубни за селскостопанското производство, са природо-климатичните явления – градушки, наводнения, засушаване и т.н. Изхождайки от необходимостта от адаптиране към климатичните промени, превенцията срещу природни рискове включва редица дейности, осигуряващи адекватни мерки за предотвратяване и редуциране на възможното вредно въздействие до допустими нива. Тези дейности са насочени към изграждане на системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения,

пожари, активиране на свлачищни райони, почистване на корита на реки и изграждане на защитни съоръжения.

Ежегодно чрез държавния бюджет на страната се финансират дейности за ограничаване на вредното въздействие на природо-климатичните явления върху земеделието. Те са насочени към:

- борба с градушките;
- мерки за недопускане на наводнения;
- ограничаване на вредното въздействие на продължителното засушаване върху земеделското производство;
- ограничаване на вредното въздействие на горските пожари.

Изразходените финансови средства през 2023 г. за превенция на вредното въздействие на природо-климатичните фактори са в размер на 63 508 520 лева, което е с около 3% по-малко в сравнение с 2022 г., но с 32,6% повече спрямо 2021 г.

Общият размер на изразходените финансови средства за изпълнение на мерки за превенция срещу негативното влияние на природо-климатичните събития през последните три години – 2021 г., 2022 г. и 2023 г., е 176 845 116 лева. Най-голям е размерът на финансовите средства за противоградова защита – 95 853 906 лева, а най-малък – за превенция срещу горски пожари – 7 221 214 лева.

11.3. Икономически рискове

Един от основните инструменти за подкрепа на доходите на земеделските стопани и стимулиране развитието на селскостопанското производство са директните плащания. Основната цел на директните плащания е подобряване на продоволствената сигурност чрез подпомагане на доходите на земеделските стопани и създаване на оптимални условия за устойчиво развитие на земеделието.

Средствата за финансиране на директните плащания са от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и от Държавния бюджет на Република България.

11.4. Преодоляване на негативните последици в селскостопанското производство, предизвикани от световната пандемия от COVID – 19 и руската инвазия в Украйна

11.4.1. Преодоляване на негативните последици, предизвикани от световната пандемия от COVID – 19

Отчитайки предизвикателствата пред производителите на земеделска продукция и преработвателите на селскостопански продукти, създадени от здравната и икономическа криза в световен мащаб, през последните 2 години - 2022 и 2023 г., Европейската комисия предприе редица мерки за преодоляване на негативните последици от пандемията от COVID-19.

- Управление на икономическата криза в сектор „Рибарство“

С цел подпомагане възстановяването на операторите в сектор „Рибарство“ от неблагоприятните ефекти на епидемията от COVID-19 бяха разработени схеми за подкрепа чрез мерки по ПМДР, както следва:

- мярка 1.9 Подкрепа на собствениците на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19, поради временно преустановяване на риболовната дейност;
- мярка 2.6 Подкрепа на производителите на риба и други водни организми за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19.

През 2023 г. общият размер на извършените плащания от ДФ „Земеделие“ по посочените мерки е 704 483 лева, от които 517 258 лева са средства от европейски фондове и 187 225 лева – от държавния бюджет.

- Управление на икономическата криза в лозаро-винарския сектор

С цел преодоляване на смущенията на пазара в лозаро-винарския сектор, България предприе съвременни действия и приложи кризисната мярка „Събиране на реколтата на зелено“ от Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор (НППЛВС). Мярката се прилага като извънредна такава на основание Регламент за изпълнение (ЕС) 2023/1317 на Комисията във връзка с утежнената икономическа ситуация в сектора, резултат от бавно затихващите ефекти на пандемията от COVID-19, войната в Украйна и последвалия инфлационен риск за икономиката. По мярката се предоставя финансова помощ за пълно отстраняване на гроздовете, докато са все още зелени, така че добивът от заявената площ да се сведе до нула. Така се компенсират частично българските гроздопроизводители, които не могат да пласират продукцията си поради ниско търсене на винено грозде за суровина. По мярката е изплатена финансова помощ в размер на 872 455,59 лева.

11.4.2. Преодоляване на негативните последици за селскостопанското производство, предизвикани от руската инвазия в Украйна

В резултат от възникналата геополитическа криза, предизвикана от руската военна агресия срещу Украйна, и наложени от ЕС или неговите международни партньори санкции срещу Русия, през 2022 г. и 2023 г. се създаде значителна икономическа несигурност, нарушиха се търговските потоци и веригите на доставки, което доведе до сериозно повишение на цените на голяма част от производствения ресурс за селското стопанство и производството на храни.

Предприетите от ЕС временни мерки за либерализиране на търговията с Украйна, допълващи търговските отстъпки, приложими съгласно Споразумението за асоцииране на Украйна с Европейския съюз, създадоха някои допълнителни негативни последици за земеделските производители в държавите от Съюза, граничещи и в близост до Украйна, поради засиления внос на украински продукти на ниски цени. Най-засегнатите земеделски сектори в това отношение са производството на зърнено-житни и маслодайни култури.

С цел осигуряване на продоволствената сигурност, преодоляване на смущенията в търговията и покачване на цените на производствените ресурси за селското стопанство, ЕС предприе редица мерки. Те са насочени към повишаване ликвидността на земеделските стопани от първичното производство, преодоляване на пазарните дисбаланси и създаване на непрекъснатост на стопанските дейности.

През 2023 г. тези мерки са обединени по 4 направления:

- Пазарни мерки за стабилизиране на определени селскостопански сектори. През 2023 г. беше предприета спешна мярка за подпомагане на секторите на зърнените и маслодайните култури в България, Полша, Румъния, Словакия и Унгария.
- Временна рамка за мерки за държавна помощ при кризи и преход в подкрепа на икономиката след агресията на Русия срещу Украйна ;
- Извънредно временно подпомагане на земеделските стопани и за малки и средни предприятия, които са особено засегнати от руското нашествие в Украйна, които се финансират чрез ПРСР 2014-2020.
- Подпомагане на операторите в сектор „Рибарство“ с цел смекчаване на негативните икономически последици вследствие на руското нашествие в Украйна.

Изплатените през 2023 г. финансови средства за подпомагане на земеделските стопани и малките и средни предприятия, преработващи селскостопански продукти с цел преодоляване на негативните последици от руската инвазия в Украйна, са с общ размер 588 871 903 лева.

Таблица V.17. Изплатен финансов ресурс през 2023 г. за подпомагане на земеделските стопани с цел преодоляване на негативните последици от руската инвазия в Украйна

Наименование на риска	Мярка	Нормативно основание	Общо финансов ресурс (лева)	В т. ч.:	
				Фондове на ЕС (лева)	Държавен бюджет (лева)
Дестабилизиране на определени селскостопански сектори вследствие на инвазията в Украйна и последвалата икономическа криза	Пазарни мерки за стабилизиране на определени сектори, засегнати от инвазията в Украйна - предоставяне на извънредна финансова помощ на земеделските стопани отглеждащи слънчоглед	Регламент за изпълнение (ЕС) 2023/739 на Комисията от 4 април 2023 година за предвиждане на спешна мярка за подпомагане на секторите на зърнените и маслодайните култури в България, Полша и Румъния; Регламент за изпълнение (ЕС) 2023/1343 на Комисията от 30 юни 2023 година за предвиждане на спешна мярка за подпомагане на секторите на зърнените и маслодайните култури в България, Полша, Румъния, Словакия и Унгария.	84 620 711	51 867 816	32 752 895
Негативно влияние на руската агресия срещу Украйна и/или от наложените санкции или предприетите ответни мерки.	Помощ в подкрепа на ликвидността на земеделски стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие на руската агресия срещу Украйна и Помощ в подкрепа на разходи за вода за напояване при отглеждане на земеделски култури	Временна рамка за мерки за държавна помощ при кризи и преход в подкрепа на икономиката след агресията на Русия срещу Украйна	436 570 965		436 570 965
Нарастване на цените на основните производствени ресурси - торове, енергия, фуражи, и несигурност на земеделските пазари.	Извънредно временно подпомагане за земеделските стопани и малките и средни предприятия (МСП), които са особено засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна чрез мярка 22 „Извънредно временно подпомагане за земеделските стопани и за малки и средни предприятия, които са особено засегнати от руското нашествие в Украйна“ от ПРСР 2014-2020 г.	Подмярка 22.1 „Извънредно временно подпомагане за земеделските стопани, които са особено засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна“; Наредба № 3 от 15 ноември 2022 г. за прилагане на подмярка 22.1 "Извънредно временно подпомагане за земеделските стопани, които са особено засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна" от ПРСР за периода 2014-2020 г.	58 398 774	52 962 273	5 436 501
		Подмярка 22.2 „Извънредно временно подпомагане за малки и средни предприятия, засегнати от последиците от руското нашествие в Украйна“	3 909 782	3 323 315	586 467
Икономически последици за операторите в сектор "Рибарство" в резултат от руската агресия срещу Украйна	Подпомагане на сектор "Рибарство" с цел смекчаване на последиците от войната в Украйна	Изменение на ПМДР с Решение на МС № 1 от 04.01.2023 г.	5 441 671	4 072 564	1 369 107
ОБЩО:			588 941 903	112 225 968	476 715 935

Източник: МЗХ

11.5. Мерки за управление на санитарни кризи и кризи, причинени от неблагоприятни климатични и природни бедствия в земеделието

През 2023 г. в страната са обявени следните локални санитарни кризи и кризисни ситуации, причинени от природни бедствия в секторите „Животновъдство“ и „Растениевъдство“:

- За сектор „Животновъдство“ са обявени локални санитарни кризи в няколко области на страната, свързани с болестите инфлуенца по птиците, африканска чума по свинете, бруцелоза, шарка по дребни преживни животни, западнонилка треска, както и констатирано огнище на COVID-19 във ферма за норки. Към кризите в сектор „Животновъдство“ са описани и настъпилите кризисни ситуации, причинени от природни бедствия – неблагоприятни метеорологични събития;

- За сектор „Растениевъдство“ на почти цялата територия на страната са обявени кризисни ситуации, причинени от неблагоприятни климатични условия и природни бедствия – измръзване, осланяване, буря, пороен, проливен, непрекъснат дъжд с ураганен вятър, наводнение, преовлажняване на земеделски площи, градушка и суша - засушаване.

С цел преодоляване на възникналите кризи, през 2023 г. от държавния бюджет са изплатени 33 354 792 лева, с около 67% повече в сравнение с 2022 г. Наблюдава се тенденция на постепенно нарастване на финансовите средства с течение на годините, което е в резултат на увеличаване на неблагоприятните климатични явления, както и на огнищата на заразни болести по животните.

VI. ГОРСКО СТОПАНСТВО

1. Характеристика на горските територии

Към 31.12.2023 г. общата площ на горите и горските територии в България възлиза на 4 280 137 ха, от които 3 936 140 ха са залесена площ (вкл. и клек).

Площта на горските територии е 3 953 595 ха, от които 2 889 898 ха (73,1%) горски територии - държавна собственост, управлявани от държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите, 172 362 ха (4,4%) държавни гори, стопанисвани от МОСВ (в т. ч. резервати и поддържани резервати - 33 386 ха; Национален парк „Рила“ - 53 480 ха; Национален парк „Пирин“ - 40 332 ха и Национален парк „Централен Балкан“ - 45 164 ха), 11 269 ха (0,3%) държавни горски територии, предоставени за управление на Учебно-опитни горски стопанства, 441 271 ха (11,2%) горски територии - собственост на общини, 379 125 ха (9,6%) горски територии - собственост на физически лица и 59 670 ха (1,5%) горски територии - собственост на юридически лица (в т. ч. 16 493 ха горски територии - собственост на религиозни общности).

Площта на земеделски територии, притежаващи характеристиката на гора по смисъла на чл. 2 от Закона за горите (гори върху земеделски територии) е 326 542 ха, от които: 31 454 ха (9,6%) гори върху земеделски територии - държавна собственост, 189 597 ха (58,1%) гори върху земеделски територии - общинска собственост, 78 915 ха (24,2%) гори върху земеделски територии - собственост на физически лица, 11 735 ха (3,6%) гори върху земеделски територии - собственост на юридически лица (в т. ч. 2 234 ха гори върху земеделски територии - собственост на религиозни общности) и 14 558 ха (4,5%) гори, временно стопанисвани от общината. Останалите 283 ха са земеделски територии с неизяснена собственост.

Общата горска площ е със 7 011 ха повече в сравнение с 2022 г. Залесената площ се е увеличила с 10 082 ха, като това се дължи основно на новоинвентаризирани територии, притежаващи характеристика на гора по смисъла на ЗГ. Залесената площ в горските територии е 3 611 211 ха, със 782 ха повече спрямо година по-рано.

Площта на горските територии е с 2 195 ха по-малко в сравнение с 2022 г.

Площта на горите върху земеделски територии нараства с 9 206 ха.

Отчита се увеличение на площта на държавните горски територии със 150 ха, което се дължи основно на новоинвентаризирани територии, на закупуване от страна на държавните предприятия на гори - собственост на физически лица, както и на административни производства за промяна на предназначението от земеделска в горска територия. Площта на Учебно-опитните стопанства се запазва на нивото от предходната година.

Площта на общинските горски територии намалява с 587 ха, което се дължи основно на прехвърляне на площи в земеделски територии, отразени при предишни инвентаризации като горски територии, поради неприключили административни производства и липса на основание за включването им към горските територии.

Площта на държавните гори, стопанисвани от МОСВ е без промяна спрямо 2022 г.

Недървопроизводителната площ намалява със 705 ха, до 305 881 ха. Незалесената горска площ се свива с 2 366 ха - от 44 777 ха на 38 116 ха, вследствие на извършени нови залесявания.

Въпреки появилите се самозалесени площи, залесената площ на иглолистните гори е с 3 326 ха по-малко спрямо предходната година. Това се дължи на водените сечи във връзка биотични и абиотични повреди, масово съхнене на борови култури извън ареала, които се възобновяват с местни широколистни видове, на продължаващо увеличение на смесените иглолистно-широколистни насаждения, получени след създаването и последващо стопанисване на иглолистни култури, както и на провеждането през последните години на налагаща се естествена трансформация на иглолистните насаждения и култури, създадени извън естествения им ареал на разпространение. Тази тенденция ще продължава и за в бъдеще.

Широколистните високостъблени гори са със 7 421 ха повече спрямо година по-рано, поради превръщане на издънкови насаждения във високостъблени, залесяване на пожарища, ветровали, самозалесяване на незалесени горски територии, преоценка на иглолистни култури и насаждения с ниска производителност и трансформиране на част от иглолистните гори в широколистни.

Издънковите гори за превръщане се увеличават с 8 081 ха след новоинвентаризирани насаждения и преоценени иглолистни култури, смесени с широколистни издънкови видове.

Нискостъблените гори намаляват с 2 094 ха, вследствие на преоценка на част от акациевите и келявгабърови насаждения, в които преобладават други издънкови и/или високостъблени дървесни видове.

Общото ползване от възобновителни и отгледни сечи за горските територии, осъществено през 2023 г., е в размер на 6 176 068 куб. м стояща маса, което се равнява на 77% от предвидените по горскостопански план (лесоустройствен проект) 7 979 952 куб. м стояща маса.

От тях, 3 249 391 куб. м са от възобновителни сечи. Изпълнението на възобновителните сечи спрямо предвидените такива по горскостопански план (4 573 030 куб. м) е 71%.

От отгледни сечи са добити 2 926 677 куб. м, което представлява 86% изпълнение спрямо предвиденото по горскостопански план (3 406 922 куб. м).

Годишното ползване в горските територии - държавна собственост е в размер на 4 755 590 куб. м стояща маса или 77% от предвидените по горскостопански план (лесоустройствен проект) 6 201 469 куб. м стояща маса.

Осъщественото годишно ползване от горите, предоставени на учебни опитни горски стопанства, е в размер на 38 694 куб. м стояща маса (111% от предвиденото); от общинските горски територии - в размер на 647 877 куб. м стояща маса (64% от предвиденото); а това от гори - собственост на физически и юридически лица - в размер на 727 633 куб. м стояща маса (100% от предвиденото).

Годишното ползване от горите върху земеделски територии е в размер на 335 450 куб. м стояща маса.

2. Промени в горските територии

През 2023 г. в горските територии на страната са настъпили следните промени:

- Издадени са 9 административни акта за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии по реда на чл. 14 от Закона за горите (отм.), с обща площ 3,02 ха, с цена за промяната 418 019,00 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 27 844,27 лева. Издаден е един административен акт за прекратяване на административното производство за промяна на предназначението;
- Издадени са 27 административни акта за предварително съгласуване за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии, с обща площ 99,04 ха, по реда на чл. 75, ал. 3 от ЗГ. Издадени са 6 административни акта, с които се прекратява административно производство по промяна на предназначението;
- Издадени са 46 административни акта за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии по реда на чл. 77 от ЗГ, с обща площ 444,59 ха, с цена за промяната 7 542 058,00 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 894 651,46

лева. По едно от издадените решения правата на лицето, в чиято полза е променено предназначението, са погасени по силата на закона, поради липса на данни за заплатена дължимата цена за промяна на предназначението в законоустановения срок. В тази връзка, влезлите в сила административни актове за промяна на предназначението са с обща площ 442,93 ха, с цена за промяна на предназначението в размер на 7 527 687,00 лева и определени средства за компенсационно залесяване в размер на 894 651,46 лева;

- Безвъзмездно е променено предназначението по реда на чл. 73, ал. 5 от ЗГ на 105,61 ха горски територии за изграждането на 7 национални обекта и 10 общински обекта от първостепенно значение, като са издадени 17 административни акта, с които се констатира вече възникнали права и задължения. За 9 от цитираните обекти са определени средства за компенсационно залесяване в размер на 557 163,17 лева;
- Издадени са 8 административни акта за придобиване право на собственост върху 0,45 ха горски територии - частна държавна собственост, представляващи застроена и нормативно определена прилежаща площ на сгради, постройки, мрежи и съоръжения, по реда на § 123, ал. 3 на ПЗР към ЗИД на Закона за горите, с обща цена за продажба на поземлените имоти 35 949,40 лева и режимни разноски в размер на 730,90 лева;
- Издадени са 160 административни акта за промяна на предназначението на поземлени имоти от земеделска в горска територия по реда на чл. 81 от ЗГ, с обща площ 5 998,18 ха. Промяната е безвъзмездна. Издаден е 1 административен акт за отмяна на вече издаден административен акт и 2 административни акта за поправка и допълнение на вече издаден и влязъл в сила административен акт за промяна на предназначението на поземлени имоти от земеделска в горска територия.

3. Стопанисване на горските територии

Стопанисването, ползването и защитата на горите е насочено към формиране и поддържане на жизнени и многофункционални горски екосистеми, създаване на условия за естественото им възобновяване и подобряване на тяхната устойчивост.

3.1. Залесяване и защита срещу ерозия и порои

През 2023 г. дейността на ИАГ в тази област е насочена основно в следните направления:

- Изпълнение на целите и показателите, заложи в програмата и бюджета на ИАГ;
- Изпълнение на задълженията на България, произтичащи от членството в Европейския съюз в областта на горските репродуктивни материали (ГРМ);
- Одобряване и регистрация на базови източници за ГРМ, регистрация на доставчици на ГРМ, изпитване и окачествяване на семена и подобряване на състоянието на горската семепроизводствена база;
- Поддържане на база данни от извършените инвентаризации на създадените горски култури; на наличните пожарища, невъзобновените сечища и горите, унищожени от други природни въздействия; на наличните едроразмерни укрепителни съоръжения; извършените за компенсационно залесяване дейности и регистър на горските разсадници в страната;
- Извършване на контролна дейност;
- Съгласуване на проекти за биологична рекултивация в горски територии, изготвяне на отговори и становища;
- Изготвяне на проекти на нормативни документи.

Таблица VI.1. Изпълнени дейности по създаване на гори през 2023 г.

№	Видове дейности	Мярка	Изпълнение за 2023 г.
1.	Събрани и добити семена от ТП ДГС/ДЛС	кг	47 921
2.	Произведени фиданки в държавните горски разсадници	хил. бр.	8 447,1
3.	Залесени площи, в т. ч. от	ха	1 769,8
	- държавни предприятия	ха	1 711,8
	- общини	ха	54,2
	- частни	ха	3,8
4.	Попълване на култури в държавни горски територии	ха	955,7
5.	Отглеждане на култури в държавни горски територии	ха	10 964,4
6.	Среден процент на прихващане на културите		
	а) държавна собственост		
	- едногодишни	%	65,43
	- двегодишни	%	68,05
	- тригодишни	%	67,92
	б) общинска собственост		
	- едногодишни	%	59,66
	- двегодишни	%	38,24
	- тригодишни	%	67,31
	в) частна собственост		
	- едногодишни	%	43,19
	- двегодишни	%	68,46
	- тригодишни	%	85,07

Източник: ИАГ

В рамките на 2023 г. са извършени следните дейности:

- В Държавен вестник бр. 90 от 2023 г. е обнародвана Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 21 от 12.11.2012 г. за условията и реда за определяне, одобряване, регистрация и отмяна на източниците от горската семепроизводствена база, събирането и добива на горски репродуктивни материали, тяхното окачествяване, търговия и внос. Утвърдени са нови образци на заявленията за вписване и за промяна на вписаните обстоятелства в публичния регистър на доставчиците на горски репродуктивен материал;
- Изготвени са отчети с база данни за проведените инвентаризации на създадените горски култури; на наличните пожарища, невъзобновените сечища и горите, унищожени от други природни въздействия; на наличните едроразмерни укрепителни съоръжения и са дадени препоръки за отстраняване на допуснатите пропуски и грешки;
- Определена е цената на компенсационното залесяване и са издадени заповеди от министъра на земеделието и храните и изпълнителния директор на ИАГ;
- Съгласувани са 8 проекта за рекултивация на нарушени терени в горски територии;
- Актуализиран е публичният регистър на горските разсадници в страната;
- Актуализиран е Националният списък на одобрените и регистрирани източници за производство на ГРМ;
- Изготвени са 2 информационни документа за осъществено движение на горски репродуктивни материали с цел търговия от Република България към Република Австрия;

- Одобрени и регистрирани са 13 нови базови източници от категория „селекциониран“ за производство на ГРМ върху площ от 192,6 ха, отговарящи на минималните изисквания на директива 1999/105/ЕС и са отменени 11 базови източника върху площ от 175 ха;
- От специалисти на ГСС са извършени 613 контролни проверки на състоянието и провежданите дейности в регистрираните базови източници за ГРМ върху площ от 4 810 ха;
- Издадени са 278 сертификата за идентифициране произхода на ГРМ от РДГ и ГСС;
- В семеконтролните лаборатории на ГСС София и Пловдив са издадени 207 семеконтролни свидетелства на партиди семена от широколистни и иглолистни видове;
- В семехранилището за дългосрочно съхранение в ГСС Пловдив се съхраняват 1 038,4 кг семена от 227 партиди от иглолистни и 9 партиди от широколистни видове;
- За генна банка като семенна колекция в ГСС София са съхранени 220,62 кг семена с различни произходи от 44 дървесни и храстови вида. В ГСС Пловдив са съхранени 18,5 кг от 7 дървесни вида;
- Специалисти от ГСС Пловдив са извършили почвени проучвания на 4 горски разсадници на територията на цялата страна, като са изготвени почвени карти и досиета с предписания за подобряване на почвеното плодородие в обследваните разсадници;
- Специалисти от ГСС Пловдив подпомагат изграждането на вегетативна семепроизводствена градина от черен бор на територията на ТП „ДГС Панагюрище“. През 2023 г. е извършено присаждане на калеми върху 66 фиданки.

За защита на горските територии от ерозия и порои са извършени 428,1 ха противоерозионни залесявания.

За залесителни мероприятия и защита срещу ерозия и порои в държавни горски територии са изразходвани 28,6 млн. лева.

3.2. Провеждане на сечи в горите

През 2023 г. в държавните гори за регулиране на дървесния състав и подобряване на растежните условия са проведени отгледни сечи на площ 38 351,3 ха, което представлява 58% от предвижданията на ГСП/ЛУП. От проведените отгледни сечи, 44,8% са в иглолистни гори, 36,3% в широколистни високостъблени гори и 18,9% в издънкови гори за превръщане в семенни. Изпълнението на отгледните сечи без материален добив на площ от 2 409 ха е 110,1% от предвижданията на ГСП/ЛУП. По видове отгледни сечи изпълнението ГСП/ЛУП е 106,8% за осветленията, 66,3% за прочистките, 46,3% за прорежданията и 62,7% за пробирките.

През годината са проведени селекционни сечи на площ от 572,3 ха, с което предвижданията на ГСП/ЛУП са изпълнени на 51,3%.

От специалисти на ГСС са извършени двукратни контролни проверки на маркирането и на проведените селекционни сечи в семепроизводствени насаждения върху обща площ от 1 520 ха.

В рамките на 2023 г. в недържавните гори са проведени отгледни сечи на площ от 8 055 ха, от които: 5 333,5 ха в общински гори, 2 317,1 ха в гори - собственост на физически лица, 290 ха в гори - собственост на юридически лица и 114,4 ха в гори - собственост на религиозни организации.

В държавните гори е извършено кастрене на стоящи дървета за подобряване на качеството на произвежданата дървесина и подпомагане процеса на естественото самоокастрене на дървостойките върху 1 860 ха, със 76,4 ха повече от разчета за дейността за 2023 г. Подпомогнато е естественото възобновяване върху площ от 14 446,6 ха (119,4% от предвижданията на ГСП), с 5 489,8 ха повече от изпълнението през предходната година. Маркиран е лесосечен фонд в размер на 5 100 495 куб. м стояща дървесина или с 303 756 куб. м по-малко в сравнение с 2022 г.

4. Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти

4.1. Ползване на дървесина

През 2023 г. ИАГ и Регионалните дирекции по горите са извършили постоянен контрол на издаваните разрешителни за сеч и съставяните протоколи за освидетелстване на сечищата чрез информационната система на ИАГ. През годината са издадени разрешителни за сеч за 7 740 465 куб. м лежаща дървесина, а действително отсечената лежаща дървесина от горски територии е 5 234 937 куб. м.

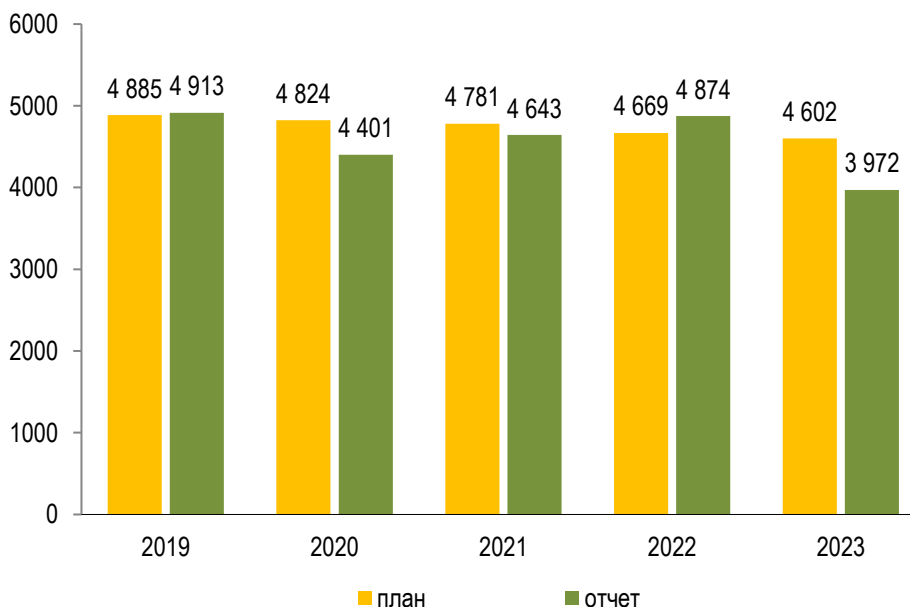
В рамките на 2023 г. държавните предприятия по чл. 163 от ЗГ са реализирали общо 3 972 318 куб. м дървесина от горските територии - държавна собственост или 86% спрямо планираното количество. Продадената дървесина е с 902 хил. куб. м по-малко от 2022 г.

Реализираната дървесина, пострадала от абиотични и биотични фактори, е в размер на 330 хил. куб. м или 8% от всички продажби.

Общите приходи от продажба на дървесина през 2023 г. възлизат на 418,4 млн. лева, със 7% повече на годишна база. Общите разходи при ползването на дървесина са на стойност 128,3 млн. лева, с 27,8% над отчетените през 2022 г., като в тях са включени и отчисленията от продажната цена на дървесината към фонд „Инвестиции в горите“ в размер на 17,4 млн. лева.

През 2023 г. чрез продажба на добита дървесина от склад са реализирани 62% от общите количества дървесина. Останалите 38% са реализирани чрез продажба на стояща дървесина на физически лица за лична употреба и на юридически лица след провеждане на търгове. За задоволяване на нуждите на физически лица са продадени по ценоразпис общо 709 хил. куб. м дървесина, основно дърва за огрев, което е с 81 хил. куб. м или с 9% по-малко спрямо 2022 г.

Фигура VI.1. План и отчет на реализираната дървесина от горските територии – държавна собственост за периода 2019 – 2023 г., хил. куб. м

Източник: МЗХ

Обемът на предоставената през 2023 г. дървесина по сключени дългосрочни договори от държавните предприятия е 300,9 хил. куб. м стояща дървесина и 115,4 хил. куб. м добита дървесина, а общото количество представлява 11% от реализираната дървесина, като се запазва около нивото от предходната година.

След проведени електронни търгове през годината са реализирани продажби за общо 1 823 хил. куб. м дървесина от държавните гори, с 305 хил. куб. м повече в сравнение с 2022 г.

Среднопретеглените отчетени продажни цени на дървесината от горските територии - държавна собственост, от склад и на корен, са съответно 127,19 лева/куб. м и 72,11 лева/куб. м, като се увеличават респективно със 17% (18,93 лв./куб. м) и с 23% (13,61 лв./куб. м). Средните разходи за добив на дървесина нарастват с 9,48 лв./куб. м.

Съгласно финансовите планове на ДП за 2024 г. се предвижда общото ползване на дървесина да бъде 4 601 908 куб. м.

Таблица VI.2. Ползване на дървесина от горски територии, предоставени за управление на ДП, и приходи от продажба през 2023 г.

Начин на ползване и на продажба	2022 г.		2023 г.			
	Количество (куб. м)	Стойност (хил. лева)	Количество		Стойност	
			куб. м	Изм. спрямо 2022 г. (%)	хил. лева	Изм. спрямо 2022 г. (%)
I. Приходи от продажба на дървесина (1+2+3+4):	4 874 379	391 299	3 972 318	-19%	418 395	7%
1. Продажба на стояща дървесина на корен	2 659 938	155 601	1 504 318	-43%	108 475	-30%
1.1. в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	268 257	4 726	187 606	-30%	4 747	0,4%
2. Продажба на добита дървесина	2 138 843	231 546	2 390 538	12%	304 053	31%
2.1. в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	522 220	43 894	520 804	-0,3%	57 347	31%
3. Ползване на дървесина по чл. 116б от ЗГ	5 587	x	7 318	31%	x	x
4. Ползване на дървесина по чл. 193 от ЗГ	70 010	2 401	70 143	0,2%	3 059	27%
II. Общо разходи, количество (I.1.+ II.1.), стойност II.(1+2+3):	x	100 419	x	x	128 310	28%
1. Разходи за добив на дървесина - общо:	2 262 196	67 373	2 510 469	11%	98 569	46%
2. Разходи за направа на извозни пътища и текущ ремонт на горски автомобилни пътища	1527	933	263	-83%	1 273	36%
3. Отчисление за фонд "Инвестиции в горите"	x	2 168	x	x	1 744	-20%

Източник: МЗХ

4.2. Странични дейности и ползване на недървесни горски продукти

За 2023 г. държавните предприятия отчетат общо 20,8 млн. лева приходи от странична дейност и недървесни горски продукти и съответстващи разходи от 15,4 млн. лева (с близо 1,5 млн. лева повече от 2022 г.).

5. Защита на горските територии

5.1. Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди

През 2023 г. са предвидени лесозащитни мероприятия на 48% от обследваните увредени горски площи до края на ноември 2022 г. Цялостното изпълнение на прогнозата е в рамките на 89%. Също така, предвидено е извършване на въздушно пръскане на обща площ от 1 389,9 ха, в т. ч. 1 227,9 ха срещу борова процесионка и 162 ха срещу ръждива борова листна оса.

През годината е извършена наземна химична борба на обща площ 211,4 ха в горски разсадници и тополови култури, което е с 64% повече от планираното. Преизпълнението се дължи на увреждания, причинени от насекоми вредители и болести по тополи, върби и елши, на плевелна и паразитна растителност, както и на възникнали през годината здравословни проблеми в горските разсадници.

Изпълнението на предвидената механична борба е с 53% повече от планираната за 2023 г. От отчетените площи, 10% са срещу биотични увреждания в топови, върбови и елшови и други широколистни гори и насаждения, 21% - срещу повреди от дивеч, гризачи и домашни животни, 57% - срещу борова процесия в горски култури, 1% - след увреждане при наводнение и 11% - в горски разсадници.

Проведени са санитарни и принудителни сечи на площ от 16 005,9 ха. От тях, 77% са в иглолистни гори и 23% в широколистни гори. С най-голям дял са проведените санитарни и принудителни сечи в увредени гори от фитопатогенни гъби (62%), абиотични фактори (32%), стъблени насекоми (4%) и пожари (3%).

Разходите за реализиране на дейностите по защита от болести, вредители и други повреди в горските територии, стопанисвани от държавните предприятия по чл. 163 от ЗГ, са в размер на 281 хил. лева.

Таблица VI.3. Проведени лесозащитни мероприятия през 2023 г.

Мероприятие	Прогноза 2023 г. (ха)	Отчет 2023г. (ха)	Изпълнение (%)
Авиоборба	1 389,9	1 618,6	116%
Биологична борба	574,8	574,8	100%
Наземна химична борба, в т. ч. :	331,6	543,0	164%
<i>в горски разсадници</i>	81,8	112,9	138%
<i>в култури</i>	249,8	430,1	172%
Механична борба	263,1	403,3	153%
Интегрирана борба	0	0	-
Санитарни сечи	18 906,3	16 005,9	85%
Общо:	21 465,7	19 145,6	89%

Източник: ИАГ

5.2. Защита на горите от пожари

През 2023 г. в горските територии на страната са възникнали общо 448 пожара, като са засегнати 6 388,3 ха. От тях, 689,6 ха са опожарени от върхови пожари.

Регистрираните през 2023 г. горски пожари са с 9 повече спрямо средния брой за последните 10 години, а опожарените горски територии са със 1 776,3 ха повече спрямо средното за последните 10 години.

Основните причини за възникване на горските пожари продължават да са свързани с човешка небрежност - над 56% от възникналите горски пожари, следвани от неизвестни – 32,6% от възникналите пожари в горски територии. Около 3,8% от възникналите горски пожари са умишлени и едва 6,9% - в резултат на естествени причини (мълнии).

През 2023 г. най-големият горски пожар е възникнал в землището на с. Младиново, ТП ДГС Свиленград, като са опожарени 741 ха горски територии. Други големи пожари са възникнали в ТП ДГС „Средец“ и ТП ДГС „Тополовград“.

За изпълнението на дейностите за защита на горските територии от пожари през годината ДП са изразходвали средства в общ размер на 1,391 млн. лева. Основната част от отчетените разходи са за изпълнението на превантивни дейности, включително за направата и поддръжката на 1 916 463 м минерализовани ивици, 1 905 778 м лесокултурни прегради и 958 710 м бариерни прегради.

6. Защитени територии

Съгласно Закона за защитените територии (ЗЗТ) в страната съществуват 6 категории защитени територии, като за 3 от тях (природен парк, природна забележителност и защитена местност) управлението е споделено между МЗХ – ИАГ, МОСВ и общините, а за останалите 3 (резерват, поддържан резерват и национален парк) – управлението и стопанисването се осъществява от МОСВ и съответните му регионални подразделения, в т.ч. Дирекциите на национални паркове (ДНП „Централен Балкан“, ДНП „Рила“ и ДНП „Пирин“) и регионалните инспекции по околната среда и водите.

Министерството на земеделието и храните, Изпълнителната агенция по горите, както и физическите и юридическите лица и общините – собственици на гори, земи и водни площи в защитените територии от категориите: природен парк, природна забележителност и защитена местност, осъществяват тяхното стопанисване, опазване и охрана, съгласно разпоредбите на ЗЗТ и други специални закони.

За управление на природните паркове са създадени 11 дирекции специализирани териториални звена към ИАГ: ПП „Беласица“, ПП „Българка“, ПП „Витоша“, ПП „Врачански Балкан“, ПП „Златни пясъци“, ПП „Персина“, ПП „Сините Камъни“, ПП „Странджа“, ПП „Русенски Лом“, ПП „Рилски манастир“ и ПП „Шуменско плато“.

МОСВ и неговите регионални органи провеждат и осъществяват контрол в защитените територии по отношение на дейностите на собствениците или ползвателите на гори, земи и водни площи и по спазване на режимите, установени по реда на ЗЗТ, заповедта за обявяване и план за управление на съответната защитена територия.

Контролът по спазване на режимите в защитени територии се осъществява и от директорите на регионалните управления на горите, държавните горски стопанства, държавните ловни стопанства и дирекциите на природни паркове, както и кметовете на общини.

Дейностите по управлението на горските територии в защитени местности и природни забележителности се осъществява от държавните горски и ловни стопанства, в зависимост от това в чии териториален обхват попада територията.

През 2023 г. дирекциите на природните паркове и държавните предприятия изпълняват съвместни дейности на базата на сключени споразумения за сътрудничество и планове за съвместни дейности. Такива споразумения са сключени между ЮЗДП Благоевград с ДПП „Беласица“, ДПП „Витоша“ и ДПП „Рилски манастир“, между СИДП, гр. Шумен и ДПП „Шуменско плато“ и ДПП „Златни пясъци“, както и между ЮИДП Сливен, ДПП „Сините камъни“ и ДПП „Странджа“. Цел на споразуменията за съвместна дейност е решаване на проблеми от взаимен интерес в следните области: устойчиво управление и опазване на природните ресурси; опазване на екосистемите и биоразнообразието; екологосъобразно управление на земите в защитените територии и защитени зони по Закона за биологичното разнообразие; квалификация на персонала; подготовка, кандидатстване и изпълнение на проекти, свързани с горите и защитените територии.

Извършени са ремонтни и възстановителни дейности по съществуващата туристическа инфраструктура - мостове, интерпретативни маршрути, заслони, беседки, кътове за отдих, чешми и др. Обновени и възстановени са информационни табла, маркировка на туристическите маршрути и др.

На територията на ДПП „Русенски лом“, съвместно с доброволци от гр. Русе и с. Кошов, е възстановен туристически заслон в местността „Грамовец“. Над заслона се намира скален манастир „Грамовец“, като стъпалата и парапетите към него са ремонтирани и възстановени от СТПД „Академик“ гр. Русе. Приключили са ремонтните дейности на 3 моста на река Бели Лом в ДПП „Русенски Лом“. Извършен е мониторинг на птици, който включва проверка на заетите известни гнезда на хищни птици; локализиране на нови заети територии от хищни и мършоядни птици и търсене на нови гнезда (Малък креслив орел, Египетски лешояд, Белоопашат мишелов, Малък орел); проверяване на заетостта на поставени изкуствени гнезда за Малък креслив орел; проверка на всички известни гнезда и търсене на нови на Черен щъркел. Дирекцията на парка отговаря и за поддържане на оптималното водно ниво в ЗМ „Калимок-Бръшлен“.

Дирекция на ПП „Златни пясъци“, в партньорство с Българска фондация "Биоразнообразие", е организираща провеждането на „Зелен ден“. Доброволците са участвали обновили 8 километрова туристическа маркировка в ПП „Златни пясъци“. През 2023 г. е извършена рехабилитация на туристическата инфраструктура, включваща ремонт на тръби, преминаващи през пътеките и канавка с дължина 40 м, ремонт на ограда около ПЦ „Аладжа манастир“, ремонт на мостчето към металната беседка под х. „Аладжа“, ремонт на 4 пана на ограничителния парапет по пътеката от „Малко водно огледало“ към чешма „Юбилейна“, ремонтирани са и 6 пейки по изградените места за отдиш, както и 32 пана на декоративна дървена ограда, маркираща границата на парка. Отпечатан е фотоалбум „Богатството на Природен парк „Златни пясъци“, с образователно съдържание, включващо снимков и текстови материал на всички описани растителни видове в парка - застрашени, защитени и лечебни, на 11 типа местообитания, на най-разпространените видове гъби, влечуги, насекоми и птици, както и на характерни места в парка през четирите сезона на годината.

На територията на ДПП „Шуменско плато“ е проведена мащабна двудневна акция със скаутски клуб „Креслив орел“, като е почистена част от маршрут „Релакс“ и е подновена маркировката. По време на ученически практики, възпитаниците на СУ „Трайко Симеонов“ гр. Шумен, доброволно са преобядали пейките в лесопарк „Къшкетите“ и са почистили пътеката към пещера „Бисерна“ и Дендрологичната пътека. Продължава изключителният интерес към пещера „Бисерна“, която през 2023 г. е посетена от над 4 500 туристи през пролетно-есенните периоди на достъп за посещения, което е рекорд на посетителите на природния феномен, откогато е отворен за туристи.

На територията на ПП „Витоша“ са извършени дейности, свързани с почистване и обновяване на туристическата инфраструктура, монтиране на информационни табла и табели, маси „витошки тип“ и др. Извършен е ремонт на 5 дървени моста по туристически маршрут х. „Алеко“ - м. Романски - Финална къща „Витошко лале“; частичен ремонт на дървен мост по туристически маршрут х. „Алеко“ - м. Голи връх; ремонт на детска площадка при ДЕС „Бели брези“. Подновени са 63 метални табели с номерация на зимната туристическа маркировка от с. Боснек до заслон „Меча чешма“. Много от дейностите са извършени с помощта на доброволци. През 2023 г. са организирани общо 40 доброволчески акции с участието на повече от 1 000 човека. С помощта на доброволци са почистени и премахнати незаконни сметища, като са събрани над 30 м³ отпадъци; освежена е парковата инфраструктура (над 200 лакирани маси, пейки, беседки, мостове скари и др.); почистени са повече от 5 000 л. м канавки/водостоци по туристически алеи и пътеки; подменени се 10 дървени решетки на водостоци. Изградени са 10 дървени моста, 3 информационни табла, 9 маси с пейки „витошки тип“, 3 регламентирани огнища (бетонни пръстени). Ремонтирани са и заредени с материали за първа помощ 16 горски аптечки.

През 2023 г. ДПП „Персина“ е кандидатствало и спечелило първа награда в инициативата The Living Danube 24, с проектното предложение „The wetlands restoration brings Danube habitats back to life and forms the Danube nature's treasures - Възстановяването на влажните зони връща към живот дунавските местообитания и създава природните богатства на Дунав“. В посетителския център е започнало изграждането на нов модул 3D модел на заливаема гора местообитание 91E0* Алувиални гори в реален размер. Модулът ще бъде изграден по проект „Дунавски диви острови, коридор от хабитати“.

Служителите на ДПП „Сините камъни“ са извършили ремонтни дейности на елементи от инфраструктурата на територията на природния парк. Поставени са указателни и предупредителни табели. Освен регулярните мероприятия за поддържане на разнообразието на екосистемите и опазване на биологичното разнообразие в парка, дирекцията на парк „Сините камъни“ е продължила дейностите си по оказване първа помощ на диви птици, костенурки, таралежи и др., които след това са експедирани към „Спасителен център за дивите животни“ Стара Загора.

На територията на Природен парк „Рилски манастир“ са извършени дейности по освежаване на инфраструктурата на парка от горските инспектори, съвместно с група скаути от Белгия. Организирана е и екоакция „Да изчистим Природен парк „Рилски манастир““ съвместно с Туристическо дружество „Рила“ гр. Рила.

В рамките на дългогодишния проект „Възстановяване популацията на планински кеклик“, ДПП „Врачански Балкан“ е разселила (есенно) 116 птици, като е извършено пролетно проучване на

състоянието на популацията (трансектен метод), есенно (телеметрия) и зимно проучване (фотокапани и хранилки). Към момента има 64 птици за основно стадо през 2024 г. Разработена е методология и технология за производство и разселване на птици. Паркът е продължил своята дейност и по подхранване на египетския и реинтродукция на белоглав лешояд. През 2023 г. в района ежесечно се наблюдават над 80 белоглави лешояда. Формирани са общо 17 двойки, от които са излюпени 15 белоглави лешоядчета. Внесени са 10 черни лешояди във волиерата в Г. Озирова, а двойка черни лешояди са направили гнездо и отгледли едно малко. На територията на ПП „Врачански Балкан“ са ремонтирани 9 интерпретативни маршрути, обновена е маркировка на 12 туристически маршрута, ремонтиран е 1 информационен пункт и 5 къта за отдих. Извършен е и мониторинг по проект за реинтродукция на европейски лалугер.

В репродуктивната база за редки и застрашени растителни видове на ДПП „Българка“, с. Поток, и генна банка за овощни видове продължават целогодишно дейностите по поддържане на материалната база, събиране на семена, подготовка на терени, дейности по засаждане, грижи по време на вегетация, резитба и борба с вредителите за овощните видове. Съвместно със СЦДП - Габрово за поредна година е извършено зарибяване с балканска пъстърва в две от планинските реки на територията на парк „Българка“.

През 2023 г. ДПП „Странджа“ е подпомогнало естественото възобновяване на местни видове, реинтродукция на видове от флората и фауната (пъстърва, реликтни видове растения от Специализирания разсадник), като са предприети и мерки за ограничаване разпространението на инвазивни видове (чрез механично премахване). Дирекцията на парка е провела и регулярното проучване на най-чувствителните и увредени крайморски дюнни местообитания и крайречни влажни зони.

ДПП „Врачански Балкан“ успешно е приключила дейностите по проект DiGiPARKS “Creating an innovative and integrated cross-border tourist product between "Vrachanski Balkan" and "Iron Gate" natural parks”, чиято основна цел е създаване на иновативен интегриран туристически продукт между природните паркове „Врачански Балкан“ и „Железни врата“. Проектът е финансиран от Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Румъния – България“.

През 2023 г. екипът на ПП „Златни пясъци“ е приключил успешно дейности по проект „Подобряване природозащитното състояние на видове и типове природни местообитания на територията на мрежата Натура 2000, попадащи в природен парк „Златни пясъци“, регламент № BG16M10P002-3.007-0003 по ОП „Околна среда 2014-2020“.

ДПП „Сините камъни“ е партньор по международен проект „Живот за брадатия лешояд“ (проект №101113869 LIFE22-NAT-BG-Bearded Vulture LIFE), който стартира през 2023 г.

ДПП „Персина“ е изпълнила и отчетла 3 проекта.

През 2023 г. от страна на ИАГ са били изготвени и представени в МОСВ становища на основание чл. 36, ал. 2 от Закона за защитените територии (ЗЗТ) по процедури за обявяване на нови защитени територии, засягащи горски територии, вкл. по процедури за обявяване на 3 природни парка, 27 защитени местности и 3 природни забележителности към МОСВ:

- Природен парк „Западен Балкан“ (Западна Стара планина), попадащ в части от териториите на област Видин, Монтана и Софийска област;
- Природен парк „Чернатица“, попадащ в части от териториите на общините Асеновград, Куклен, Родопи и Перущица, област Пловдив;
- Природен парк „Бяла река - Мъгленик“, попадащ в части от териториите на общините Крумовград и Ивайловград;
- Защитена местност „Петрохан“, попадаща в землището на село Гинци, община Годеч, област София;
- Защитена местност „Изворът на р. Вьча“, попадаща в землищата на село Триград, община Девин и село Кожари, община Борино;

- Защитена местност „Меча поляна“, попадаща в землището на село Мугла, община Смолян;
- Защитена местност „Турсунски връх“, попадаща в землищата на община Девин, община Борино и община Смолян, област Смолян;
- Защитена местност „Марица - Стамболийски“, попадаща в землището на село Цаланица, община Родопи и град Стамболийски, община Стамболийски, област Пловдив;
- Защитена местност „Златишка букова гора“, попадаща в землището на град Златица, община Златица, област София;
- Защитена местност „Смилян“, попадаща в землището на село Пловдивци, община Рудозем, област Смолян;
- Защитена местност „Снягово“, попадаща в землището на село Снягово, община Руен, област Бургас;
- Защитена местност „Изворът на Белоногата“, попадаща в землището на село Рогозиново, община Харманли, област Хасково;
- Защитена местност „Луда река“, попадаща в землищата на селата Горно Луково, Мандрица, Меден бук, община Ивайловград, област Хасково;
- Защитена местност „Сладун“, попадаща в землището на село Сладун, община Свиленград, област Хасково;
- Защитена местност „Маринов дол“, попадаща в землището на село Буново, община Мирково, област София;
- Защитена местност „Забанова падина“, попадаща в землищата на село Бързия, община Берковица, област Монтана;
- Защитена местност „Тодорини кукли“, попадаща в землищата на село Бързия, община Берковица, област Монтана;
- Защитена местност „Райковци“, попадаща в землището на село Райковци, община Велико Търново, област Велико Търново;
- Защитена местност „Средец“, попадаща в землището на село Богданово, община Средец, област Бургас;
- Защитена местност „Находище на Вагеницова метличина, с. Вълча поляна“, попадаща в землищата на село Вълча поляна, община Елхово, област Ямбол;
- Защитена местност „Мързян“, попадаща в землищата на село Чепинци, община Рудозем, област Смолян и в землището на с. Ерма река, община Златоград, област Смолян;
- Защитена местност „Циганско градище“, попадаща в землището на село Пловдивци, община Рудозем, област Смолян;
- Защитена местност „Долен“, попадаща в землищата на село Долен, община Златоград, област Смолян и в землището на град Златоград, община Златоград, област Смолян;
- Защитена местност „Мъртолец“, попадаща в землището на село Мусина, община Павликени, област Велико Търново;
- Защитена местност за защита на гори, в състава на които участва видът Пърнар, попадаща в землището на село Калиманци и село Петрово, община Сандански;
- Защитена местност „Гора Върбиняка“, попадаща в землището на село Йоаким Груево, Община Стамболийски и град Перущица, Община Перущица, Област Пловдив;
- Защитена местност „Находище на урумово лале в м. „Лаликото“, попадаща в землищата на село Терзийско, община Сунгурларе, област Бургас и село Венец, община Карнобат, област Бургас;

- Защитена местност „Вишовградско плато“, попадаща в землищата на село Вишовград и град Бяла черква, община Павликени, област Велико Търново;
- Защитена местност „Студен кладенец“ („Бойник планина“), попадаща в землищата на селата Бойник, Студен кладенец, Гургулица, община Момчилград, област Кърджали;
- Защитена местност „Мъгленишки рид“, попадаща в землищата на селата Стражец, Горни Юруци и Черничево, община Крумовград, област Кърджали;
- Природна забележителност „Коматински скали“, попадаща в землището на село Брестово, община Симитли, област Благоевград;
- Природна забележителност „Находище на бодливо сграбиче“ в местностите „Трите братя“ и „Казаните“, попадаща в землището на град Айтос, община Айтос, област Бургас;
- Природна забележителност (скален мост), попадаща в землището на село Ъглен, община Луковит, област Ловеч.

7. Горска сертификация

Сертифицираните горски територии в България са със сертификат FSC (Съвет за стопанисване на горите). Съгласно официалните данни на FSC, площта на сертифицираните горски територии към 21.02.2024 г. е 2 356 416,9 ха, което представлява 60% от общата горска територия в страната, а сертифицираните единици са 30. Сертификат за проследяване на дървесината FSC - Chain of custody, притежават 406 сертифицирани единици.

Площта на сертифицираните държавни горски територии, стопанисвани от ДП, е 2 336 868,9 ха, равняващи се на 81% от общата стопанисвана от тях територия в страната, а сертифицираните единици са 28.

Съгласно електронния информационен портал на PEFC (Програма за утвърждаване на горската сертификация), сертификат за проследяване на дървесината PEFC - Chain of custody притежават 90 сертифицирани единици.

8. Инвентаризация и планиране в горските територии

През 2023 г. са извършени следните по-важни дейности в тази насока:

- Проведени са съвещания на комисиите по чл. 34, ал. 1 от Наредба № 18/07.10.2015 г. за извършване на инвентаризация на горските територии и изработване на горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за дейностите по опазване на горските територии от пожари, през 2023/24 г. за териториални поделения държавни горски стопанства „Якоруда“, „Белица“, „Карлово“, „Ардино“, „Хасково“, „Карнобат“ (само за частта на влятото ТП ДГС „Сунгурларе“), „Бургас“, „Враца“, „Лесидрен“, „Ловеч“, „Ботевград“, „Самоков“, ГСУ „Боровец“ към ТП ДГС „Самоков“, „Елена“, „Тутракан“, „Провадия“, „Търговище“, „Пазарджик“, Карнобат (без влятото ТП ДГС „Сунгурларе“) и за териториални поделения държавни ловни стопанства „Искър“ и „Росица“ (без ТП ДГС „Севлиево“), и ловностопански район „Трънково“ към ТП ДЛС „Мазалат“;
- Проведени са експертни съвети за приемане на задания във връзка с предстоящата инвентаризация на горските територии през 2024/25 г. и съвместното с нея изработване на горскостопански карти, горскостопански планове, ловностопански планове и планове за дейностите по опазване на горските територии от пожари за териториални поделения държавни горски стопанства „Плевен“, „Брезник“, „Златоград“, „Белово“, „Етрополе“, „Своге“, „Горна Оряховица“, „Свиленград“, „Габрово“, „Генерал Тошево“, „Суворово“, „Тича“, „Добрич“, „Кипилово“ и „Рилски манастир“ за територията, собственост на „Рилска света обител“, за териториално поделение държавно ловно стопанство „Каракуз“ и учебно-опитно горско стопанство „Петрохан“;
- Одобрени са задания за провеждане на открити процедури за обществена поръчка по извършване на инвентаризация на горските територии и изработване на горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове на дейностите за опазване

на горските територии от пожари през периода 2024/25 г. за териториални поделения ДГС „Плевен“, „Брезник“, „Златоград“, „Белово“, „Етрополе“, „Своге“, „Горна Оряховица“, „Свиленград“, „Габрово“, „Генерал Тошево“, „Суворово“, „Тича“, „Добрич“, „Кипилово“ и „Рилски манастир“ за територията, собственост на „Рилска света обител“, за териториално поделение държавно ловно стопанство „Каракуз“;

- Проведени са експертни съвети за приемане на стопанските класове и размера на годишното ползване въз основа на извършената инвентаризация и изработените горскостопански планове за 2022/23 г. за териториални поделения държавни горски стопанства „Разлог“, „Батак“, „Видин“, „Сеслав“, „Омуртаг“, „Бяла“, „Болярка“, „Черни Осъм“, „Ивайловград“, „Невестино“ и за териториални поделения ДЛС „Чепино“ (без ТП ДЛС „Чехльово“) „Арамлиеца“, „Витиня“, „Извора“, „Воден-Ири Хисар“, „Женда“ (без ТП ДГС „Кърджали“) и „Тополовград“;
- Проведени са съвещания на комисиите по чл. 37, ал. 3 от Наредба № 18/07.10.2015 г. за инвентаризация и планиране в горските територии за приемане на извършената инвентаризация на горските територии и изработените горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари през 2022/23 г. за териториални поделения държавни горски стопанства „Разлог“, „Батак“, „Видин“, „Сеслав“, „Омуртаг“, „Бяла“, „Болярка“, „Черни Осъм“, „Ивайловград“, „Невестино“ и за териториални поделения държавни ловни стопанства „Чехльово“ (закрито, преминало към ДЛС „Чепино“), „Арамлиеца“, „Витиня“, „Извора“ (без ТП ДГС „Девин“), „Воден-Ири Хисар“, „Женда“ (без ТП ДГС „Кърджали“) и „Тополовград“;
- Проведени са експертни съвети за приемане на протоколите от съвещания на комисиите по чл. 37, ал. 3 от Наредба № 18/07.10.2015 г. за инвентаризация и планиране в горските територии за приемане на извършената инвентаризация на горските територии и изработените горскостопански планове, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари през 2022/23 г. за териториални поделения държавни горски стопанства „Черни Осъм“, „Казанлък“, „Разград“, „Монтана“, „Тетевен“, „Михалково“, „Нови пазар“, „Елешница“, „Буйновци“, „Панагюрище“, „Трън“ и за териториални поделения държавни ловни стопанства „Ропотамо“, „Паламара“ и „Мазалат“;
- Одобрен е доклад от министъра на земеделието и храните за обектите за инвентаризация през 2025/26 г. и изработване на горскостопански карти, горскостопански планове, планове за ловностопански дейности и за дейностите по опазване на горите от пожари, за ТП ДГС „Стара Загора“, „Монтана“ (за влятото ТП ДГС „Лом“), „Белоградчик“ (заедно с ТП ДГС „Миджур“), „Оряхово“, „Гоце Делчев“, „Царево“, „Акад. Николай Хайтов“ (без ТП ДГС „Чепеларе“), „Клисура“ (без ТП ДГС „Розино“), „Никопол“, „Селище“, „Свищов“, „Маджарово“ и за териториални поделения държавни ловни стопанства „Кормисош“, „Чепино“ (за ТП ДГС „Чехльово“), „Балчик“, „Женда“ (за ТП ДГС „Кърджали“), „Шерба“ (за ТП ДГС „Старо Оряхово“);
- Предоставена е цифровата ортофотокарта на дружествата, извършващи инвентаризацията на горските територии и изработващи горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове на дейностите за опазване на горските територии от пожари за периода 2023/24 г.;
- Осигурен е цифров модел на картата на възстановената собственост и на кадастралната карта за териториалния обхват на дейност на държавните горски и ловни стопанства;
- Издадени са 2 заповеди по чл. 83, ал. 7 от ЗГ за включване в горските територии на 0,613 ха. На основание § 17 от ПЗР към ЗИД на ЗОЗЗ са издадени 47 заповеди за включване в държавните горски територии на 2 628,64 ха.

9. Ловно стопанство

През 2023 г. са извършени следните по-важни дейности с участието на ИАГ, свързани със стопанисването и ползването на дивеча в страната:

- Взето е участие в главен одит на Европейската комисия по отношение мерките за борба с Африканската чума по дивата свиня;
- Взето е участие в Национално съвещание по отношение изменение и допълнение на Закона за лова и опазване на дивеча;
- Взети са участия в различни заседания на междуведомствени работни групи съвместно с МОСВ, общини, НПО и ГДНП;
- Проведено е съвещание с експертите по ловно стопанство от ИАГ, РДГ, МЗХ, ДП, ЛТУ, НЛРС - СЛРБ, БЛРС и БДЗП;
- Взето е участие в работна група по разработване на изменение и допълнение на Наредба № 6 от 2007 г. за условията и реда за пасищно отглеждане на свине от източнобалканската порода и нейните кръстоски;
- Организирано е изложението „Природа, лов, риболов“ - 2023 г., в гр. Пловдив;
- Проведени са съвместни обучения с РДГ и БАБХ сред ловците, относно ограничаване разпространението на африканската чума по свинете и спазване на мерките за биосигурност;
- Взето е участие в национално съвещание, организирано от НЛРС-СЛРБ, с експертите по ловно стопанство от ИАГ, РДГ, ДП и ловните сдружения в гр. Пловдив, на което са обсъдени проблемите с браконьерството в страната;
- Проведени са 2 заседания на Ловния съвет;
- Извършени са проверки по изпълнението на договорите, с които се предоставя стопанисването и ползването на дивеча на ловните сдружения, отдадените дивечовъдни участъци и сключените договори за съвместна дейност в ДЛС;
- Проведени са изпити за придобиване право на лов в ловните сдружения;
- Проведени са тематични и специализирани проверки по изпълнението на ловностопанските мероприятия и изпълнението на договорите в ловните сдружения;
- Извършени са теренни проверки и експертни съвети за приемане на Ловноустройствени проекти;
- Издадени са 8 разрешителни за научно-изследователска дейност, 22 за категоризация на ловни бази в ДЛС, ДГС и ДУ, 26 разрешения за ползване на глухар, 11 разрешителни за отстрел на кафява мечка, 7 разрешителни за улавяне и преместване и 1 отказ за издаване на разрешително за отстрел.

Общите приходи от ловностопанската дейност в горските територии - държавна собственост, отчетени през 2023 г., са в размер на 10,2 млн. лева, което е с 1,3 млн. лева повече в сравнение с 2022 г. Приходите от организиран ловен и друг вид туризъм са в размер на 5,2 млн. лева, с около 700 хил. лева над нивото от предходната година. Приходите от сключени договори по ЗЛОД под формата на годишни вноски за стопанисване на дивеча в дивечовъдните участъци и на годишни наемни цени на бази за ловен туризъм на ДГС възлизат на 3,8 млн. лева, като е налице увеличение с 387 хил. лева спрямо 2022 г. За изпълнение на предвидените ловностопански и рибностопански мероприятия през годината са изразходени 19 млн. лева.

10. Опазване на горските територии и контрол

През 2023 г. служителите на РДГ и ДП по чл. 163 от ЗГ са извършили общо 612 171 проверки, в т. ч. на: 127 942 обекта за добив на дървесина, 25 410 обекта по чл. 206 от ЗГ, 169 227 превозни средства, 142 247 ловци, 14 931 риболовци и 132 414 други лица.

На базата на направен анализ на дейността на РДГ са дадени указания, целящи подобряване и повишаване на дейностите по контрол върху опазване на горските територии, в които се извършва добив на дървесина.

Извършени са проверки на постъпващата дървесина в обектите по чл. 206 от ЗГ, които

преработват над 20 000 куб. м дървесина годишно, както и проверки на издадени превозни билети извън горски територии.

Оптимизирани са автоматизираните механизми за обработка на данни в информационната система на ИАГ, чрез които се следи за издаване на последващи билети в нарушения на заповедта за определяне на образец на превозните билети, за транспорт на дървесина без устройства за проследяване на превозното средство, за издаване на превозни билети с дървесни видове, които не са включени в разрешителното за сеч и др.

През 2023 г. са извършени кръстосани проверки между РДГ. Проверени са 152 обекта по чл. 206 от ЗГ, 381 обекта за добив на дървесина, 269 моторни превозни средства, 73 физически лица, Съставени са 1 615 констативни протокола и 22 АУАН.

Констатирани нарушения

През 2023 г. са констатирани общо 16 884 нарушения на горското законодателство, с 687 по-малко от 2022 г. Съставени са 10 574 акта за установяване на административни нарушения, като се отчита намаление с 2 022 спрямо 2022 г. Не са открити извършителите на 2 258 нарушения, а 4 052 нарушения са констатирани с констативен протокол, като в съответствие със сроковете по ЗАНН, се предвижда да бъдат съставени АУАН през 2024 г.

Най-много установени с актове нарушения са констатирани в РДГ Русе - 1 196, РДГ Берковица - 1 099, РДГ Сливен - 901, РДГ София - 821 и РДГ Бургас - 802. Регионалните дирекции с най-малко актове са РДГ Смолян - 86, РДГ Благоевград - 331, РДГ Шумен - 455, РДГ Пазарджик - 464 и РДГ Велико Търново - 478.

Според собствеността на горските територии с актове са установени 3 214 нарушения в държавна собственост, 276 нарушения в общинска собственост, 1 209 нарушения в собственост на физически и юридически лица

Служителите на РДГ са съставили 120 акта за нарушения, извършени от служители на ТП ДГС/ДПС, 238 акта на лесовъди, практикуващи частна лесовъдска практика и 19 акта на лица, имащи отношение към дейностите по стопанисване и опазване на горски територии, общинска собственост.

През 2023 г. са наложени 31 принудителни административни мерки по реда на чл. 253 от ЗГ, с 15 по-малко от 2022 г.

Дейност на регионалните дирекции по горите

През 2023 г. горските инспектори в РДГ са извършили 324 469 проверки, от които 24 816 в обекти по чл. 206 от ЗГ, 40 594 в обекти за добив на дървесина, 100 381 на МПС, 43 771 на ловци, 14 170 на риболовци и 100 737 на физически лица. Съставени са 5 537 акта.

Установена е незаконно отсечена дървесина и разпоредителни действия с дървесина, без документи, доказващи законния ѝ произход в размер на 14 400 куб. м.

Дейност на екипите към ИАГ

В рамките на 2023 г. са извършени общо 5 676 проверки, от които 594 на обекти по чл. 206 от ЗГ, 998 на обекти за добив на дървесина, 1 945 на МПС, 927 на ловци, 7 риболовци и 1 205 на физически лица. Съставени са 169 акта и са направени 409 предписания на РДГ за предприемане на допълнителни действия и съставяне на актове.

Установено е незаконно отсечена дървесина и разпоредителни действия с дървесина, без документи, доказващи законния ѝ произход в размер на 6 574 куб. м.

Дейност на ДП по чл. 163 от ЗГ

През 2023 г. от служители на ДП и техните поделения са извършени общо 265 767 проверки, от които 80 761 на обекти за добив на дървесина, 60 586 на МПС, 97 367 на ловци, 306 на риболовци и 26 747 на физически лица. Съставени са 4 372 АУАН, 1 775 констативни протокола за неизвестен извършител и 476 констативни протокола без АУАН.

Установената незаконно отсечена дървесина и разпоредителни действия с дървесина, без документи, доказващи законния ѝ произход е в размер на 11 478 куб. м.

Прилагане на Регламент 995/2010

През 2023 г. ИАГ е участвала в две срещи, свързани с прилагането на Регламент (ЕС) № 995/2010.

Във връзка с осъществяване на ефективен контрол, през годината РДГ са извършили 1 029 проверки, с 47 по-малко в сравнение с 2022 г.

Взаимодействие с други институции

В резултат на сключените споразумения за сътрудничество и взаимодействие и годишния план на МВР за противодействието на закононарушенията, свързани с горските, дивечовите и рибните ресурси, през 2023 г. са извършени общо 20 937 съвместни проверки, което е с 6 012 повече от 2022 г. Проверени са 798 обекта по чл. 206 от ЗГ, 761 обекта за добив на дървесина, 3 179 МПС, 9 270 ловци, 775 риболовци и 6154 физически лица.

Съставени са 188 констативни протокола и 723 акта, от които 704 по ЗГ, 18 по ЗЛОД и 1 по други закони.

Извършени са 66 проверки със служители на ИАРА, 41 със служители на Изпълнителна агенция „Инспекция по труда“, 86 със служители на НАП, 56 със служители на МОСВ, 31 с представители на неправителствени организации и 103 с други институции.

11. Стратегическо планиране, усъвършенстване на нормативната база и международни дейности

В рамките на 2023 г. са изготвени следните нормативни актове:

- Постановление на МС за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за лова и опазване на дивеча (обн. ДВ, бр. 18 от 2023 г.);
- Проект на Постановление на МС за приемане на Тарифа за таксите, които се събират в системата на Изпълнителната агенция по горите по Закона за горите и по Закона за държавните такси;
- Проект на Постановление на МС за изменение и допълнение на Тарифа за таксите, които се събират по Закона за лова и опазване на дивеча;
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 21 от 12.11.2012 г. за условията и реда за определяне, одобряване, регистрация и отмяна на източниците от горската семепроизводствена база, събирането и добива на горски репродуктивни материали, тяхното окачествяване, търговия и внос (обн. ДВ, бр.90 от 27 октомври 2023г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 8 от 2011 г. за сечите в горите (обн. ДВ. бр. 91 от 31 октомври 2023 г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 9 от 06.11.2020 г. за определяне на вида, отличителните знаци, условията и реда за получаване, сроковете за износване на униформеното представително и униформеното теренно облекло от служителите в Изпълнителната агенция по горите, в нейните структури и в държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите (обн., ДВ бр. 9 от 27.01.2023 г.).

Изпълнение на стратегически дейности и приоритети в горския сектор чрез проекти, финансирани от ЕС и други международни донори

През 2023 г. на заседания на комисията и на постоянната работна група за разглеждане на проектни идеи и проектни предложения в ИАГ са разгледани общо 10 проектни идеи/предложения, от които 3 са в процес на оценяване, 5 са одобрени и 1 не е одобрено.

Разработени са няколко проектни предложения:

- „Приоритетни действия за опазване на популацията на глухаря и неговите местообитания на Балканите“, LIFE FOR CAPERCAILLIE по програма LIFE на Европейския съюз;
- „Планове за действие за устойчиво управление на горските генетични ресурси и за развитие на устойчива и съвременна лесозащитна дейност в България;
- „Към климатично интелигентна горска свързаност за едри хищници в Балкано-Карпатския регион (ForestsConnect)“, с водещ партньор WWF България, по Програма Интеррег „Дунавски регион“ 2021-2027 г.

През 2023 г. са изпълнявани текущо следните проекти:

- „Мерки за опазване на Малкия креслив орел и неговите местообитания в България“ по програма LIFE на Европейския съюз;
- „Подпомагане на страните от Централна и Източна Европа при разработване на стратегии и планове за действие за биоикономика“ - CEE2ACT по програма „Хоризонт Европа“ на Европейския съюз в направление биоикономика;
- „Използване на горските генетични ресурси в контекста на екологичните и социалните предизвикателства“, финансиран по програма Хоризонт Европа на ЕС.

12. Финансиране и инвестиции в горските територии

12.1. Изпълнителна агенция по горите

През 2023 г. в Изпълнителна агенция по горите са отчетени приходи на обща стойност 9 165 000 лева.

Определените за 2023 г. разходи на ИАГ за изпълнение на Бюджетна програма „Специализирани дейности в горските територии“ и Бюджетна програма „Планиране, опазване от посегателства, пожари и лесозащита“ са в размер на 34 674 300 лева.

Утвърденият окончателен бюджет на ИАГ за 2023 г. възлиза на 39 768 251 лева, отчетени са общо разходи в размер на 39 768 251 лева.

През годината са извършени инвестиции (капиталови разходи) в размер на 1 589 589 лева както следва:

- Придобиване на дълготрайни материални активи – 1 550 349 лева;
- Придобиване на компютри и хардуер – 97 839 лева;
- Придобиване на друго оборудване, машини и съоръжения – 242 128 лева;
- Придобиване на транспортни средства – 1 202 382 лева;
- Придобиване на програмни продукти и лицензи за програмни продукти – 39 240 лева.

12.2. Държавни горски предприятия

Отчетените приходи от цялостната дейност на ДП за 2023 г. са 510 млн. лева, а общите разходи – 502 млн. лева. В сравнение с 2022 г., приходите на предприятията се увеличават с 8%, а разходите – с 13%.

Общият финансов резултат на ДП от оперативната им дейност през 2023 г. е положителен в размер на 7,8 млн. лева след отчисления за данъци.

Направените инвестиции от шестте ДП през годината са на стойност 71,092 млн. лева, с 33,258 млн. лева повече от предходната година. От тях, 30,649 млн. лева (43%) са осъществени със средства от фонд „Инвестиции в горите“ – с 6,235 млн. лева повече от 2022 г., за изпълнение на следните дейности:

- проектиране на 36,1 км строителство на нови пътища и основен ремонт на съществуващи горски пътища – 0,382 млн. лева;

- строителство и основен ремонт на горски пътища и транспортна техническа инфраструктура - 23,2 млн. лева;
- дейности по залесяване - 4,9 млн. лева;
- закупуване на горски територии – 2,138 млн. лева.

Със средства от стопанската дейност в общ размер 40,443 млн. лева са закупени 27 сгради, 97 транспортни средства и 281 броя специализирана техника и е извършен основен ремонт на 50 сгради и технически съоръжения. .

13. Административно обслужване

През 2023 г. са проведени 19 заседания на Комисията за разглеждане на заявления за вписване на физически лица и търговци в публичните регистри на ИАГ по чл. 235 и чл. 241 от ЗГ, в резултат на което са регистрирани и издадени удостоверения на 279 физически лица за упражняване на лесовъдска практика. Регистрирани и издадени са удостоверения на 277 търговци за извършване на дейности в горските територии.

През годината от публичния регистър по чл. 241, ал. 1 от ЗГ са отписани 44 търговци, а от регистъра по чл. 235 от ЗГ са отписани 40 физически лица. На 4 физически лица е постановен отказ за вписване в публичните регистри на ИАГ.

Към 31.12.2023 г. общият брой на регистрираните физически лица за упражняване на лесовъдска практика е 12 500, а на регистрираните търговци - 4 687.

Организиран и проведен са 38 изпита по реда на чл. 236а от ЗГ, на които са се явили общо 438 кандидати, от които издържалите са 175.

Направени са множество консултации на собственици, частни лесовъди и други заинтересовани лица по телефон, електронна поща, в приемната на МЗХ и по време на извършените теренни проверки.

VII. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

1. Улов и производство на риба и други водни организми

Улов на риба и други водни организми

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА), през 2023 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов в страната възлиза на 6 704,1 тона - с 19,8% над нивото от предходната година, от които 6 667,1 тона в Черно море и 37 тона в река Дунав. В сравнение с 2022 г., уловът в Черно море бележи ръст от 20,2%, а този в река Дунав намалява с 22,7%.

Таблица VII.1. Общ улов на риба и други водни организми в страната по водни басейни, тона

	2020	2021	2022	2023	Изменение 2023/2022
Улов в Черно море - общо, в т. ч.:	6 228,1	8 920,5	5 546,5	6 667,1	20,2%
- морски видове риби	3 418,7	5 875,1	2 812,6	4 085,3	45,2%
- проходни риби, карагьоз	15,8	22,6	6,8	5,0	-26,8%
- рапани, миди и скариди	2 794,5	3 022,3	2 727,0	2 576,8	-5,5%
Улов в река Дунав - общо, в т. ч.:	69,21	89,8	47,8	37,0	-22,7%
- сладководна риба	67,2	86,4	47,0	36,7	-21,8%
- проходни риби, карагьоз	0,7	1,9	0,8	0,3	-68,9%
- други водни организми	1,4	1,5	0,02	0,0	-
Общ улов на риба и други водни организми	6 297,3	9 010,3	5 594,3	6 704,1	19,8%

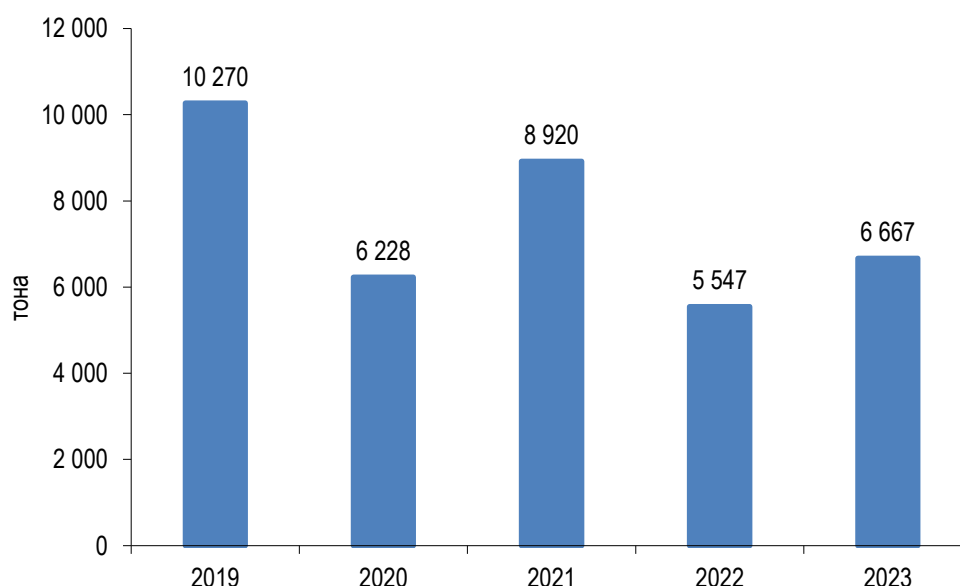
Източник: ИАРА

Общото количество уловени морски видове риби през 2023 г. е в размер на 4 085,3 тона, с 1 272,7 тона или 45,2% повече спрямо 2022 г. Традиционно, най-значителен е уловът на риба от вида цаца (копърка, трикона, шпрот), възлизащ на 3 264,3 тона, който се увеличава с 55,1% (или с около 1 703,3 тона) в сравнение с предходната година. Сред останалите черноморски видове риби, по-съществен е уловът на сафрид – 373 тона и черноморска барбуня - 241,2 тона, съответно два пъти и с 33,3% повече на годишна база. Уловът на калкан е в размер на 84,4 тона, което е с 29,5 тона над нивото от 2022 г., дължащо се на постигнато прехвърляне на неусвоената квота през 2021 г. към възможностите за риболов на Република България през 2023 г. Поради това квотата за улов на калкан през 2023 г. е в размер на 92,14 тона. Същевременно, сериозно понижение се наблюдава при уловите на атерина - с 97,4%, лефер - с 93,6% и хамсия - с 95,8%.

През 2023 г. уловът на рапани, представляващ основен дял от улова на водни организми в Черно море, е в размер на 2 290,4 тона, с 5,8% повече спрямо предходната година. Уловът на бяла пясъчна мида спада с 54,6% на годишна база, а този на черната морска мида – с 40,6%.

Уловеното количество проходни видове риба (карагъоз) в Черно море през 2023 г. се свива с 26,8% спрямо предходната година, до 5 тона.

Фигура VII.1. Улов на риба и други водни организми в Черно море, тона

Източник: ИАРА

Общият улов в река Дунав през 2023 г. включва 36,7 тона сладководна риба и 0,3 тона проходни риби - карагъоз.

В сравнение с предходната година се наблюдава намаление на общия улов на сладководна риба с около 22%. Значителен спад спрямо 2022 г. се отчита при уловените количества бяла мряна - с 60,1%, бяла риба /сулка/ - с 56,8% и сребриста каракуда - с 50%. Най-голям е уловът на шаран - 6 тона, сребриста каракуда - 5,1 тона, европейски сом - 3,4 тона, пъстър толстолоб - 3,7 тона.

Уловът на проходни риби (карагъоз) в река Дунав през 2023 г. е с 68,9% под нивото от предходната година.

Отчетеният общ стопански улов на риба и други водни организми през първите шест месеца на 2024 г. възлиза на 3 821,3 тона, отбелязвайки ръст от 21% спрямо същия период на 2023 г.

Таблица VII.2. Улов на риба и други водни организми от водоеми за стопански риболов през 2023 г.

	Вид риба/воден организъм	Количество (тона)
А. Река Дунав		
1	Брияна /облез, уклея/ <i>Chalcalburnus chalcoides</i> /	0,040
2	Бял амур <i>Ctenopharingodon idella</i> /	2,994
3	Бял толстолоб <i>Hypophthalmichthys molitrix</i> /	3,040
4	Бяла мряна <i>Barbus barbus</i> /	2,174
5	Бяла риба /сулка/ <i>Sander lucioperca/Stizostedion lucioperca</i> /	1,068
6	Златиста каракуда <i>Carassius carassius</i> /	0,000
7	Карагъоз, дунавска скумрия <i>Caspialosa pontica/Alosa pontica</i> /	0,264
8	Бабушка <i>Rutilus rutilus</i> /	0,002
9	Морунаш <i>Vimba vimba</i> /	2,815
10	Михалица	0,003
11	Мъздруга <i>Leuciscus idus</i> /	0,000
12	Маришка мряна <i>Barbus cyclolepis</i> /	0,000
13	Платика <i>Abramis brama</i> /	2,824
14	Пъстър толстолоб <i>Aristichthys nobilis</i> /	3,665
15	Попчета / <i>Gobiidae</i> /	0,021
16	Распер <i>Aspius aspius</i> /	0,789
17	Речен кефал <i>Leuciscus cephalus</i> /	0,016
18	Речен костур <i>Perca fluviatilis</i> /	0,000
19	Скобар <i>Chondrostoma nasus</i> /	0,610
20	Европейски сом <i>Silurus glanis</i> /	3,413
21	Сабица <i>Pelecus cultratus</i> /	0,000
22	Сребриста каракуда <i>Carassius sp.</i> /	5,076
23	Уклея <i>Alburnus alburnus</i> /	2,050
24	Червеноперка <i>Scardinius erythrophthalmus</i> /	0,023
25	Шаран <i>Cyprinus carpio</i> /	6,008
26	Чил косат <i>Abramis</i> /	0,005
27	Щука <i>Esox lucius</i> /	0,104
	Общо за река Дунав	36,98
Б. Черно море		
1	Атерина <i>Atherina spp.</i> /	0,408
2	Бяла пясъчна мида <i>Mya arenaria</i> /	152,860
3	Дънен морски червей	0,005
4	Зарган <i>Belone belone</i> /	2,243
5	Илария <i>Liza saliens</i> /	1,146
6	Калкан <i>Psetta maxima</i> /	84,383
7	Карагъоз, дунавска скумрия <i>Caspialosa pontica/Alosa pontica</i> /	5,000
8	Кефал пелингас <i>Mugil soiu</i> /	0,087
9	Лаврак <i>Dicentrarchus labrax/Morone labrax</i> /	0,060
10	Лефер <i>Pomatomus saltatrix</i> /	35,950
11	Морска котка <i>Dasyatis pastinaca</i> /	0,350
12	Морска лисица <i>Raja clavata</i> /	22,724
13	Морски дявол <i>Lophius piscatorius</i> /	0,887
14	Морски език <i>Solea nasuta</i> /	0,000
15	Морски кефал <i>Mugil cephalus</i> /	2,660
16	Обикновени скариди <i>Leander spp.</i> /	0,323
17	Пагур <i>Eriphia verrucosa</i> /	0,161
18	Паламуд <i>Sarda sarda</i> /	1,298
19	Писия <i>Platichthys flesus luscus</i> /	0,036
20	Платерина <i>Liza aurata</i> /	0,392
21	Сем. Попчета <i>Gobiidae</i> /	13,021
22	Пясъчна скарида <i>Crangon sp.</i> /	0,687
23	Рапани <i>Rapana spp.</i> /	2 290,376

	Вид риба/воден организъм	Количество (тона)
24	Сафрид /Trachurus mediterraneus ponticus/	372,96
25	Сардина	0,015
26	Смари	0,025
27	Хамсия /Engraulis encrasicolus ponticus/	6,451
28	Цаца /копърка, трициона, шпрот/ /Sprattus sprattus sulinus/	3 264,269
29	Черна морска мида /Mytilus galloprovincialis/	133,260
30	Черноморска барбуня /Mullus barbatus ponticus/	241,170
31	Черноморска бодлива акула /Squalus acanthias/	11,653
32	Черноморски меджид /Merlangius merlangus euxinus/	22,095
33	Черноморска скумрия	0,000
34	Други	0,167
	Общо за Черно море	6 667,12
	Общо за Черно море и река Дунав	6 704,10

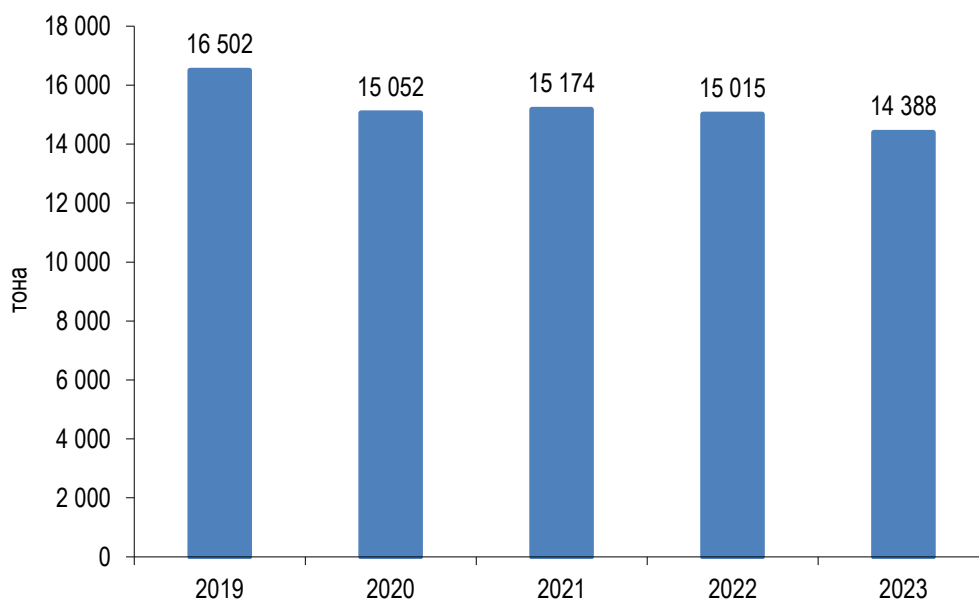
Източник: ИАРА

Производство на риба и други водни организми

По данни на ИАРА, към края на 2023 г. общият брой на активните рибовъдни стопанства в страната е 740. От тях, 719 са за сладководни аквакултури и 21 - за морски аквакултури.

В рамките на 2023 г. в специализираните рибовъдни стопанства са произведени общо 14 387,65 тона аквакултури (зарибителен материал, риба и други водни организми за консумация), което е с 4,2% по-малко на годишна база.

Фигура VII.2. Производство на риба и други организми в специализирани рибовъдни стопанства за периода 2019 – 2023 г., тона

Източник: ИАРА (данните за 2023 г. са актуални към 30.06.2024 г.)

Общо отчетеното производство на зарибителен материал в рибовъдните стопанства е 1 413,8 тона. Количеството бележи спад от 41,5% спрямо предходната година, поради намаление на производството на зарибителен материал от някои от основните видове риби, отглеждани в рибовъдните стопанства – африкански сом с 94,6%, речна балканска пъстърва - с 91,5%, щука – със 70,1%, дъгова пъстърва – с 60,7% и шаран – с 41,8%. Същевременно, нараства произведеният зарибителен материал от руска есетра - със 70,1%, веслонос - с 48,6%, бяла риба – с 21,1% и сом – с 13,3%.

През 2023 г. производството на риба и други водни организми за консумация е в размер на 12 937,9 тона – с 2,7% повече на годишна база. Традиционно най-голямо е производството на риба за консумация от видовете дъгова пъстърва, шаран и пъстър толстолоб. Спрямо предходната година се наблюдава увеличение на производството на риба за консумация от видовете: сивен - с над три пъти, сом - с 48,1%, бяла риба - с 36,2%, речна (балканска) пъстърва – с 20,7%, шаран – с 14,8%, дъгова пъстърва – с 10,8%.

През годината е отчетено производство на видове риби, които са прилов в екстензивните и полуинтензивни топловодни стопанства – платика, уклей, речен костур и червеноперка. Тези видове не са обект на целенасочено развъждане и отглеждане в аквакултурното производство.

Основният вид от морските аквакултури, отглеждани в крайбрежните акватории на страната, е черната морска мида. През 2023 г. нейният добив за консумация достига 2 551,5 тона, с 5,3% над нивото от предходната година.

Таблица VII.3. Производство на зарибителен материал, риба и водни организми в рибовъдните стопанства, тона

№	Общоприети и местни наименования	Зарибителен материал		Риба за консумация		Общо тегло	
		2022	2023	2022	2023	2022	2023
1	Речна (балканска) пъстърва	37,13	3,15	9,87	11,91	47,00	15,06
2	Дъгова пъстърва	764,40	300,79	4 259,31	4 718,64	5 023,71	5 019,43
3	Сивен	1,18	0,00	0,10	0,34	1,28	0,34
4	Щука	4,99	1,49	11,99	9,02	16,98	10,51
5	Лин	0,09	0,02	0,69	0,22	0,77	0,24
6	Уклея (Брияна)	0,00	0,00	7,84	0,52	7,84	0,52
7	Платика	0,00	0,00	6,13	2,92	6,13	2,92
8	Шаран	959,53	558,48	3 016,36	3 463,43	3 975,89	4 021,91
9	Златиста каракуда	0,00	0,00	2,25	2,02	2,25	2,02
10	Сребриста каракуда	2,65	5,38	258,60	241,53	261,25	246,90
11	Бял толстолоб	61,12	30,28	107,80	83,54	168,92	113,82
12	Пъстър толстолоб	262,98	246,01	994,71	931,13	1 257,69	1 177,13
13	Бял амур	164,44	152,21	211,41	149,64	375,85	301,85
14	Черен амур	0,75	0,00	0,52	0,32	1,27	0,32
15	Сом	28,87	32,71	136,22	201,62	165,09	234,33
16	Канален (американски) сом	0,00	0,10	11,05	4,51	11,05	4,61
17	Бяла риба (сулка)	7,50	9,08	43,74	59,58	51,24	68,66
18	Речен костур	0,00	0,00	1,86	0,12	1,86	0,12
19	Чига	0,00	0,00	0,41	3,62	0,41	3,62
20	Моруна	0,00	0,00	59,28	22,89	59,28	22,89
21	Пъструга	0,00	0,00	0,25	0,30	0,25	0,30
22	Руска есетра	1,54	2,62	595,03	255,52	596,57	258,14
23	Черна морска мида	0,00	0,00	2 422,11	2 551,52	2 422,11	2 551,52
24	Други хибриди от семейство Есетрови	0,71	0,43	59,57	41,87	60,28	42,26
25	Веслонос	44,15	65,60	126,25	72,19	170,39	137,79
26	Зелени водорасли	0,00	0,00	10,32	10,97	10,32	10,97
27	Червеноперка	0,00	0,00	12,15	0,35	12,15	0,35
28	Африкански сом	73,78	3,99	168,75	35,84	242,52	39,83
29	Сибирска есетра	0,00	0,00	31,02	54,75	31,02	54,75

№	Общоприети и местни наименования	Зарибителен материал		Риба за консумация		Общо тегло	
30	Езерен рак	0,01	0,01	5,30	1,40	5,31	1,41
31	Речен рак	0,00	0,00	0,00	0,20	0,00	0,20
32	Бестер	0,00	0,00	0,30	16,72	0,30	16,72
33	Обикновени скариди	0,00	0,00	22,51	22,61	22,51	22,61
34	Тилапия	0,06	1,43	0,25	0,15	0,31	1,58
35	Бабушка	0,00	0,00	2,40	0,00	2,40	0,00
36	Скобар	0,00	0,00	0,91	0,00	0,91	0,00
37	Тихоокеанска стрида	0,00	0,00	0,00	2,00	0,00	2,00
38	Други	0,00	0,02	1,60	0,00	1,60	0,02
	Общо	2 415,88	1 413,80	12 598,66	12 937,91	15 014,71	14 387,65

Източник: ИАРА (данните за 2023 г. са актуални към 30.06.2024 г.)

През 2024 г. се очаква нарастване на броя на рибовъдните стопанства и съответно на производството на аквакултури. За развитие на сектора допринасят изграждането на нови стопанства, както и модернизирането и увеличаването на производствени мощности.

2. Внос и износ на риба и рибни продукти

Внос

По данни на НСИ, през 2023 г. в страната са внесени общо 40 402 тона риба и рибни продукти, с 8,6% по-малко на годишна база. В сравнение с предходната година се наблюдава намаление на вноса на замразена риба, прясна и охладена риба, ракообразни и други водни безгръбначни и увеличение на този на жива риба, замразени филета, осолена и сушена риба, мекотели (живи, пресни, охладени, замразени, сушени) и консервирани ракообразни и мекотели.

Таблица VII.4. Внос на риба, други водни организми и рибни продукти, тона

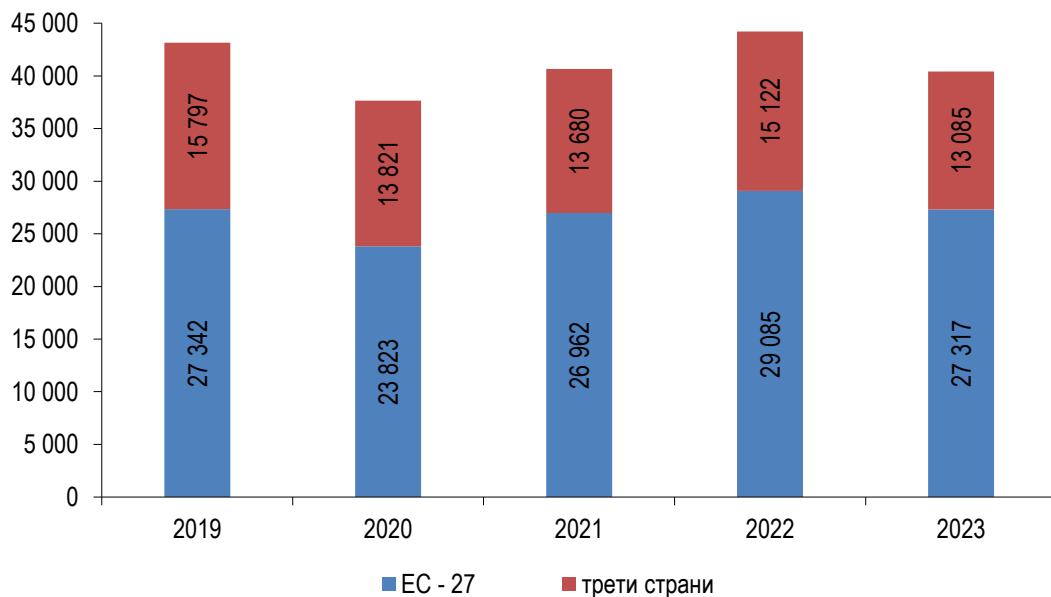
Продукти	2022	2023	Изменение 2023/2022
Риба, други водни организми и рибни продукти – общо, в т.ч.:	44 208	40 402	-8,6%
Живи риби - сладководни и морски	534	623	16,8%
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	6 219	5 719	-8,0%
Риби - замразени, с изкл. на филетата	19 333	16 034	-17,1%
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	4 053	4 189	3,4%
Риби - сушени, осолени, пушени	470	514	9,5%
Ракообразни	4 323	3 908	-9,6%
Мекотели*	2 905	3 055	5,2%
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	639	594	-6,9%
Готови храни и консерви от риби; хайвер	4 430	4 431	0,01%
Ракообразни и мекотели, консервирани	1 302	1 334	2,4%

Източник: данни на НСИ и изчисления на МЗХ

*Включва и известно количество сухоземни мекотели, което не може да бъде разграничено.

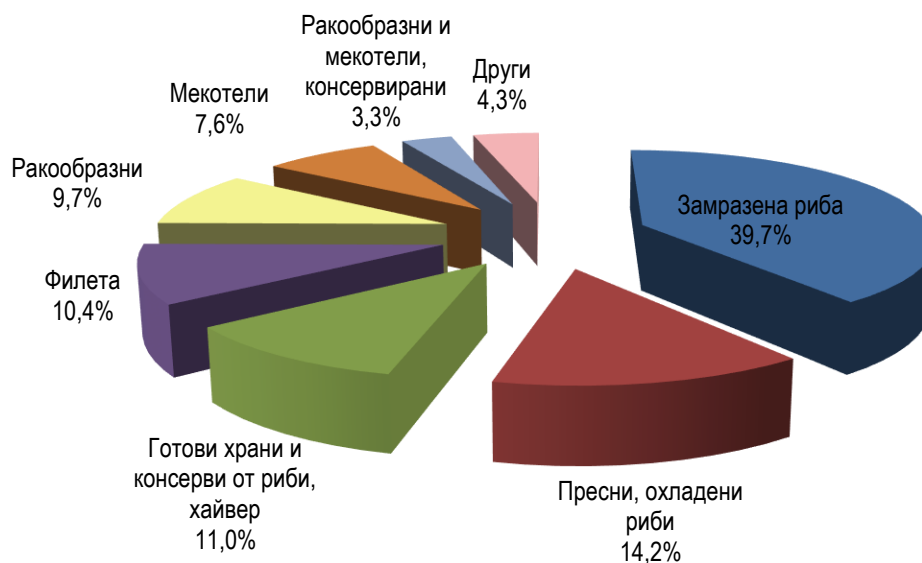
Доставените количества риба и рибни продукти от държави членки на ЕС през годината са в размер 27 317 тона, с 6,1% по-малко на годишна база, като основни партньори са Испания (5,1 хил. тона), Гърция (4,8 хил. тона), Нидерландия (3,9 хил. тона) и Дания (3,1 хил. тона), следвани от Румъния (1,8 хил. тона), Полша (1,5 хил. тона) и др.

Фигура VII.3. Внос на риба и рибни продукти от ЕС и трети страни, тона

Източник: НСИ Вносът на риба и рибни продукти от трети страни се свива с 13,5% спрямо предходната година, до 13 085 тона. Най-значителен е импорът от Норвегия (3,2 хил. тона), Мароко (1,7 хил. тона), Китай (1,5 хил. тона), Канада (1,3 хил. тона), Турция и Исландия (с по малко над хиляда тона).

Фигура VII.4. Структура на вноса на риба и рибни продукти през 2023 г.

Източник: Данни на НСИ и изчисления на МЗХ.

Традиционно, най-голям дял от общия внос на риба, водни организми и рибни продукти заема този на замразена риба. През 2023 г. са внесени 16 034 тона замразена риба, с изключение на филета, което е със 17,1% под нивото от предходната година. Макар да намалява с 12,2% на годишна база, най-значителен остава вносът на замразена скумрия – 7 839 тона. Сравнително големи са и доставките на замразена риба от следните видове: мерлуза – 1 337 тона, шпрот, трицона или цаца – 1 043 тона, сардини – 632 тона, треска – 1 006 тона, херинга – 301 тона, съомга – 201 тона, сафрид – 72 тона и пъстървови – 255 тона.

Намаление спрямо предходната година се отчита и при доставките на ракообразни - с 9,6%, прясна и охладена риба – с 8% и водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите - с 6,9%. Същевременно, вносът на жива риба, замразени филета, осолена и сушена риба, мекотели (живи, пресни, охладени, замразени, сушени) и консервирани ракообразни и мекотели се увеличава с между 2,4% и 16,8%. Внесеното количество готови храни и консерви от риба е без съществена промяна.

Предварителните данни за първите шест месеца на 2024 г. сочат намаление на вноса на риба, други водни организми и преработени рибни продукти с 11,8% на годишна база, до 16 726 тона. Това включва 11 534 тона от ЕС и 5 192 тона от трети страни, съответно с 3,8% и 25,6% под нивото от преди една година.

Износ

По данни на НСИ, през 2023 г. са изнесени общо 14 650 тона на риба, други водни организми и рибни продукти. Количеството е с 1,9% по-малко спрямо предходната година, поради намаление на експорта на готови храни и консерви от риби (с 25,8%), осолена и сушена риба (с 23,8%) и консервирани ракообразни и мекотели (с 8,4%). През годината е реализиран износ на водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите в размер на 0,058 тона, при липсата на такъв през предходната година. При останалите видове рибни продукти се отчита ръст от 4,7% (пресни и охладени риби) до 43,7% (ракообразни).

Таблица VII.5. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти, тона

Продукти	2022	2023	Изменение 2023/2022
Риба, други водни организми и рибни продукти – общо, в т.ч.:	14 928	14 650	-1,9%
Живи риби - сладководни и морски	982	1 105	12,5%
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	2 212	2 316	4,7%
Риби - замразени, с изкл. на филетата	1 539	2 100	36,4%
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	657	929	41,4%
Риби - сушени, осолени, пушени	949	723	-23,8%
Ракообразни	85	122	43,7%
Мекотели*	1 471	1 780	21,0%
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	-	0,058	-
Готови храни и консерви от риби; хайвер	4 987	3 702	-25,8%
Ракообразни и мекотели, консервирани	2 046	1 874	-8,4%

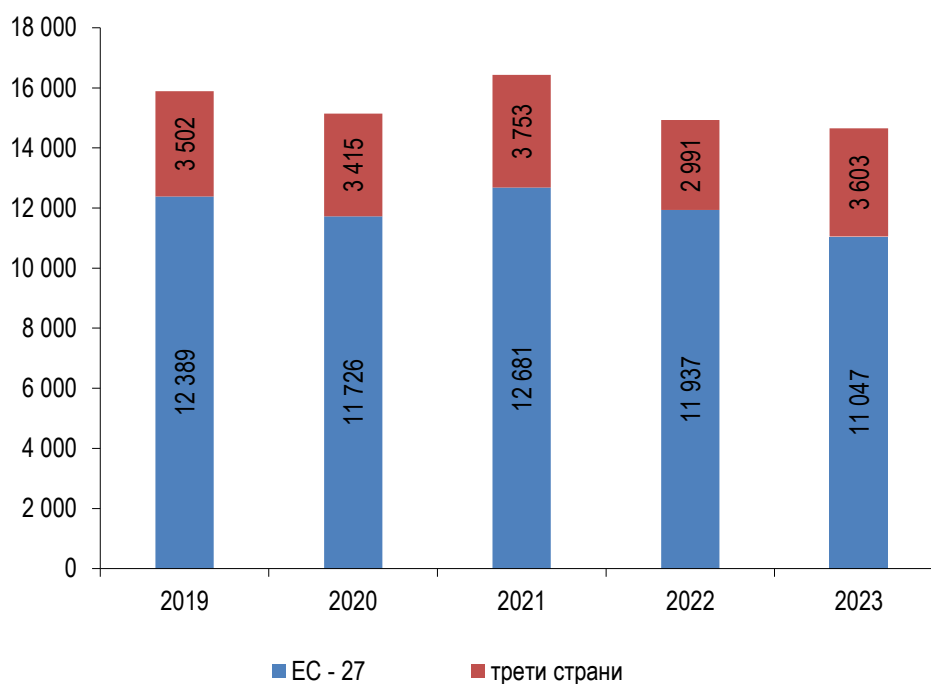
Източник: данни на НСИ и изчисления на МЗХ

*Включва и известно количество сухоземни мекотели, което не може да бъде разграничено.

През 2023 г. износът на риба и рибни продукти за ЕС се свива със 7,5% спрямо предходната година, до 11 407 тона (75,4% от общия експорт). Най-значителни количества са насочени за Румъния (5 942 тона) и Швеция (2 159 тона), следвани от тези за Белгия (537 тона), Германия (470 тона), Гърция (464 тона), Испания (403 тона) и др.

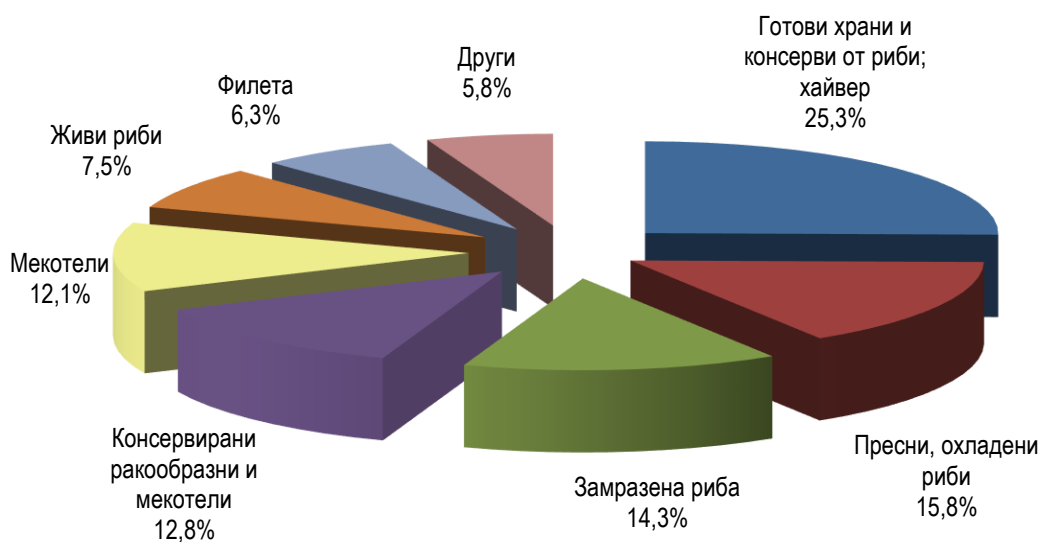
Износът на риба и рибни продукти за трети страни възлиза на 3 603 тона - с 20,5% повече спрямо 2022 г. Пратките са реализирани основно в Сърбия (1 665 тона), Босна и Херцеговина (631 тона), Южна Корея (383 тона), Япония (338 тона), Обединено кралство (162 тона), Украйна (83 тона) и Молдова (73 тона).

Фигура VII.5. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти за ЕС и трети страни, тона

Източник: НСИ

Фигура VII.6. Структура на износа на риба и рибни продукти през 2023 г.

Източник: Данни на НСИ и изчисления на МЗХ.

По предварителни данни, през първото полугодие на 2024 г. от страната са изнесени 6 415 тона риба, водни организми и преработени рибни продукти. Общото количество е с 4% по-малко спрямо същия период на 2023 г., като се наблюдава сходно намаление в процентно изражение на износа както за ЕС - до 4 755 тона, така и за трети страни – до 1 660 тона.

3. Програма за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г. и Програма за морско дело, рибарство и аквакултури 2021 – 2027 г.

През 2023 г. са положени усилия за успешното изпълнение и приключване на Програмата за морско дело и рибарство 2014 - 2020 г. (ПМДР). Нестабилната икономическа среда доведе до невъзможност част от бенефициентите да изпълнят поетите ангажименти по Програмата, поради което се отчита нарастване на броя на прекратените договори.

През годината са предприети мерки за намаляване на риска от загуба на средства по ПМДР, чрез интензивна комуникация с бенефициентите, въведени електронни договори и опростени разходи, съксени срокове за оценка, последващ контрол, верификация и плащане.

С цел минимизиране на негативните последици за сектора от войната на Русия срещу Украйна (свързани с увеличение на разходите и смущения в търговията), още в края на 2022 г. е отворен прием за компенсация на операторите в риболова по мярка 1.9. „Временно преустановяване на риболовна дейност вследствие на войната на Русия в Украйна, която застрашава сигурността на риболовните дейности или възпрепятства икономическата жизнеспособност на риболовните операции“. В началото на 2023 г. са обявени и първите приеми по мярка 5.3 „Мерки за предлагане на пазара“ за компенсация на всички подсектори – Риболов, Аквакултури и Преработка.

През септември 2023 г. Програмата за морско дело и рибарство е изменена с цел осигуряване на допълнителен финансов ресурс за втори прием по компенсаторните мерки за смекчаване на последиците от войната на Русия срещу Украйна.

Съфинансираните дейности, постигащи целите на ОПОР чрез модернизация на съществуващите рибарски пристанища, изграждане на лодкостоянки, в това число и инвестиции в инфраструктура, необходима за улесняване изпълнението на задължението за разтоварване на сушата и на осъществяването на контрол върху уловите са на обща стойност 46 403 793 лева БФП (23 726 247 евро).

През 2023 г. продължават да се изпълняват мероприятия, организирани от Националната рибарска мрежа (НРМ), като част от тях са проведени онлайн, за да достигнат до повече участници.

По Програмата за морско дело и рибарство 2014 - 2020 г. през 2023 г. са сключени 231 договора, като изпълнението на Програмата по приоритети на Съюза е както следва:

Приоритет на Съюза 1 „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите“

Основни постижения по ПС 1 - сключени са 65 административни договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (АДПБФП).

Обявени приеми по мерки:

- 1.8 „Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и лодкостоянки“, сектор „Инвестиции насочени към изграждане и/или модернизация на лодкостоянки“;
- 1.9 „Временно преустановяване на риболовна дейност вследствие на войната на Русия в Украйна, която застрашава сигурността на риболовните дейности или възпрепятства икономическата жизнеспособност на риболовните операции.“

През 2023 г. по Мярка 1.8 е обявен прием с бюджет 6 млн. лева БФП (3 067 798 евро), насочен единствено към изграждане и/или модернизация на лодкостоянки.

Във връзка установен висок интерес, с изменението на ПМДР през 2023 г. към нея са прехвърлени средства в размер на 2 084 944 евро ЕФМДР.

През 2023 г. са сключени 7 договора на обща стойност 4 613 185 лева БФП (2 358 720 евро).

В края на 2022 г. е обявен прием по Мярка 1.9 „Временно преустановяване на риболовна дейност вследствие на агресивната война на Русия срещу Украйна, която застрашава сигурността на риболовните дейности или възпрепятства икономическата изнеспособност на риболовните операции“, с

прием на проекти до 9 март 2023 г. По този прием са получени общо 58 проекта, като през 2023 г. са сключени 39 договора на стойност 850 573 лева БФП (434 898 евро). Във връзка с продължаващите военни действия, с цел компенсиране на загубите на сектора, УО обяви втори прием по мярката в края на 2023 г.

Договорените средства през 2023 г. са в размер на 6 121 372 лева (3 129 856 евро) БФП. Общият напредък по ПС 1 по отношение на изплатени публични разходи на бенефициерите през годината е в размер на 2 288 705 лева (1 170 214 евро).

Сертифицираните средства през 2023 г. възлизат на 1 869 543 лева (955 897 евро) ЕФМДР (сумата на сертифицираните разходи включва и договорените, сключени в предходни години).

Общо договорените средства до 31.12.2023 г. са в размер на 39 029 362 лева (19 955 702 евро) БФП или 92% от бюджета на приоритета.

Общо изплатените средства до 31.12.2023 г. са в размер на 31 390 346 лева (16 049 875 евро) БФП или 74% от бюджета на приоритета.

Общо сертифицираните средства до 31.12.2023 г. са в размер на 22 135 373 лева ЕФМДР (11 317 810 евро) или 52% от бюджета на приоритета.

Приоритет на Съюза 2 „Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите“

Основни постижения по ПС 2 - през 2023 г. са сключени 7 АДПБФП.

През 2023 г. няма отворени мерки по този приоритет и не са обявявани приеми.

Общият напредък по ПС 2 по отношение на договорените средства през 2023 г. е в размер на 1 335 433 лева (682 807 евро) БФП.

Общият напредък по ПС 2 по отношение на изплатените публични разходи на бенефициентите през 2023 г. е в размер на 3 153 638 лева (1 612 454 евро) БФП.

Сертифицираните средства през 2023 г. са в размер на 763 452 евро ЕФМДР (Сумата на сертифицираните разходи включва и договори, сертифицирани в предходни години.)

Общо договорените средства до края на 2023 г. са в размер на 45 909 738 лева (23 473 636 евро) БФП или 126% от бюджета на приоритета.

Общо изплатените средства са в размер на 29 169 695 лева (14 914 457 евро) БФП или 80% от бюджета на приоритета.

Общо сертифицираните средства от ЕК до края 2023 г. са в размер на 21 109 712 лева (10 793 390 евро) ЕФМДР или 77% от бюджета на приоритета.

Приоритет на Съюза 3 „Насърчаване на изпълнението на Общата политика в областта на рибарството“

По Приоритет на Съюза 3 на ниво Програма са заложили 2 мерки. По приоритета продължава изпълнението на одобрените проектни предложения, които се изпълняват от конкретен бенефициент - Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури.

Основни постижения по ПС 3 – през 2023 г. са сключени 3 АДПБФП.

Мерки, отворени за прием:

- 3.1 „Контрол и изпълнение“ (приемът е започнал през 2017 г. и е с краен срок през 2023 г.);
- 3.2 „Събиране на данни по Национална програма за събиране и управление на данни от сектор „Рибарство“ 2017 – 2019 г.“ (приемът е започнал през 2017 г. и е с краен срок през 2023 г.).

През 2023 г. са сключени 3 договора на стойност 1 752 979 лева (896 298 евро) БФП.

Общо по мярката са сключени 30 договора на стойност 15 862 442 лева БФП (8 110 462 евро) или

94% от бюджета на мярката.

Настоящият бюджет по Мярка 3.2 „Събиране на данни“ възлиза на 5 622 916 лева (2 874 995 евро) БФП.

През 2023 г. няма сключени договори по мярка 3.2.

До момента са сключени 5 договора на стойност 5 857 003 лева (2 994 684 евро) БФП или 104% спрямо бюджета на мярката. Общият напредък по ПС 3 по отношение на договорените средства през 2023 г. е в размер на 1 752 979 лева (896 298 евро) БФП или 8% от бюджета на приоритета.

Извършените плащания през 2023 г. са в размер на 4 395 123 лева (2 247 225 евро) БФП или 19,6% от бюджета на приоритета.

Сертифицираните средства през 2023 г. са в размер на 3 304 426 лева (1 689 552 евро) ЕФМДР или 17% от бюджета на приоритета.

Общо договорените средства до края на 2023 г. са в размер на 21 719 445 лева (11 105 146 евро) БФП или 97% от бюджета на приоритета.

Общо изплатените средства до края на 2023 г. са в размер на 17 184 498 лева (8 786 429 евро) БФП или 77% от бюджета на приоритета.

Общо сертифицираните средства от ЕК до края на 2023 г. са в размер на 12 164 563 лева ЕФМДР (6 219 737 евро) или 63% от бюджета на приоритета.

Приоритет на Съюза 4 „Повишаване на заетостта и териториално сближаване“

През 2023 г. във връзка с изграждане на капацитет на Местните инициативни рибарски групи за програмен период 2021-2027, Управляващият орган на ПМДР със съдействието на Националната рибарска мрежа проведе три информационни събития.

Изпълнението на стратегиите по BOMP през 2023 г. е в заключителна фаза. През годината намалява броят на обявените процедури по мерките и на сключените договори, предвид края на програмния период. Фокусът е насочен към подаване на искания за окончателни плащания, верифициране и сертифициране на разходите.

Основни постижения по ПС 4 – през 2023 г. са сключени 46 АДПБФП по одобрените 9 стратегии за BOMP на местните инициативни рибарски групи (МИРГ).

Общо до края на 2023 г. са сключени 217 договора, включващи проекти по подготвителна помощ, проекти по стратегиите на МИРГ и текущи разходи на МИРГ.

През 2023 г. са обявени 4 процедури за прием по мерки от одобрените 9 стратегии за BOMP на МИРГ с общ бюджет от 1 345 158 лева (687 779 евро) БФП.

Общият напредък по ПС 4 на договорените средства през 2023 г. е в размер на 7 729 409 лева (3 952 045 евро) БФП или 21% от бюджета на приоритета.

Общият напредък по ПС 4 на изплатените публични разходи на бенефициентите през 2023 г. е в размер на 12 719 315 лева (6 503 382 евро) БФП или 35% от бюджета на приоритета.

Сертифицираните средства през 2023 г. са в размер на 5 444 486 лева (2 783 764 евро) ЕФМДР или 17% от бюджета на приоритета.

Общо договорените средства по проекти от стратегиите на МИРГ до края на 2023 г. са в размер на 36 824 156 лева (18 828 181 евро) БФП, в т.ч. подготвителна помощ и текущи разходи на МИРГ или 100% от бюджета на приоритета.

Общо изплатените средства до края на 2023 г. са в размер на 21 851 864 лева (11 172 852 евро) БФП или 59% от бюджета на приоритета.

Общо сертифицираните от ЕК средства до края на 2023 г. са в размер на 9 474 507 евро ЕФМДР или 59% от бюджета на приоритета.

Приоритет на Съюза 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработката“

Основни постижения по ПС 5 - сключени са 103 АДПБФП през 2023 г.

Мерки, отворени за прием:

- 5.3 „Мерки за предлагане на пазара“ - сектор „Риболов“, сектор „Аквакултури“, сектор „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ по чл. 68, параграф 3 от Рег. (ЕС) 508/2014 изм. с Рег. (ЕС) 2022/1278 финансови компенсации за операторите в сектора, свързани с военната обстановка в Украйна.

По Мярка 5.3 Мерки за предлагане на пазара - сектор "Риболов" са обявени 2 приема през 2023 г. Първият прием е обявен през 1-во тримесечие на 2023 г. с бюджет 2 467 506 лева (1 261 635 евро) БФП. Сключени са 14 договора за предоставяне на БФП на стойност 211 752 лв (108 269 евро) БФП или 1% от общия бюджет на мярката. Вторият прием е обявен през 4-то тримесечие на 2023 г. с бюджет 2 467 506 лева (1 261 635 евро) БФП. Към 31.12.2023 г. са постъпили 11 проектни предложения, които са в процес на оценка и все още няма сключени договори.

По Мярка 5.3 Мерки за предлагане на пазара - сектор „Аквакултури“ са обявени 2 приема през 2023 г. Първият прием е обявен през 1-во тримесечие на 2023 г. с бюджет 4 693 920 лева (2 400 000 евро) БФП. Сключени са 51 договора за предоставяне на БФП на стойност 2 974 619 лева (1 520 922 евро) БФП или 14% от общия бюджет на мярката. Вторият прием е обявен през 4-то тримесечие на 2023 г. с бюджет 4 693 920 лева (2 400 000 евро) БФП. Към 31.12.2023 г. са постъпили 23 проектни предложения, които са в процес на оценка и все още няма сключени договори.

По Мярка 5.3 Мерки за предлагане на пазара - сектор „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ са обявени 2 приема през 2023 г. Първият прием е обявен през 1-во тримесечие на 2023 г. с бюджет 4 661 270 лева (2 383 306 евро) БФП. Сключени са 31 договора за предоставяне на БФП на стойност 4 393 030 лева (2 246 155 евро) БФП или 21% от общия бюджет на мярката. Вторият прием е обявен през 4-то тримесечие на 2023 г. с бюджет 3 510 426 лева (1 794 880 евро) БФП. Към 31.12.2023 г. са постъпили 31 проектни предложения, които са в процес на оценка и все още няма сключени договори.

По ПС 5 договорените средства през 2023 г. са в размер на 9 946 980 лева (5 085 888 евро) БФП, което е 21% от бюджета на ПС 5.

Изплатени са 5 541 489 лева (2 833 362 евро) БФП през 2023 г.

Сертифицираните средства са 4 133 255 лева (2 113 332 евро) ЕФМДР или 12% от бюджета на ПС 5.

Общо договорени са 32 996 027 лева (16 870 859 евро) БФП или 71% от бюджета на ПС 5.

Общо изплатени са 25 127 356 лева (12 847 610 евро) БФП или 54% от бюджета на ПС 5.

Общо са сертифицирани 18 345 001 лева (9 379 794 евро) ЕФМДР или 39% от бюджета на ПС 5.

Приоритет на Съюза 6 „Интегрирана морска политика“

Основни постижения по ПС 6 - изпълняват се общо 9 договора.

Мерки, отворени за прием:

През 2023 г. по ПС 6 е обявен прием по мярка 6.3 „Повишаване на знанията за състоянието на морската среда“ с бюджет 300 000 лева БФП. Сключен е един договор на обща стойност 515 288 лева БФП (263 467 евро). Общо сключените договори по Мярка 6.3 към края на 2023 г са 8 броя.

Общо договорените средства по ПС 6 са в размер на 6 188 063 лева (3 163 955 евро) БФП или 115% от бюджета на приоритета.

Общо изплатените средства са в размер на 4 648 479 лева (2 376 766 евро) БФП или 86% от бюджета на приоритета.

Общо сертифицираните от ЕК средства до края на отчетния период са в размер на 3 486 361

лева (1 782 575 евро) ФМДР или 86% от бюджета на приоритета.

По силата на Споразумение за делегиране на функции по прилагане на ПМДР 2014 - 2020 ДФ „Земеделие“ - Разплащателна агенция, в качеството на Междинно звено на Управляващия орган, извършва верификация на разходите след подадено искане за плащане.

В рамките на 2023 г. чрез ИСУН 2020 са приети, верифицирани и платени искания за плащане съгласно представената по-долу таблица.

Таблица VII.6. Платени проекти по мерки от ПМДР 2014 - 2020 за периода 01.01.2023 г. - 31.12.2023 г. (лева)

Мярка	Брой проекти	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
1.6. Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности	2	269 174,65	71 977,31	197 197,34
1.8. Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване. Изграждане или модернизацията на лодкостоянки	8	2 109 554,49	564 094,87	1 545 459,62
1.9. Подкрепа на собственици на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19 поради временно преустановяване на риболовната дейност.	16	638 171,22	170 646,99	467 524,23
1.9. Временно преустановяване на риболовната дейност (Украйна)	17	499 382,00	133 534,75	365 847,25
2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултура	5	1 331 958,77	320 662,24	1 011 296,53
2.3. Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури	1	78 933,53	19 733,39	59 200,15
2.5. Аквакултури, осигуряващи екологични услуги	4	362 250,08	90 562,52	271 687,57
2.6. Подкрепа на производители на риба и други водни организми за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID19	1	66 311,86	16 577,97	49 733,89
3.1. Контрол и изпълнение	8	2 688 889,11	268 888,91	2 420 000,20
4.2. Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие	95	7 374 234,06	1 106 134,98	6 268 099,08
5.1. Планове за производство и предлагане на пазара	1	71 603,40	17 900,85	53 702,55
5.3. Мерки за предлагане на пазара - Украйна	45	4 942 288,87	1 235 572,22	3 706 716,65
5.4. Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	3	466 634,14	116 658,53	349 975,61
6.1. Насърчаване на изпълнението на ИМП	1	664 352,58	166 088,15	498 264,43
6.3. Повишаване на знанията за състоянието на морската среда	2	394 818,96	98 704,74	296 114,22
7.1. Техническа помощ	7	565 185,93	141 296,50	423 889,43
Общо:	216	22 523 743,65	4 539 034,91	17 984 708,74

Източник: ДФЗ

Общ напредък в изпълнението на Програма за морско дело и рибарство 2014 - 2020 към 14.06.2024 г.

Приоритет 1 „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите“

Мярка 1.1. „Диверсификация и нови форми на доход“ - извършено е едно плащане с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 131 027 лева.

Мярка 1.2. „Инвестиции за подобрене на хигиената, здравето, безопасността и условията на труд на борда или индивидуално оборудване“, при условие че посочените инвестиции надхвърлят изискванията съгласно правото на Съюза или националното право. Извършени плащания – 2 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 15 762,40 лева.

Мярка 1.3. „Окончателно преустановяване на риболовните дейности“ - извършени плащания – 8 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 483 173,09 лева.

Мярка 1.6. „Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими“ - извършени плащания – 7 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 781 216,53 лева.

Мярка 1.7. „Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов“ - извършени плащания – 4 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 359 673,00 лева.

Мярка 1.8. „Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване. Изграждане или модернизацията на лодкостоянки“ - извършени плащания – 33 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 28 278 399,42 лева.

Мярка 1.9. „Подкрепа за собственици на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19, поради временно преустановяване на риболовната дейност“ - извършени плащания – 188 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 5 566 006,34 лева.

Приоритет 2 „Насърчаване на устойчивото в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания аквакултури с ефективно използване на ресурсите“

Мярка 2.2. „Продуктивни инвестиции в аквакултура“ - извършени плащания – 105 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 21 124 315,51 лева.

Мярка 2.3. „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“ - извършени плащания – 22 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 5 756 217,08 лева.

Мярка 2.5. „Аквакултури, осигуряващи екологични услуги“ - извършени плащания – 14 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 1 136 593,57 лева.

Мярка 2.6. „Подкрепа за производители на риба и други водни организми за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID-19“ - извършени плащания – 105 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 3 598 249,03 лева.

Приоритет 3 „Насърчаване на изпълнението на ОПОР“

Мярка 3.1. „Контрол и изпълнение“ - извършени плащания – 48 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 14 308 464,21 лева.

Мярка 3.2. „Събиране на данни“ - извършени плащания – 11 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 5 513 152,91 лева.

Приоритет 4 „Увеличаване на заетостта и териториалното сближаване“

Мярка 4.1 „Подготвителна помощ за стратегии за BOMP, в това число създаване на Национална рибарска мрежа“. Извършени са 13 плащания с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 506 393,76 лева.

Мярка 4.2. „Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие“ - извършени плащания – 461 броя на обща стойност на субсидията 30 231 436,76 лева.

Приоритет 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработването“

Мярка 5.1. „Планове за производство и предлагане на пазара“ – извършени са две плащания с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 121 523,40 лева.

Мярка 5.3. „Създаване на организации на производители, на асоциации от организации на производители или на междубраншови организации. Търсене на нови пазари и подобряване на условията за пускане на пазара на продукти от риболов и аквакултури“ - извършени са 108 плащания с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 9 307 347,75 лева.

Мярка 5.4. „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ - извършени плащания – 83 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 20 626 328,60 лева.

Приоритет 6 „Насърчаване на изпълнението на интегрираната морска политика“

Мярка 6.1. „Интегрирано морско наблюдение“ - извършени плащания – 4 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 2 959 679,76 лева.

Мярка 6.3. „Повишаване на знанията за състоянието на морската среда“ - извършени плащания – 8 броя с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 1 688 801,58 лева.

Приоритет 7 „Техническа помощ“

Извършени са 83 плащания с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ 11 981 322,61 лева.

Таблица VII.7. Платени проекти по мерки от ПМДР 2014 - 2020 за периода 01.01.2024 г. - 14.06.2024 г. (лева)

Мярка	Брой проекти	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
1.8. Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване. Изграждане или модернизацията на лодкостоянки	5	2 581 375,15	690 259,72	1 891 115,43
1.9 Подкрепа на собственици на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последствия от избухването на COVID-19 поради временно преустановяване на риболовната дейност.	24	369 082,70	98 692,71	270 389,99
2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултура	6	1 588 217,16	397 054,30	1 191 162,86
2.3 Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури	1	108 079,77	27 019,94	81 059,83
3.1. Контрол и изпълнение	4	1 272 191,63	127 219,16	1 144 972,47
3.2 Събиране на данни	1	470 773,79	94 154,76	376 619,03
4.2. Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие	64	6 438 887,96	965 833,24	5 473 054,72
5.3. Мерки за предлагане на пазара - Украйна	54	3 088 856,15	772 214,02	2 316 642,13
5.4. Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	7	1 711 704,16	427 926,07	1 283 778,09

Мярка	Брой проекти	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
7.1.Техническа помощ	7	861 425,16	215 356,29	646 068,87
Общо:	173	18 490 593,63	3 815 730,21	14 674 863,42

Източник: ДФЗ

Мониторинг

Съгласно чл. 2 от Споразумението за делегиране на функции по прилагане на ПМДР 2014 - 2020 са извършени проверките за изпълнение на производствените програми на бенефициерите, за използване на финансираните активи по предназначение, както и проверките за изпълнение на мониторинговите индикатори за резултат за предходната 2022 г. През 2023 г. на база риск анализ за административни проверки и проверки на място са избрани 204 проекта, попадащи в период на мониторинг след окончателно изплащане на безвъзмездната финансова помощ. Резултатите от проверките са обобщени и докладвани на УО на ПМДР.

Очаквани данни за 2024 г.

Таблица VII.8. Прогноза за плащанията по ПМДР 2014 – 2020 г. за 2024 г. (лева)

Приоритети на Съюза	Мерки по приоритета на Съюза	ЕФМДР	Национално съфинансиране	Общо финансови средства
Приоритет 1. „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите”	Мярка 1.6. Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности-73,2633125515726%	401 685,77	146 591,07	548 276,84
	Мярка 1.7 Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов	2 429,27	886,54	3 315,81
	Мярка 1.8. Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване.Изграждане или модернизацията на лодкостоянки-73,2633125515726 %	3 527 430,20	1 287 299,14	4 814 729,34
	Мярка 1.9 Временно преустановяване на риболовната дейност компенсации Украйна	919 398,64	335 525,02	1 254 923,66
Приоритет 2 „Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите”	Мярка 2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултура -75% - сектор "Малки проекти" и сектор "Рециркулационни системи и изграждане на нови, както и разширяване на модернизация на съществуващи аквакултурни стопанства"	2 400 000,00	800 000,00	3 200 000,00
	Мярка 2.3. Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури-75%	1 350 000,00	450 000,00	1 800 000,00
	Мярка 2.5. Аквакултури, осигуряващи екологични услуги	320 977,49	106 992,50	427 969,99

Приоритети на Съюза	Мерки по приоритета на Съюза	ЕФМДР	Национално съфинансиране	Общо финансови средства
Приоритет 3 „Насърчаване на изпълнението на ОПОР“	Мярка 3.1. Подкрепа на мониторинга, контрола и изпълнението, повишаване на институционалния капацитет/	1 686 914,90	562 304,97	2 249 219,86
	3.2. Събиране на данни по Национална програма за събиране и управление на данни от сектор „Рибарство“	580 811,31	193 603,77	774 415,08
Приоритет 4 „Повишаване на заетостта и териториалното сближаване“	Мярка 4.2. Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие-85%	8 202 789,24	2 734 263,08	10 937 052,32
Приоритет 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработването“	Мярка 5.3. Мерки за предлагане на пазара	138 681,74	46 227,25	184 908,98
	Мярка 5.3. Мерки за предлагане на пазара - Финансови компенсации за операторите от агресивната война на Русия срещу Украйна	8 386 183,28	2 795 394,43	11 181 577,71
	Мярка 5.4. Преработване на продуктите от риболов и аквакултури-75%	3 097 001,32	1 032 333,77	4 129 335,09
	Мярка -Подкрепа за преработвателни предприятия на продукти от риболов и аквакултури за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID-19	65 503,90	21 834,63	87 338,53
Приоритет 6 „Интегрирана морска политика“	Насърчаване на изпълнението на ИМП - чл.80, т.1, ал.1 от Рег. 508/2014 ИМП	19 699,21	6 566,40	26 265,61
	Насърчаване на изпълнението на ИМП - чл.80, т.1, ал.3 от Рег. 508/2014 Знания за морската среда	920 222,82	306 740,94	1 226 963,76
Общо:		36 741 757,29	12 400 572,89	49 142 330,18

Източник: МЗХ, дирекция „Морско дело и рибарство“

Таблица VII.9. Прогноза за плащанията по ПМДРА 2021 - 2027 г. за 2024 г. (лева)

Приоритети на Съюза	Видове дейности по приоритета	ЕФМДРА	Национално съфинансиране	Общо финансови средства
Приоритет 1 „Насърчаване на устойчивото рибарство и на възстановяването и опазването на водните биологични ресурси“	Събиране и обработване на данни за управление на рибарството и аквакултурите и за научни цели	1 661 348,443	712 006,4754	2 373 354,92
	Контрол и правоприлагане	3 322 696,885	1 424 012,951	4 746 709,84
	Окончателно преустановяване на риболовни дейности	1 629 833,1	698 499,9	2 328 333,00

Приоритети на Съюза	Видове дейности по приоритета	ЕФМДРА	Национално съфинансиране	Общо финансови средства
Приоритет 3 „Създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони“	Изграждане на капацитет и подготвителни действия в подкрепа на разработването и бъдещото изпълнение на стратегиите за Водено от общностите местно развитие	486 016,30	208 292,70	694 309,00
Общо:		3 986 016,30	1 708 292,70	5 694 309,00

Източник: МЗХ, дирекция „Морско дело и рибарство“

Таблица VII.10. Приеми по ПМДРА 2021 - 2027 г. през 2024 г. (лева)

№ по ред	Наименование на процедурата	Цели на предоставяната БФП ² по процедурата	Общ размер на БФП по процедурата	Дата на обявяване на процедурата	Наименование на процедурата
Приоритет 1 „Насърчаване на устойчивото рибарство и на възстановяването и опазването на водните биологични ресурси“					
1	Окончателно преустановяване на риболовни дейности	Подкрепата за окончателно преустановяване ще допринесе за адаптирането на риболовния флот към рибните запаси. Целта е да се постигне балансиран флот, който да експлоатира устойчиво наличните ресурси.	6 985 000	2-ро тримесечие	60 дни от датата на обявяване на процедурата
2	Подкрепа за подобряване на икономическия и социалния статус на операторите в риболова	Подкрепата е насочена за подпомагане подобрението на икономическото и социалното състояние на операторите от сектор Рибарство.	3 538 601	3-то тримесечие	60 дни от датата на обявяване на процедурата
3	Специфично оборудване на риболовния кораб, дейности и иновации, целящи опазването на околната среда и на биоразнообразието	Подкрепата е насочена за подпомагане на операции свързани с подпомагане придобиването на специфично оборудване на риболовния кораб, дейности и иновации, целящи опазването на околната среда и на биоразнообразието.	4 888 382	4-то тримесечие	60 дни от датата на обявяване на процедурата
4	Подобряване на инфраструктурата на рибарските пристанища, рибните борси, местата на разтоварване и лодкостоянките, с цел да се улесни разтоварването и съхранението на нежелания улов	Подобряване на инфраструктурата на рибарските пристанища, рибните борси, местата на разтоварване и лодкостоянките, с цел да се улесни разтоварването и съхранението на нежелания улов.	18 161 000	2-ро тримесечие	Първи срок 90 дни от датата на обявяване на процедурата; Втори срок 60 дни след приключване на първия срок
Приоритет 2 „Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури, като по този начин се допринася за продоволствената сигурност в Съюза“					

№ по ред	Наименование на процедурата	Цели на предоставяната БФП ² по процедурата	Общ размер на БФП по процедурата	Дата на обявяване на процедурата	Наименование на процедурата
5	Аквакултури, предоставящи екологични услуги - сектор Компенсации за стопанства, попадащи в Натура 2000	Насърчаване на производството на аквакултури, осигуряващи високо равнище на опазване на околната среда, на здравето на животните и хуманното отношение към тях, както и на общественото здраве и безопасност.	4 920 000	2-ро тримесечие	Първи срок 90 дни от датата на обявяване на процедурата; Втори срок 60 дни след приключване на първия срок;
6	Продуктивни инвестиции и иновации в аквакултурите	С реализирането на инвестициите ще се повиши конкурентоспособността и ще се постигне устойчив растеж на аквакултурите в България. Създадените работни места и повишаването на квалификацията на заетите ще подпомогнат икономическото развитие на сектора и на териториите свързани с него.	20 000 000	1-во тримесечие	Първи срок 90 дни от датата на обявяване на процедурата; Втори срок 60 дни след приключване на първия срок; Трети срок 60 дни след приключване на втория срок;
7	Преработка на продукти от риболов и аквакултури	Цели се създаване и модернизиране на преработвателните предприятия в страната, като се подобри тяхната енергийна ефективност и декарбонизация, което ще доведе до намаляване на негативното въздействие върху околната среда във връзка със Зеления преход.	15 000 000	1-во тримесечие	Първи срок 90 дни от датата на обявяване на процедурата; Втори срок 60 дни след приключване на първия срок; Трети срок 60 дни след приключване на втория срок;
8	Предлагане на пазара	Дейностите по популяризиране на местни продукти от риболов, аквакултури и преработка ще доведат до нарастване на консумацията в страната на българско производство. Провеждането на комуникационни кампании ще мотивира потребителите за информиран, здравословен избор на храна.	1 000 000,00	2-ро тримесечие	90 дни от датата на обявяване на процедурата
9	Планове за производство и предлагане на пазара	Изготвяне и изпълнение на планове за производство и предлагане на пазара на организации на производители и асоциации на организации на производители.	586 740,00	2-ро тримесечие	60 дни от датата на обявяване на процедурата
Приоритет 3 „Създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони”					
10	Изпълнение на стратегии за Водено от общностите местно развитие	Повишаване на качеството на живот на населението в общностите, зависими от рибарството и аквакултурите, чрез устойчива синя икономика, като се използват и укрепват екологичните, културните, социалните и човешките ресурси.	35 079 592,02	2-ро тримесечие	90 дни от датата на обявяване на процедурата

№ по ред	Наименование на процедурата	Цели на предоставяната БФП ² по процедурата	Общ размер на БФП по процедурата	Дата на обявяване на процедурата	Наименование на процедурата
11	Текущи разходи и дейности за популяризиране на територията	Обезпечаване на дейности за функционирането на МИГ по ЕФМДРА и популяризиране на територията.	11 693 197,34	4-то тримесечие	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Приоритет 4 „Укрепване на международното управление на океаните и осигуряване на условия за безопасност, сигурност, чистота и устойчиво стопанисване на моретата и океаните”					
12	Морско наблюдение	Постигането на целите на Общата среда за обмен на информация за морската област на ЕС.	2 794 000,00	2-ро тримесечие	2024-2027
13	Техническа помощ	Да осигури целесъобразното изпълнение на ПМДРА чрез прилагането на принципите на добро навременно изпълнение на програмата.	2 200 000,00	1-во тримесечие	90 дни от датата на обявяване на процедурата

Източник: МЗХ, дирекция „Морско дело и рибарство”

4. Обща политика в областта на рибарството

Общата политика в областта на рибарството (ОПОР) има за цел създаване на условия за устойчиво развитие на сектор Рибарство, включващ стопански и любителски риболов, аквакултури, търговия и преработка на продукти от риболов и аквакултури.

Един от елементите на ОПОР е Общата организация на пазарите (ООП) на продукти от риболов и аквакултури, която има за цел да защити производителите и да гарантира екологична устойчивост и икономическа жизнеспособност на пазара на продукти от риболов и аквакултури. Основен фактор за постигане на целите на ООП са организациите на производители на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството.

През 2023 г. е изменена и допълнена Наредба № 7 от 2018 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара (Наредба № 7 от 2018 г.), с което се създават условия за по-ефективно прилагане на общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури на ЕС. Очаква се това да окаже положително влияние върху операторите в сектор Рибарство, да насърчи сдружаването им в професионални организации и да облекчи механизма за осъществяване на контрол върху дейността им.

Във връзка с осъществяване на контрол върху професионалните организации в сектора на рибарството, признати по реда на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА) и Наредба № 7 от 2018 г., през 2023 г. са извършени периодични проверки за установяване на съответствието им с изискванията на нормативната уредба и за констатиране степента на изпълнение на Планове за производство и предлагане на пазара на двете признатите организации на производители – сдружение „Черноморски изгрев“ и сдружение „Организация на производителите Черноморска мида“. През годината от постоянната комисия за признаване на организации на производители на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за осъществяване на контрол върху дейността са извършени общо 7 проверки и са проведени 5 заседания. Одобрен е План за производство и предлагане на пазара за периода 2023-2025 г. на сдружение „Черноморски изгрев“.

С цел опазване на популациите от риба и други водни организми, през 2023 г. са въведени редица ограничения и временни забрани за риболов в естествени и изкуствени водни обекти на територията на цялата страна. Създадени са условия за защита на водните организми в периода на тяхното размножаване и в определени водоеми и/или зони от тях. Въведени са мерки за регулиране

ползването на рибните ресурси през тъмната част на денонощието и за зарибяване в определени водоеми.

През 2023 г. е създаден Консултативен съвет по риба и рибни продукти към министъра на земеделието и храните, като секторен съвет, който включва представители на цялата хранителна верига в сектора на рибарството. Основни участници са производителите на риба и други водни организми от риболов и аквакултури, рибопереработватели, операторите в условията на първа продажба, търговци на едро и дребно, както и представители на потребителски организации. Обект на обсъждане са редица текущи проблеми в сектора, а целта - постигане на по-устойчива продоволствена система в сектор Рибарство. Създаването на устойчива хранителна верига ще спомогне за изграждане на позитивен имидж в сектора, оптимизиране на заетостта чрез подобряване на условията на труд, привличане на инвеститори, повишаване на производителността и намаляване на разходите за операторите, както и за осигуряването на висококачествени рибни продукти за пазара, изграждането на здравословни хранителни навици и повишаване на осведомеността на потребителите за ползите от консумацията на риба и рибни продукти.

През последните години сектор Рибарство бе значително засегнат от настъпилата криза вследствие от разпространението на COVID-19, като бе изправен пред редица предизвикателства и трудности, свързани със свития пазар и търсене, повишените цени на използваните електроенергия, горива, фуражи, кислород и суровини. Българският риболовен флот бе изправен и пред допълнителни затруднения от възникналата усложнена политическа ситуация и войната в Украйна, което доведе до спад в риболовните дейности. Това влоши икономическото представяне на операторите в сектора. С оглед смекчаване на последствията, през 2023 г. е отправено искане за запазване на прилаганите нива на общия допустим улов и квота за улов на калкан, както и за прехвърляне към риболовните възможности на България за 2024 г. на неусвоените през 2022 г. количества.

На проведената 16-та годишна сесия на Комитета за съответствие към Генералната комисия по рибарство за Средиземно море (GFCM), е прието за допустимо прехвърлянето на неусвоената от България през 2022 г. квота за улов на калкан (в размер на 20 тона) към риболовните възможности за 2024 г. и са предприети действия за запазване на нивата на общ допустим улов и квоти за улов на калкан през 2024 г. (за България - 75 тона). В резултат, общите риболовни възможности за улов на калкан на България през 2024 г. са определени в размер на 95 тона.

В рамките на 46-ата годишна среща на GFCM са дискутирани различни теми, свързани с опазване на морските биологични ресурси и управлението на морските рибарства и аквакултури в Средиземно и Черно море, касаещи основните заключения и съвети за управление, произтичащи от 24-тата сесия на Научно-консултативния комитет по рибарство (SAC), 14-ата среща на Научно-консултативния комитет по аквакултури (CAQ) и 16-ата сесия на Комитета за съответствие към Генералната комисия по рибарство за Средиземно море (CoC). От съществено значение за България са приетите препоръки за изменение на многогодишния план за управление на риболова на калкан в Черно море, като е удължено прилагането на определените нива на общ допустим улов и квоти за вида (150 тона за ЕС), удължено е действието на мерките за управление за устойчив риболов на черноморска бодлива акула, на регионалната научноизследователска програма за рапан в Черно море, на мерките за управление за устойчива експлоатация на цаца в Черно море, на мерките за смекчаване на въздействието на риболова върху есетровите видове риба в Черно море, за установяване на регионален план за риболовния капацитет, установяване на постоянно действаща схема за документиране на улова (CDS) на калкан в Черно море и др.

Във връзка с кандидатурата на България за членство в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) е проведен задълбочен технически преглед в областта на рибарството. Очаква се окончателният доклад в областта на рибарството да бъде разгледан и приет по време на заседание на Комитета по рибарство (COFI) COFI през месец ноември 2024 г.

Във връзка с изготвянето на национална Пътна карта за изпълнение на мерките и действията, предвидени в План за действие на Европейския съюз за опазване и възстановяване на морските екосистеми за устойчиво и издръжливо на сътресения рибарство (Морски план), е взето участие в първата среща на Съвместната специална група за прилагане и мониторинг, представена е национална

позиция относно възможни действия за смекчаване или премахване на прилова на муткур (*Phocoena phocoena*) в Черно море.

С цел предоставяне на достъпна и разбираема информация на потребителите относно предлаганите на пазара продукти от риболов и аквакултури за продажба на крайния потребител или на заведения за обществено хранене, независимо от техния произход и метод на предлагане, през 2023 г. е актуализиран и допълнен националният списък с използваните търговски обозначения на продукти от риболов и аквакултури, който съдържа научното наименование на всеки вид, търговското обозначение, наименованието на вида на официалния език, както и друго наименование или наименования, възприети на местно или регионално ниво.

Планирани дейности през 2024 г.

През 2024 година е планирано:

- Определяне на рибностопански обекти, разрешени за извършване на любителски риболов през тъмната част на денонощието;
- Определяне на водни обекти за извършване на зарибяване, съгласно чл. 22а, ал. 5 от ЗРА;
- Въвеждане на забрана за извършване на риболов в рибностопански обекти по чл. 3, ал. 1, т. 1 и 2 от ЗРА през размножителния период на рибите;
- Одобряване на Годишни доклади за изпълнените дейности по Плановите за производство и предлагане на пазара на признатите организации на производители в сектора на риболова;
- Одобряване на нов План за производство и предлагане на пазара на организация на производителите – сдружение „Организация на производителите Черноморска мида“;
- Участие в технически срещи с ЕК и в срещи към GFCM, с цел договаряне на нивата на общ допустим улов и квоти за улов на калкан, както и приемането от GFCM на мерки опазване и управление на други стопански ценни видове, обект на риболов от български кораби в Черно море.
- Участие в 17-то заседание на Комитета за съответствие на GFCM, 10-ата среща на Работната група за Черно море (WGBS) и 47-ата годишна среща на GFCM, с цел защита интересите на България при взимането на решения за управление на рибарството в Черно море;
- Извършване на годишни проверки за установяване на съответствието на признатите професионални организации в сектора на рибарството с условията за признаване;
- Изпълнение на дейности, свързани с присъединяването на България към ОИСП;
- Утвърждаване на Пътна карта за изпълнение на План за действие на ЕС: Опазване и възстановяване на морските екосистеми за устойчиво и гъвкаво рибарство (Морски план) и предприемане на дейности за изпълнение на мерките, заложи в нея.

VIII. НАПРЕДЪК В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДОКУМЕНТИ В ОБЛАСТТА НА АГРАРНАТА ПОЛИТИКА ОТ НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ПРЕЗ 2023 Г.

- **Националната програма за развитие България 2030** е основният стратегически документ, задаващ рамката от политики за развитие на аграрния отрасъл.

В рамките на **Приоритет 6 „Устойчиво селско стопанство“** на Програмата са формулирани подприоритети и области на въздействие, насочени към развитието на интелигентен, устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство, който да гарантира продоволствената сигурност на страната.

По **Приоритет 9 „Местно развитие“** на Програмата са заложи подприоритети и области на въздействие, насочени към съхраняване на жизнеспособността и ускоряване на икономическото развитие на селските райони.

За постигане на поставените в Националната програма за развитие България 2030 цели в областта на селското стопанство, рибарството, горите и селските райони се залага комплекс от мерки и се наблюдава тяхното изпълнение в тригодишните планове за действие по Програмата. Използват се възможностите на различни инструменти – схеми за директни плащания, схеми за държавни помощи, Програмата за развитие на земеделието и селските райони 2014-2020 г., Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г. (СПРЗСР 2023-2027 г.), Механизма за възстановяване и устойчивост на ЕС, Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г., Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури 2021-2027 г. (данни за прилагането на тези инструменти са представени в подраздел IV. ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТПАСЪЛ на настоящия Доклад).

Напредъкът в изпълнението на предвидените мерки и постигането на целите в аграрната сфера е отразен в Плана за действие за изпълнението на Националната програма за развитие България 2030 за периода 2025-2028 г.

- **Обща стратегия за управление и развитие на хидромелиорациите и защита от вредното въздействие на водите**

В документа се залага на възстановяването на ефективен и ефикасен хидромелиоративен сектор за икономически жизнеспособно, конкурентно земеделие, устойчиво на въздействията от изменението на климата и осигуряващо защита от вредното въздействие на водите.

В изпълнение на целите на стратегията през 2023 г. се отчита напредък по отношение на изпълнението на инвестиции (финансирани по ПРСР 2014-2020 г.), свързани с реконструкция и модернизация на обекти от хидромелиоративния фонд, както и с проекти за ефективно използване на водите в земеделските стопанства. В процес на изпълнение са 27 проекта за рехабилитация на хидромелиоративни съоръжения за напояване и предпазване от вредното въздействие на водата. За периода 2021-2023 г. по ПРСР са сключени 196 договора за подкрепа на инвестиции за напояване в стопанствата, при поставена към 2025 г. цел от 37 подпомогнати проекта.

По-конкретни данни за осъществените дейности в областта на хидромелиорациите и защита от вредното въздействие на водите през 2023 г. са изложени в подраздел III. ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО, т. 2. Хидромелиорации на Доклада.

- **Стратегия за цифровизация на земеделието и селските райони на Република България**

В изпълнение на Стратегията е изградена единна информационна система на електронни регистри за целите на специализираната администрация (ЕРСА) в министерството.

Осъществява се проект „Дигитализация на процесите от фермата до трапезата“, включен в Националния план за възстановяване и устойчивост. Инвестиционният проект, със срок на реализация 2023 – 2025 г., предвижда изграждане на Електронна информационна система в земеделието (ЕИСЗ) за обмен на данни между публичната администрация и икономическите субекти в сектора, която да осигури интегриране и съвместимост на данните от различни информационни системи, регистри и бази-данни, в и извън сектор Земеделие. Целта е цифровизиране и обединяване на информационните ресурси в земеделието, създаване на условия за проследяване на напредъка по изпълнението на целите на зелената сделка в областта на селското стопанство, оптимизиране на бизнес-средата и намаляване на административната тежест.

Със средства по ПРСР 2014-2020 г. и НПВУ се осъществяват мерки от Стратегията, насочени към технологична модернизация и цифровизация в земеделието. По проект "Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство" от НПВУ през 2023 г. е проведен прием на проектни предложения и през 2024 г. са сключени договори за инвестиционна подкрепа с 1 437 земеделски производители.

По ПРСР 2014-2020 г. се стимулира повишаването на иновационния капацитет на сектор Земеделие чрез подкрепа на сътрудничеството между бизнеса и науката (осъществяване на научноизследователска дейност и иновации, партньорство за обмен и трансфер на иновации, развиване на инфраструктура за експериментирание и достъп до нея). До средата на 2024 г. по подмярка 16.1 "Подкрепа за сформирание и функциониране на оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации" от ПРСР

2014-2020 г. са сключени договори за финансова подкрепа на дейността на 26 на оперативни групи по ЕПИ.

Провеждат се обучения и консултации за развиване на цифровите умения и квалификация на заетите в селското стопанство. Проведени са обучителни събития по теми, свързани с прецизно земеделие, системи за електронно управление на процеси, възможностите за използване на блокчейн-технологии в земеделието.

- **Актуализиран Национален план за действие за устойчива употреба на пестициди в Република България (НПДУУП)**

Напредъкът в изпълнението на НПДУУП се отчита в ежегодно изготвяни Годишни доклади по наблюдението и контрола при прилагане на Актуализирания Национален план за действие за устойчива употреба на пестициди в Република България (НПДУУП). Докладите се публикуват на интернет-страницата на Българската агенция по безопасност на храните.

През 2024 г. е публикуван Годишният доклад за изпълнението на Плана през 2022 г. Анализът на резултатите показва, че е постигнат напредък при изпълнение на поставените цели, заложените мерки, дейности и показатели за тяхното изпълнение. Постигнато е намаляване на рисковете и въздействието от употребата на пестициди върху здравето на хората и околната среда; насърчават се алтернативни подходи и методи за растителна защита; подобрява се контролът върху употребата на продукти за растителна защита.

Предстои изготвянето на Годишен доклад за 2023 г. по НПДУУП.

Данни за изпълнени дейности по Плана за 2023 г. се представени в подраздел III. ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО, т. 3. Растителна защита и фитосанитарен контрол на Аграрния доклад.

- **Национална стратегия за развитие на лозарството и винарството в Република България 2005 – 2025 г.**

В условията на членство в ЕС и прилагане на Общата селскостопанска политика развитието на подсектор Лозарство и винарство се стимулира чрез прилагането на Национални програми за подпомагане на лозаро-винарския сектор.

По Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор за периода 2008 – 2013 г. са реструктурирани 1 820 ха с винени лозя и са подобрени техники на управление на 5 574 ха.

С финансовата подкрепа по Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор за периода 2014-2018 г. са реструктурирани 3 715 ха с винени лозя и са подобрени техниките на управление на 2 930 ха лозови насаждения.

През 2023 г. приключи прилагането на Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019-2023 г. Изпълнението на предвидените в нея дейности допринесе за постигане на заложените индикатори за изпълнение на относимите мерки в НПР България 2030. За периода 2021-2023 г. са реструктурирани 4 578,9 ха винени лозя, което представлява 14,2% от площите с лозови насаждения в земеделските стопанствата през 2023 г. (32 178 ха), при заложена целева стойност от 8%.

През м. октомври 2023 г. стартира прилагането на интервенциите в лозаро-винарския сектор от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г. (СПРЗСР). За финансовата 2024 г. са сключени близо 200 договора за финансово подпомагане.

Данни за състоянието на лозаро-винарския сектор през 2023 г. са представени в подраздел II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2023 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2024 Г., т. 2.5. Лозарство и винопроизводство на Доклада.

- **Национална програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни 2021 - 2026 г.**

Националната програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни в България е изготвена в съответствие с националните и европейски ангажименти за намаляване на разхищението на храни. Основната цел на програмата е да създаде и развие мерки и механизми за намаляване на

загубата на храни в производствената, търговската и потребителската сфера, както и да насърчи даряването на храни.

В изпълнение на мерките от Програмата през 2023 г. е разработено ръководство за преразпределение на излишъка от годни за консумация храни на нуждаещи се лица, изготвен е информационен материал за ученици относно предотвратяване разхищението на храни. Проведени са консултации, свързани със създаването на Национална платформа относно загубите на храни с участието на браншови асоциации, сдружения и организации на заинтересованите страни.

Прилаганата аграрна политика допринася за поддържането на стабилни макропоказатели от отрасъла. Същевременно тя е поставена пред редица нарастващи през последните години предизвикателства - все по-видими прояви на екстремни метеорологични събития, които имат пряк отрицателен ефект върху селскостопанското производство, влошени международни отношения и външнополитическа нестабилност, неустойчивост на международните пазари на земеделски продукти, задълбочаващи се демографски проблеми. В контекста на очертаващите се тенденции и предизвикателства, при провеждането на политиката в аграрната област се поставя акцент върху управлението на рисковете, развитието на високотехнологично производство, осигуряващо освен продоволствената сигурност на страната, но и необходимата защита от климатичните промени. Фокус е и внедряването на иновативни решения в производството и по-пълноценно използване на научните постижения, използването и опазването на природните ресурси, засилването на пазарните позиции на земеделските производители, създаването на нови работни места и осигуряване на заетост в земеделието.

РАЗДЕЛ Б

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ПРЕЗ 2025 Г.

Държавната политика в аграрния отрасъл е насочена към повишаване на конкурентоспособността на българското селско стопанство, устойчиво развитие на рибарския и горския сектори, подобряване условията на труд и качеството на живот в селските райони, устойчиво управление на природните ресурси и спазване на високи стандарти за безопасност по веригата за производство и доставка на храни. Приоритетите и целите на политиката в аграрния отрасъл и мерките за тяхното постигане през 2025 г., заложиени в този раздел, са в съответствие с Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. През 2025 г. ще се прилагат Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 - 2027 г. (Стратегически план по ОСП) и Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури 2021 - 2027 (ПМДРА), в които са предвидени интервенции в подкрепа на сектора, финансирани от европейските земеделски и рибарски фондове. Ще се осъществяват дейностите по изпълнение на Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България (НПВУ), включващ инвестиции за повишаване на устойчивостта и конкурентоспособността на отрасъла и готовността му да посрещне предизвикателствата, свързани със зеления и цифровия преход.

ПРИОРИТЕТ 1: „СТРУКТУРНА И СЕКТОРНА БАЛАНСИРАНОСТ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО“

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „РАСТЕНИЕВЪДСТВО“:

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА НА УЯЗВИМИТЕ СЕКТОРИ И ПРОДЪЛЖАВАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ НА БАЛАНСИРАНО И ДИВЕРСИФИЦИРАНО РАЗВИТИЕ НА РАСТЕНИЕВЪДНИЯ ПОДОТРАСЪЛ

МЕРКИ:

1. Подобряване на конкурентоспособността и устойчивостта на уязвими сектори в растениевъдството чрез интервенции за обвързано с производството подпомагане (за плодове, зеленчуци, протеинови култури и специално плащане за памук) по Стратегическия план за ОСП, финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието
2. Подкрепа на доходите на производителите на тютюн чрез преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството
3. Повишаване устойчивостта и конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор чрез прилагане на интервенции по Стратегическия план по ОСП
4. Усъвършенстване на отношенията в областта на собствеността, ползването, управлението и опазването на земеделските земи, чрез подготовка на нормативни промени

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 2 – „ЖИВОТНОВЪДСТВО“:

ЦЕЛ: ПОДОБРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА, ЕФЕКТИВНОСТТА И РЕНТАБИЛНОСТТА НА ЖИВОТНОВЪДНИТЕ СТОПАНСТВА

МЕРКИ:

1. Подобряване на конкурентоспособността и устойчивостта на уязвими сектори в животновъдството чрез схеми за обвързано с производството подпомагане на доходите (млечни крави, месодайни крави, говеда, овце и кози, биволи) по Стратегическия план по ОСП

2. Подкрепа на доходите на земеделски стопани в животновъдството чрез преходна национална помощ (за говеда, биволи, овце-майки и кози-майки)
3. Подобряване на конкурентоспособността на сектор Пчеларство чрез интервенции, заложи в Стратегическия план по ОСП
4. Насърчаване на хуманното отношение към животните и опазването на генетичните ресурси в животновъдството със средства от националния бюджет и Стратегическия план по ОСП
5. Съхранение и управление на генетичните ресурси в животновъдството, постоянен мониторинг за състоянието им

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 3 - „ИКОНОМИЧЕСКИ ПОТЕНЦИАЛ НА МАЛКИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА“:

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА И ПОДОБРЯВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА МАЛКИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ДИСПРОПОРЦИИТЕ В РАЗВИТИЕТО НА СТОПАНСКИТЕ СТРУКТУРИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

МЕРКИ:

1. Допълване на доходите и повишаване на икономическия потенциал на дребните земеделски стопани чрез плащания за малки земеделски стопани по Стратегическия план по ОСП, финансирани от ЕФГЗ
2. Повишаване на финансовата устойчивост на малките и средни стопанства и по-справедливо разпределение на подкрепата за тях чрез допълнително преразпределително подпомагане на доходите по Стратегическия план по ОСП
3. Подкрепа за устойчивото развитие и жизнеспособността на малките земеделски стопанства по интервенция от Стратегическия план по ОСП, финансирана от ЕЗФРСР

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 4 - „ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА ФЕРМЕРИТЕ“:

ЦЕЛ: ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА МЛАДИ ХОРА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

МЕРКИ:

1. Улесняване обновяването на поколенията в земеделието чрез допълнително подпомагане на доходите на млади земеделски стопани по Стратегическия план по ОСП, финансирано от ЕФГЗ
2. Насърчаване навлизането и задържането в селското стопанство на млади земеделски стопани чрез подкрепа по интервенция по Стратегическия план по ОСП, финансирана от ЕЗФРСР

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 5 - „РАЙОНИ С ПРИРОДНИ ИЛИ ДРУГИ ОГРАНИЧЕНИЯ“:

ЦЕЛ: СЪХРАНЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ДЕЙНОСТИ И СТОПАНСТВА В РАЙОНИ С ПРИРОДНИ И ДРУГИ ОГРАНИЧЕНИЯ

МЯРКА:

1. Насърчаване извършването на земеделски дейности в райони с природни и други специфични ограничения и укрепване жизнеспособността на земеделските стопанства тези райони, чрез прилагане на интервенция, включена в обхвата на Стратегическия план по ОСП

ПРИОРИТЕТ 2: „ГАРАНТИРАНЕ НА СПРАВЕДЛИВИ И СТАБИЛНИ ДОХОДИ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ“:

ОБЛАСТ НА ВЪДЕЙСТВИЕ 1 - „МЕХАНИЗМИ ЗА ДИРЕКТНА ПОДКРЕПА“

ЦЕЛ: МАКСИМАЛНО ОПОЛЗОТВОРЯВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ДИРЕКТНА ПОДКРЕПА ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА СИГУРНОСТ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА И УСТОЙЧИВОСТ НА ПРОИЗВОДСТВОТО

МЕРКИ:

1. Прилагане на интервенция от Стратегическия план по ОСП за основно подпомагане на доходите за устойчивост

ОБЛАСТ НА ВЪДЕЙСТВИЕ 2 - „УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО“:

ЦЕЛ: СМЕКЧАВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА РИСКОВЕТЕ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ВЪРХУ ДЕЙНОСТТА И ДОХОДИТЕ НА ЗАЕТИТЕ В ОТРАСЪЛА

МЕРКИ:

1. Подкрепа за управлението на риска и кризите в селското стопанство чрез средства от националния бюджет
2. Разширяване и укрепване на капацитета на системата за градузащита чрез прилагане на диверсификация на методите за превенция от градушки

ПРИОРИТЕТ 3: „КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО“

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „МОДЕРНИЗАЦИЯ, ИНОВАЦИИ И ЦИФРОВИ ТЕХНОЛОГИИ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА“

ЦЕЛ: МОДЕРНИЗИРАНИ И ТЕХНОЛОГИЧНО ОБНОВЕНИ СТОПАНСТВА И ПРЕДПРИЯТИЯ. УСКОРЕНО ВЪВЕЖДАНЕ НА ИНОВАЦИИТЕ И ЦИФРОВИЗАЦИЯТА В ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРАКТИКА

МЕРКИ:

1. Насърчаване на инвестиционните процеси в земеделските стопанства чрез финансиране на проекти по Подмярка 4.1 "Инвестиции в земеделски стопанства" от ПРСР 2014-2020 г./интервенции по Стратегическия план по ОСП
2. Насърчаване на инвестиционния процес за модернизация и технологично обновяване в преработката и маркетинга на земеделска продукция за създаване на по-висока добавена стойност от отрасъла чрез финансиране на проекти по Подмярка 4.2 "Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти" от ПРСР 2014-2020 г./интервенция по Стратегическия план по ОСП
3. Повишаване иновационния капацитет на аграрния отрасъл чрез стимулиране сътрудничеството между бизнеса и науката – прилагане на Подмярка 16.1 "Подкрепа за сформирани и функциониращи оперативни групи в рамките на ЕПИ" от ПРСР 2014-2020 г./прилагане на интервенции по Стратегическия план по ОСП
4. Предоставяне на инвестиционна подкрепа по Националния план за възстановяване и устойчивост чрез Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА ИНОВАТИВНОСТТА НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ В АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

МЕРКИ:

1. Създаване на нови научни продукти, свързани с устойчиво развитие на конкурентоспособно селско стопанство, опазване и ефективно използване на природните и генетични ресурси за смекчаване и адаптация към климатичните промени, прехода към биоикономика и кръгова икономика
2. Изграждане на партньорства, вкл. публично-частни, за трансфер на научни знания, внедряване на добри практики и иновации в българското земеделие.
3. Устойчиво развитие на научния потенциал в аграрния отрасъл

ЦЕЛ: ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЗРАЧНО, ДОСТЪПНО, ОБЕКТИВНО И ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ПРОЦЕСИ ЧРЕЗ ТЯХНОТО ЕЛЕКТРОНИЗИРАНЕ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНАТА ТЕЖЕСТ И ПОДОБРЯВАНЕ НА БИЗНЕС СРЕДАТА В АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

МЯРКА:

1. Развитие на електронното управление и подобряване на административното обслужване в системата на Министерството на земеделието и храните чрез:
 - Създаване на условия за електронизиране на обмена на данни между публичната администрация и земеделските стопани за проследяване на напредъка по изпълнение на целите на Зелената сделка – изпълнение на дейности по проект по НПВУ „Дигитализация на процесите от фермата до трапезата“
 - Разширяване кръга на предоставяните от структурите на Министерството на земеделието и храните административни услуги по електронен път
 - Подобряване на достъпа до информация, събирана и обобщавана в системата на Министерството на земеделието и храните
 - Публикуване на информация и набори данни на Портала на отворените данни
 - Развитие на Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС с цел повишаване информираността на стопаните и улесняване на тяхната дейност, подпомагане на ветеринарните лекари при изпълнение на Националната програма за профилактика, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите и отразяване на резултатите от тяхната практика

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 2 - „ПАЗАРНА ПОЗИЦИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ“:

ЦЕЛ: УКРЕПВАНЕ НА РОЛЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА ПРЕДЛАГАНЕ НА ХРАНИ

МЕРКИ:

1. Подобряване функционирането на веригите за доставки на селскостопански продукти и храни чрез стимулиране на сътрудничеството между стопанските субекти по Подмярка 16.4. Подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригата на доставки от ПРСР 2014-2020 г./интервенции по Стратегическия план по ОСП
2. Подобряване на условията за пазарен достъп на малките земеделски стопанства, произвеждащи плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти чрез подкрепа на оперативни програми на признати организации на производители и асоциации на организации на

производители в сектори „Плодове и зеленчуци“ и „Мляко и млечни продукти“ по Стратегическия план по ОСП.

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 3 - „КВАЛИФИКАЦИЯ И ЗНАНИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ“:

ЦЕЛ: РАЗВИТИЕ И УКРЕПВАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗНАНИЯ И ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО (AKIS/СЗИСС) ЗА ГЕНЕРИРАНЕ НА ИНОВАТИВНИ ПОЛИТИКИ В АГРАРНИЯ СЕКТОР И ДОСТЪПЕН ЗА БИЗНЕСА ИНТЕЛЕКТУАЛЕН ЦЕНТЪР НА БЪЛГАРСКОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ

МЕРКИ:

1. Организиране и провеждане на специализирани обучения на земеделските стопани и други лица, ангажирани в сектора на селското и горското стопанство
2. Организиране и провеждане на информационни семинари за повишаване на знанията на лицата, ангажирани в сектора на селското и горското стопанство по конкретни теми
3. Подпомагане на трансфера на иновативни технологии и практики чрез разпространение на резултатите от научно-изследователските проекти и разработки на нови продукти и техники
4. Разпространяване сред земеделските стопани на важна земеделска информация и новости в областта на земеделието чрез организиране на информационно-обучителни събития на Национална служба за съвети в земеделието с участието на научни институти, научно-приложни организации и други институции и експерти
5. Предоставяне на специализирани съвети на земеделските стопани в различни направления – технологии в растениевъдството и животновъдството, създаване и управление на стопанството, прилагане на национално законодателство и стандарти на ЕО, интегрирана растителна защита, климат и околна среда и др. Активно използване на различни комуникационни канали, в това число чрез мобилните общински офиси. Засилване използването на електронни услуги, социални медии и разнообразни дигитални инструменти за предоставяне на съветнически услуги
6. Успешно изпълнение на проекти по програма „Хоризонт 2020“ и програма „Хоризонт Европа“, допринасящи за повишаване и подобряване на обмена на знания и умения между научните работници, съветниците, земеделските стопани и преработвателните предприятия в областта на хранително-вкусовата промишленост, в т. ч. разпространение на резултати и добри практики
7. Повишаване активността и приноса на изградените „фермерските кръгове“ към областните офиси на НССЗ, с участието на активни фермери, в процеса на разпространение на полезна информация в областта на земеделието и за популяризиране на добри практики по кандидатстването и изпълнението на проекти по ПРСР
8. Активно функциониране и утвърждаване на неформалните консултативни съвети към териториалните областни офиси на НССЗ като областни центрове на AKIS/СЗИСС, с участието на представители от НССЗ, регионалните структури на МЗХ, университети, научни институти, неправителствени организации, преработвателни предприятия в областта на ХВП и земеделски стопани
9. Улесняване и разширяване на достъпа до съвети в земеделието на земеделските стопани, особено от отдалечените от областните центрове населени места чрез повишаване на капацитета на Национална служба за съвети в земеделието, в т. ч. на общинско ниво чрез развитие на капацитета на създадените през 2022 г. мобилни общински офиси
10. Развитие на създадената на сайта на СПРЗСР 2023-2027 г. интерактивна онлайн информационна платформа (<https://www.sp2023.bg/index.php/bg/akis>) за изграждане на мрежа

от експерти, свързани с AKIS/CЗИСС и за създаване на база данни за налични иновации, научни разработки и други знания в областта на земеделието, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.

11. Активно функциониране на създадената с помощта на финансираня по програма Хоризонт Европа проект „Модернизиране на земеделието чрез по-ефективни и ефикасни Системи за знания и иновации в селското стопанство (CЗИСС/AKIS)” (modernAKIS) консултативната група за AKIS/CЗИСС, включваща представители на земеделски научни организации и университети, НССЗ, организации на земеделски стопани и преработвателни предприятия в областта на ХВП, публичните органи имащи отношение към знанията и иновациите в земеделието и др.
12. Подобряване на взаимовръзките в AKIS/CЗИСС, чрез организирането и провеждането на тематични работни групи, кръгли маси, конференции, семинари, уъркшопи и др. в рамките на които да бъдат привлечени за участие земеделски стопани, представители на науката, преработвателни предприятия в областта на ХВП, обучаващи и браншови организации и др.

ПРИОРИТЕТ 4: „РОЛЯ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА“

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „АГРОЕКОЛОГИЧНИ АНГАЖИМЕНТИ“:

ЦЕЛ: ПРЕДОСТАВЯНЕ ОТ ЗЕМЕДЕЛИЕТО НА АНГАЖИМЕНТИ И УСЛУГИ, СВЪРЗАНИ С ЕКОЛОГИЯТА И КЛИМАТА

МЕРКИ:

1. Прилагане на интервенции по Стратегическия план по ОСП, с принос към европейските и национални цели в областта на климата, околната среда и биоразнообразието

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 2 - „БИОЛОГИЧНО ПРОИЗВОДСТВО“:

ЦЕЛ: УВЕЛИЧАВАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО И ПРЕДЛАГАНЕТО НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРОДУКТИ, ПРОИЗВЕДЕНИ ПО БИОЛОГИЧЕН НАЧИН

МЕРКИ:

1. Стабилизиране на доходите на биологичните земеделски производители чрез прилагане на системата за директни плащания
2. Развитие на местни икономически инициативи отдолу-нагоре и подобряване нагласите за сдружаване между биологичните производители с подкрепа по Програмата за развитие на селските райони/Стратегическия план по ОСП
3. Създаване на по-благоприятни условия за развитие на стопанствата на много малки, малки и средни предприятия/производители - подобряване на производствената среда, оптимизиране на разходите чрез нови енергоспестяващи машини, увеличаване на мобилните съоръжения за преработка (кланици, мелници, оборудване за добив на мед и др.) с подкрепа по Програмата за развитие на селските райони/Стратегическия план по ОСП
4. Създаване на по-добри условия за достъп до пазари чрез насърчаване създаването на обединения, които да организират, провеждат и участват на пазари, изложения и панаири на биологични продукти
5. Стимулиране консумацията на биопродукти в детски градини и училища чрез прилагане на схеми за пазарна подкрепа „Училищен плод“ и „Училищно мляко“

6. Насърчаване използването на сортове и породи, подходящи за биологичното производство, повишаване на добивите, разработване на ефективни мерки за растителна защита и иновативни решения, с оглед подобряване благосъстоянието на околната среда и биологичното разнообразие.
7. Насърчаване на местната преработка на биологични продукти чрез осигуряване на подкрепа за инвестиции в модернизиране на предприятията включително за иновации и използване на цифрови технологии
8. Повишаване на осведомеността (провеждане на информационни кампании за ползите от консумация на биопродукти) и доверието на потребителите в качеството на българските биопродукти с оглед разширяване на тяхното потребление
9. Създаване на по-благоприятни условия за повишаване на знанията и уменията за създаване, развитие и поддържане на биологичното стопанство, чрез подходящи обучения, обмен на информация относно научни изследвания и иновации в областта на биологичното земеделие, стимулиране на научните изследвания и иновации в рамките на „Хоризонт Европа“, с цел насърчаване развитието на интелигентна био индустрия.

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 3 - „ПОЛИВНО ЗЕМЕДЕЛИЕ“

ЦЕЛ: ПОДОБРЯВАНЕ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ВОДНИТЕ РЕСУРСИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

МЕРКИ:

1. Реализиране на инвестиционни проекти за напояване в земеделските стопанства по подмярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“ от ПРСР 2014-2020 г./интервенция по Стратегическия план за ОСП
2. Подобряване управлението на водните ресурси чрез инвестиции в националния хидромелиоративен фонд по подмярка 4.3 „Инвестиции в инфраструктура“ към мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от ПРСР 2014-2020 г.
3. Прилагане на интервенция „Инвестиции в инфраструктура за напояване“ по Стратегическия план за ОСП

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 4 - „УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРСКИТЕ РЕСУРСИ“

ЦЕЛ: УСТОЙЧИВО ПОДДЪРЖАНЕ, ОПАЗВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРСКИТЕ РЕСУРСИ В СТРАНАТА

МЕРКИ:

1. Приоритетно провеждане на санитарните и защитни лесовъдски мероприятия за поддържане на доброто здравословно състояние в горите
2. Увеличаване на инвестициите и лесовъдските грижи за възстановяване на уязвими и увредени горски площи и подпомагане на процесите на затруднено естествено възобновяване на горите чрез залесяване
3. Увеличаване на инвестициите на държавните горски предприятия за развитие на нова и поддържане на съществуващата горскопътна мрежа.

ЦЕЛ: УСТОЙЧИВО И КОНКУРЕНТОСПОСОБНО РАЗВИТИЕ НА ГОРСКИЯ СЕКТОР В СЪОТВЕТСТВИЕ С ПРИНЦИПИТЕ ЗА МНОГОФУНКЦИОНАЛНО УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРСКИТЕ ТЕРИТОРИИ

МЯРКА:

1. Изработване на стратегически документи за развитие на горския сектор в Република България до 2030 г.:
 - Приемане на Национална стратегия за развитие на горския сектор на Република България до 2030 г.

ЦЕЛ: ПОДОБРЯВАНЕ И ОПАЗВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ГОРИТЕ, КОНТРОЛ ВЪРХУ ПОЛЗВАНЕТО НА ДЪРВЕСИНА И НЕДЪРВЕСНИ ПРОДУКТИ ОТ ГОРИТЕ

МЕРКИ:

1. Поддържане на здравословното състояние на горите:
 - Изготвяне на надеждна прогноза за очаквани нападения от болести и вредители
 - Своевременно издаване и прилагане на предписания за провеждане на санитарните и лесозащитни мероприятия и дейности
2. Повишаване на ефективността на превенцията и борбата с незаконните действия в горите чрез:
 - Преглед и при необходимост актуализация на съществуващите споразумения за съвместна дейност с МВР, ИАРА, НАП, ГИТ, АПИ и др. институции за осъществяване на контрол и предотвратяване на незаконните действия в горските територии
 - Провеждане на информационна кампания за запознаване на лицата, ползващи дървесина със законовите изисквания относно необходимостта за наличие и съхранение на превозните билети за закупената дървесина, както и начините за установяване на достоверността на представените документи
 - Засилване на контрола на постъпващата дървесина в големите ползватели
 - Планиране на конкретни действия със заинтересованите институции за ефективно противодействие на извършваните закононарушения в районите с висока концентрация на нарушенията
 - Предприемане на действия за изграждането на електронна система за разрешаване, контрол и проследяване на добива, търговията и транспорта на недървесните горски продукти (НГП), както и подобряване на контрола, в т. ч. провеждане на съвместни проверки по отношение законния произход и съхранение на изкупуваните в съответните пунктове НГП
 - Мониторинг върху ползването на дървесина и биомаса от дървесина за производството на енергия, както и осъществяване на контрол от страна на ИАГ и нейните структури по спазване на горското законодателство във връзка с произхода на дървесната биомаса, влагана за производство на енергия, в т. ч. и по отношение на задължението за изграждане на система за видеонаблюдение съгласно измененията на чл. 206, ал. 1, т. 3 от ЗГ, в сила от 02.02.2023 г.

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА ПРОЗРАЧНОСТТА В РАБОТАТА НА ГОРСКИЯ СЕКТОР И НА ИНФОРМИРАНОСТТА НА ОБЩЕСТВОТО ЗА ЗНАЧЕНИЕТО И ДЕЙНОСТИТЕ В ГОРИТЕ

МЯРКА:

1. Активно участие на обществото и заинтересованите страни по отношение на дейностите в горите:
 - Визуализация на горите в съществуващата информационна среда – актуализация и разширяване на създадения географски портал за горите
 - Осигуряване на нива на достъп до изградената система с цел осигуряване на по-активно участие на обществото и институциите по отношение контрола върху дейностите в горите.

ПРИОРИТЕТ 5: ВИСОКО НИВО НА ЗАЩИТА НА ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ И ИНТЕРЕСИТЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ХРАНИТЕ И СТАБИЛНО РАЗВИТИЕ НА ХРАНИТЕЛНИЯ СЕКТОР

ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ ЗАЩИТАТА НА ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ И ИНТЕРЕСИТЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ХРАНИТЕ, ЧРЕЗ ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ЕДИНЕН ОФИЦИАЛЕН КОНТРОЛ ПО БЕЗОПАСНОСТТА И КАЧЕСТВОТО НА ХРАНИТЕ, ОБХВАЩАЩ ВСИЧКИ ЗВЕНА И ЕТАПИ ОТ ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

МЕРКИ:

1. Прилагане на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарната медицина и хуманното отношение към животните, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, фуражите, граничния контрол и др.
2. Изготвяне на проекти на закони и подзаконови нормативни актове в областта на безопасността на храните, които имат за цел постигане на високо ниво на защита на здравето на потребителите, чрез предлагане на пазара на качествени и безопасни храни, и подобряване на достъпа до пазара на малки производители;
3. Реализиране на последователна политика за сътрудничество с браншовите организации в страната за разработване на стандарти, които целят повишаване на качеството на основни хранителни продукти
4. Повишаване на качеството на предлаганите от администрацията услуги, чрез изготвяне на информационни материали, въвеждане на добри практики, разработване на процедури, инструкции и наръчници, ориентирани към органите на официалния контрол и бизнеса, чрез въвеждане на електронни регистри
5. Сътрудничество с Европейския орган по безопасност на храните, с всички структури на Европейския съюз, имащи отношение към дейностите по безопасност на храните, растително здраве, здравеопазване на животните и с органите по безопасност на храните в държавите-членки на ЕС и трети страни
6. Извършване на задълбочен научен анализ на проблеми, свързани с рисковете по агрохранителната верига, и предоставяне на тази информация на заинтересованите лица (производители, преработватели, търговци, консуматори, научни организации по чл. 36 от Регламент (ЕС) № 178/2002, компетентните органи за управление на риска, министерства, парламент)
7. Укрепване на държавния лабораторен контрол - разширяване на обхвата му, вкл. и ГМО анализи и подобряване на капацитета за осъществяване на лабораторен контрол
8. Осъществяване на ефективен контрол на пазара на семена и посадъчен материал в съответствие с разпоредбите на Закона за посевния и посадъчния материал (ЗППМ) и закона за генетично модифицирани организми;
9. Дейности, свързани с контрол на:
 - Количествата на реално прилаганите препарати, съдържащи веществата, които са опасни за здравето на човека и водните организми при попадане във водна среда;
 - Качеството на утайките от пречиствателни станции за отпадъчни води, които се използват за наторяване и контрол на концентрация на биогенни вещества, в т.ч. и нитрати, в почвата и водите в зоните, наторяване с утайки и отражението на качеството на продукцията от тези зони;

- Наторяването в нитратно уязвимите зони с цел намаляване на натиска върху повърхностните и подземните води с нитрати и опазване на питейните води
10. Дейности, свързани с идентифициране на райони в България, в които би възникнала необходимост от напояване в земеделието с повторно използване на пречистени отпадъчни води от Градски пречиствателни станции за отпадъчни води и действия за обосноваване на изключения за прилагане на Регламента в определени зони, във връзка с влезлия в сила Регламент (ЕС) 2020/741 на Европейския Парламент и на Съвета от 25 май 2020 г. относно минималните изисквания за повторно използване на водата.

ЦЕЛ: ОГРАНИЧАВАНЕ НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО И ЛИКВИДИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИ ВАЖНИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ ПО ЖИВОТНИТЕ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ТЕХНИЯ ВИСОК ЗДРАВЕН СТАТУС И НА БЕЗОПАСНОСТТА НА ДОБИТИТЕ ЖИВОТИНСКИ ПРОДУКТИ

МЕРКИ:

1. Прилагане на интегриран подход за борба със зоонозите и антимикробната резистентост, намалена и разумна употреба на антимикробни средства и залагане на по-високи стандарти за хуманно отношение към животните - изпълнение на принципите и целите, заложи в Стратегиите на Европейския съюз „Едно здраве“ и „От фермата до трапезата“
2. Надграждане постигнатите резултати за ограничаване разпространението и икономическите загуби от заболяването Африканска чума по свинете и постепенното му изкореняване, доказване и придобиване на статут на свободна от заболяването страна/регион – изпълнение на Плана за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването Африканска чума по свинете в Република България за периода 2024 – 2026 г.
3. Ограничаване разпространението и икономическите загуби, които нанася заболяването Високопатогенна инфлуенца по птиците, предпазване здравето на хората чрез мерки за превенция в птицевъдния сектор и координиран подход за борба със заболяването с участието на всички заинтересовани страни - изпълнение на Плана за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването Високопатогенна инфлуенца по птиците в Република България за периода 2024 – 2026 г.
4. Прилагане на високо ниво на контрол по отношение спазването на изискванията на законодателството и изпълнението на мерките, заложи в Националната програма за профилактика, контрол, надзор на болести по животните и зоонози за периода 2025-2027 г., и актуализиране на мерките при необходимост в съответствие с епизоотологичната обстановка и приложимото законодателство;
5. Участие в разработването и подготовката на текущи промени на делегираните актове и актовете за изпълнение на ЕС в областта на здравеопазването на животните и ветеринарните лекарствени продукти. Промени в националното законодателство за осигуряване прилагането на законодателството на ЕС.

ЦЕЛ: ОГРАНИЧАВАНЕ РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА ВРЕДИТЕЛИ ПО РАСТЕНИЯТА, РИСКОВЕТЕ И УПОТРЕБАТА НА ПРОДУКТИ ЗА РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА И ПРЕХОД КЪМ ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНО ЗЕМЕДЕЛИЕ ЧРЕЗ ЩАДЯЩИ ОКОЛНАТА СРЕДА ЗЕМЕДЕЛСКИ ПРАКТИКИ

МЕРКИ:

1. Насърчаване на интегрирано производство на растения и растителни продукти
2. Разработване и употреба на нехимични алтернативи на химичните продукти за растителна защита
3. Стимулиране употребата на основни вещества, биологични агенти за контрол на вредителите и растителни екстракти

4. Разработване на ръководства за интегрирано управление на вредителите по групи/видове култури
5. Насърчаване на правилна и устойчива употреба на продукти за растителна защита посредством принципите на добрата растителнозащитна практика и интегрираното управление на вредителите
6. Приоритетно разрешаване за пускане на пазара и за употреба на продукти за растителна защита с нисък риск и продукти за растителна защита, съдържащи активни вещества-микроорганизми
7. Ограничаване или отнемане на разрешаването (в случаи на отнемане на одобрението на активни вещества-кандидати за замяна на ниво „ЕС“) и употребата на продукти за растителна защита, съдържащи кандидати за замяна
8. Ограничаване употребата на продукти за растителна защита, които са тотални хербициди и продукти за растителна защита, които са от първа професионална категория на употреба
9. Внедряване и използване на системи за съвети, прогнозиране, сигнализация и наблюдение на развитието на икономически важни вредители при основни за България земеделски култури
10. Контрол на изпълнението на заложените в ревизирания Национален план за действие на Р България за устойчива употреба на пестициди цели за намаляване на рисковете и въздействието от употребата на пестициди
11. Контрол на максимално допустимите граници на остатъчни вещества от пестициди в крайните растителни продукти
12. Извършване на оценка на продукти за растителна защита в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 1107/2009, Регламент (ЕО) № 396/2005, събиране, обработване и предоставяне на информация на Европейския орган по безопасност на храните за одобрените Добри земеделски практики на разрешените ПРЗ в България за целите на прегледа на максимално допустими граници на остатъчни вещества.

ЦЕЛ: ПРЕДОТВРЯВАНЕ И НАМАЛЯВАНЕ ЗАГУБАТА НА ХРАНИ

МЕРКИ:

1. Изпълнение на Национална програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни (2021– 2026 г.)
2. Повишаване на осведомеността относно предотвратяването на разхищаването на храни

ПРИОРИТЕТ 6: „УПРАВЛЕНИЕ НА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРИТЕ“

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „РИБАРСТВО И ВОДНИ БИОЛОГИЧНИ РЕСУРСИ“:

ЦЕЛ: ОПАЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА РИБНИТЕ РЕСУРСИ И НА ВОДНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ

МЕРКИ:

1. Осигуряване и управление на надеждни биологични, екологични, технически и социално-икономически данни за сектор "Рибарство" с финансова подкрепа по Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г. и Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури (ПМДРА)
2. Опазване и ефективно управление на рибните ресурси чрез прилагане на мярка „Контрол и изпълнение" от ПМДРА
3. Изпълнение на дейности за адаптиране на възможностите на риболовния флот към възможностите за риболов чрез финансова подкрепа по Мярка "Окончателно преустановяване на риболовните дейности" от ПМДРА

4. Изпълнение на дейности за модернизиране на риболовния флот (Мярка „Временно преустановяване на риболовни дейности“ от ПМДРА)
5. Изпълнение на дейности за насърчаване на инвестициите в ново оборудване и иновации, допринасящи за опазване на околната среда и биоразнообразието чрез финансова подкрепа по Мярка „Специфично оборудване на риболовния кораб, дейности и иновации, целящи опазването на околната среда и на биоразнообразието“ от ПМДРА

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 2 - „КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА ОТРАСЪЛ РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ“:

ЦЕЛ : УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА АКВАКУЛТУРНОТО ПРОИЗВОДСТВО И НА ПРЕРАБОТКАТА НА ПРОДУКТИТЕ ОТ НЕГО

МЕРКИ:

1. Прилагане на дейности за насърчаване инвестиционната активност и въвеждането на иновации в подсектор Аквакултури чрез финансова подкрепа по Мерки „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“ и „Иновации в аквакултурите“ по ПМДРА
2. Прилагане на дейности за насърчаване инвестиционната активност и въвеждането на иновации при преработка на продуктите от риболов и аквакултури чрез финансова подкрепа по Мярка „Преработка на продукти от риболов и аквакултури“ от ПМДРА

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 3 - „СИНЯ ИКОНОМИКА И РИБАРСКИ ОБЩНОСТИ“

ЦЕЛ: УКРЕПВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ОБЩНОСТИТЕ В КРАЙБРЕЖНИТЕ И ВЪТРЕШНИТЕ РАЙОНИ, ЗАНИМАВАЩИ СЕ С РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

МЕРКИ:

1. Стимулиране процеса по създаване на местни инициативни рибарски групи с финансова подкрепа по Мярка „Предварителна подготовка на Местните инициативни рибарски групи“ от ПМДРА
2. Стимулиране на участието на местните общности в устойчивото развитие на крайбрежните и вътрешните рибарски райони с финансова подкрепа по Мярка „Развитие на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони“ от ПМДРА

ПРИОРИТЕТ 7: МОБИЛИЗИРАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА БАЛАНСИРАНО СОЦИАЛНО И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ

ОБЛАСТ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ 1 - „ВОДЕНО ОТ ОБЩНОСТИТЕ РАЗВИТИЕ“:

ЦЕЛ: РАЗНООБРАЗЯВАНЕ НА ИКОНОМИКАТА НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ И ВИСОКА ЗАЕТОСТ НА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ

МЕРКИ:

1. Изпълнение на интегрирани многосекторни стратегии за местно развитие, основани на характеристиките на конкретната територия и разработени на основата на местните потребности и потенциал

ОБЛАСТ НА ВЪДЕЙСТВИЕ 2 - „ИНФРАСТРУКТУРА И ПУБЛИЧНИ УСЛУГИ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ“:

ЦЕЛ: ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

МЯРКА:

1. Прилагане на интервенции по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за подкрепа на инвестиции за изграждане и/или реконструкция на техническа инфраструктура, общинска пътна и улична мрежа, реконструкция и модернизация на водопроводната мрежа и канализационна система, както и друга публична инфраструктура

За изпълнение на мерките и постигане на целите на аграрната политика през 2025 г. ще се използва комплекс от инструменти за финансова подкрепа с европейски и национални средства.

По отношение на селското стопанство ще продължи прилагането на някои от мерките, финансирани по линия на Общата селскостопанска политика 2014-2020 г. и ще стартират част от интервенциите по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г. Развитието на рибарството и производството на аквакултури ще се подпомага по Програмата за морско дело и рибарство за периода 2014-2020 г. и Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури за периода 2021-2027 г., финансирани от Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури.

Въпреки ограниченията на националния бюджет, устойчивото развитие на земеделието ще се насърчава и с национален ресурс – чрез схеми за преходна национална помощ, допълващи подкрепата с европейски средства за директно подпомагане, и държавни помощи.

Аграрният сектор ще може да се възползва от допълнителен финансов ресурс от Националния план за възстановяване и устойчивост за инвестиции в дейности, осигуряващи опазване на компонентите на околната среда и смекчаване на последиците от климатичните промени, въвеждане на иновативни производствени и цифрови технологии, електронизация на процесите в отрасъла и комуникацията между администрацията и бизнеса.

За подкрепа на аграрния отрасъл през 2025 г. ще бъдат необходими средства в размер на 5 212 млн. лева, в това число:

- За директни плащания – 1 627,1 млн. лева (за финансова година)
- За пазарни мерки – 150,5 млн. лева (за финансова година)
- За преходна национална помощ – 110,1 млн. лева
- За държавни помощи (в т. ч. по схеми за данъчни облекчения) – 540,3 млн. лева. При необходимост и при наличие на финансова възможност може да бъде предоставен и допълнителен финансов ресурс.
- За плащания по мерки по ПРСР 2014-2020 г. и интервенции по Стратегическия план по ОСП, финансирани от ЕЗФРСР – 2 468,5 млн. лева (за финансова година)
- За прилагане на мерки в подкрепа на рибарството и аквакултурите – 40,6 млн. лева
- За изпълнение на дейности по НПВУ – 274,9 млн. лева (с ДДС).

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

БРУТНА И КРАЙНА ПРОДУКЦИЯ ОТ ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО ЗА 2023 Г. (ПО ЦЕНИ НА ПРОИЗВОДИТЕЛ)

(млн. лв.)

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна продукция	Загуби	Начални запаси	Употребено в единицата			Преработено от производителите	Самопотребление	Продажби			Продажби - общо	Производство на стоки от основен капитал за собствена сметка	Крайни запаси	Промяна в запасите	Крайна продукция
										в рамките на страната		извън страната					
					в отрасъла	извън отрасъла											
а	б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
01	Зърнени култури	4 203,0	1,7	1 883,6	92,7	70,5	4,6	13,3		651,7	3 618,3	14,6	4 284,6		1 619,2	-264,0	4 104,0
01.1	Пшеница и лимец	2 751,5	0,7	1 206,9	81,1	26,8	2,0	5,9		439,1	2 445,3	2,1	2 886,5		955,4	-251,0	2 667,7
01.1/1	Мека пшеница	2 713,4	0,7	1 197,7	80,1	26,7	2,0	5,7		431,9	2 419,9	2,0	2 853,8		942,1	-255,2	2 630,6
01.1/2	Твърда пшеница	38,1		9,2	1,0	0,1		0,2		7,2	25,4	0,1	32,7		13,3	4,2	37,1
01.2	Ръж	5,7		1,4	0,4	1,0		0,1		0,5	1,9		2,4		3,2	1,7	5,3
01.3	Ечемик	291,2	0,2	56,8	7,4	11,8	0,5	2,6		41,1	235,4	0,7	277,2		48,3	-8,5	283,1
01.4	Овес и зърнени смеси	13,3		5,5	0,7	1,6	0,1			2,3	4,9		7,2		9,2	3,7	12,5
01.5	Царевица за зърно	1 006,4	0,8	565,4	0,8	21,5	1,1	0,3		160,8	849,5	9,5	1 019,8		527,5	-37,9	1 003,7
01.6	Ориз	81,4		38,5	1,0		0,3	2,1			60,6	2,3	62,9		53,6	15,1	80,1
01.7	Други зърнени	53,5		9,1	1,3	7,8	0,6	2,3		7,9	20,7		28,6		22,0	12,9	51,6
02	Технически култури	1 763,5	2,7	1 040,1	4,0	4,6	5,9	24,9	2,5	271,7	1 886,6	2,9	2 161,2		597,8	-442,4	1 750,9
02.1	Маслодайни семена	1 594,5	2,3	988,5	1,7	3,2	0,9	4,1	2,1	255,3	1 769,2	1,7	2 026,2		542,5	-446,1	1 589,6
02.1/1	Рапица и репица	158,3	0,3	40,7	0,1		0,1			22,8	168,0		190,8		7,7	-33,0	157,8
02.1/2	Слънчоглед	1 420,3	2,0	942,3	1,2	3,1	0,8	0,7	1,4	232,4	1 592,3	1,7	1 826,4		527,0	-415,3	1 416,3
02.1/3	Соя	6,3		4,1	0,1	0,1				0,1	5,5		5,5		4,7	0,6	6,2
02.1/4	Други маслодайни	9,6		1,4	0,3			3,4	0,7		3,5		3,5		3,1	1,6	9,3
02.2	Протеинодайни култури	27,1	0,2	9,6	1,8	1,3	0,1		0,1	1,8	14,8		16,6		16,6	7,0	25,0
02.3	Тютюн	34,9		24,8			0,2	1,0		1,4	41,7		43,1		15,4	-9,4	34,7
02.4	Захарно цвекло																
02.5	Други технически	107,0	0,2	17,2	0,5	0,1	4,7	19,8	0,3	13,2	60,9	1,2	75,3		23,3	6,1	101,6
02.5/1	Влакнодайни култури	1,7		0,7	0,1						1,0	1,2	2,2		0,1	-0,6	1,6
02.5/2	Хмел	1,0													1,0	1,0	1,0
02.5/3	Други технически	104,3	0,2	16,5	0,4	0,1	4,7	19,8	0,3	13,2	59,9		73,1		22,2	5,7	99,0
03	Фуражни култури	227,2	0,1	77,4	2,0	115,2	3,7	8,0	11,4	28,8	37,9	3,7	70,4		93,8	16,4	221,4
03.1	Царевица за силаж	72,6			0,1	24,1	0,9	5,1	1,5	11,7	4,8		16,5		24,4	24,4	71,6
03.2	Кореноплодни фуражи																
03.3	Други фуражни	154,6	0,1	77,4	1,9	91,1	2,8	2,9	9,9	17,1	33,1	3,7	53,9		69,4	-8,0	149,8
04	Зеленчуци	498,7	0,1	11,5	0,7	1,6	0,6	2,2	3,4	45,3	345,9	30,8	422,0	61,2	18,4	6,9	497,3
04.1	Пресни зеленчуци	402,1	0,1	3,2	0,1	0,2	0,6	2,2	1,1	42,2	328,1	26,8	397,1		3,9	0,7	401,3
04.1/2	Домати	128,4								7,7	99,2	21,5	128,4				128,4
04.1/3	Други пресни зеленчуци	273,7	0,1	3,2	0,1	0,2	0,6	2,2	1,1	34,5	228,9	5,3	268,7		3,9	0,7	272,9
04.2	Цветя	96,6		8,3	0,6	1,4			2,3	3,1	17,8	4,0	24,9	61,2	14,5	6,2	96,0
04.2/1	Разсадници	18,1		5,3	0,6				2,3	3,1	6,7	3,5	13,3		7,2	1,9	17,5
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	17,3		3,0		1,4					11,1	0,5	11,6		7,3	4,3	17,3
04.2/3	Създаване и отглеждане	61,2												61,2			61,2
05	Картофи	77,6	0,1	24,6	2,1	0,6	0,1			18,4	60,9	4,7	84,0		15,3	-9,3	75,3
06	Плодове	315,4	0,2	4,7			0,9	4,4	2,7	38,0	258,0	8,6	304,6		7,3	2,4	314,3
06.1	Пресни плодове	209,8	0,2	4,7				0,7	1,9	28,5	167,3	8,6	204,4		7,3	2,4	209,6
06.1/1	Ябълки	21,7		4,1				0,2	0,2	0,9	20,9	0,2	22,0		3,4	-0,8	21,7
06.1/2	Круши	2,0								0,2	1,5		1,7		0,3	0,2	2,0
06.1/3	Праскови	9,4								0,7	8,7		9,4				9,4
06.1/4	Други пресни плодове	176,7	0,2	0,6				0,5	1,7	26,7	136,2	8,4	171,3		3,6	3,0	176,5
06.4	Грозде-всичко	105,6					0,9	3,7	0,8	9,5	90,7		100,2				104,7

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна	Загуби	Начални	Употребено в единиците			Преработено от	Самопотребление	Продажби			Продажби	Производство	Крайни	Промяна	Крайна
06.4/1	Десертно грозде	14,3						0,4	0,1	0,2	13,6		13,8				14,3
06.4/2	Друго грозде	91,3				0,9		3,3	0,7	9,3	77,1		86,4				90,4
07	Вино																
07.1	Трапезно вино																
09	Други растениевъдни култури	52,5		13,1	0,8	0,1				6,6	44,5	0,1	51,2		13,5	0,4	51,7
09.2	Семена	52,5		13,1	0,8	0,1				6,6	44,5	0,1	51,2		13,5	0,4	51,7
09.3	Други растениевъдни продукти																
10	Продукция от растениевъдството (от 01 до 09)	7 137,9	4,9	3 055,0	102,3	192,6	15,8	52,8	20,0	1 060,5	6 252,1	65,4	7 378,0	61,2	2 365,3	-689,6	7 014,9
11	Селскостопански животни	1 277,6		417,2				32,5			1 100,8	29,7	1 130,5	108,4	423,4	6,1	1 277,6
11.1	Едър рогат добитък	177,4		248,7				3,4			102,1		102,1	73,8	246,8	-2,0	177,4
11.2	Свине	479,4		44,8				19,2			413,9	29,7	443,6	11,5	49,9	5,2	479,4
11.3	Коне																
11.4	Овце и кози	183,9		46,9				6,6			146,7		146,7	23,1	54,4	7,5	183,9
11.5	Птици	436,9		76,8				3,3			438,1		438,1		72,3	-4,6	436,9
11.6	Други животни																
12	Продукти от животновъдството	1 233,7		136,9		34,3	79,9	24,3	31,6	96,7	921,2	58,6	1 076,5		124,0	-12,9	1 119,5
12.1	Мляко	712,2				30,5		23,8	10,4	34,8	612,7		647,5				681,7
12.2	Яйца	397,0		7,1			51,2	0,5	10,1	45,0	230,8	58,6	334,4		7,9	0,8	345,8
12.3	Други продукти от животновъдството	124,5		129,8		3,8	28,7		11,1	16,9	77,7		94,6		116,1	-13,7	92,0
12.3/1	Непрана вълна	1,4								0,5	0,9		1,4				1,4
12.3/2	Копринени пашкули																
12.3/3	Други продукти от животновъдството	123,1		129,8		3,8	28,7		11,1	16,4	76,8		93,2		116,1	-13,7	90,6
13	Продукция от животновъдството (11+12)	2 511,3		554,1		34,3	79,9	56,8	31,6	96,7	2 022,0	88,3	2 207,0	108,4	547,4	-6,8	2 397,1
14	Продукция на селскостопански стоки (10+13)	9 649,2	4,9	3 609,1	102,3	226,9	95,7	109,6	51,6	1 157,2	8 274,1	153,7	9 585,0	169,6	2 912,7	-696,4	9 412,0
15	Продукция на селскостопански услуги	595,7									595,7		595,7				595,7
16	Продукция от селското стопанство (14+15)	10 244,9	4,9	3 609,1	102,3	226,9	95,7	109,6	51,6	1 157,2	8 869,8	153,7	10 180,7	169,6	2 912,7	-696,4	10 007,7
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	299,0							299,0								299,0
17.1	Преработка на селскостопански продукти	299,0							299,0								299,0
17.1/1	- зърнени	11,3							11,3								11,3
17.1/2	- зеленчуци	50,5							50,5								50,5
17.1/3	- плодове	18,1							18,1								18,1
17.1/4	- вино	41,9							41,9								41,9
17.1/5	- животни	65,2							65,2								65,2
17.1/6	- животински продукти	105,1							105,1								105,1
17.1/6/1	- мляко	105,1							105,1								105,1

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна	Загуби	Начални	Употребено в единицата			Преработено от	Самопотребление	Продажби			Продажби	Производство	Крайни	Промяна	Крайна
17.1/7	- друга	6,9							6,9								6,9
17.2	Други неотделими второстепенни дейности																
18	Продукция от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	10 543,9	4,9	3 609,1	102,3	226,9	95,7	109,6	350,6	1 157,2	8 869,8	153,7	10 180,7	169,6	2 912,7	-696,4	10 306,7

Източник: НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

СТОЙНОСТ НА БРУТНАТА ПРОДУКЦИЯ И БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ОТ ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО (ПО ЦЕНИ НА ПРОИЗВОДИТЕЛ) ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2023 Г.

(млн. лв.)

Код	Продукти	2021	Коефициент на изменение	2022	Коефициент на изменение	2023
а		1	2	3	4	5
01	Зърнени култури	4 532,1	24,5	5 644,7	-25,5	4 203,0
01.1	Пшеница и лимец	2 847,0	33,0	3 785,6	-27,3	2 751,5
01.1/1	Мека пшеница	2 825,9	32,6	3 747,1	-27,6	2 713,4
01.1/2	Твърда пшеница	21,1	82,5	38,5	-1,0	38,1
01.2	Ръж	5,9	67,8	9,9	-42,4	5,7
01.3	Ечемик	240,9	41,6	341,2	-14,7	291,2
01.4	Овес и зърнени смеси	8,9	55,1	13,8	-3,6	13,3
01.5	Царевица за зърно	1 363,5	3,3	1 408,7	-28,6	1 006,4
01.6	Ориз	39,5	34,2	53,0	53,6	81,4
01.7	Други зърнени	26,4	23,1	32,5	64,6	53,5
02	Технически култури	2 567,9	15,8	2 974,4	-40,7	1 763,5
02.1	Маслодайни семена	2 330,5	19,5	2 784,8	-42,7	1 594,5
02.1/1	Рапица и репица	348,5	-2,3	340,4	-53,5	158,3
02.1/2	Слънчоглед	1 977,7	22,8	2 429,0	-41,5	1 420,3
02.1/3	Соя	2,5	416,0	12,9	-51,2	6,3
02.1/4	Други маслодайни	1,8	38,9	2,5	284,0	9,6
02.2	Протеинодайни култури	30,3	-4,6	28,9	-6,2	27,1
02.3	Тютюн	39,9	-34,3	26,2	33,2	34,9
02.4	Захарно цвекло					
02.5	Други технически	167,2	-19,6	134,5	-20,4	107,0
02.5/1	Влакнодайни култури	1,4	-7,1	1,3	30,8	1,7
02.5/2	Хмел	1,0	30,0	1,3	-23,1	1,0
02.5/3	Други технически	164,8	-20,0	131,9	-20,9	104,3
03	Фуражни култури	173,0	19,5	206,7	9,9	227,2
03.1	Царевица за силаж	51,6	33,5	68,9	5,4	72,6
03.2	Кореноплодни фуражи	0,1	0,0	0,1	-100,0	0,0
03.3	Други фуражни	121,3	13,5	137,7	12,3	154,6
04	Зеленчуци	422,7	14,8	485,1	2,8	498,7
04.1	Пресни зеленчуци	347,2	6,6	370,1	8,6	402,1
04.1/2	Домати	109,5	15,7	126,7	1,3	128,4
04.1/3	Други пресни зеленчуци	237,7	2,4	243,4	12,4	273,7
04.2	Цветя	75,5	52,3	115,0	-16,0	96,6
04.2/1	Разсадници	9,5	14,7	10,9	66,1	18,1
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	20,8	-7,7	19,2	-9,9	17,3
04.2/3	Създаване и отглеждане	45,2	87,8	84,9	-27,9	61,2
05	Картофи	74,5	20,1	89,5	-13,3	77,6
06	Плодове	324,9	6,8	347,1	-9,1	315,4
06.1	Пресни плодове	212,8	13,0	240,4	-12,7	209,8
06.1/1	Ябълки	24,2	16,5	28,2	-23,0	21,7
06.1/2	Круши	2,5	4,0	2,6	-23,1	2,0
06.1/3	Праскови	20,9	11,0	23,2	-59,5	9,4
06.1/4	Други пресни плодове	165,2	12,8	186,4	-5,2	176,7
06.4	Грозде-всичко	112,1	-4,8	106,7	-1,0	105,6
06.4/1	Десертно грозде	13,4	5,2	14,1	1,4	14,3
06.4/2	Друго грозде	98,7	-6,2	92,6	-1,4	91,3
07	Вино					
07.1	Трапезно вино					
09	Други растениевъдни култури	38,7	25,6	48,6	8,0	52,5
09.2	Семена	38,7	25,6	48,6	8,0	52,5
09.3	Други растениевъдни продукти					
10	Продукция от растениевъдството (от 01 до 09)	8 133,8	20,4	9 796,1	-27,1	7 137,9
11	Селскостопански животни	891,6	20,7	1 076,6	18,7	1 277,6
11.1	Едър рогат добитък	173,5	16,1	201,4	-11,9	177,4
11.2	Свине	287,2	22,4	351,5	36,4	479,4
11.3	Коне					0,0
11.4	Овце и кози	137,4	12,1	154,0	19,4	183,9
11.5	Птици	293,5	26,0	369,7	18,2	436,9
11.6	Други животни					
12	Продукти от животновъдството	1 046,9	18,5	1 241,0	-0,6	1 233,7
12.1	Мляко	706,9	11,7	789,7	-9,8	712,2
12.2	Яйца	227,8	39,9	318,6	24,6	397,0
12.3	Други продукти от животновъдството	112,2	18,3	132,7	-6,2	124,5

Код	Продукти	2021	Коефициент на изменение	2022	Коефициент на изменение	2023
12.3/1	Непрана вълна	1,6	-6,3	1,5	-6,7	1,4
12.3/2	Копринени пашкули					
12.3/3	Други продукти от животновъдството	110,6	18,6	131,2	-6,2	123,1
13	Продукция от животновъдството (11+12)	1 938,5	19,6	2 317,6	8,4	2 511,3
14	Продукция на селскостопански стоки (10+13)	10 072,3	20,3	12 113,7	-20,3	9 649,2
15	Продукция от селскостопански услуги	546,3	9,0	595,3	0,1	595,7
16	Продукция от селското стопанство (14+15)	10 618,6	19,7	12 709,0	-19,4	10 244,9
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	202,3	35,0	273,2	9,4	299,0
17.1	Преработка на селскостопански продукти	202,3	35,0	273,2	9,4	299,0
17.1/1	- зърнени	66,8	24,3	83,0	-86,4	11,3
17.1/2	- зеленчуци	27,2	0,4	27,3	85,0	50,5
17.1/3	- плодове	14,5	24,8	18,1	0,0	18,1
17.1/4	- вино	35,2	16,8	41,1	1,9	41,9
17.1/5	- животни	42,3	82,3	77,1	-15,4	65,2
17.1/6	- животински продукти	9,0	104,4	18,4	471,2	105,1
17.1/6/1	- мляко	9,0	104,4	18,4	471,2	105,1
17.1/7	- друга	7,3	12,3	8,2	-15,9	6,9
17.2	Други неотделими второстепенни дейности					
18	Продукция от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	10 820,9	20,0	12 982,2	-18,8	10 543,9
19	Междинно потребление	5 862,3	24,9	7 322,8	-10,2	6 574,6
	Загуби	11,6	19,8	13,9	-64,7	4,9
19.01	Семена и посадъчен материал	357,2	42,2	508,0	-4,9	483,2
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	38,6	26,9	49,0	39,2	68,2
19.01/2	закупено извън сектора	207,3	33,5	276,8	13,0	312,7
	произведено и потребено в самото стопанство	111,3	63,7	182,2	-43,9	102,3
19.02	Горива и масла	1 191,1	9,6	1 305,7	-10,3	1 171,5
19.02/1	- електричество	104,0	20,9	125,7	5,9	133,1
19.02/2	- газ	39,5	21,8	48,1	-6,2	45,1
19.02/3	- други горива	1 042,4	8,1	1 126,7	-12,5	985,9
19.02/4	- други	5,2	0,0	5,2	42,3	7,4
19.03	Торове и почвени подобрители	741,6	90,5	1 412,7	-18,4	1 152,7
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	12,3	115,4	26,5	52,1	40,3
19.03/2	закупено извън сектора	729,3	90,1	1 386,2	-19,8	1 112,4
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	366,9	39,5	511,8	0,4	513,8
19.05	Ветеринарни разходи	250,7	-11,6	221,6	-27,1	161,6
19.06	Фуражни добавки	1 190,7	24,2	1 479,3	-8,7	1 351,0
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	383,0	39,7	534,9	1,0	540,1
19.06/2	закупено извън сектора	419,9	45,7	612,0	1,0	618,3
19.06/3	произведено и потребено в самото стопанство	387,8	-14,3	332,4	-42,1	192,6
	Фуражни добавки, невключени в крайната продукция	44,7	11,6	49,9	-31,3	34,3
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	391,6	6,1	415,5	-8,7	379,4
19.08	Поддръжка на сгради	175,6	0,7	176,8	-12,4	154,8
19.09	Селскостопански услуги	546,3	9,0	595,3	0,1	595,7
19.10	ФИЗИМ	69,5	-1,0	68,8	-26,5	50,6
19.11	Други стоки и услуги	524,8	7,4	563,5	-7,5	521,1
	доставено от други селскостопански предприятия	121,5	13,3	137,7	-17,1	114,2
	закупено извън сектора	321,4	5,1	337,7	-7,8	311,2
	произведено и потребено в самото стопанство	81,9	7,6	88,1	8,6	95,7
20	Брутна добавена стойност по цени на производител (18-19)	4 958,6	14,1	5 659,4	-29,9	3 969,3

Източник: НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

МЕЖДИННО ПОТРЕБЛЕНИЕ, ФАКТОРНИ РАЗХОДИ, ДРУГИ СУБСИДИИ И ДАНЪЦИ ЗА 2023 ГОДИНА

(млн. лв.)

Елементи на междинното потребление	За създаване на брутната продукция по цени на производител	За създаване на крайната продукция по базисни цени	Произведено и потребено в самото стопанство	Покупка на стоки и услуги за междинно потребление	
				от други селскостопански единици	от единици извън отрасъла
а	1	2	3	4	5
Загуби	4,9		4,9		
Семена и посадъчен материал	483,2	380,9	102,3	68,2	312,7
Горива и масла	1 171,5	1 171,5			1 171,5
- електричество	133,1	133,1			133,1
- газ	45,1	45,1			45,1
- други горива	985,9	985,9			985,9
- други	7,4	7,4			7,4
Торове и почвени подобрители	1 152,7	1 152,7		40,3	1 112,4
Препарати за растителна защита и пестициди	513,8	513,8			513,8
Ветеринарни разходи	161,6	161,6			161,6
Фуражни добавки	1 351,0	1 351,0	192,6	540,1	618,3
Фуражни добавки, невключени в крайната продукция	34,3		34,3		
Поддръжка и ремонт	534,2	534,2			534,2
- поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	379,4	379,4			379,4
- поддръжка на сгради	154,8	154,8			154,8
Селскостопански услуги	595,7	595,7			595,7
ФИЗИМ	50,6	50,6			50,6
Други стоки и услуги	521,1	425,4	95,7	114,2	311,2
Междинно потребление	6 574,6	6 337,4	429,8	762,8	5 382,0
Потребление на основен капитал	1 232,2	1 232,2			1 232,2
- оборудване	975,2	975,2			975,2
- сгради	115,9	115,9			115,9
- създаване и отглеждане	25,0	25,0			25,0
- други	116,1	116,1			116,1
Компенсации на наетите	1 648,9	1 648,9			1 648,9
Други данъци върху производството	33,9	33,9			33,9
Други субсидии върху производството	2 302,5	2 302,5			2 302,5
Аренда	2 532,2	2 532,2			2 532,2
Платени лихви	185,4	185,4			185,4
Получени лихви	82,5	82,5			82,5

Източник: НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 4

СТОЙНОСТ НА КРАЙНАТА ПРОДУКЦИЯ, БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ ДОХОД В ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО (ПО ТЕКУЩИ БАЗИСНИ ЦЕНИ) ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2023 Г.

(млн. лв.)

Код	Продукти	2021	Коефициент на изменение	2022	Коефициент на изменение	2023
а	б	1	2	3	4	5
01	Зърнени култури	4 429,3	23,8	5 485,4	-25,2	4 104,0
01.1	Пшеница и лимец	2 761,3	32,0	3 644,8	-26,8	2 667,7
01.1/1	Мека пшеница	2 741,0	31,6	3 607,4	-27,1	2 630,6
01.1/2	Твърда пшеница	20,3	84,2	37,4	-0,8	37,1
01.2	Ръж	5,6	73,2	9,7	-45,4	5,3
01.3	Ечемик	234,2	40,4	328,7	-13,9	283,1
01.4	Овес и зърнени смеси	8,3	57,8	13,1	-4,6	12,5
01.5	Царевица за зърно	1 358,4	3,5	1 405,9	-28,6	1 003,7
01.6	Ориз	38,7	32,6	51,3	56,1	80,1
01.7	Други зърнени	22,8	39,9	31,9	61,8	51,6
02	Технически култури	2 578,2	15,2	2 971,0	-40,0	1 783,8
02.1	Маслодайни семена	2 312,8	19,1	2 754,2	-42,3	1 589,6
02.1/1	Рапица и репица	334,3	-5,4	316,3	-50,1	157,8
02.1/2	Слънчоглед	1 974,4	22,7	2 422,9	-41,5	1 416,3
02.1/3	Соя	2,5	404,0	12,6	-50,8	6,2
02.1/4	Други маслодайни	1,6	50,0	2,4	287,5	9,3
02.2	Протеинодайни култури	56,5	-0,4	56,3	-0,5	56,0
02.3	Тютюн	39,9	-34,3	26,2	32,4	34,7
02.4	Захарно цвекло					
02.5	Други технически	169,0	-20,5	134,3	-22,9	103,5
02.5/1	Влакнодайни култури	5,1	-35,3	3,3	6,1	3,5
02.5/2	Хмел	1,0	30,0	1,3	-23,1	1,0
02.5/3	Други технически	162,9	-20,4	129,7	-23,7	99,0
03	Фуражни култури	172,1	19,4	205,5	7,7	221,4
03.1	Царевица за силаж	51,3	33,3	68,4	4,7	71,6
03.2	Кореноплодни фуражи	0,1		0,1	-100,0	
03.3	Други фуражни	120,7	13,5	137,0	9,3	149,8
04	Зеленчуци	450,6	13,7	512,5	3,9	532,6
04.1	Пресни зеленчуци	375,1	6,0	397,5	9,8	436,6
04.1/2	Домати	112,7	19,9	135,1	2,2	138,1
04.1/3	Други пресни зеленчуци	262,4		262,4	13,8	298,5
04.2	Цветя	75,5	52,3	115,0	-16,5	96,0
04.2/1	Разсадници	9,5	14,7	10,9	60,6	17,5
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	20,8	-7,7	19,2	-9,9	17,3
04.2/3	Създаване и отглеждане	45,2	87,8	84,9	-27,9	61,2
05	Картофи	84,4	15,8	97,7	-22,6	75,6
06	Плодове	361,2	7,0	386,4	-8,0	355,4
06.1	Пресни плодове	247,9	12,3	278,3	-10,4	249,3
06.1/1	Ябълки	28,4	14,4	32,5	-19,4	26,2
06.1/2	Круши	3,1	6,5	3,3	-15,2	2,8
06.1/3	Праскови	24,7	9,7	27,1	-53,1	12,7
06.1/4	Други пресни плодове	191,7	12,4	215,4	-3,6	207,6
06.4	Грозде-всичко	113,3	-4,6	108,1	-1,9	106,1
06.4/1	Десертно грозде	14,6	6,2	15,5	1,3	15,7

Код	Продукти	2021	Коефициент на изменение	2022	Коефициент на изменение	2023
06.4/2	Друго грозде	98,7	-6,2	92,6	-2,4	90,4
07	Вино					
07.1	Трапезно вино					
09	Други растениевъдни култури	34,4	20,1	41,3	25,2	51,7
09.2	Семена	34,4	20,1	41,3	25,2	51,7
09.3	Други растениевъдни продукти					
10	Производство от растениевъдството (от 01 до 09)	8 110,2	19,6	9 699,8	-26,6	7 124,5
11	Селскостопански животни	966,1	19,1	1 151,0	18,4	1 362,5
11.1	Едър рогат добитък	198,8	14,4	227,5	-4,7	216,8
11.2	Свине	287,2	22,4	351,5	36,4	479,4
11.3	Коне					
11.4	Овце и кози	186,6	8,4	202,3	13,4	229,4
11.5	Птици	293,5	26,0	369,7	18,2	436,9
11.6	Други животни					
12	Продукти от животновъдството	996,5	18,7	1 182,6	-0,8	1 172,7
12.1	Мляко	729,7	11,4	812,9	-9,6	734,9
12.2	Яйца	181,9	49,3	271,5	27,4	345,8
12.3	Други продукти от животновъдството	84,9	15,7	98,2	-6,3	92,0
12.3/1	Непрана вълна	1,6	-6,3	1,5	-6,7	1,4
12.3/2	Копринени пашкули					
12.3/3	Други продукти от животновъдството	83,3	16,1	96,7	-6,3	90,6
13	Производство от животновъдството (11+12)	1 962,6	18,9	2 333,6	8,6	2 535,2
14	Производство на селскостопански стоки	10 072,8	19,5	12 033,4	-19,7	9 659,7
15	Производство от селскостопански услуги	546,3	9,0	595,3	0,1	595,7
16	Производство от селското стопанство (14+15)	10 619,1	18,9	12 628,7	-18,8	10 255,4
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	202,3	35,0	273,2	9,4	299,0
17.1	Преработка на селскостопански продукти	202,3	35,0	273,2	9,4	299,0
17.1/1	- зърнени	66,8	24,3	83,0	-86,4	11,3
17.1/2	- зеленчуци	27,2	0,4	27,3	85,0	50,5
17.1/3	- плодове	14,5	24,8	18,1		18,1
17.1/4	- вино	35,2	16,8	41,1	1,9	41,9
17.1/5	- животни	42,3	82,3	77,1	-15,4	65,2
17.1/6	- животински продукти	9,0	104,4	18,4	471,2	105,1
17.1/6/1	- мляко	9,0	104,4	18,4	471,2	105,1
17.1/7	- друга	7,3	12,3	8,2	-15,9	6,9
17.2	Други неотделими второстепенни дейности					
18	Производство от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	10 821,4	19,2	12 901,9	-18,2	10 554,4
19	Междино потребление	5 612,8	24,5	6 988,7	-9,3	6 337,4
19.01	Семена и посадъчен материал	245,9	32,5	325,8	16,9	380,9
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	38,6	26,9	49,0	39,2	68,2
19.01/2	закупено извън сектора	207,3	33,5	276,8	13,0	312,7
19.02	Горива и масла	1 191,1	9,6	1 305,7	-10,3	1 171,5
19.02/1	- електричество	104,0	20,9	125,7	5,9	133,1
19.02/2	- газ	39,5	21,8	48,1	-6,2	45,1
19.02/3	- други горива	1 042,4	8,1	1 126,7	-12,5	985,9
19.02/4	- други	5,2		5,2	42,3	7,4

Код	Продукти	2021	Коефициент на изменение	2022	Коефициент на изменение	2023
19.03	Торове и почвени подобрители	741,6	90,5	1 412,7	-18,4	1 152,7
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	12,3	115,4	26,5	52,1	40,3
19.03/2	закупено извън сектора	729,3	90,1	1 386,2	-19,8	1 112,4
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	366,9	39,5	511,8	0,4	513,8
19.05	Ветеринарни разходи	250,7	-11,6	221,6	-27,1	161,6
19.06	Фуражни добавки	1 190,7	24,2	1 479,3	-8,7	1 351,0
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	383,0	39,7	534,9	1,0	540,1
19.06/2	закупено извън сектора	419,9	45,7	612,0	1,0	618,3
19.06/3	произведено и потребено в самото стопанство	387,8	-14,3	332,4	-42,1	192,6
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	391,6	6,1	415,5	-8,7	379,4
19.08	Поддръжка на сгради	175,6	0,7	176,8	-12,4	154,8
19.09	Селскостопански услуги	546,3	9,0	595,3	0,1	595,7
19.10	ФИЗИМ	69,5	-1,0	68,8	-26,5	50,6
19.11	Други стоки и услуги	442,9	7,3	475,4	-10,5	425,4
	доставено от други селскостопански предприятия	121,5	13,3	137,7	-17,1	114,2
	закупено извън сектора	321,4	5,1	337,7	-7,8	311,2
20	Брутна добавена стойност по базисни цени (18-19)	5 208,6	13,5	5 913,2	-28,7	4 217,0
21	Потребление на основен капитал	982,9	14,4	1 124,4	9,6	1 232,2
21.1	- оборудване	786,0	13,8	894,6	9,0	975,2
21.2	- сгради	90,4	13,6	102,7	12,9	115,9
21.3	- създаване и отглеждане	21,9	-2,7	21,3	17,4	25,0
21.4	- други	84,6	25,1	105,8	9,7	116,1
22	Нетна добавена стойност по базисни цени (20 - 21)	4 225,7	13,3	4 788,8	-37,7	2 984,8
23	Компенсации на наетите	1 211,2	15,0	1 393,2	18,4	1 648,9
24	Други данъци върху производството	15,2	382,9	73,4	-53,8	33,9
25	Други субсидии върху производството	1 950,3	26,6	2 468,2	-6,7	2 302,5
26	Доход по фактори (22 - 24 + 25)	6 160,8	16,6	7 183,6	-26,9	5 253,4
27	Опериращ излишък / Смесен доход (22 - 23 + 25)	4 949,6	17,0	5 790,4	-37,8	3 604,5
28	Аренда	1 624,0	53,4	2 490,7	1,7	2 532,2
29	Платени лихви	78,6	31,0	103,0	80,0	185,4
30	Получени лихви	27,9	52,3	42,5	94,1	82,5
31	Предприемачески доход (27 - 28 - 29 + 30)	3 274,9	-1,1	3 239,2	-70,1	969,4

Източник: НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 5

КРАЙНА ПРОДУКЦИЯ И БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ (ПО БАЗИСНИ ЦЕНИ) - 2022 – 2023 Г. - СТОЙНОСТ И ИНДЕКСИ НА ИЗМЕНЕНИЕ - 2023 СПРЯМО 2022 Г.

Код	Продукти	Текуща стойност за 2022 г. - млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност за 2023 г. по цени на предходна година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2023 г. - млн. лв.	Индекс на изменение на текущата стойност (2022 = 100)
01	ЗЪРНЕНИ КУЛТУРИ	5 485,4	106,1	5 822,1	70,5	4 104,0	74,8
01.1	Пшеница и лимец	3 644,8	107,0	3 901,6	68,4	2 667,7	73,2
01.1/1	Мека пшеница	3 607,4	106,8	3 851,2	68,3	2 630,6	72,9
01.1/2	Твърда пшеница	37,4	134,8	50,4	73,6	37,1	99,2
01.2	Ръж	9,7	79,4	7,7	68,8	5,3	54,6
01.3	Ечемик	328,7	128,7	423,2	66,9	283,1	86,1
01.4	Овес и зърнени смески	13,1	117,6	15,4	81,2	12,5	95,5
01.5	Царевица за зърно	1 405,9	95,7	1 345,4	74,6	1 003,7	71,4
01.6	Ориз	51,3	106,4	54,6	146,7	80,1	156,1
01.7	Други зърнени	31,9	232,6	74,2	69,5	51,6	161,7
02	ТЕХНИЧЕСКИ КУЛТУРИ	2 971,0	83,2	2 473,3	72,1	1 783,8	60,0
02.1	Маслодайни семена	2 754,2	83,0	2 286,2	69,5	1 589,6	57,7
02.1/1	Рапица и репица	316,3	74,3	234,9	67,2	157,8	49,9
02.1/2	Слънчоглед	2 422,9	83,6	2 026,1	69,9	1 416,3	58,4
02.1/3	Соя	12,6	59,5	7,5	82,7	6,2	49,2
02.1/4	Други маслодайни	2,4	737,5	17,7	52,5	9,3	387,2
02.2	Протеинодайни култури	56,3	96,4	54,3	103,1	56,0	99,4
02.3	Тютюн	26,2	102,7	26,9	129,0	34,7	132,5
02.4	Захарно цвекло	.	.	.	.	.	.
02.5	Други технически	134,3	78,9	105,9	97,7	103,5	77,1
02.5/1	Влакнодайни култури	3,3	124,2	4,1	85,4	3,5	106,1
02.5/2	Хмел	1,3	69,2	0,9	111,1	1,0	76,9
02.5/3	Други технически	129,7	77,8	100,9	98,1	99,0	76,3
03	ФУРАЖНИ КУЛТУРИ	205,5	105,7	217,2	101,9	221,4	107,7
03.1	Царевица за силаж	68,4	95,2	65,1	110,0	71,6	104,7
03.2	Кореноплодни фуражи	0,1	0,0	0,0	.	0,0	.
03.3	Други фуражни	137,0	111,0	152,1	98,5	149,8	109,3
04	ЗЕЛЕНЧУЦИ	512,5	98,1	502,8	105,9	532,6	103,9
04.1	Пресни зеленчуци	397,5	104,4	414,8	105,3	436,6	109,9
04.1/2	Домати	135,1	92,5	125,0	110,5	138,1	102,2
04.1/3	Други пресни зеленчуци	262,4	110,4	289,8	103,0	298,5	113,7
04.2	Цветя	115,0	76,5	88,0	109,1	96,0	83,5
04.2/1	Разсадници	10,9	161,5	17,6	99,4	17,5	160,5
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	19,2	68,2	13,1	132,1	17,3	90,1
04.2/3	Създаване и отглеждане	84,9	67,5	57,3	106,8	61,2	72,1
05	КАРТОФИ	97,7	72,8	71,1	106,3	75,6	77,4
06	ПЛОДОВЕ	386,4	77,7	300,4	118,3	355,4	91,9
06.1	Пресни плодове	278,3	75,3	209,6	118,9	249,3	89,5
06.1/1	Ябълки	32,5	71,4	23,2	112,9	26,2	80,6
06.1/2	Круши	3,3	72,7	2,4	116,7	2,8	84,8
06.1/3	Праскови	27,1	41,7	11,3	112,4	12,7	46,9
06.1/4	Други пресни плодове	215,4	80,2	172,7	120,2	207,6	96,4
06.4	Грозде-всичко	108,1	84,0	90,8	116,9	106,1	98,2
06.4/1	Десертно грозде	15,5	89,7	13,9	112,9	15,7	101,3
06.4/2	Друго грозде	92,6	83,0	76,9	117,6	90,4	97,6

Код	Продукти	Текуща стойност за 2022 г. - млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност за 2023 г. по цени на предходна година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2023 г. - млн. лв.	Индекс на изменение на текущата стойност (2022 = 100)
07	ВИНО		.		.		.
07.1	Трапезно вино		.		.		.
09	ДРУГИ РАСТЕНИЕВЪДНИ КУЛТУРИ	41,3	107,0	44,2	117,0	51,7	125,2
09.2	Семена	41,3	107,0	44,2	117,0	51,7	125,2
09.3	Други растениевъдни продукти		.		.		.
10	ПРОДУКЦИЯ ОТ РАСТЕНИЕВЪДСТВОТО (ОТ 01 ДО 09)	9 699,8	97,2	9 431,1	75,5	7 124,5	73,4
11	СЕЛСКОСТОПАНСКИ ЖИВОТНИ	1 151,0	97,0	1 115,9	122,1	1 362,5	118,4
11.1	Едър рогат добитък	227,5	80,8	183,8	118,0	216,8	95,3
11.2	Свине	351,5	102,4	360,1	133,1	479,4	136,3
11.3	Коне		.		.		.
11.4	Овце и кози	202,3	100,2	202,8	113,1	229,4	113,3
11.5	Птици	369,7	99,9	369,2	118,3	436,9	118,2
11.6	Други животни		.		.		.
12	ПРОДУКТИ ОТ ЖИВОТНОВЪДСТВОТО	1 182,6	93,3	1 103,2	106,3	1 172,7	99,2
12.1	Мляко	812,9	90,5	735,4	99,9	734,9	90,4
12.2	Яйца	271,5	101,3	275,1	125,7	345,8	127,3
12.3	Други продукти от животновъдството	98,2	94,4	92,7	99,2	92,0	93,6
12.3/1	Непрана вълна	1,5	100,0	1,5	93,3	1,4	93,3
12.3/2	Копринени пашкули		.		.		.
12.3/3	Други продукти от животновъдството	96,7	94,3	91,2	99,3	90,6	93,6
13	ПРОДУКЦИЯ ОТ ЖИВОТНОВЪДСТВОТО (11+12)	2 333,6	95,1	2 219,1	114,2	2 535,2	108,6
14	ПРОДУКЦИЯ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ (10+13)	12 033,4	96,8	11 650,2	82,9	9 659,7	80,2
15	ПРОДУКЦИЯ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ УСЛУГИ	595,3	91,9	547,0	108,9	595,7	100,1
16	ПРОДУКЦИЯ ОТ СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО (14+15)	12 628,7	96,6	12 197,2	84,1	10 255,4	81,2
17	НЕСЕЛСКОСТОПАНСКИ НЕОТДЕЛИМИ ВТОРОСТЕПЕННИ ДЕЙНОСТИ	273,2	94,6	258,5	115,7	299,0	109,5
17.1	Преработка на селскостопански продукти	273,2	94,6	258,5	115,7	299,0	109,5
17.1/1	- зърнени	83,0	12,9	10,7	105,6	11,3	13,6
17.1/2	- зеленчуци	27,3	156,8	42,8	118,0	50,5	185,0
17.1/3	- плодове	18,1	86,2	15,6	116,0	18,1	100,0
17.1/4	- вино	41,1	87,3	35,9	116,7	41,9	101,9
17.1/5	- животни	77,1	74,1	57,1	114,2	65,2	84,6
17.1/6	- животински продукти	18,4	488,6	89,9	116,9	105,1	571,2
17.1/6/1	- мляко	18,4	488,6	89,9	116,9	105,1	571,2
17.1/7	- друга	8,2	79,3	6,5	106,2	6,9	84,2
17.2	Други неотделими второстепенни дейности		.		.		.
18	ПРОДУКЦИЯ ОТ ОТРАСЪЛ 'СЕЛСКО СТОПАНСТВО' (16+17)	12 901,9	96,5	12 455,7	84,7	10 554,4	81,7
19	МЕЖДИННО ПОТРЕБЛЕНИЕ	6 988,7	96,0	6 707,7	94,5	6 337,4	90,7
19.01	СЕМЕНА И ПОСАДЪЧЕН МАТЕРИАЛ	325,8	103,0	335,6	113,5	380,9	116,9
19.01/1	- семена и посадъчен материал, доставени от други селскостопански предприятия	49,0	122,7	60,1	113,5	68,2	139,3

Код	Продукти	Текуща стойност за 2022 г. - млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност за 2023 г. по цени на предходна година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2023 г. - млн. лв.	Индекс на изменение на текущата стойност (2022 = 100)
19.01/2	- семена и посадъчен материал, закупени извън сектора	276,8	99,5	275,5	113,5	312,7	112,9
19.02	ГОРИВА И МАСЛА	1 305,7	95,0	1 239,9	94,5	1 171,5	89,8
19.02/1	- електроенергия	125,7	101,9	128,1	103,9	133,1	105,9
19.02/2	- газ	48,1	100,4	48,3	93,4	45,1	93,8
19.02/3	- други горива	1 126,7	93,8	1 056,7	93,3	985,9	87,5
19.02/4	- други	5,2	130,8	6,8	108,8	7,4	142,3
19.03	ТОРОВЕ И ПОЧВЕНИ ПОДОБРИТЕЛИ	1 412,7	119,5	1 687,7	68,3	1 152,7	81,6
19.03/1	- торове, доставени от други селскостопански предприятия	26,5	223,0	59,1	68,2	40,3	152,1
19.03/2	- торове, закупени извън сектора	1 386,2	117,5	1 628,6	68,3	1 112,4	80,3
19.04	ПРЕПАРАТИ ЗА РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА И ПЕСТИЦИДИ	511,8	104,5	534,7	96,1	513,8	100,4
19.05	ВЕТЕРИНАРНИ РАЗХОДИ	221,6	68,9	152,6	105,9	161,6	73,0
19.06	ФУРАЖНИ ДОБАВКИ	1 479,3	86,2	1 274,5	106,0	1 351,0	91,4
19.06/1	- фуражни добавки, доставени от други селскостопански предприятия	534,9	95,3	509,5	106,0	540,1	101,0
19.06/2	- фуражни добавки, закупени извън сектора	612,0	95,3	583,3	106,0	618,3	101,0
19.06/3	- фуражни добавки, произведени и потребени в стопанството	332,4	54,7	181,7	106,0	192,6	58,0
19.07	ПОДДРЪЖКА И РЕМОНТ НА МАШИНИ И ДРЕБЕН ИНВЕНТАР	415,5	86,0	357,3	106,2	379,4	91,3
19.08	ПОДДРЪЖКА НА СГРАДИ	176,8	79,9	141,3	109,6	154,8	87,6
19.09	СЕЛСКОСТОПАНСКИ УСЛУГИ	595,3	91,9	547,0	108,9	595,7	100,1
19.10	ФИЗИМ	68,8	67,6	46,5	108,8	50,6	73,5
19.11	ДРУГИ СТОКИ И УСЛУГИ	475,4	82,2	390,6	108,9	425,4	89,5
20	БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ПО БАЗИСНИ ЦЕНИ (18-19)	5 913,2	97,2	5 748,0	73,4	4 217,0	71,3

Източник: НСИ